

TOMI KIILAKOSKI (TOIM.)

KESTÄVÄÄ TEKOA

NUORISOBAROMETRI 2021

TOMI KIILAKOSKI (TOIM.)

KESTÄVÄÄ TEKOA

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut:

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Tomi Kiilakoski (toim.)

Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021

Valtion nuorisoneuvosto

Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kannen kuva: Pieta Oras

Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lähti

Taitto: Tanja Konttinen

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

© Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto,
opetus- ja kulttuuriministeriö ja tekijät

ISBN 978-952-372-032-9 (nid.)

ISBN 978-952-372-033-6 (PDF)

Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 237, *Kenttä*

Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 169, *Kenttä*

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, ISSN 2489-9461 (painettu), nro 69

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 69

Paino: Hansaprint, 2022

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
<i>Tomi Kiilakoski & Riku Laine</i>	
TILASTO-OSIO	9
TIEDONKERUU JA TAUSTAMUUTTUJAT	11
Tiedonkeruu	11
Taustamuuttujista ja tilastollisista menetelmistä	12
Sukupuoli	12
Ikä	12
Äidinkieli	12
Asuinpaikka	13
Pääasiallinen toiminta	13
Koulutus	14
Äidin koulutus	15
Kotitalouden toimeentulo	15
TIETO JA TUNTEET	17
Tiedon lähteet	22
YKSILÖIDEN KULUTUSVALINNAT	29
Kulutusvalintojen määrä	33
YMPÄRISTÖTOIMINTA RYHMISSÄ JA YHTEISÖISSÄ	37
NÄKEMYKSIÄ YMPÄRISTÖSTÄ	39
VAIKUTTAMINEN JA YMPÄRISTÖPOLITIikka	45
Vastademokratian keinot	48
Ympäristöpoliittiset toimenpiteet	53
KESTÄVÄ KEHITYS JA TULEVAISUUS	57
Säilyttämisen arvoiset asiat	59
ARVOULOTTUVUUDET	65
Vasemmisto ja oikeisto	65
Arvoliberaalius ja arvokonservatiivisuus	67
Isänmaallisuus	68
Ympäristöarvojen korostaminen	70
LUOTTAMUS JA TYYTYVÄISYYS	73
Luottamus tulevaisuuteen	73
Tyytyväisyys elämään	75
VÄHEMMISTÖKOKEMUKSET JA SYRJINTÄ	79
LÄHTEET	83

TIETEELLISET ARTIKKELIT	93
 <i>Panu Pihkala, Julia Sangervo & Kirsti M. Jylhä</i> NUORTEN ILMASTOAHDISTUS JA YMPÄRISTÖTUNTEET	95
 <i>Kari Saari & Katja Lötjönen</i> MITKÄ KEINOT VAIKUTTAVAT YMPÄRISTÖ- JA ILMASTOASIOISSA? NUORTEN VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPIT JA NIIDEN ERITYISPIIRTEET	117
 <i>Malin Fransberg, Päivi Honkatukia, Arla Selin & Mari Pienimäki</i> TYTÖT JA POJAT YMPÄRISTÖTOIMIJOINA – EKOFEMINISTISIÄ JA INTERSEKTIONAALISIA TULKINTOJA	137
 <i>Tuure Tammi & Pauliina Rautio</i> KYSYMMEKÖ OIKEITA KYSYMYKSIÄ? LYHYT JOHDANTO YLEISEN IHMISEN SEIKKAILUIHIN NUORISOBAROMETRISSA JA MAAILMASSA, JOKA MEILTÄ JÄÄ	155
 <i>Tuuli Hirvilammi, Sofia Laine & Satu Ojala</i> EKOSOSIAALISET, TALOUSMYÖNTEISET JA VASTUSTAJAT. NUORTEN JAKOLINJAT SUHTEESSA KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEISIIN	169
NÄKÖKULMA	189
<i>Mikko Piispa & Tomi Kiilakoski</i> LUOPUA JA SÄILYTTÄÄ	191
LIITE 1. HAASTATTELULOMAKE	197
KIRJOITTAJAT	203
TIIVISTELMÄ	205
SAMMANFATTNING	207
ABSTRACT	209

Kestävällä kehityksellä on erityinen sukupolvi-poliittinen merkitys. Ilmastonmuutoksen vaikutukset ulottuvat pitkälle tulevaisuuteen, ja tämän päivän ratkaisujen seuraukset näkyvät vasta paljon myöhemmin. Koska tämän hetken nuoret sukupolvet elävät aiempia sukupolvia pidempään, joutuvat he ratkaisemaan ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyviä kysymyksiä läpi elämänsä. Silti kestävän kehityksen käsitteen tai ympäristöpolitiikan yhteydet nuorisopolitiikkaan ovat olleet hataria, tai ainakaan ne eivät ole olleet systemaattisia. Ilmastokysymyksiä ei aina ole osattu nähdä nuorisopoliittisina kysymyksinä.

Kestävä kehitys ja ilmasto ovat nyt ensimmäistä kertaa Nuorisobarometrin teemana. Nuorisobarometrien vuosittain vaihtuvat teemat heijastavat omaa aikaansa mutta myös suomalaisen yhteiskunnan pysyviä kiinnostuksen kohteita. Kestävä kehitys on molempia. Se on pitkäkestoinen poliittinen kysymys, joka on saanut uutta ajankohtaisuutta viime vuosina erityisesti nuorten ilmastoliikkeen ja vaikutusvaltaisten tieteellisten raporttien vaikutuksesta. Tähän barometriin on valikoitu normaalia enemmän uusia kysymyksiä. Tällöin vastaavasti seurantakysymysten määrä on vähäisempi. Mikäli ympäristöpolitiikan ja nuorisopolitiikan väliset kytkökset tihentyvät, tullaan näitä kysymyksiä jatkossa seuraamaan tiiviimmin.

Ilmaston merkitys on kasvamassa useilla eri politiikkasektoreilla. On nähtävissä viitteitä siitä, että ympäristökysymysten tai kestävän kehityksen näkökulma nivoutuu vahvemmin osaksi myös nuorisopolitiikkaa ja nuorisotyötä. Nuoret ovat viime vuosina nousseet ilmastonmuutosta koskevan keskustelun ja toiminnan ytimeen. Tämä on tapahtunut pääasiassa nuorten omasta aloitteesta ja nuorten ehdoilla. Nuoret ovat tehneet omalla

toiminnallaan ilmastopolitiikasta nuorisopolitiikkaa. Kansallisvaltiokeskeistä politiikkaa haastaa myös nuorten ilmastoliikkeen kansainvälisyys. Pettymys ja ratkaisujen löytämisen kiireellisyyden vaatimus ovat synnyttäneet voimakkaan nuorten sosiaalisen liikkeen, mutta toimineet myös pohjana sukupolvien väliselle yhteistoiminnalle. Nuorten omia tarpeita ja kulttuureja korostavan nuorisopolitiikan on reagoitava tällaiseen ilmiöön.

Tämän barometrin tulokset osoittavat, että ilmastokysymykset ovat nuorille tärkeitä, mutta näissäkään kysymyksissä nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. Ilmastokysymyksiin suhtautuminen jakaa myös nuoria. Nuorten palveluille tulokset asettavat joukon haasteita. Tulokset esimerkiksi osoittavat, että noin kolme neljäsosaa nuorista kokee olevansa hyvin perillä ilmastokysymyksistä. Jos pitää paikkansa, että ilmastokysymykset koskettavat enenevässä määrin kaikkia nuoria, on tieto näistä kysymyksistä olennainen osa oman toimintaympäristön tuntemusta. Nyt kaikille nuorille ei kerry tällaista tietoa.

Ilmastonmuutokseen liittyy tiedon lisäksi myös tunnekokemuksia. Kolme neljäsosaa on samaa mieltä väittämän kanssa, että tuntee surua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja lajisukupuutosta. Tämä osoittaa, että kestävän kehityksen kysymykset herättävät monenlaisia tunteita. Luonnon monimuotoisuuden tärkeys tulee esille useista tämän barometrin kysymyksistä. Onkin syytä keskustella jatkossa enemmän paitsi ilmastonmuutoksen vaikutuksista nuoriin, myös luonnon monimuotoisuuden katoamisen vaikutuksista. Viiden vuoden takaiseen tilanteeseen nähden aiempaa useampi nuori oli sitä mieltä, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti ratkaisuja. Poliittisella järjestelmällä on näytön paikka siinä, miten hyvin

se pystyy toteuttamaan tieteen tukemat nuorten vaatimukset ilmastokriisin hoitamisessa.

Nuorisobarometriin tulee kiinnittyä ajan-kohtaiseen nuorisopoliittiseen keskusteluun. Siksi tämän teoksen raportoinnissa pyritään paitsi esittämään tulokset ja tulkitsemaan niitä jonkin tieteellisen keskustelun näkökulmasta, myös kiinnittämään näitä tuloksia osaksi nuoris- ja yhteiskuntapoliittista taustaansa. Tässä Nuorisobarometrissa teemaa lähestytään pääasiassa Nuorisobarometrille ominaisesti yksilöiden asenteiden ja käyttäytymisen kautta. Tämän lisäksi painopistettä laajennetaan myös siihen, mitä mieltä nuoret ovat erilaisista ilmastopoliittisista teemoista ja ratkaisuista, jotka edellyttävät hallitusten sisäisiä ja hallitusten välisiä toimia. Ajatuksena tässä on ollut, että on tuotettava tietoa paitsi nuorten käsityksistä itsestään, myös siitä, kuinka tärkeinä tai vaikuttavina nuoret näkevät erilaiset ilmastopoliittiset toimenpiteet. Tässä barometri liittyy keskusteluun tarpeesta laajentaa ympäristötoimien näkökulmaa yksilöitten toimimisesta yhteiseen todellisuuteen ja sosiaaliseen järjestykseen sekä niihin poliittisiin ratkaisuihin, joilla tätä järjestystä ohjataan.

Selvä enemmistö nuorista vastasi olevansa perillä ympäristöpoliittisista kysymyksistä. Lähes 90 prosenttia vastaajista ilmoitti luottavansa tieteeseen ja tutkimukseen ympäristökysymyksissä. Vastaajissa ei esiinny kovinkaan paljon tiedevastaisuutta tai ilmastomuutoksen todellisuuden kieltämistä. Toisaalta nuorten eriarvoistuminen koskettaa myös kestävän kehityksen kysymyksiä. Vastaajien koulutustausta on yhteydessä näkemyskyisiin siitä, kuinka hyvin on perillä ympäristökysymyksistä. Viime vuosina on Suomessa ja kansainvälisesti keskusteltu paljon identiteetti- ja poliittisesta polarisaatiosta esimerkiksi ilmastomuutoskeskustelun ympärillä sekä tähän osin liittyen myös valeutisista ja jopa totuudenjälkeisestä ajasta. Vaikka täyttää yksimielisyyttä ei nuorten keskuudessa ole, voi barometrin tulosten tulkita puhuvan tällaista dramaattista kehitystä vastaan. Barometrin vastaajista selkeä enemmistö jakaa ilmastotieteen yksimielisen näkemyksen siitä, että ihmisen aiheuttama ilmastomuutos on tosiasia.

Tämä Nuorisobarometri tuo esiin monenlaisia tiedollisia ja tunteisiin liittyviä kysymyksiä. Ne herättelevät kysymään, millä tavoin yhteiskunta voi tukea nuoria kohtaamaan ilmastomuutoksen ja kestävän kehityksen kysymyksiä. Tulisi varmistaa, että kaikilla on mahdollisuus saada tietoa itselleen ymmärrettävällä tavalla. Tämä haaste koskee niin koulutusjärjestelmää kuin koulun ulkopuolista kasvatus- ja oppimista. Tämän barometrin tulosten mukaan harrastuksella on vähäinen merkitys ympäristötiedon lähteenä. Vielä hankalampi kysymys on, missä ilmastomuutoksen herättämiä tunteita voidaan käsitellä rakentavalla tavalla. Nuorten parissa toimiville aikuisille tämä voi olla vaikeaa senkin takia, että myös omat ilmastoon liittyvät tunteet voivat olla hankalia ja epäselviä.

Kestävä kehitys ei tietenkään ole yksilötason kysymys. Ilmastomuutokseen sopeutuminen koskettaa monia politiikkasektoreita ja vaikuttaa ihmisten elämään monin eri tavoin. Kun tehdään ilmastoa koskevia ratkaisuja, on tiedettävä, millaisia toimia nuoret toivovat ja miten he voivat olla mukana päätöksenteossa. Siksi tässä barometrissa tarkastellaan myös laajoja yhteiskunnallisen tason kysymyksiä. Osa niistä on asioita, joita voidaan ratkaista vain kansainvälisellä yhteistyöllä. Vastaukset osoittavat, että nuoret pitävät tärkeänä sekä kestävän kehityksen ekologisia että sosiaalisia ulottuvuuksia. Kun ilmastomuutokseen reagoidaan, tulee tämän nuorten mielestä tapahtua tavalla, joka turvaa yhteiskunnan perusinstituutiot ja demokraattisen kulttuurin.

Koronapandemian aikana on keskusteltu paljon, miten nuoret ovat kokeneet rajoitustoimenpiteet sekä siitä, millä tavalla ne ovat vaikuttaneet tulevaisuutta koskeviin pelkoihin ja unelmiin. Tämän Nuorisobarometrin ilahduttavimpia ja ehkä myös yllättävimpiä tuloksia on se, että nuorten tyytyväisyys elämäänsä ei ole laskenut dramaattisesti ja että heidän tulevaisuudenuskonsa on eri ulottuvuuksilla jopa ennätyksellisen korkealla tasolla. Se kertoo siitä, että suomalaisessa yhteiskunnassa on onnistuttu koronapandemian torjunnassa. On silti huomattava, että osalla nuorista kokemukset ovat olleet negatiivisia, ja siksi on kiinnitettävä huomiota

siihen, että koronan aiheuttamia haittoja voidaan torjua tukitoimenpitein.

Tärkein viesti on, että tulevaisuudenuskon ja toivon säilyttäminen on mahdollista myös tilanteessa, jossa yhteiskunta kohtaa muutoksia ja jossa erityisesti ilmastoasioissa näköpiirissä on vaikeita valintoja ja mahdollisia vaaratilanteita. Tämän toivon ylläpitämisessä onnistuminen on yksi nuorisopolitiikan keskeisiä tehtäviä.

Kuten Nuorisobarometreissa aina, kirja sisältää useita tekstityyppejä. Barometrin aloittaa kaikki kysymyslomakkeen kysymykset läpikäyvä tilasto-osio. Sen yleisönä on nuorisotutkimuksesta tai -politiikasta kiinnostunut universaaliyleisö. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tilasto-osiossa vältetään mahdollisimman pitkälle teknisiä käsitteitä ja pitäydytään tilastomenetelmissä, jotka ovat ymmärrettäviä mahdollisimman monelle lukijalle. Tämä tietysti tarkoittaa sitä, että monet kiinnostavat kysymykset, jotka edellyttävät kehittyneempiä tilastomenetelmiä, jäävät käsittelemättä tilasto-osiossa. Tätä ongelmaa on ratkaistu siten, että jokaisessa barometrissa on joukko vertaisarvioituja artikkeleita, jotka käsittelevät erityiskysymyksiä ja menevät niiden tulkinnassa pidemmälle joko tilastomenetelmiä käyttäen tai ilmiötä teoretisoiden. Kehotamme lukijaa, joka haluaa sukeltaa syvemmälle barometrin

teemoissa, tutustumaan huolellisesti barometrin viiteen artikkeliin ja yhteen näkökulmatekstiin. Artikkelit käsittelevät nuorten ilmastotunteita, tyttöjä ja poikia ilmastotoimijoina, nuorten asennoitumista kestävästä kehityksen arvoihin sekä analysoivat barometrin kysymysten luonnetta ihmisten ja eläinten välisiä suhteita koskevaan tutkimukseen perustuen. Artikkeleiden ja näkökulman kirjoittajat ovat vaikuttaneet kysymyksiin ehdottaen teemoja, jotka auttavat heitä vastaamaan tutkimuskysymyksiinsä.

Haluamme lausua kiitoksemme kaikkiin raporttiin kirjoittaneille asiantuntijoille. Erikseen haluamme kiittää nuorisotutkija Sami Myllyniemeä, joka osallistui kyselylomakkeen muotoiluun sekä tiedonkeruun suunnitteluun.

Helsingissä ja Oulussa 18.1.2022,

Eija Kauniskangas, suunnittelija, Valtion nuorisoneuvosto

Tomi Kiilakoski, vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Anssi Pirttijärvi, vs. pääsihteeri, Valtion nuorisoneuvosto

TILASTO-OSIO

TIEDONKERUU

Tutkimuksen kohteena Nuorisobarometrissa olivat 15–29-vuotiaat Manner-Suomessa asuvat nuoret. Puhelinhaastatteluita varten väestökisteristä poimittiin satunnaisotannalla 77 700 nuorta, joista 40 179:lle löydettiin jokin puhelinnumero. Heistä tavoitettiin 15 419 (38 %) ja näistä tavoitetuista 717 oli joko väärän ikäisiä haastatteluhetkellä tai heidät jätettiin haastattele-matta kiintiön täyttymisen vuoksi. Haastatteluja tehtiin 1900, joten vastausprosentti oli tänä vuonna 13. Puhelinhaastatteluna toteutettu kysely ei kuitenkaan mahdollista yksiselitteisen vastausprosentin laskemista, sillä vastauksia ei saada useista eri syistä: osa kieltäytyy, osa ei edes vastaa puhelimeen ja jotkut saadaan kiinni, mutta heitä ei haastatella kiintiön täyttymisen takia. Vastausprosentin suhteellisen osuuden putoaminen ja siihen liittyvä puhelinhaastatteluista kieltäytyvien määrän kasvu on Nuorisobarometrin kohdalla tunnettu ja pitkäkestoinen ongelma.

Puhelinhaastatteluiden jokavuotinen haaste on myös nuorten puhelinnumeroiden saaminen. Digi- ja väestötietovirastolta haettujen osoitetietojen perusteella nuorille haetaan puhelinnumerot erilliseltä palveluntarjoajalta. Puhelinnumeroiden löytyvyys on vaihdellut viime vuosina 30 ja tämän vuoden 57 prosentin välillä. Syyt numeroiden löytyvyyden eroihin ovat moninaisia. Numeroa nuorelle ei välttämättä löydy, jos liittymä on nuoren huoltajan tai jonkin muun henkilön nimissä. Jos nuoren puhelimesta on prepaid-liittymä, liittymätiedoissa ei ole osoitetietoja, ellei niitä ole siihen erikseen lisätty. Maksuhäiriömerkintä saat-taa myös vaikuttaa puhelinliittymäsopimuksen saamiseen ja ohjata prepaid-liittymän käyttöön, jolloin heikossa taloustilanteessa olevia ei välttämättä tavoiteta yhtä hyvin kuin muita. Myös

jos nuorella on työpuhelin, puhelinliittymän osoitetiedot voivat viitata työpaikalle kotiosoitteen sijaan. Uutena ratkaistavana ongelmana puhelinhaastatteluille on tullut vuonna 2018 voimaan astunut EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679, engl. General Data Protection Regulation, GDPR). Asetuksen vuoksi vuoden 2018 jälkeen puhelinliittymää vaihtaneiden on pitänyt ilmaista tietoinen suostumus tiedonkeruupuheluiden vastaanottamiseksi, kun aiemmin on pitänyt erikseen ilmoittaa, jos haluaa kieltäytyä tällaisista tiedonkeruista ja yleensä puhelinnumeron sa vapaasta jakamisesta.

Tehdyistä haastatteluista 65 oli niin sanottuja pilottihaastatteluja, joissa testattiin haastattelulomakkeen pituutta. Tämä tieto tarvitaan, jotta puhelinhaastattelut pystytään toteuttamaan budjetoidussa aikarajassa. Pilottihaastattelujen jälkeen lomaketta päädyttiin lyhentämään. Pilot-tihaastattelujen rakenne ei siksi täysin vastannut lopullista lomaketta, joten ne poistettiin raportissa käsiteltävästä aineistosta, jonka lopulliseksi kooksi muodostui 1835.

Haastattelujen määrä kiintiöitiin iän, sukupuolen, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan. Kiintiöinti perustui vastaajien ilmoittamiin tietoihin. Kiintiöinnillä pyrittiin tasaamaan eri vastaajajoukkojen osuudet vastaamaan niiden osuutta väestössä ja varmistamaan, että vaikeasti tavoitettavista väestön osista saadaan riittävästi vastauksia. Kiintiölle, eli esimerkiksi 15–19-vuotiaille, asetetun määrän tultua täyteen kyseiseen kiintiöön kuuluvia vastaajia ei enää tavoiteltu eikä haastateltu. Aikavälillä 22.12.2020–8.3.2021 toteutettujen haastatteluiden keskipituus oli hie-man reilut 23 minuuttia. Haastattelukielenä olivat suomi ja ruotsi. Aineisto on painotettu iän, sukupuolen ja asuinpaikan mukaan. Taulukoiden yhteensä-luvut eivät välttämättä näyträydy

johdonmukaisina painojen käyttämisen ja pyöristämisen vuoksi.

TAUSTAMUUTTUISTA JA TILASTOLLISISTA MENETELMISTÄ

Nuorisobarometrissa käytetyt taustamuuttujat, kuten koulutustausta tai tämänhetkinen pääasiallinen toiminta, ovat nuorten itsensä ilmoittamia. Niitä ei ole siis haettu rekisteristä, vaan ne kertovat haastattelun nuoren oman käsityksen kyseisestä asiasta. Nuorten elämäntilanteet voivat myös vaihdella aikuisia enemmän, ja sama nuori voi vuoden aikana olla työtön, töissä, opiskelija ja vanhempainvapaalla. Tätä ei välttämättä tarvitse pitää virhelähteenä, mutta on hyvä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa. Esimerkiksi pääasiallista toimintaa kysyttäessä juuri valmistunut nuori ei välttämättä miellä itseään työttömäksi, vaikka teknisesti voi sitä ollakin.

Barometrin tulokset on esitetty ristiintaulukomalla ja suhteellisinä frekvensseinä eli prosenttiosuuksina. Satunnaisvaihtelusta johtuen lukumäärissä ja prosenttiosuuksissa voi kuitenkin esiintyä eroja, jotka eivät ilmennä kyseisen asian tilaa yhteiskunnassamme. Tällaisten näennäisten erojen karsimiseksi tekstiin kirjoitetuissa vertailuissa on taustalla käytetty erilaisia tilastollisia testejä, kuten varianssianalyysiä tai khiin neliö -testiä. Testien tunnuslukuja, kuten p-arvoja, ei ole luettavuuden säilyttämiseksi kirjoitettu tekstiin, vaan sen sijaan tulokset on tulkittu sanallisesti.

SUKUPUOLI

Nuorisobarometrissa nuoret ovat saaneet ensimmäisen kerran vuonna 2012 ja säännöllisesti vuodesta 2014 lähtien ilmoittaa itse oman sukupuolensa. Sukupuolta tiedusteltaessa vaihtoehdot olivat Nainen, Mies, Muu ja Ei halua sanoa. Tällä menettelyllä annetaan nuorelle mahdollisuus määrittää itse oma sukupuolensa, vaikka haastattelutilanne voi asettaa omat rajoitteensa syvällisemmille sukupuoli-identiteetin pohdintoille. Sukupuoli kysytään haastattelun ensimmäisenä varsinaisena kysymyksenä. Myöhemmin haastattelussa myös

tiedustellaan vastaajilta, kokevatko he kuuluvansa vähemmistöön sukupuoli-identiteettinsä takia. Tässä vaiheessa kolme prosenttia naisista, neljä prosenttia miehistä ja puolet sukupuolekseen muu ilmoittaneista kertoi kokevansa kuuluvansa vähemmistöön sukupuoli-identiteettinsä vuoksi. Tänä vuonna sukupuolekseen muun ilmoitti 12 vastaajaa, mikä on hieman enemmän kuin aiempina vuosina: esimerkiksi vuosina 2020, 2019 ja 2018 sukupuolekseen ilmoitti muun viisi vastaajaa kunakin vuonna (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Myllyniemi & Haikkola 2020; Myllyniemi & Kiilakoski 2021). Tämän vastaajaryhmän pienuuden vuoksi heidän vastauksiaan ei ole välttämättä raportoitu kaikissa kohdin. Muista vastaajista 48 prosenttia ilmoitti olevansa naisia ja 51 prosenttia miehiä.

IKÄ

Barometrin vastaajien ikäluokittelussa noudatettiin pääasiassa kolmiportaista luokittelua 15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaisiin. Tarvittaessa alaikäiset, eli alle 18-vuotiaat vastaajat, erotettiin täysi-ikäisistä. Haastattelut kiintiöitiin kolmiportaisen ikäluokittelun mukaisesti suhteessa väestöön. Vanhimpaan ikäluokkaan (25–29-vuotiaat) kuului 37 prosenttia vastaajista, nuorimpaan 30 prosenttia vastaajista. Vastaajista alaikäisiä oli 17 prosenttia.

ÄIDINKIELI

Haastattelut kiintiöitiin myös vastaajan ilmoittaman äidinkielen mukaan. Vastaajista 1574 (86 %) ilmoitti puhuvansa äidinkielenään suomea, 94 (5 %) ruotsia ja 167 vastaajaa (9 %) ilmoitti äidinkielekseen muun. Muun muassa saamen kielet laskettiin tässä jaottelussa muihin kieliin. Äidinkieli kuvaa vastaajan omaa näkemystä, joka ei välttämättä vastaa väestörekisterijärjestelmän tietoja. Aiempien vuosien tietojen pohjalta on tiedossa, että jotkut väestörekisteriin muunkielisiksi merkityt ilmoittavat puhelinhaastattelussa äidinkielekseen suomen (ks. esim. Myllyniemi 2017, 12), joten ilmoitukseen äidinkielestä tulee

suhtautua samalla kriittisyydellä kuin muihinkin vastauksiin muistaen, että Nuorisobarometrien ensisijainen tehtävä on kuvata nuorten itsensä ilmoittamia kokemuksia, asenteita ja arvoja. Kaikki vastaajat haastateltiin suomeksi tai ruotsiksi. Hie-
man alle kaksi prosenttia tavoitetuista vastaajista kieltäytyi haastattelusta kieliongelmiensa vuoksi.

ASUINPAIKKA

Asuinpaikkatietojen pohjalta aineistoon luotiin kaksi erillistä aluemuuttujaa. Toinen aluemuuttujista perustui NUTS-luokituksen (Yhteinen tilastollisten alueyksiköiden nimikkeistö, ransk. Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) määrittämään maantieteelliseen ositukseen, joka jakaa Manner-Suomen neljään osaan: Helsinki-Uusimaahan, Etelä-Suomeen, Länsi-Suomeen sekä Itä- ja Pohjois-Suomeen. Vastaajista pääosa (55 %) oli joko Helsinki-Uusimaan tai Etelä-Suomen suuralueelta. Toinen aluemuuttujista on Tilastokeskuksen määrittämä niin kutsuttu tilastollinen kuntaryhmitys, joka perustuu säännöllisesti päivitettävään taajamaväkitietoon. Tilastollinen kuntaryhmitys jakaa kunnat kolmeen ryhmään: kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Tämän jaottelun mukaan vastaajista valtaosa (81 %) asui kaupunkimaisissa kunnissa ja noin joka kymmenes

taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa (11 % ja 8 % vastaavasti).

PÄÄASIALLINEN TOIMINTA

Nuorisobarometrissa vastaajilta kysytään vuosittain heidän senhetkistä pääasiallista toimintaansa. Tänä vuonna pääosa vastaajista ilmoitti olevansa koululaisia tai opiskelijoita (56 %) tai palkkatyössä (32 %). Palkkatyössä olevien lisäksi reilut kaksi prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa yrittäjiä. Vastaajista 48 ilmoitti päätoimekseen jonkin muun: kuten aikaisempinakin vuosina, suurin luokka tässä ryhmässä oli armeijassa tai siviilipalveluksessa olevia (18), eläkeläisiä tai sairaana olevia oli 13. Muita kategoriassa mainittuja toimia olivat muun muassa erilaiset freelancer- ja keikkatyöt sekä pääsykokeisiin lukeminen.

Tilastokeskuksen mukaan barometrin tiedonkeruun aikana, maaliskuussa 2021, 15–24-vuotiaiden nuorien työttömyysaste oli 22,2 prosenttia (SVT 2021a). Barometrin kaikista vastaajista työttömäksi itsensä määritteli viitisen prosenttia, mutta kun yli 24-vuotiaat ja työvoiman ulkopuolella olevat poistetaan tästä luvusta, arvioiduksi työttömyysasteeksi saadaan 18,5 prosenttia, joka on jonkin verran alaisempi kuin Tilastokeskuksen luku. On tosin huomioitava, että vastaajien kuvaus omasta pääasiallisesta toi-

TAULUKKO 1. VASTAAJIEN PÄÄASIALLINEN TOIMINTA IKÄRYHMITTÄIN.

Päätoimi	15–19-vuotiaat		20–24-vuotiaat		25–29-vuotiaat		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Koululainen tai opiskelija	482	87	344	58	203	30	1029	56
Palkkatyössä	33	6	175	30	374	55	582	32
Yrittäjä	2	0	10	2	33	5	45	2
Työtön	17	3	38	6	38	6	93	5
Vanhempainvapaalla	1	0	3	1	17	2	21	1
Työpajassa, ammattistartissa tai työkokeilussa	1	0	5	1	6	1	12	1
Jotain muuta	18	3	17	3	13	2	48	3
Ei osaa sanoa	1	0	1	0	1	0	3	0
Yhteensä	555	100	593	100	685	100	1833	100

minnastaan ei välttämättä vastaa Tilastokeskuksen luokitteluja.

KOULUTUS

Vastaajista opiskelemassa ilmoitti olevansa noin 60 prosenttia, eli kolme viidestä. Heistä noin puolet ilmoitti opiskelevansa jossakin korkeakouluasteen oppilaitoksessa, kuten ammattikorkeakoulussa (19 % kaikista päätoimisesti opiskelevista) tai yliopistossa (29 % kaikista päätoimisesti opiskelevista). Opiskelevista peruskoulua kävi joka kymmenes, lukiota 250 henkeä (23 %) ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeli 190 vastaajaa, joka oli 17 prosenttia opiskelijoista ja noin 10 prosenttia kaikista vastaajista. Jossain muualla opiskeli 18 vastaajaa, aiempina vuosina nämä ovat olleet esimerkiksi kansanopistoissa opiskelevia.

Vastaajien keskuudessa yleisin suoritettu tutkinto oli ylioppilastutkinto, jonka oli ilmoittanut suorittaneensa 35 prosenttia vastaajista. Ammatillinen tutkinto oli reilulla neljänneksellä (27 %). Kaksi tai kolme tutkintoa oli suorittanut ilmoituksensa mukaan 13 prosenttia vastaajista. Kolme tutkintoa suorittaneiden osuus on kuitenkin varsin pieni. Nuorista vain 17 oli ilmoittanut suorittaneensa kolme tutkintoa. Yli 18 vuotta täyttäneistä eli nykyisen lainsäädännön mukaisesti laajentuneen oppivelvollisuuden suorittaneista ylioppilastutkinnon oli suorittanut 42, ammatillisen toisen asteen tutkinnon 32, yliopistotutkinnon 15 ja ammattikorkeakoulututkinnon 12 prosenttia. 14 prosentilla yli 18-vuotiaista ei ollut mitään tutkintoa suoritettuna.

Nuorten ikäluokassa koulutustaso on jatkuvassa muutoksessa. Tämän vuoksi aineistoon on

TAULUKKO 2. YLI 18-VUOTIAIDEN VASTAAJIEN SUORITTAMAT TUTKINNOT.

	Onko suorittanut tutkinnon?			
	Ei		Kyllä	
	n	%	n	%
Ylioppilastutkinto	877	58	640	42
Ammatillinen tutkinto	1025	68	491	32
Ammattikorkeakoulututkinto	1334	88	183	12
Yliopistotutkinto	1289	85	228	15
Ei mitään näistä	1298	86	218	14
Ei vastausta/ei osaa sanoa	1515	100	2	0

TAULUKKO 3. VASTAAJIEN KOULUTUSTASO YHDISTETTYNÄ TIETONA KOULUTUSPAIKAN JA YLIMMÄN SUORITETUN TUTKINNON MUKAAN.

	n	%
Ei tutkintoa, ei opiskele	35	2
Peruskoululainen	106	6
Ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa	462	25
Ylioppilas tai lukiassa	415	23
Ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa	350	19
Yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa	452	25
Muu	15	1
Yhteensä	1835	100

muodostettu koulutusmuuttuja, johon on yhdistetty tieto vastaajan saavuttamasta korkeimmasta muodollisesta koulutuksesta ja nykyisestä opiskelupaikasta. Vastaajista vajaalla puolella (44 %) oli korkeakoulututkinto tai he olivat sitä suorittamassa heijastaen vastaajien reilua 22 vuoden keski-ikää. Noin joka neljännellä vastaajalla oli toisen asteen ammatillinen tutkinto tai he olivat sitä suorittamassa, 23 prosentilla oli ylioppilastutkinto tai he olivat vielä lukiassa. Näiden koulutusryhmien ulkopuolelle rajautui pieni 50 hengen joukko vastaajia, joista 35:llä ei ollut tutkintoa, eivätkä he opiskelleet. Lopuista viidestätoista yksi oli täysi-ikäinen, ja häneltä puuttuivat koulutustiedot. Muilta tutkintotietoja ei ollut kysytty.

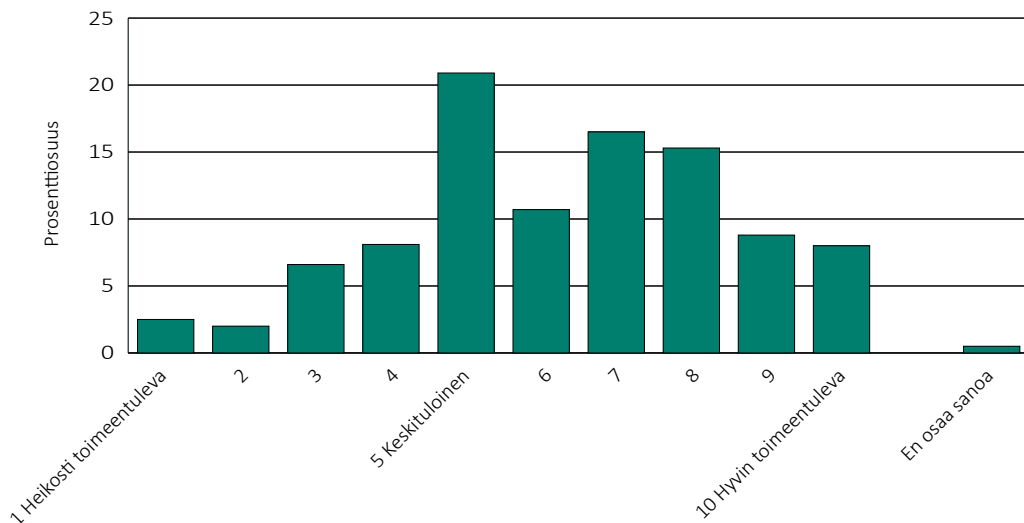
ÄIDIN KOULUTUS

Haastattelussa kysyttiin myös vastaajan äidin koulutustasoa. Vaihtoehtoja oli viisi: ammatillinen tutkinto, opisto- tai ylioppilastutkinto, korkeakoulututkinto, ei tutkintoa ja ei osaa sanoa. Korkeakoulututkinto oli 40 prosentilla äideistä, mikä on samaa tasoa kuin vuoden 2020 Nuorisobarometrissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 14).

Ammatillinen tutkinto löytyi 532 äidiltä (29 %) ja opisto- tai ylioppilastutkinto 20 prosentilta äideistä. Kuusi prosenttia vastaajista ei osannut sanoa äitinsä koulutustasoa, ja 91 äidillä (5 %) ei ollut vastaajien ilmoituksen mukaan tutkintoa.

KOTITALOUDEN TOIMEENTULO

Nuorilta kysyttiin heidän arviotaan oman kotitaloutensa toimeentulosta tällä hetkellä asteikolla 1–10, missä 1 oli heikosti toimeentuleva, 5 keskituloinen ja 10 hyvin toimeentuleva. Kuten aiempinakin vuosina, vastaukset painottuivat korkeampiin tuloluokkiin: esimerkiksi 17 prosenttia vastaajista vastasi taloutensa kuuluvan kahteen ylimpään tuloluokkaan, kun kahteen alimpaan vastaava osuus oli vajaat viisi prosenttia. Vastaajien kokemus kotitaloutensa toimeentulosta oli huonompi kuin vuoden 2020 Nuorisobarometrissa. Silloin vastaajat antoivat kotitaloutensa toimeentulolle keskimäärin 6,8 pistettä, nyt vain 6,3. Arvio oli samalla tasolla vuoden 2018 Nuorisobarometrissa, jolloin vastaajat antoivat kotitaloutensa toimeentulolle 6,2 pistettä kymmenestä.

KUVIO 1. VASTAAJIEN ARVIOIMA KOTITALOUDEN TOIMEENTULO ASTEIKOLLA 1–10.

Nuorisobarometrissa 2021 vastaajilta kysyttiin heidän arvioitaan omasta kyvystään ymmärtää ilmastoon liittyviä kysymyksiä, heidän pääasiallisia ympäristötiedon lähteitään sekä erilaisista heidän ympäristöönsä liittyvistä tunteistaan. Tietoja ja taitoja sekä tunteita ja arvoja voidaan tarkastella toisiinsa vaikuttavina, mutta kuitenkin toisistaan erillisinä inhimillisinä järjestelminä. Esimerkiksi ympäristökasvatuksessa tietojen lisäämistä on pidetty keskeisenä tavoitteena, joka ei kuitenkaan itsessään riitä kokonaisvaltaisen ympäristösuhteen muodostamiseen tai ympäristömyönteisen toiminnan motivaatioksi. Ympäristötieto ei ole automaattisesti yhteydessä ilmastoa huomioivaan toimintaan, tai toisin ilmaisten yhteys ympäristötiedon ja ympäristöä huomioivan käyttäytymisen välillä on ohut (esim. Hermans & Korhonen 2017). Myös tunteita ja arvoja koskevat ulottuvuudet ovat keskeisessä asemassa silloin, kun puhutaan ympäristötoimijuudesta, ympäristökansalaisuudesta tai ympäristöön vaikuttamisesta (Koskinen 2010).

Erityisesti nuorten osalta on keskusteltu ympäristö- tai ilmastoahdistuksesta tai muista tavoista reagoida ilmastotieteen varoituksiin ja uutisiin ilmaston tilasta. Nuorten ympäristöä koskevat tunteet syntyvät yhteiskunnallisessa ympäristössä, jossa opitaan paitsi huolehtimaan ympäristön tilasta, myös kuluttamaan ja tulemaan jäseneksi elämäntapaan, joka osallistuu ympäristöongelmien tuottamiseen (Pihkala 2017, 41–45). Ympäristötunteiden merkitystä inhimilliselle ympäristöä koskevalle toiminnalle tai asioihin reagointiin ei ole aina osattu huomioida, ja joskus ne ovat jääneet keskustelussa taustalle, vaikka tunteilla on myös oma merkityksensä muutoksiin sopeututtaessa sekä oman vastuun ja myös riittämättömyyden hyväksymisessä (Pihkala 2019, 22–23). Tässä barometrissa esitetään ensimmäistä kertaa

barometrien tiedonkeruussa ympäristötunteita käsitteleviä väittämiä ja saadaan näin uutta tietoa nuorten suhtautumisesta ympäristöön.

Nuorisobarometrin kysymyksistä kaksi käsittelee tietoa ja tiedettä. Ensimmäinen näistä oli väittämä ”olen hyvin perillä ilmastokysymyksistä”. Selkeä enemmistö nuorista (72 %) oli tämän väittämän kanssa joko täysin tai samaa mieltä. Eri mieltä tai täysin eri mieltä oli yhteensä seitsemän prosenttia vastanneista. Valtaosa nuorista siis uskoi, että heillä on hyvät tiedot ympäristökysymyksistä. Tämä tulos on linjassa aiempien Nuorisobarometrien tulosten kanssa, jotka myös kertovat nuorten luottavan omiin kykyihinsä ymmärtää nyky-yhteiskunnan keskeisiä kysymyksiä. Aiemmissa Nuorisobarometreissa on kysytty nuorten näkemyksiä omista valmiuksistaan. Esimerkiksi vuoden 2017 Nuorisobarometrissa 93 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa, että osaa arvioida hyvin löytämänsä tiedon luotettavuutta (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 55). Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa vajaa kaksi kolmannesta vastaajista (61 %) oli vähintään jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että katsoo ymmärtävänsä hyvin maamme tärkeimpiä poliittisia asiakysymyksiä (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 83). Tätä taustaa vasten nuorten luottamus tietoonsa ympäristökysymyksistä on odotusten mukainen.

Toinen väittämä tarkasteli sitä, millainen on vastaajien näkemyksen mukaan tieteen auktoriteetti ympäristötiedon lähteenä. Väittämä muotoiltiin muotoon ”Luotan tieteeseen ja tutkimukseen ympäristökysymyksissä”. Jopa 87 prosenttia nuorista ilmoitti olevansa tämän väittämän kanssa joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Eri mieltä tai täysin eri mieltä olevien määrä oli 4 prosenttia nuorista. Valtaosa nuorista siis luottaa tieteeseen ja tutkimukseen, eikä vastaajien joukossa

esiinny kovinkaan paljoa tiedevastaisuutta. Vuoden 2019 Tiedebarometrin mukaan suomalaiset luottavat ylipäänsä tieteeseen, ja huolimatta mediakeskusteluista epäluottamuksesta tieteen tuloksiin, luottamus on kasvanut 2000-luvun mitaan. Vuonna 2019 mitattiin tiedebarometrien korkein lukema luottamukselle tieteeseen, kun yli kaksi kolmannesta (69 %) ilmoitti luottavansa tieteeseen ja tutkimukseen ylipäätään. (Kiljunen 2019, 45–46.) Nuorten luottamus ilmastotieteeseen on kuitenkin tätä yleistä luottamusta korkeammalla tasolla. Ilmastotieteen tuloksia ylipäänsä on tuotu esiin mediassa aiempia vuosia enemmän, ja aiheesta on käyty myös julkista keskustelua (Lyytimäki 2020). Ilmastotieteen merkitystä nuorille on korostettu myös nuorten vuonna 2018 alkanutta ilmastoliikettä koskevassa tutkimuksessa. Nuorten ilmastoliikkeen yksi keskeisiä viestejä on ollut poliittiselle järjestelmälle suunnattu kehoitus kuunnella tiedettä (Piispa ym. 2021), ja liike on vedonnut monissa käytännön muutostarpeita koskevissa kysymyksissä tieteen auktoriteettiin. Nuorisobarometrin perusteella myös nuoret, jotka eivät ole poliittisesti aktiivisia, luottavat tieteeseen.

Ilmastotietoa koskevissa nuorisopoliittisissa keskusteluissa on toisinaan oltu huolissaan väärän informaation leviämisestä ja tietoisesta suuren yleisön sumuttamisesta. Myös nuorisopoliitikassa on nähty tarpeelliseksi kamppailla virheellisiä ilmastoväittämiä tai valeutisia vastaan. Esimerkiksi Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman yhtenä keinona on lisätä totuudellisen ilmastotiedon levittämistä (OKM 2020–2023, 13). Nuorisobarometrin vastaajista selkeä enemmistö luottaa tieteeseen sekä omaan pätevyyteensä ympäristökysymyksissä. Nuorten välillä on kuitenkin eroja. Vastaajien koulutustausta on yhteydessä näkemyksiin siitä, kuinka hyvin on perillä ympäristökysymyksistä. Peruskoulutausta ja ammatillinen koulutus on yhteydessä siihen, että vastaaja ei arvele olevansa perillä ympäristökysymyksistä.

Lukuja tulkitessa on myös hyvä huomata, ettei vastaajia ole pyydetty aukaisemaan tiedekäsitystään tai sitä, millä tavalla he ymmärtävät tieteen viestit. Aiempien kyselytutkimusten tuloksia

tulkittaessa on epäilty, ettei nuorten ilmastotieto ole aina ajantasaista. Esimerkiksi Ilmastobarometrissa 31 prosenttia 15–29-vuotiaista vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että tutkijat ovat yksimielisiä ilmastomuutoksen syistä ja 14 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen. (Ilmastobarometri 2019.) Tämän voi tulkita kertovan jotakin nuorten vastaajien ilmastotiedosta tai aiheetta käsittelevästä poliittisesta ja mediakeskusteluista, sillä tieteellinen konsensus ihmisen vaikutuksesta ilmastomuutokseen on selkeä (Pelttari 2021). Esimerkiksi kansainvälisen hallitustenvälisen paneelin IPCC:n mukaan valitsee kiistaton näyttö siitä, että ilmastomuutos on ihmisen aiheuttamaa (IPCC 2021). Yhteen väittämään suhtautumisesta ei kuitenkaan kannata tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, ja esimerkiksi tämän barometrin vastaajista selkeä enemmistö on samaa mieltä siitä, että ihmisen aiheuttama ilmastomuutos on tosiasia (ks. luku Näkemyksiä ympäristöstä).

On huomattava, että Nuorisobarometrissa tutkitaan vastaajien omaa käsitystä omasta tietämyksestään ja pätevydestään. Tällöin mitataan yksilön kokemuksta omasta pätevydestään arvioida tietoa, eikä arvioida hänellä tosiasiallisesti olevaa tietomäärää. Erilaisilla tutkimusasetelmilla on päädytty tuloksiin, joissa nuorten ilmastotietämys poikkeaa heidän itsensä arvioimasta pätevydestä käsitellä ympäristötietoa. Esimerkiksi Ilkka Ratisen tutkimuksessa tarkasteltiin yhdeksäsluokkalaisten ympäristötietoja kolmella ulottuvuudella: tiedolla ympäristönmuutoksesta; sen lieventämisen keinoista; ilmastomuutokseen sopeutumisesta. Ilmastomuutoksen lieventämisen keinoja ovat esimerkiksi joukkoliikenteen käyttäminen yksityisautoilun sijaan tai huonelämpötilan laskeminen, ilmastomuutokseen sopeutuminen taas edellyttää vaikkapa viemäriverkostojen uusimista, jotta ne pystyvät vastaamaan lisääntyviin sateisiin. Hänen tulostensa mukaan ympäristötieto eri ulottuvuuksista vaihteli vastaajien mukaan. Erityisesti tieto oman elämänpiirin ylittävistä ilmastopoliittisista toimista vaihteli. Tieto ympäristönmuutokseen sopeutumisesta oli vähäisempää kuin tieto ympäristönmuutoksen

lievittämisen keinoista. (Ratinen 2021.) Erot nuorten näkemyksissä saattavat perustua myös ilmastomuutoksen vaikutuksia koskevista tutkimuksista poikkeavaan tulkintaan sillä, mitä tarkoitetaan ilmastokysymyksillä, joista vastaajat arvioivat olevansa hyvin perillä.

Kysymyspatteristo sisälsi myös yhden selkeästi arvoulottuvuutta mittaavan kysymyksen. Tässä vastaajia pyydettiin arvioimaan sivistyksen mitta. Sivistykseen liittyy tietysti tiedollinen ulottuvuus, sillä jo filosofi Immanuel Kantin ajoista lähtien valistukseen ja sivistykseen on liitetty latinankielinen kehoitus *sapere aude*, uskalla tietää (Kant 1995, 77). Tiedon on perinteisesti ajateltu olevan kuitenkin olennaisuudestaan huolimatta vain yksi osa sivistystä, joka pitää sisällään tiedollisia, moraalisia ja esteettisiäkin ulottuvuuksia. Sivistyksessä ihminen kehittää sisäistä maailmaansa suhteessa ulkoiseen todellisuuteen ja saavuttaa siihen yhteisesti jaetun kielen avulla pohdittun, refleksiivisen suhteen. (Klaffi 2000.) Viimeaikaisessa keskustelussa on nähty tarve laventaa perinteistä sivistysajattelua ottamaan huomioon myös inhimillisen ulottuvuuden ulkoisen luonnon, ekosysteemin ja koko planeetan. Kasvatustieteen keskustelussa on luonnosteltu ekososiaalista sivistystä, jossa ajatellaan, että sivistyksen olennainen elementti on ymmärtää ihmisen riippuvuussuhde luontoon, omata näkemyksiä ja arvoja ympäristöstä koskien, kehittää ekologisen tietoisuutta sekä harjoittaa näihin liittyviä hyveitä. Näiden asioiden on ajateltu olevan osa käsitystä siitä, mitä sivistys olisi ekokriisin aikakaudella (esim. Värrä 2018, Joutsenvirta & Salonen 2020, Manninen & Nokelainen 2021, Pulkki 2021). Ekososiaalinen sivistys on myös osa koulutuspolitiikan käsitteistöä, sillä vuoden 2014 opetussuunnitelma käyttää käsitettä useissa kohden (OPH 2014).

Vastaajille esitettiin väittämä sivistyksen sisällöstä ja mittareista. Väittämän taustana olivat teoreettiset näkemykset sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta yhtenä sivistyksen mittarina sekä näkemyksistä siitä, että osoitin sivistyksellisestä tasosta on, millaiset toimintamahdollisuudet me nykyihmiset jätämme tuleville sukupolville

(Salonen & Joutsenvirta 2018, 96). Taustalla on ajatus siitä, että kysymys hyvästä elämästä määrittyy kysymykseksi siitä, millä tavalla onnistutaan turvaamaan elämän edellytykset maapallolla nyt ja jatkossa (Joutsenvirta & Salonen 2020). Sivistyksen käsitteellä on laaja teorianhistoria, ja sitä onkin hankala kääntää kyselytutkimuksen kysymyksi. Siksi huomio kiinnitettiin siihen, mistä sivistyksen tunnistaa.

Kysymys muotoiltiin väittämäksi ”Meidän nykyihmisten sivistyneisyyden mittarina on se maailma, joka meiltä jää”. Omassa artikkelissaan tässä teoksessa Tuure Tammi ja Pauliina Rautio huomauttavat, että tämä muotoilu ja sen taustalla oleva ajattelu on juuriaan myöten ihmiskeskistä eli antroposentrasta, eikä sillä saada selville, missä määrin sivistys on sidoksissa lajien välisiin suhteisiin ja sidoksiin. Vastaajille itselleen jätettiin tulkittavaksi se, millä tavoin he ymmärtävät nykyihmisten sivistyneisyyden käsitteen. Tämän väittämän kanssa samaa tai erittäin samaa mieltä oli 71 prosenttia vastaajista. Vain seitsemän prosenttia oli täysin eri mieltä tai eri mieltä väitteen kanssa. Ajatus siitä, että sivistys on sidoksissa toimintaan ja nykyisen elämänmuodon vaikutuksiin tuleville sukupolville, on selkeän enemmistön jakama. Luvussa Näkemyksiä ympäristöstä tarkastellaan tarkemmin nuorten näkemyksiä siitä, miten sukupolvien välistä ja sisäistä kuormaa tulisi jakaa ympäristöongelmien hoitamisessa.

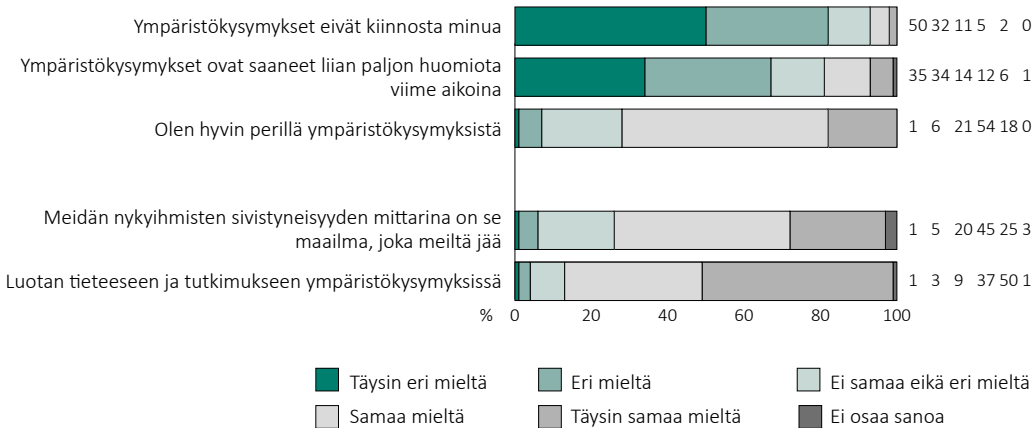
Barometrissa käytettiin kahdessa kysymyksessä muotoiluja, jotka kuvaavat kielteistä suhtautumista joko ilmastokeskusteluun tai ilmastopolitiikkaan. Muotoilun kääntäminen ei kuitenkaan vaikuttanut tuloksiin, vaan valtaosa vastaajista vastasi ympäristömyönteisesti kysymyksiin. Väittämän ”Ympäristökysymykset eivät kiinnosta minua” kanssa joko täysin eri mieltä tai eri mieltä oli 82 prosenttia vastaajista. Samaa tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli kuusi prosenttia. Vain kaksi prosenttia vastaajista oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä, mikä kertoo siitä, kuinka keskeisiä ympäristökysymykset ovat nuorten elämässä. Tämä tulos on yhdenmukainen myös sen kanssa, että vuoden 2018 Nuorisobarometrissa ihmisen aiheuttama

ilmastonmuutos oli suurin nuorille epävarmuutta tai turvattomuutta aiheuttava ilmiö (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 75). Väittämän ”Ympäristökysymykset ovat saaneet liian paljon huomiota viime aikoina” kanssa eri tai täysin eri mieltä oli kaksi kolmasosaa vastaajista (68 %). Samaa tai täysin samaa mieltä oli joka kuudes vastaaja (17 %). Vastaukset ovat samansuuntaisia hieman myöhemmin kerätyn Eurobarometrin kanssa, jossa suomalaisista neljännes ilmoitti Suomen hallituksen tekemän liikaa ilmastonmuutoksen torjumiseksi, kun kaikista Euroopan unionin kansalaisista vain kolme prosenttia sanoi maansa hallituksen olevan liian aktiivinen. Eurobarometrin tekijät viittaavat esimerkiksi turpeen käytöstä energianlähteenä luopumisesta käytyyn keskusteluun yhtenä selittävänä taustatekijänä suomalaisten poikkeaville asenteille ympäristökysymyksissä (Euroopan komissio 2021a, 61, 74). Oletettavaa on, että ilmastoteeman politisoituminen ja tähän liittyvät identiteettipoliittiset keskustelut ovat myös vaikuttaneet siihen, että kuudesosa nuorista kokee ilmastoteeman saaneen liikaa huomiota.

Ilmastotiedon ohella suhdetta ympäristöön määrittävät myös tunteet. Ihmisillä on varsin monenlaisia ympäristöön ja luontoon liittyviä tunteita. Panu Pihkalan määritelmän mukaan ympäristötunne on tunne, joka tapahtuu

ihmisen ja muun maailman yhtymäkohdassa. Ympäristötunteiden pohjalla ovat kokemukset siitä, mikä koetaan tärkeäksi. Ympäristötunteet ovat yhteydessä toimintaan ympäristön puolesta. Tunteella on niin yksilöllinen, kokemuksellinen kuin yhteisöllinen ja jaettu pohjansa. Tunteet myös tarttuvat yksilöstä toiseen. (Pihkala 2019, 16–17.) Osa nuorten ilmastotunteista, kuten ilmastoahdistus, on herättänyt huolta julkisuudessa. Ympäristöön voi liittyä myös häpeän ja kelvottomuuden tunteita, mutta myös toivoa tai optimismia (Pihkala 2017). Ilmastotunteita eivät kuitenkaan koe pelkästään nuoret, vaan ne yhdistävät eri sukupolvia. Nuorilla on kuitenkin ollut julkisessa keskustelussa asema, jonka kautta he ovat voineet täydentää asiantuntijakeskustelua tunnepuheella. Erityisesti nuoret aktivistit ovat toimineet ilmastopoliittisessa keskustelussa ilmastotunteiden sanoittajina. (Piispa ym. 2020; Piispa ym. 2021).

Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa kysyttiin asioista, jotka aiheuttavat epävarmuutta tai turvattomuutta. Ihmisistä johtuva ilmastonmuutos oli eniten huolta tai epävarmuutta herättänyt asia. Kaksi kolmannesta (67 %) vastaajista kertoi kokevansa vähintään melko paljon huolta tai epävarmuutta siitä. Ilmastonmuutoksesta huolestuneiden määrä oli kasvanut merkittävästi aiempiin

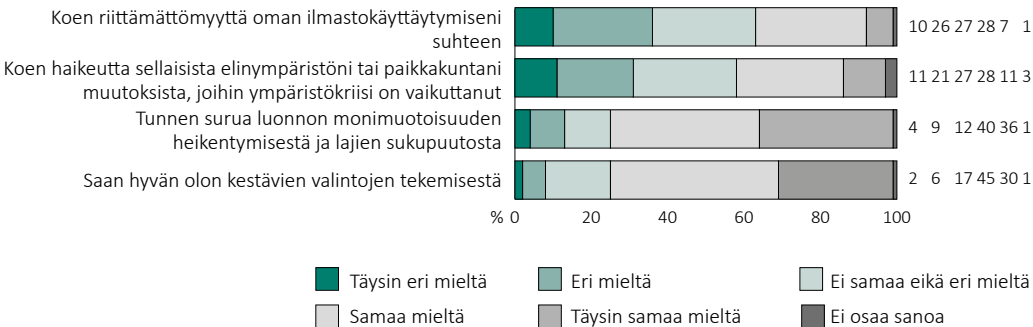
KUVIO 2. YMPÄRISTÖKYSYMYKSIIN JA SIVISTYKSEEN LIITTYVIÄ NÄKEMYKSIÄ.

mittauksiin verrattuna. Naiset olivat miehiä huolestuneempia. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 74–77.) Nuoret eivät ole huolineen yksin, sillä myös muut sukupolvet ovat tutkimusten ja selvitysten mukaan huolissaan ilmastomuutoksesta ja sen vaikutuksista maapalloon. Vuonna 2019 toteutetussa ilmastobarometrissa 74 prosenttia nuorista vastaajista koki, että väittämä ”Olen huolissani ilmastomuutoksesta” kuvaa joko melko tai erittäin hyvin heitä. Nuoret vastaajat eivät silti erottuneet muiden vastaajien joukosta, sillä huoli ilmastomuutoksesta kosketi kaikkia ikäluokkia. Eniten huolestuneita olivat yli 65-vuotiaat vastaajat, joista 80 prosenttia vastasi väittämän kuvaavan heidän toimintaansa vähintään melko hyvin. (Ilmastobarometri.) Myös Sitran toteutetussa Ilmastotunteet-kyselyssä nuoret olivat vähemmän huolissaan ilmastosta kuin vanhemmat ikäluokat (Sitra 2019). Tässä barometrissa ei kuitenkaan kysytty ahdistuksesta tai huolesta, vaan tietoa keskityttiin tuottamaan sellaisista tunteista, joista aiemmissa nuorille suunnatuissa kyselyissä ei ole kysytty.

Ilmastotunteita mitattiin neljällä eri kysymyksellä, jotka käsittelivät kestävästä valinnoista seuraavaa hyvää oloa, haikeutta oman elinympäristön muutoksista, riittämättömyyttä omasta ympäristökäyttäytymisestä sekä surua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja lajien sukupuutosta (ks. kuvio 3). Näistä viimeisin kysymys on samalla tämänvuotisen barometrin

kysymyksistä yksi harvoista, jotka mittaavat suhtautumista biodiversiteetin vähenemiseen. Ilmastotunteista eniten samaa mieltä vastaajat olivat väittämän ”saan hyvän olon kestävien valintojen tekemisestä” kanssa. Kolme neljästä vastaajasta (75 %) oli samaa tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Eri mieltä tai täysin eri mieltä väittämän kanssa oli kahdeksan prosenttia vastaajista. Myös Sitran ilmastotunteita käsittelevässä kyselyssä kestävien elämäntapojen harjoittaminen oli vastaajien mukaan yleisimmin mainittu keino ilmastomuutoksen herättämien vaikeiden tunteiden hallinnassa. (Sitra 2019.) Kestävien valintojen tekemisessä ja näitä mitä ilmeisemmin seuraavissa kulutuksen muutoksissa ei siis ole kysymys välttämättä luopumisesta, vaan myös henkilökohtaisesti palkitsevista tunnekokemuksista.

Kolme neljäsosaa vastaajista (75 %) oli samaa mieltä väittämän kanssa, että tuntee surua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja lajisukupuutosta. Joka kahdeksas vastaaja (13 %) oli tämän väittämän kanssa eri mieltä. Vastauksia voi tarkastella sekä yhteydessä lajien välisyyteen että biodiversiteetin aiheuttamaan suruun. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tärkeys ilmeni myös tässä barometrissa, sillä kysyttäessä, millaisten päämäärien eteen Suomen on toimittava, selkeä enemmistö nuorista (89 %) oli samaa mieltä, että luonnon monimuotoisuus on turvattava. Samansuuruinen joukko vastaajia (88 %)

KUVIO 3. ILMASTOTUNTEISIIN LIITTYVIÄ KOKEMUKSIA.

piti tärkeänä, että eläinten oikeudet on turvattava keinolla millä hyvänsä (ks. luku Säilyttämisen arvoiset asiat). Voi tulkita, että lajienväliset suhteet ja lajien väliset oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset ovat nuorille tärkeitä. Ilmastosurua koskevaan tutkimukseen barometrin löydöksiä peilaavat Panu Pihkala, Julia Sangervo ja Kirsi M. Jylhä pitävät omassa artikkelissaan tätä tulosta merkittävänä uutena löydöksenä. He perustelevat tätä tulkintaansa sillä, että ilmastosuru on merkittävä ilmastotunteiden muoto, josta on jonkin verran aiempaa tietoa. Aiemmissa kyselytutkimuksissa ilmastosurua on kysytty hieman erilaisin muotoiluina ja on saatu matalampia lukemia surua kokevista. Heidän tulkintansa mukaan voikin olla niin, että on sosiaalisesti hyväksyntymää tuntea surua luonnon monimuotoisuuden katoamisesta kuin kokea yleistä ilmastosurua. Artikkelin analyysi osoittaa, että suru monimuotoisuuden häviämisestä on yhteydessä kestävien valintojen tuottamaan hyvään oloon. Kirjoittajat toteavat, että tämä yhteys on luonteva, sillä ellei kestävämmä seurauksia koskeva valinta tuottaisi surua, ei olisi myöskään kestäviin ratkaisuihin liittyvää iloa. Kestävien valintojen tuottamaa hyvää oloa ja monimuotoisuuden heikkenemisen aiheuttamaa surua merkittävästi vähemmän oli koettu kahta muuta kysyttyä tunnetta. Vastaajista noin kaksi viidestä (39 %) oli vähintään samaa mieltä väittämän kanssa, että kokee haikeutta sellaisista elinympäristönsä tai paikkakuntansa muutoksista, joihin ympäristökriisi on vaikuttanut. Väittämän kanssa eri mieltä tai täysin eri mieltä oli 31 prosenttia. Hieman yli kolmannes vastaajista (35 %) oli samaa tai täysin samaa mieltä sen kanssa, että kokee riittämättömyyttä oman ilmastokäyttäytymisensä suhteen. Yli kolmannes vastaajista (37 %) oli joko eri mieltä tai täysin eri mieltä väittämän kanssa, mikä teki tästä väittämästä ainoan ilmastotunteita mittaavan kysymyksen, jossa erimielisten osuus oli isompi kuin samaa mieltä olevien.

Panu Pihkala, Julia Sangervo ja Kirsi M. Jylhä ovat tarkastelleet tässä teoksessa olevassa artikkelissaan ympäristötunteiden yhteyttä ympäristömyönteiseen toimintaan. Heidän

tilastoanalyysinsä mukaan tässä barometrissa mitatut tunnekokemukset ovat yhteydessä toisiinsa, mutta myös ilmastomyönteiseen toimintaan. Selkein yhteys toimintaan oli kestävästä valinnoista seuranneella hyvällä ololla, joka oli vahvasti yhteydessä oman kulutuksen vähentämiseen ja jostakin tärkeästä asiasta luopumiseen. Haikeus oman elinpaikkakunnan tai ympäristön muutoksista sen sijaan ei ollut yhteydessä toiminnan muutoksiin. Nämä tulokset osoittavat, että ilmastotunteilla on tiedon ja osaamisen ohella merkitystä ympäristösuhteen kehittymiselle ja omalle toiminnalle ympäristöasioissa (ks. myös Pihkala 2017, Pihkala 2019).

TIEDON LÄHTEET

Kuten edellisessä osiossa todettiin, vajaa kolme neljäsosaa vastaajista (72 %) on samaa mieltä siitä, että he ovat perillä ympäristökysymyksistä. Tämä ei vielä kerro, mistä syntyy tietopohja tähän koettuun pätevytyteen käsitellä näitä asioita. Nuorisobarometrissa kysyttiin tarkemmin, kuinka paljon tietoa ympäristöasioista he olivat saaneet erilaisista tiedon lähteistä, kuten koulusta tai tiedotusvälineistä. Tämä on itsessään kiinnostavaa, sillä se auttaa hahmottamaan yleisemminkin, minkälaisille tyyliille ja viesteille nuoret altistuvat rakentaessaan käsitystään nyky-yhteiskunnan keskeisistä ilmiöistä. Erilaisissa laadullisissa tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu, että ilmastoaktivistit korostavat paitsi sosiaalisen median, mutta myös itsenäisesti luettavien tieteellisten raporttien tärkeyttä (esim. Piispa ym. 2020). Taustatietoihin vertailemalla pystytään myös havaitsemaan eroja erilaisten nuorten ryhmien välillä. Tällainen tieto on keskeistä ympäristökasvatuksen ja ilmasto-politiikan kehittämiseksi. Tiedonlähteiden kirjo on lisäksi yhteydessä laajempaan kysymykseen siitä, miten ja missä elämän kannalta merkityksellisiä taitoja tai aihepiirejä opitaan. Ilmastoon ja kestäväan kehitykseen liittyvien kysymysten kasvatuksellisen kohtaamisen on ajateltu olevan keskiössä siinä, millaista sivistys on nykyaikana ja tulevaisuudessa. Tieto ympäristöasioista on ekososiaalista sivistystä korostavien kasvatustajien

telijoiden mukaan asenteiden, arvojen ja toimintatapojen ohella keskeinen elementti niin nuorille sukupolville kuin heitä vanhemmille. (Värri 2018; Joutsenvirta & Salonen 2020.)

Nuorisopolitiikassa usein toistuva keskustelun aihe on se, missä määrin opitaan muodollisen koulutusjärjestelmän sisällä eli formaalisti ja kuinka paljon opitaan koulun ulkopuolella eli non-formaalisti. Erilaisissa kouluissa ja oppilaitoksissa vietetään mittava osa elämäkaaresta. Kouluissa ja oppilaitoksissa vietettävä aika on suuri erityisesti nuoruusiässä. Usein oppiminen samaistetaan vain koulutusjärjestelmän sisäiseen toimintaan. Tällöin jää huomaamatta se, kuinka paljon opitaan töitä tehdessä, harrastuksissa, kansalaistoinnissa, museoissa tai kirjallisuutta lukiessa. On myös esitetty, että lisääntyvä digitaalisten kulttuurien ja tiedonlähteiden nousu, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä tiedonhaun lisääntyvä mediavetoisuus ja muuttuva vuorovaikutus tuovat uusia piirteitä oppimisen maisemiin. (Kiilakoski 2015.) Nuorten vapaa-aikatuhtimuksessa 2021 nuorista lähes kaikki (96 %) pitivät tiedonhakua tärkeänä median käytössä. Sitä erittäin tärkeänä pitävien osuus oli noin kolme neljänestä. Tiedonhaku mediasta on olennainen osa nuorten arkea. (Salasuo ym. 2021, 60.)

Koulun ulkopuolisen oppimisen tärkeydestä on puhuttu paljon erityisesti eurooppalaisessa nuorisopolitiikassa (Kiilakoski & Kauppinen 2021). Tällöin korostetaan, että vapaa-ajan ympäristöissä opitaan keskeisiä työelämässä ja kansalaisuudessa tarvittavia taitoja ja että koulutusjärjestelmällä ei ole yksinoikeutta elämässä tarvittavien taitojen opettamiseen. Nuoret myös raportoivat tällaisia kokemuksia. Vuoden 2017 Nuorisobarometrissa 97 prosenttia nuorista ilmoitti olevansa erittäin paljon tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että on oppinut tärkeitä tietoja ja taitoja koulun ulkopuolella (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 55). Tämän vuoden barometrin teemaan liittyen koulussa ja oppilaitoksissa paljon tai erittäin paljon ilmastotietoisuutta koki oppineensa hieman yli puolet vastaajista (58 %). Koulun ulkopuolella ilmastotietoisuutta erittäin paljon ilmoitti oppineensa melkein sama osuus

vastaajista eli 55 % (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 62). Kysymys tiedon lähteistä kertoo paitsi siitä, mistä tieto ympäristöasioista on vastaajien kokemuksen mukaan peräisin, myös taustoittaa kysymystä siitä, mistä tärkeitä asioita opitaan.

Nuorisobarometrin tiedon lähteitä koskeva kysymys on saanut vaikutteita Euroopan unionin kansalaisia tutkivasta Eurobarometrissa. Joulukuussa vuonna 2019 toteutetussa kyselyssä vastaajia pyydettiin listaamaan kolme tärkeintä tiedonlähdettä heille luetteluista 12 vaihtoehdosta. Tämän lisäksi heillä oli mahdollisuus valita jokin muu vaihtoehto luetteltujen lisäksi. (Euroopan komissio 2020, 24–27.) Puhelinhaastatteluna toteutettavassa Nuorisobarometrissa vastaajien voi olla hankalaa pitää mielessä laajaa luetteloa heille tarjotuista vaihtoehdoista. Siksi vastaajilta kysyttiin jokaisen tiedonlähteen tärkeyttä erikseen. Lisäksi Nuorisobarometrissa yhdistettiin perinteinen media – kuten televisio, sanoma- tai aikakauslehdet, radio ja elokuvat – yhdeksi kategoriaksi, kun niistä Eurobarometrissa kysyttiin erikseen. Erilaisten kysymysmuotoilujen vuoksi vertailu Eurobarometriin on väistämättä vain suuntaa antavaa.

Eurobarometrissa vastaajien useimmiten kolmen tärkeimmän ympäristöä koskevan tiedonlähteen joukkoon valitsema lähde oli televisiouutiset. Kaksi kolmannesta (66 %) eurooppalaisista vastaajista sijoitti tämän kolmen tärkeimmän tiedonlähteen joukkoon. Televisiouutisten tärkeys vaihteli maakohtaisesti. Suomalaisista vastaajista 67 prosenttia piti tätä tärkeimpänä, mikä tarkoitti, että televisiouutiset olivat myös suomalaisten vastaajien mielestä tärkein tiedonlähde. (Euroopan komissio 2020, 27.) Television katsominen on säilyttänyt asemansa myös lasten ja vanhempien yhteisenä tekemisenä, ja esimerkiksi 10–14-vuotiaista lapsista usein vanhempiensa kanssa televisiota katsoo yli puolet. Television katsominen on myös yleisin mediankäytön tapa vanhempien ja lasten välillä. (Salasuo ym. 2021, 65.)

Toiseksi tärkein suomalaisille vastaajille oli sosiaalinen media ja internet, joita 64 prosenttia suomalaisista piti kolmen tärkeimmän tiedonlähteeseen kuuluvien joukkoon lukeutuvina.

Kiinnostava yksityiskohta on, että suomalaiset vastaajat pitivät sosiaalista mediaa ja internetiä eurooppalaista keskiarvoa selkeästi useammin tärkeänä tiedonlähteenä. Vain latvialaiset ja kyproslaiset vastaajat pitivät tätä tärkeämpänä tiedonlähteenä kuin suomalaiset. EU-maiden kansalaisista 48 prosentin mielestä sosiaalinen media ja internet kuuluivat kolmeen tärkeimpään tiedonlähteeseen. Internetin ja sosiaalisen median merkitys tiedonlähteenä ympäristöasioissa oli noussut huomattavasti kahden vuoden aikana. Suomalaisille kolmanneksi tärkein tiedonlähde oli sanomalehdet (48 %). Näiden kolmen tiedonlähteen jälkeen muiden osuus on huomattavasti pienempi. Läheisten ihmisten merkitys tiedonlähteenä oli huomattavan pieni, sillä vain 13 prosenttia vastaajista nimesi perheen, ystävät, kollegat tai naapurit tärkeimpien tiedonlähteiden joukkoon. Kiinnostavaa on myös huomio, että suomalaisille vastaajille kirjat ja tieteelliset julkaisut olivat huomattavasti tärkeämpiä kuin EU-kansalaisille keskimäärin. Suomessa 15 prosenttia nimesi nämä tärkeimpien tiedonlähteiden joukkoon, kun EU-maiden kansalaisten keskiarvo oli seitsemän prosenttia. (Euroopan komissio 2020, 27.)

Eurobarometrissa mitatut suomalaisten vastaajien näkemykset koskevat ympäristötietoa. Samat tiedonlähteet toistuivat myös vuoden 2019 Tiedebarometrissa, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan eri tietolähteiden tärkeyttä tieteen ja tutkimuksen tiedon välittäjänä. Vaikka kysymys on esitetty hivenen Eurobarometrissa poikkeavasti, sen tulokset ovat pitkälti samankaltaisia. Kolme neljäsosaa vastaajista nimeää sekä television ja radion että internetin, tietoverkot ja sosiaalisen median tärkeiksi tiedonlähteiksi. Kolmanneksi tärkein on sanomalehdet, joita tärkeinä pitää kaksi kolmannesta vastaajista. (Tiedebarometri 2019, 18.) Eri tutkimukset siis osoittavat, että perinteiset tiedotusvälineet ovat säilyttäneet asemansa tiedon ja tutkimuksen välittäjinä, mutta internet ja sosiaalinen media ovat näiden ohella keskeisiä tiedonlähteitä.

Kuviossa 4 on käyty läpi vastaajien näkemyksiä siitä, miten he ovat saaneet tietoa eri

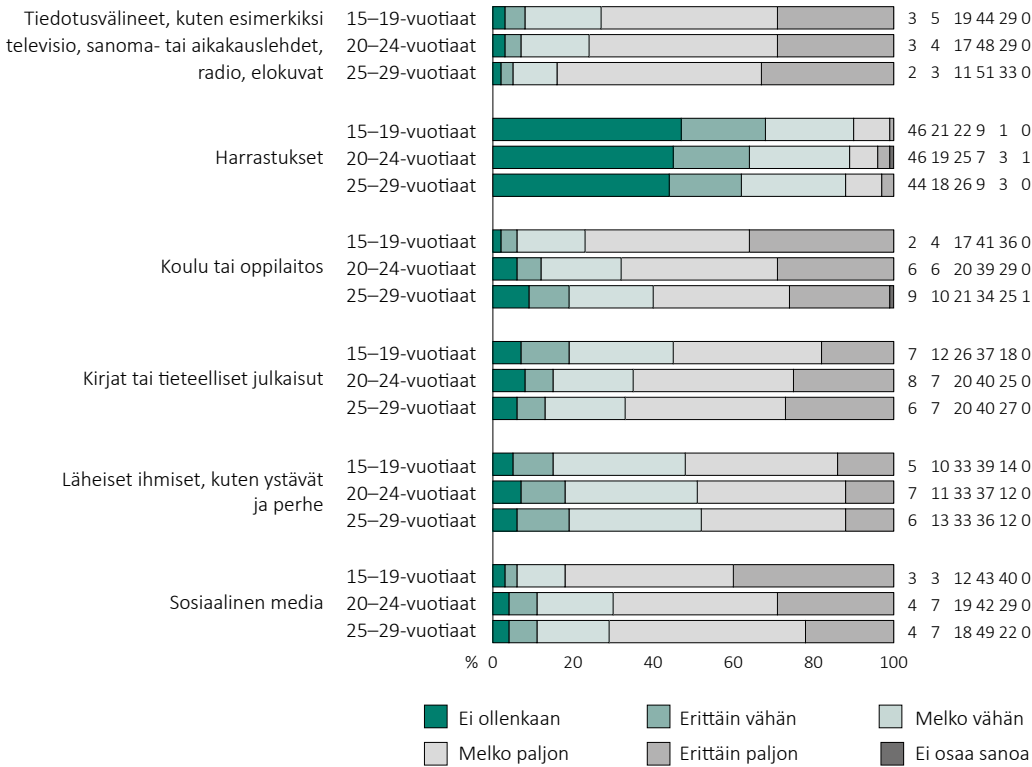
lähteistä. Kysymys itsessään lieene ollut vastaajille helppo, sillä niiden vastaajien osuus, jotka vastasivat, etteivät osaa vastata kysymykseen, oli vain muutamien prosentin kymmenysten luokkaa ja pyöristyy nolnaan prosenttiin. Kuten edellä kuvattujen Eurobarometrin ja Tiedebarometrin kaikkia ikäryhmiä koskevien tulosten pohjalta oli lupa olettaa, tärkeimmäksi tiedonlähteeksi nähtiin tiedotusvälineet, joiksi vastaajille kuvattiin televisio, radio, sanoma- ja aikakauslehdet sekä elokuvat. Kysymyksissä ei siis eritelty erikseen eri tiedotusvälineitä, vaan pyydettiin arvio kaikista yhdessä. 78 prosenttia vastaajista vastasi saaneensa näistä erittäin paljon tai melko paljon tietoa. Lähes kolmannes vastaajista (30 %) ilmoitti saaneensa näistä erittäin paljon tietoa. Kuten myös muissa tutkimuksissa, tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median osuutta tärkeänä tiedonlähteenä pitävien määrä oli suunnilleen samalla tasolla. 74 prosenttia vastaajista ilmoitti saaneensa sosiaalisesta mediasta erittäin tai melko paljon tietoa. Vaikka kysymyksenasettelu ei mahdollista tiedollisen syvyyden tason arviointia, voi kuitenkin huomioida, että muodollinen koulutus sijoittuu vasta kolmanneksi, kun vertaillaan vastaajien arvioita siitä, moniko on saanut paljon tietoa eri lähteistä.

Koulusta tai oppilaitoksesta paljon tai erittäin paljon tietoa ympäristöasioista oli saanut oman ilmoituksensa mukaan kaksi kolmannesta (67 %) vastaajista. Lisäksi kahdeksasosa vastaajista oli saanut oman käsityksensä mukaan vähäiset tiedot ympäristöasioista muodollisen koulutuksen parista. 25–29-vuotiaat ilmoittivat saaneensa vähiten tietoa oppilaitoksista ympäristöasioista, mikä voi kuvata sitä, kuinka muut tiedonlähteet ovat muovautuneet vähemmän tärkeiksi niille, joiden opiskelusta on jo kulunut aikaa. Tieteellisten julkaisujen ja kirjojen merkitys on varsin iso, jos sitä vertaa vaikka Eurobarometrin tuloksiin, joissa 15 prosenttia suomalaisista piti näitä kolmen tärkeimmän tiedonlähteen joukossa kahdestatoista vaihtoehdosta (Euroopan komissio 2020, 27). 65 prosenttia vastaajista ilmoitti saaneensa näistä erittäin paljon tai melko paljon tietoa. Puolet (50 %) vastaajista piti läheisiä ihmisiä, kuten ystäviä tai perhettä lähteenä, josta oli saanut ainakin

melko paljon tietoa. Läheiset ihmiset olivat siis sekä tiedotusvälineitä, sosiaalista mediaa, koulutusta että tieteellisiä julkaisuja vähemmän tärkeä tiedonlähde.

Selvimmän muista vaihtoehtoista erosivat harrastukset. Harrastusten merkitystä ei kysytty Eurobarometrissa, mutta se lisättiin Nuorisobarometriin sen erityisen nuorisopoliittisen merkityksen vuoksi, joka harrastuksiin liitetään. Suomalaisessa nuorisopoliitikassa harrastuksia on pitkään pidetty nuorten kasvuun merkityksellisenä toimintana, jota myös yhteiskunnan on edistettävä. Nuorisotutkija Mikko Salasuo on kutsunut harrastuksiin liittyvää kasvatusoptimismia, jossa ajatellaan minkä tahansa ohjatun harrastuksen tuottavan suotuisia vaikutuksia nuorten elämään, toisen maailmansodan jälkeistä vapaa-ajan

ohjaustoimintaa perustelevalle hyvän kertomukseksi (Salasuo 2021). Tämä optimismi harrastuksiin kansalais- ja yhteistoiminnan areenana näkyy myös aikamme nuoria koskeissa linjauksissa. Tämän barometrin aikana voimassa olevassa Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa tavoitteeksi asetetaan, että jokaisella nuorella on ainakin yksi harrastus. Harrastuksissa toisiaan tukevat ohjelman mukaan sosiaalinen toiminta ja henkilökohtainen kasvu, sillä niissä yhdistyvät ”kaverisuhteiden ylläpitäminen, itsensä kehittäminen, omien unelmien tavoitteleminen ja omien vahvuuksien löytäminen sekä mielekäs ja rentouttava tekeminen” (OKM 2020, 18). Kuten muotoilu osoittaa, harrastusten hyötyjä lähestytään pitkälti antroposentrisessä kehyksessä, jossa painopisteinä ovat sosiaaliset suhteet toisten ihmisten kanssa sekä

KUVIO 4. YMPÄRISTÖTIEDON LÄHTEET IKÄRYHMITÄIN.

oma hyvinvointi. Toistaiseksi avointa on ollut, missä määrin harrastukset tukevat ympäristötietoisuutta tai laajemmin ekososiaalista sivistystä. Ainakin tämän barometrin ikäryhmässä harrastukset kerryttävät tietoa ympäristöasioista muihin kysytyihin tiedonlähteisiin verrattuna vähän, sillä vain joka yhdeksäs vastaaja (11 %) koki saaneensa niistä vähintään melko paljon tietoa. 45 prosenttia vastaajista koki, ettei ole saanut ollenkaan tietoa ympäristöasioista harrastuksista. Toistaiseksi harrastusten panos ympäristötietoon ja ehkä myös ympäristökasvatukseen on siis pikemminkin satunnaista kuin systemaattista.

Nuorisobarometrin kohderyhmään kuuluu laaja joukko nuoria, 15 ikävuodesta aina 29 ikävuoteen. Nuorten tiedon määrät, heidän koulutuksessa viettämiensä vuosien määrä, valmistumisen ajankohta, asumismuoto ja perhetilanteet vaihtelevat. Oletettavaa on, että nuoremmilla ikäluokilla koulutuksesta saadun tiedon merkitys on isompi, sillä he ovat viettäneet koulutuksessa viimeiset vuodet siinä, missä vanhemmista monet ovat jo valmistuneet. Myös opetussuunnitelmien painotuksen ja opetuksen käytännöt ovat olleet erilaisia eri nuorilla. Tarkastelemme jatkossa (ks. kuvio 4) tarkemmin sitä, miten eri ikäryhmiin kuuluvat nuoret kuvaavat tiedon lähteiden tärkeyttä.

Vastaajat jaettiin kolmeen ikäluokkaan, joihin jokaiseen kuuluu viitenä eri vuonna syntyneitä (15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaat). Nuoremmille vastaajille, eli 15–19-vuotiaille sosiaalinen media oli tärkein tiedonlähde. Ylineljä viidennestä (83 %) tähän ikäluokkaan kuuluvista vastaajista vastasi saaneensa siitä erittäin tai melko paljon tietoa ympäristöasioista. Tähän ikäluokkaan kuuluvat ilmoittivat saaneensa tietoa sosiaalisesta mediasta muita ikäryhmiä enemmän. Odotusten mukaisesti myös koulujen ja oppilaitosten merkitys oli ympäristötiedon lähteenä tälle kohderyhmälle merkittävämpi kuin muille ryhmille. Koulutuksen merkitys tiedon lähteenä väheni iän mukana. Nuoremmista vastaajista 77 prosenttia ilmoitti saaneensa koulusta erittäin tai melko paljon tietoa. Vastaajista vanhimista, eli 25–29-vuotiaista 59 prosenttia oli

saanut koulusta erittäin paljon tai melko paljon tietoa. Ei ollenkaan tietoa saaneiden osuus on pienin nuorimmassa ikäryhmässä (2 %), ja suurin vanhimmassa ikäryhmässä (9 %).

Tulosten tulkinnassa täytyy olla varovainen. Vastaajajoukon vanhimpaan ikäluokkaan kuululle on kertynyt enemmän ikävuosia, ja he ovat saattaneet saada tietoa useista eri lähteistä. Vanhimmat vastaajista ovat myös käyneet peruskouluun aikana, jolloin vuonna 1994 säädetyt opetussuunnitelman perusteet olivat voimassa. Opetussuunnitelmat ovat kuitenkin johdonmukaisesti korostaneet ympäristötietoisuuden keskeisyyttä, ja jo vuoden 1994 valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet sisälsivät luonnon monimuotoisuuden vaalimisen, kestävän kehityksen edistämisen ja vastuullisen toiminnan periaatteita. Opetussuunnitelma myös korosti aktiivista toimintaa näiden päämäärien hyväksi. (Rokka 2011, 171–172; 280.) Perusopetuksessa ympäristöasioita on korostettu valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa kuitenkin jo pitkään. Vuonna 2004 voimaan tulleiden valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaan ”perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia” (Opetushallitus 2004, 41), ja vuonna 2014 annetut perusteet korostavat kestävää elämäntapaa yhtenä sivistyksen lähtökohtana ja edellyttävät, että ”Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin” (Opetushallitus 2014, 22). Kaikki barometriin vastanneet ikäluokat ovat siis opiskelleet opetussuunnitelman perusteiden mukaan, joissa on korostettu kestävää elämäntapaa. On kuitenkin huomioitava, että kirjoitetun opetussuunnitelman ja nuorten omassa koulutusarjessaan ja oppimisessaan kohtaaman vastaanotetun opetussuunnitelman (Kelly 2004, 6–7) välillä on jännite. Vastaajat ovat myös saattaneet vastata kysymyksen kuvaten tilannetta vain nykyisessä oppilaitoksessaan. Tällöin vanhemmilla vastaajilla koulutuksen merkitys on saattanut vähetä jo senkin vuoksi, että heidän oppisisällöissään ei välttämättä ole painotettu tai edes käsitelty kestävän kehityksen aiheita.

Kirjat ja tieteelliset tutkimukset olivat tärkeämpiä tiedonlähteitä ympäristöasioissa vanhemmille vastaajille kuin aivan nuorimmille vastaajille. Kaksi kolmannesta (67 %) 25–29-vuotiaista vastaajista vastasi saaneensa ainakin melko paljon tietoa kirjoista ja tieteellisistä tutkimuksista. Nuoremmilla vastaajilla vastaava luku oli tätä alhaisempi, 55 prosenttia. Samoin tiedotusvälineiden tärkeys kasvoi iän mukana. 84 prosenttia 25–29-vuotiaista vastaajista kertoi saaneensa ainakin melko paljon tietoa ympäristöasioista tiedotusvälineistä, 15–19-vuotiaista 73 prosenttia. Siinä missä nuorimmalle ikäryhmälle sosiaalinen media oli tärkein tiedonlähde, oli sekä 20–24-vuotiaille että 25–29-vuotiaille tärkein tiedotusvälineet. Harrastusten ja läheisten ihmisten osalta ei havaittu edellä kuvattuja vastaavia isoja eroja ikäryhmittäin.

Yksilötason elämäntapamuutokset ovat olleet osa sekä ympäristöä koskevaa julkista keskustelua että erilaisia tutkimuksia ihmisten ympäristöasenteista (Ilmastobarometri, Euroopan komissio 2021a). Yksilöt pystyvät vaikuttamaan omilla valinnoillaan esimerkiksi omaan hiilijalanjälkeensä. Siksi heidän tekemillään valinnoilla on merkitystä tavalla, jonka on ajateltu tuovan yksilöille myös moraalista vastuuta, vaikka ilmastonmuutos itsessään on kompleksinen ja monisyinen prosessi (Shockley 2017). Nuorten näkemyksen mukaan esimerkiksi ostopäätöksillä voidaan vaikuttaa ympäristöasioissa (ks. luku Vaikuttaminen ja ympäristöpolitiikka). Nuorisobarometreissa on havaittu, että nuoret ovat alkaneet pitää ostopäätöksillä vaikuttamista entistä enemmän tehokkaana vaikuttamisen keinona 2010-luvun alusta 2010-luvun loppuun tarkasteltaessa (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Oman ympäristöystävällisen käyttäytymisen tärkeys nuorille ympäristövaikuttamisen keinona on dokumentoitu myös suomalaisissa tutkimuksissa (esim. Pienimäki ym. 2021). Toisaalta nuorten kulutusvalintoja on tutkittu suomalaisessa nuorisotutkimuksessa jo pitkään, ja tutkimuksissa on osoitettu, ettei vihreä kuluttaminen ole kaikkien eikä edes nuorten enemmistön tapa suhtautua kuluttamiseen (esim. Autio & Wilska 2003, Haanpää 2007, Haanpää 2013).

Paul Stern on jaotellut ympäristökäyttäytymisen neljään luokkaan. Ensimmäinen näistä on ilmastoaktivismi, jossa toimitaan joidenkin ilmastomyönteisten toimintojen puolesta yhdessä muiden kanssa julkisella areenalla. Aktivismi voi myös kohdistua joidenkin asioiden tai prosessien, kuten ilmastonmuutoksen, hidastamiseen. Toinen ulottuvuus on ei-aktivismi julkisessa tilassa. Siinä missä aktivismi on näkyvää poliittista toimintaa, kuten mielenosoituksia, ei-aktivismi

voi olla ympäristölainsäädännön kannattamista tai halukkuutta maksaa lisää ilmastoveroja. Yksityisessä tilassa tapahtuva ympäristömyönteinen käyttäytyminen kohdistuu tavaroiden ostamiseen, käyttöön ja ylläpitoon; kotitalouksissa tehtyihin ratkaisuihin, kuten lämmittämiseen tai muuhun energiankulutukseen, jätteiden tuottamiseen ja käsittelyyn sekä vihreään kuluttajuuteen esimerkiksi matkustettaessa. Neljäntenä ulottuvuutena Stern mainitsee muun ympäristömyönteisen toiminnan, johon kuuluu esimerkiksi niiden organisaatioiden toimintaan vaikuttaminen, joihin kuuluu. (Stern 2000.)

Kuluttamista ja elämäntapoja koskevat kysymykset tässä Nuorisobarometriassa kohdistuivat siihen ulottuvuuteen, jota Stern kutsuu ympäristömyönteiseksi käyttäytymiseksi yksityisessä tilassa. Nykynuorten kuluttamisen ulottuvuuksia on hahmotettu korostaen, että nykyiset nuoret ovat sosiaalistuneet korkean kulutuksen yhteiskuntaan, jossa kuluttaminen ja siihen liittyvät valinnat ovat osa arkea (Haanpää 2013). Mikko Piispa on omassa analyysissään Y-sukupolvesta esittänyt, että tämä sukupolvi oli ensimmäinen, joka varttui yltäkylläisyyden maailmassa, jossa kulutuskulttuuri oli arkipäiväistä ja läsnä koko ajan. Siksi lisääntyvät kuluttamismahdollisuudet määrittävät tätä sukupolvea enemmän kuin sitä edeltäneitä sukupolvia. Kuluttamisen mahdollisuudet ovat isot, ja siksi nuoret pystyvät tekemään aitoja valintoja, mitä kaikkea haluavat tehdä. (Piispa 2018.) Piispan analyysia voidaan soveltaa Y-sukupolvea seuranneisiin sukupolviin, joiden arkea kuluttajuus myös määrittelee. Ympäristömyönteisten kuluttajavalintojen tekeminen voidaan kääntää kysymykseksi siitä, miten yltäkylläiseen kulutustodellisuuteen sosiaalistuneet nuoret huomioivat niukkuuden maailman (Lähde 2013) omissa yksityisissä valinnoissaan.

Kulutus- ja elämäntapavalintoja selvitettiin kysymällä, miten vastaajat suhtautuvat väitteeseen, että ovat luopuneet jostakin itselleen tärkeästä asiasta ympäristösyistä. Tämän väittämän kanssa 39 prosenttia vastaajista oli vähintään samaa mieltä. Jo 2000-luvun alussa todettiin nuorten naisten tekevän ympäristötietoisia kulutusvalintoja enemmän kuin miesten (Autio & Wilska 2003). Sama ilmiö havaittiin myös 2010-luvulla (Haanpää 2013). Tämä sama kehityskulku jatkuu myös tämän barometrin tuloksissa, sillä naiset olivat miehiä selvästi enemmän samaa mieltä tämän väittämän kanssa (48 % vs. 30 %). Naiset tekivät edelleen miehiä useammin vihreitä valintoja omassa kulutuskäyttäytymisessään. Kuluttaminen on siis ainakin jossakin määrin sukupuolittunutta. Kysymyksessä ei yksilöity, mistä tärkeästä on luovuttu, sillä kysymyksen tehtävänä oli selvittää yleisellä tasolla, ovatko vastaajat tehneet valintoja, joissa ympäristösyistä on tingitty jostakin itselle keskeisestä asiasta.

Tarkemmin kulutuskäyttäytymisen ja elämäntapojen muutosta selvitettiin yhdeksän eri kysymyksen kautta, joilla kysyttiin vastaajilta, ovatko he tehneet erilaisia ympäristömyönteisiä kulutusvalintoja. Kysymykset ulotettiin kosemaan kyselyajankohtaa edeltäviä kuutta kuukautta. Kaikissa näissä vaihtoehdoissa vastausasteikko oli kolmiportainen: onko kysyttyä toimintaa tehty usein, joskus tai ei ole tehty ollenkaan. Yksi väittämistä koski laajemmin kuluttamisen muutoksia, ja kahdeksan kohdentui yksityiskohtaisemmin eri kuluttamisen ulottuvuuksiin. 41 prosenttia vastaajista oli vähentänyt kulutustaan ylipäätään usein ja 44 prosenttia joskus. Kuluttamisen sukupuolittuneisuus näkyi siinä, että noin puolet naisista ilmoitti vähentäneensä kulutustaan usein, kun vastaava luku oli miehillä noin kolmanneksen. Viidennes miehistä (21 %) ilmoitti, ettei ole vähentänyt kulutustaan koskaan. Naisilla tämä luku oli kahdeksan prosenttia.

Kahdeksan muuta kysymystä koski tarkemmin yksilöiden omassa arjessaan tekemiä elämäntapavalintoja. Jokaisen tarjotun vaihtoehdon osalta yli 60 prosenttia vastaajista oli ainakin joskus toiminut ympäristöystävällisesti. Vaikka

huomioisi, että kyselytutkimuksessa vastaajat saattavat vastata jonkinlaisen oletetun mallin mukaisesti ja kuvata käyttäytymistään vastaajan oletetusti haluamalla tavalla, ympäristömyönteiset kulutusvalinnat näyttävät laajalti jaetuilta.

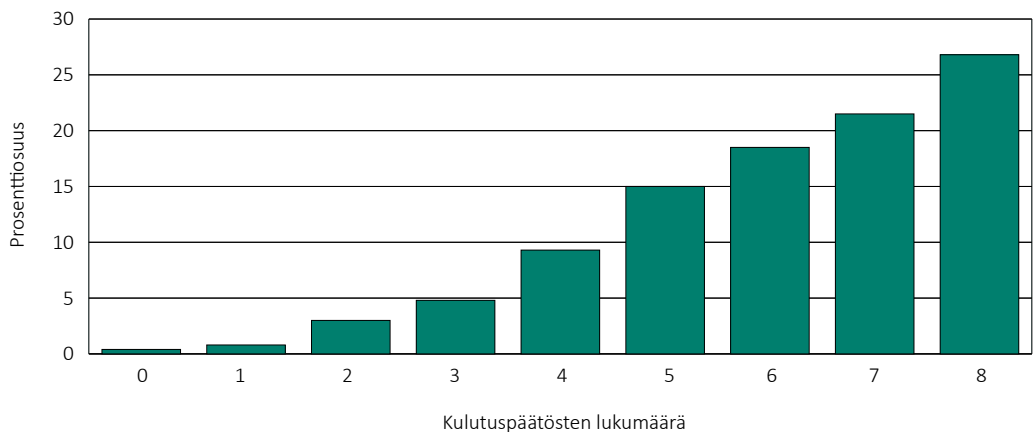
Osa väitteistä koski kotitalouden päivittäisiä toimintoja. Useimmiten vastaajat olivat lajitelleet useimmat jätteensä. Usein useimmat jätteensä oli lajitellut 76 prosenttia vastaajista ja joskus kahdeksan prosenttia. Viisi prosenttia ei ollut lajitellut jätteitään. Jätteiden lajittelu oli ainoa toiminta, jota yli puolet vastaajista oli tehnyt usein. Energiankulutustaan joko alentamalla huoneen lämpötilaa tai laitteiden sähkönkulutusta oli vähentänyt usein 31 prosenttia vastaajista ja joskus 38 prosenttia vastaajista. Vedenkulutusta oli vähentänyt usein 24 prosenttia ja joskus 37 prosenttia. Näiden kotitalouteen liittyvien päivittäisten toimintojen ohella myös syömiseen liittyvät kysymykset ovat läsnä päivittäin. Ruokatottumuksia oli usein kestäväään suuntaan muuttanut 29 prosenttia vastaajista ja joskus 37 prosenttia.

Näiden päivittäisten toimintojen ohella kysyttiin erilaisista kuluttamisvalinnoista, joista kolme kysymystä liittyi tavaroiden hankintaan ja yksi kysymys matkustamiseen. 43 prosenttia vastaajista oli usein korjannut tuotteen uuden ostamisen sijasta ja 44 prosenttia oli korjannut tuotteen joskus. Uuden sijasta käytetyn tuotteen oli usein ostanut 40 prosenttia vastaajista ja joskus 43 prosenttia. Tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä oli usein välttänyt 31 prosenttia vastaajista ja joskus 44 prosenttia. Ympäristöystävällisen matkustamisen tavan oli valinnut usein 40 prosenttia vastaajista ja 35 prosenttia joskus. Neljännes vastaajista ei ollut valinnut ympäristöystävällistä matkustamisen tapaa edeltävien kuuden kuukauden aikana. Matkustustapojen valintaan on kuitenkin saattanut vaikuttaa haastattelu aikaan käynnissä ollut koronapandemia rajoituksineen, ja kysymys pitäisi uusia tilanteessa, jossa on mahdollista tehdä runsaasti matkustamiseen liittyviä valintoja. Yksittäisiä kulutusvalintoja informatiivisempaa lienee katsoa, kuinka paljon vastaajat olivat tehneet yhteensä erilaisia vihreitä valintoja. Kuviossa 5 on laskettu niiden toimien

määrä yhteen, joita vastaajat ovat tehneet ainakin joskus viimeisten kuuden kuukauden aikana. Kuvio kertoo, että vastaukset painottuvat niihin, jotka ovat tehneet muutoksia tai valintoja useilla eri ulottuvuuksilla. Vastaavasti niiden vastaajien osuus, jotka ovat tehneet vähän tai ei ollenkaan kestävämpiä kulutuspäätöksiä, on hyvin pieni. Koko aineistossa on vain seitsemän vastaajaa, jotka eivät ole tehneet mitään mainituista valinnoista edes joskus ja 15 vastaajaa, jotka ovat tehneet joskus yhden kysytyistä asioista. Prosenttiosuuksina ilmaisten niiden osuus, jotka ovat tehneet kaksi tai vähemmän kysytyistä asioista joskus viimeisten kuuden kuukauden aikana on neljä prosenttia. Hieman alle viidennes vastaajista (18 %) on tehnyt joskus neljää kysytyistä asioista. Lähes puolet vastaajista (47 %) on tehnyt joskus seitsemän tai kahdeksan kysytyistä toiminnoista.

Oletamme yllä kuvatun muuttujan, jossa olemme laskeneet yhteen eri kulutusvalintoja, kuvaavan vastaajien kuluttamisen ympäristömyönteisyyttä tai ainakin pyrkimystä tällaiseen. Tarkastelimme, millä tavalla erilaiset taustatekijät olivat yhteydessä kulutusvalintojen määrään. Taulukossa 4 on esiteltyinä ne tekijät, jotka olivat tilastollisessa yhteydessä näihin valintoihin. Oletusten mukaisesti naisilla oli keskiarvolla

mitattuna enemmän eri ympäristömyönteisen kuluttamisen toimintoja. Alle 18-vuotiaat olivat tehneet kuluttajina enemmän ympäristömyönteisiä tekoja kuin yli 18-vuotiaat. Tässä barometrissa koulutus on usein yhteydessä eri ympäristöasenteiden ulottuvuuksiin siten, että yleissivistävässä koulutuksessa olevat tai sieltä valmistuneet eroavat sekä ammatillisessa koulutuksesta tai ammatikorkeakoulusta valmistuneista tai siellä opiskelevista. Tämä näkyy esimerkiksi suhtautumisessa ympäristölakkeihin ja mielenosoituksiin (ks. luku Vastademokratian keinot). Yleissivistävässä koulutuksessa opiskelevat olivat todennäköisemmin kuluttaneet enemmän eri ympäristömyönteisillä tavoilla kuin ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat. Myös kaupungissa asuminen oli yhteydessä useampiin ympäristömyönteisen kuluttamisen tapoihin. Sen sijaan vastaajan arvioima kodin toimeentulo ei ollut yhteydessä kuluttamisen ympäristömyönteisyyteen. Kiinnostavaa on myös tarkastella, miten poliittinen orientaatio vaikuttaa kulutuskäyttäytymiseen. Toisinaan vanhanaikaisena pidetty vasemmisto-oikeisto-jaottelu oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä siihen, kuinka monia ympäristötietoisien kuluttamisen keinoja vastaajat ovat käyttäneet. Mitä vasemmistolaisempina vastaajat itseään pitävät, sitä

KUVIO 5. KESTÄVIÄ KULUTUSPÄÄTÖKSIÄ TEHNEIDEN VASTAAJIEN SUHTEELLINEN OSUUS KULUTUSPÄÄTÖSTEN LUKUMÄÄRÄN MUKAAN JAETTUNA.

TAULUKKO 4. YMPÄRISTÖMYÖNTEISTEN KULUTUSVALINTOJEN LUKUMÄÄRÄ VASTAAJARYHMITTÄIN.

	Ympäristömyönteisiä kulutusvalintoja (keskiarvo)
Sukupuoli	
Nainen (n = 883)	6,6
Mies (n = 940)	5,6
Muu (n = 12)	6,5
Täysi-ikäinen	
Ei (alle 18-v.) (n = 318)	6,4
Kyllä (18 v. tai yli) (n = 1517)	6,0
Koulutus	
Peruskoululainen (n = 106)	6,3
Ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa (n = 462)	5,6
Ylioppilas tai lukiossa (n = 415)	6,4
Ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa (n = 350)	6,0
Yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa (n = 452)	6,3
Muu (n = 50)	5,7
Vasemmisto-oikeisto	
Vasemmisto (n = 121)	6,7
.. (n = 379)	6,5
... (n = 700)	6,2
.... (n = 307)	5,5
Oikeisto (n = 78)	4,9
Kuinka tärkeää kulutuskäyttäytyminen on ilmasto-ongelmien ratkaisussa?	
Yhdentekevää (n = 20)	4,1
Melko yhdentekevää (n = 48)	4,5
Ei tärkeää mutta ei yhdentekevääkään (n = 189)	5,5
Melko tärkeää (n = 864)	6,0
Hyvin tärkeää (n = 688)	6,5

enemmän he raportoivat tehneensä ainakin joskus eri kulutustoimintoja. Itseään hyvin vasemmistolaisina pitävät olivat vastanneet tehneensä 6,7 eri kulutustoimintoa, kun hyvin oikeistolaisina itseään pitävillä vastaava luku oli 4,9. Käsitykset kulutusvalintojen vaikuttavuudesta olivat myös yhteydessä siihen, kuinka monia toimintoja ihmiset olivat tehneet. Tämä on loogista, sillä jos ihmiset haluavat tehdä myönteisiä ympäristövalintoja,

he käyttävät niitä keinoja, jotka he kokevat tehokkaiksi. Tätä voi tulkita myös siten, että omaa kulutustaan ympäristösyistä muuttaneet vastaajat haluavat ajatella tehneensä vaikuttavia toimenpiteitä ja vastaavasti olettavat näiden toimien olevan tehokkaita. Olipa syysuhteen suunta mikä tahansa, kulutuskäyttäytymistä yhdentekevänä ympäristöön vaikuttamisen kannalta pitävät olivat tehneet muita selkeästi vähemmän erilaisia

ympäristömyönteisiä kulutusvalintoja, kun taas niitä tärkeinä tai hyvin tärkeinä pitävät olivat tehneet tällaisia valintoja muita enemmän. Tuuli Hirvilampi, Sofia Laine ja Satu Ojala havaitsivat omassa artikkelissaan tässä teoksessa, että ekologisten arvojen korostaminen on yhteydessä kulutustapojen muutokseen. Samoin he toteavat, että mitä enemmän vastaaja on muuttanut kulutustottumuksiaan, sitä todennäköisemmin hän kuuluu kirjoittajien ekososiaalisiksi kuvaamaan ryhmään, joka suhtautuu myönteisesti sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävään kehitykseen.

KULUTUSVALINTOJEN MÄÄRÄ

Tehtyjen kulutusvalintojen määrään yhteydessä olevia tekijöitä tarkasteltiin myös lineaarisella regressiomallilla. Monimuuttujatarkastelun avulla pystytään havaitsemaan yksittäisten muuttujien, kuten iän, itsenäinen yhteys vastemuuttujaan. Vastemuuttujana oli kulutusvalintojen määrä. Analyysissä otettiin samanaikaisesti huomioon muiden muuttujien vaihtelu. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että analyysissä pystytään ottamaan huomioon esimerkiksi miesten ja naisten erot vasemmisto–oikeisto-akselille sijoittumisessa ja selvittämään, kummasta muuttujasta erot kulutusvalintojen määrässä johtuvat.

Taulukossa 5 on esitelty mallin tulokset, tilastollisesti merkitsevät yhteydet on lihavoitu. Miehet tekivät keskimäärin noin yhden kulutusvalinnan vähemmän kuin naiset. Kun vastaajien poliittinen orientaatio ja muita taustamuuttujia otettiin huomioon, miehillä oli keskimäärin noin 0,8 kulutusvalintaa vähemmän kuin naisilla. Tämä yhteys on johdonmukainen luvussa Arvoulottuvuudet esitetyn huomion nojalla, jonka mukaan naiset korostivat ympäristöarvoja enemmän kuin miehet. Muunsukupuolisiksi itsensä ilmoittaneilla oli noin 0,1 kulutusvalintaa vähemmän kuin naisilla, kun vain täysi-ikäisyys otettiin huomioon, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. He olivat joukkona kuitenkin hieman enemmän poliittisesti vasemmalla, ja kun poliittinen sitoutuminen otettiin huomioon,

heidän arvioitiin tekevän noin neljänneksen kulutusvalintaa vähemmän kuin naisten, mutta ero ei edelleenkään ollut tilastollisesti merkitsevä.

Ikävuosittaisessa tarkastelussa havaittiin kulutusvalintojen määrän vähenevän heti 17. ikävuoden jälkeen, minkä vuoksi alaikäiset erotettiin täysi-ikäisistä vastaajista. Kun kotitalouden toimeentulo ja muiden taustamuuttujien yhteys kulutusmuutoksiin otettiin huomioon, havaittiin täysi-ikäisten tekevän noin neljänneksen vähemmän vihreitä kulutusvalintoja kuin alaikäisten. Osa kysytyistä valinnoista on yksilötason valintoja, joihin myös alaikäiset voivat vaikuttaa. Osa kulutusvalinnoista, kuten lämpötilan laskeminen, edellyttäneen kuitenkin koko talouden valintoja. Tätä voi selittää esimerkiksi viittaamalla käänteisen sosialisointiteorian teorioihin, joissa tutkitaan sitä, millä tavalla nuoremmat sukupolvet vaikuttavat kasvattavasti vanhempien sukupolvien toimintaan. Perhetutkimuksessa on selvitetty, millä tavalla lapset ja nuoret vaikuttavat vanhempiensa ympäristövalintoihin. Nuorten ilmastohuolen on havaittu vaikuttavan perheen ympäristömyönteiseen kulutukseen. Tästä on tehty johtopäätös, että nuoriin kohdistuvat ympäristökasvatukselliset ohjelmat voivat vaikuttaa laajemmin yhteiskuntaan. (Singh ym. 2020.) Perheiden ohella nuorten ympäristötoiminnan on todettu vaikuttavan esimerkiksi isovanhempiin (Nissen ym. 2020, 3–4).

Tämän vuoden Nuorisobarometrissa vastaajilta kysyttiin heidän kotitaloutensa toimeentulosta asteikolla 1–10 (ks. luku Kotitalouden toimeentulo). Kotitalouden toimeentulolla oli yhteys tehtyihin kulutusvalintoihin siten, että paremmin toimeentulevat taloudet ilmoittivat tehneensä vähemmän vihreitä valintoja. Kuitenkin, kun malliin lisättiin muita taustamuuttujia, toimeentulon yhteys kulutusvalintojen määrään heikkeni tilastollisesti merkityksettömäksi.

Tässä analyysissä koulutustasolla tai opiskelupaikalla ei havaittu yhteyttä tehtyjen kulutusvalintojen määrään, kun laaja joukko taustamuuttujia oli otettu huomioon. Tulosta voitaneen pitää osittain yllättävänä, sillä koulutustasolla on kuitenkin ollut jokseenkin selkeä yhteys erilaisiin kestävän kehityksen mukaisiin näkemyksiin muissa

kysymyksissä. Asuinpaikkatietoa hyödynnettiin aineistossa kahdella tavalla: analyysissä käytettiin tietoa siitä, asuiko vastaaja kaupungissa, taajamassa vai maaseudulla ja sen lisäksi vertailtiin Manner-Suomen suuralueita toisiinsa. Tulokset osoittavat, että Suomen maantieteelliset alueet

eivät eroa toisistaan, mutta että maaseutumaisissa kunnissa tehtäisiin noin kolmannes vihreätä valintaa vähemmän kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Ero saattaa johtua esimerkiksi siitä, että maaseutumaisissa kunnissa joitakin kysyttyjä kulutusvalintoja, kuten ympäristöystävällisemmän

TAULUKKO 5. KULUTUSVALINTOJEN LUKUMÄÄRÄÄN YHTEYDESSÄ OLEVAT TAUSTAMUUTTUJAT (N = 1825). POLIITTINEN SIOJITTUMINEN MÄÄRITELTIIN RYHMITTELEMÄLLÄ VIISIPORTAINEN VASEMMISTO-OIKEISTO-JAKO, MISSÄ 1 OLI VASEMMISTO JA 5 OIKEISTO, SITEN ETTÄ ARVOT 1 JA 2 OLIVAT VASEMMALLA, 3 KESKELLÄ JA 4 JA 5 OIKEALLA. EN OSAA SANOA -VASTAUKSET KÄSITELTIIN OMANA JOUKKONAAN.

	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	95 % luottamusväli			95 % luottamusväli			95 % luottamusväli		
	kerroin	alaraja	yläraja	kerroin	alaraja	yläraja	kerroin	alaraja	yläraja
Täysi-ikäinen (vs. alaikäinen)	-0,18	-0,39	0,02	-0,23	-0,44	-0,03	-0,28	-0,53	-0,02
Sukupuoli (vs. nainen)									
Mies	-1,04	-1,19	-0,89	-1,03	-1,18	-0,87	-0,83	-0,99	-0,68
Muu	-0,11	-1,06	0,84	-0,11	-1,06	0,84	-0,26	-1,18	0,67
Kotitalouden toimeentulo				-0,04	-0,08	-0,01	-0,02	-0,06	0,01
Koulutustaso tai -laitos (vs. peruskoululainen)									
Ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa							-0,13	-0,71	0,46
Ylioppilas tai lukiossa							-0,13	-0,54	0,28
Ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa							0,24	-0,15	0,62
Yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa							0,05	-0,39	0,48
Muu							0,22	-0,21	0,65
Tilastollinen kuntaryhmitys (vs. kaupunkimainen kunta)									
Taajaan asuttu kunta							-0,09	-0,34	0,16
Maaseutumainen kunta							-0,33	-0,62	-0,04
Suuralue (vs. Helsinki-Uusimaa)									
Etelä-Suomi							-0,14	-0,36	0,07
Länsi-Suomi							-0,14	-0,34	0,06
Pohjois- ja Itä-Suomi							-0,17	-0,38	0,05
Poliittinen sijoittuminen (vs. vasemmalla)									
Keskellä							-0,22	-0,41	-0,03
Oikealla							-0,88	-1,11	-0,66
Ei osaa sanoa							-0,44	-0,70	-0,18

kulkuneuvon valintaa tai jopa lajittelua voi olla hankalampaa tehdä kuin kaupunkialueilla.

Barometrissa vastaajat saivat itse ilmoittaa sijoittumisensa vasemmisto–oikeisto-akselille viisiportaisessa jaottelussa, missä arvo 1 ilmaisi vasemmistoa ja 5 oikeistoa. Analyysiä varten valinnat 1 ja 2 ryhmiteltiin vasemmalle sekä valinnat 4 ja 5 oikealle, arvo 3 tulkittiin siten, että vastaaja ilmoitti olevansa poliittisesti keskellä. Analyysissä otettiin lisäksi huomioon vastaajat, jotka eivät osanneet sijoittaa itseään tälle ulottuvuudelle. Vasemmalle itsensä sijoittaneiden havaittiin raportoineen eniten vihreitä valintoja: poliittisesti

keskelle itsensä sijoittaneet olivat tehneet heitä noin 0,2 kulutusvalintaa vähemmän, kun taas oikealle itsensä sijoittaneilla kulutusvalintoja oli noin 0,9 vähemmän vasemmalle itsensä sijoittaneisiin verrattuna. Niillä nuorilla, jotka eivät osanneet sijoittaa itseään vasemmisto–oikeistojakoon, oli hieman reilut 0,4 kulutusvalintaa vähemmän kuin vasemmalle itsensä sijoittaneilla. He olivat kuitenkin tehneet enemmän vihreitä valintoja kuin itsensä oikealle sijoittaneet, mutta heidän kulutusvalintojensa määrässä ei ollut havaittavissa eroa poliittisesti itsensä keskelle sijoittaneisiin.

YMPÄRISTÖTOIMINTA RYHMISSÄ JA YHTEISÖISSÄ

Yksilöinä tehtävien valintojen ohella tutkittiin, millä tavalla vastaajat ovat keskustelleet ympäristöstä yhdessä muiden kanssa. Stern (2000) kuvaa ympäristömyönteisen käyttäytymisen yhdeksi ulottuvuudeksi toimintaa, jossa vaikutetaan omaan organisaatioon, kuten työpaikkaan. Samaa ajatusta voi soveltaa nuoriin tarkastelemalta, miten nuoret ovat pyrkineet vaikuttamaan kaveripiiriinsä tai perheeseensä. Ympäristöasioissa aktiivisten nuorten on todettu vaikuttavan omiin sosiaalisiin verkostoihinsa ja muuttavan niiden toimintaa ympäristömyönteisemmäksi. Tällaista omaan lähipiiriin vaikuttamista on jopa pidetty aktivistinuorille tärkeämpänä kuin toimintaa julkisella areenalla. (Trott 2021.) Tässä barometrissa tätä ympäristökäyttäytymisen ulottuvuutta mitattiin kysymällä, onko vastaaja puhunut muiden kanssa ilmastoahdistuksesta sekä onko hän osallistunut ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita. Yli puolet vastaajista (59 %) oli puhunut usein tai joskus muiden kanssa ilmastoahdistuksesta. Ilmastoahdistus on tyypillinen nuoriin liitetty tapa reagoida ilmastotieteen tuloksiin ja muuhun tietoon ilmasto-ongelmista (Pihkala 2017). Panu Pihkala, Julia Sangervo ja Kirsti M. Jylhä toteavat omassa artikkelissaan, että ilmastoahdistuksesta puhuminen on tyypillisempää naisille kuin miehille. Lisäksi ilmastoahdistuksesta puhuminen on yhteydessä muihin tässä barometrissa mitattuihin ympäristötunteisiin, kuten haikeuteen, suruun tai riittämättömyyteen.

Aktivismia on toiminta, jossa pyritään yhdessä muiden kanssa vaikuttamaan haluttuihin asioihin julkisella areenalla (Stern 2000). Tällaista ulottuvuutta mitattiin kolmella kysymyksellä: onko vastaaja osallistunut ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ilmastoasioita; onko vastaaja osallistunut mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai

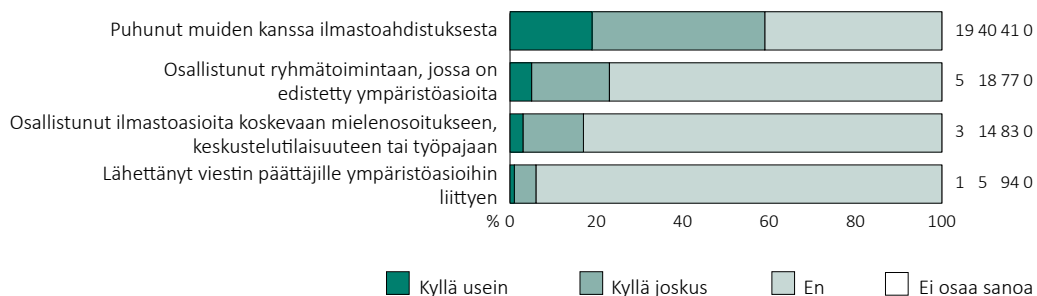
työpajaan sekä kysymällä, onko hän lähettänyt viestin poliittisille päättäjille ympäristöasioihin liittyen. Artikkelissaan tässä teoksessa Malin Fransberg, Päivi Honkatukia, Arla Selin ja Mari Pienimäki yhdistävät nämä kolme kysymystä ympäristötoiminnan ulottuvuudeksi, jota he kutsuvat aktiivisuudeksi ympäristöasioissa.

Vajaa neljännes vastaajista (23 %) oli osallistunut ryhmätoimintaan, jossa oli edistetty ympäristöasioita. Erityisesti mielenosoituksiin osallistumisen yleisyyttä tulkittaessa on huomioitava aineistonkeruun aikataulu alkuvuodesta 2021, jolloin koronarajoitukset olivat eri muodoissaan olleet voimassa noin vuoden tai hie-man vajaan vuoden verran. Tämän seurauksena julkisia kokoontumisia oli rajoitettu. Nuorten ilmastoliikkeen mielenosoitukset olivat tämän seurauksena siirtyneet julkisesta tilasta erilaisiksi verkkotoiminnoiksi (Piispa ym. 2021). Joka kuudes vastaaja (17 %) ilmoitti osallistuneensa joskus mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan. Vain joka kuudestoista nuori (6 %) oli lähettänyt viestin päättäjille. Puoluepolitiikan ja virallisen päätöksentekojärjestelmän onkin todettu olevan verrattain etäällä nuorten kokemusmaailmasta (Maunu & Kiilakoski 2018, Kiilakoski 2021) eivätkä nuoret aina tiedä, miten voisivat vaikuttaa (Ahlberg ym. 2021). Yhteydenpito päättäjiin on verrattain pienen joukon toimintaa, mutta ei olematonta Nuorisobarometrin vastaajien keskuudessa. Yhteistä kaikille kuviossa 6 tutkituille toiminnoille oli, että niitä oli tehty vähemmän kuin yksilötason toimenpiteitä.

Malin Fransbergin ja muiden analyysi tässä teoksessa tarkastelee 15–19-vuotiaiden toimintaa. He osoittavat, että tässä ikäluokassa tytöt ovat poikia aktiivisempia, sillä tuohon ikäryhmään kuuluvista tytöistä noin joka viides on tehnyt yhtä näistä toiminnoista ainakin joskus, kun

pojista vain kymmenesosa on tehnyt jotakin kolmesta toiminnosta, jotka kuuluvat ulottuvuuteen ”aktiivisuus ympäristöasioissa”. Tässä ikäryhmässä vähemmistökokemus on myös yhteydessä

aktiivisuuteen siten, että 15–19-vuotiaat, joilla on jokin vähemmistökokemus, ovat todennäköisemmin aktiivisia, kun tarkastellaan näitä kolmea ulottuvuutta yhdessä.

KUVIO 6. YHDESSÄ TEHTYJEN YMPÄRISTÖTOIMENPITEIDEN YLEISYYS VIIMEISTEN KUUDEN KUUKAUDEN AIKANA.

Monet ilmastoon ja ympäristöön liittyvät teemat ovat kasvattaneet merkitystään poliittisessa keskustelussa viime aikoina. Näitä koskeva muu julkinen keskustelu sekä tieteellinen käsitteenmuodostus on lisääntynyt ja myös muuttanut muotoaan. On myös alettu keskustelemaan ilmastomuutokseen sopeutumisesta ja ekologisesta jälleenrakennuksesta, joka edellyttää olemassa olevien käsitysten ja toimintatapojen kriittistä tarkastelua (Peltari 2021). Nuorten ilmastoliike on tuonut esiin ilmastomuutokseen reagoimisen kiireellisyyttä ja tarvetta tehdä ripeitä poliittisia päätöksiä (Piispa ym. 2021). Sekä yhteiskunnallinen ympäristö että julkinen keskustelu on muuttunut. Tämä asettaa myös kyselytutkimuksille paineita tuottaa tietoa, joka reagoi ajankohtaisiin ilmiöihin. Tämän vuoksi monien kysymysten osalta seurantatiedon saaminen on vasta tulevien barometrien asia, sillä kysymykset esitetään ensimmäistä kertaa vasta tässä tutkimuksessa. Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa kysyttiin joukko kysymyksiä, joita analysoimalla voi hahmottaa, miten nuorten käsitykset ympäristöstä, ilmastomuutoksesta sekä ympäristönsuojelusta ovat muuttaneet muotoaan, jos ovat. Kysymyksillä voi katsoa, miten nuorten mielipiteet ovat muuttuneet viiden vuoden aikana. Ilmastokysymyksiä käsittelevien lehtijuttujen määrä on lisääntynyt vuodesta 2016 huomattavasti, ja uutisoinnin kasvua on vauhdittanut esimerkiksi IPCC:n ilmastomuutoksen nopeudesta varoit-
tanut ”1,5 asteen raportti” (IPCC 2018) sekä se, että tiedepalstojen ohella tema on näkynyt myös sekä talousuutisissa että koti- ja ulkomaan uutisissa (Lyytimäki 2020). Tänä aikana nuorten ilmastoliike on aktivoitunut julkisuudessa taajaan näkyväksi toimijaksi. Koronapandemia on osoittanut, millaisia vaikutuksia globaaleilla kriiseillä voi olla. Myös koronakriisin hoidolla on ajateltu

olevan kytkös ilmastokriisiin, sillä ilmastokriisillä on yhteys tartuntatautien ilmaantumiseen ja pandemian jälkeinen ”elvyttävä jälleenrakennus on kytketty myös hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen ja ekologiseen kestävyYTEEN” (Harjanne ym. 2020, 358).

Kuviossa 7 on vertailtu vuoden 2016 ja vuoden 2021 vastaajien näkemyksiä ympäristöstä esitettyihin väittämiin. Yksi kysymys on uusi vuoden 2021 lisäys tähän kysymyssarjaan. Suurin yksimielisyys vallitsee väittämästä, jonka mukaan ihmisen vaikutus ilmaston lämpenemiseen on tosiasia. Väittämä pitää sisällään kaksi komponenttia, sekä sen, että ilmastomuutos on ihmisen toiminnan aiheuttama asia, että sen, että ilmastomuutos ei ole välttämätöntä tai huiputusta, vaan tosiseikka. Tiedeyhteisön piirissä asiasta vallitsee konsensus, ja sitä tukemaan on runsaasti erilaisista näyttöä. Ihmisen toiminta, kuten fossiilisten polttoaineiden käyttö ja maankäytön muutokset, on vaikuttanut siihen, että maapallon hiilenkierto on muuttunut. (IPCC 2021, Seppälä 2021, Taalas 2021.) Vuonna 2016 selkeä enemmistö (85 %) nuorista oli asiasta samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Nyt tämä osuus oli 90 prosenttia vastaajista. Heistä 61 prosenttia oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Eri mieltä tai täysin eri mieltä oli 4 prosenttia vastaajista. Näkemys ihmisten vaikutuksista oli vastaajien pitkälti jakamaa, vaikkakaan ei kaikkien.

Näkemyksiä, ettei ilmastomuutos ole totta tai vähintään että ihmiset eivät vaikuta ilmastomuutokseen, kutsutaan ilmastodenialismiksi (Kohl 2018). Denialismia on esiintynyt länsimaissa viimeaikaisissa vaaleissa, usein yhdistyneenä populismiin ja näkemykseen ilmastotieteestä jonkinlaisena poliittisena toimijana. Antto Vihma on yhdessä kahden pohjoismaisen kollegansa kanssa tutkinut poliittista keskustelua. He ovat erottelleet

toisistaan ilmastonmuutoksen tosiasiallisuuden kieltävän ilmastodenialismin asenteista, joita he kutsuvat ilmastopoliittiseksi nationalismiksi ja ilmastopoliittiseksi konservativismiksi. Näistä ensimmäinen kieltää, että meidän tulisi toimia ja jälkimmäinen lähtee siitä, että on toimittava vain, jos kustannukset eivät ole suuria. Heidän analyysinsä mukaan populistipuolueet Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa eivät edusta niinkään ilmastodenialismia kuin ilmastonationalismia tai -konservativismia. (Vihma ym. 2021.) Varsinaisten denialistien osuus nuorista oli varsin pieni (4 %), ainakin jos denialistien osuutena pidetään niiden nuorten joukkoa, jotka olivat eri mieltä siitä, että ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on tosiasia. Nuorisobarometrin aineistossa oli kohtalainen negatiivinen korrelaatio sen välillä, pitääkö vastaaja ympäristönmuutosta tosiasiana ja että ympäristökysymykset eivät kiinnosta häntä. Vastaavasti oli kohtalainen negatiivinen korrelaatio sen välillä, että vastaaja on hyvin perillä ympäristökysymyksistä eivätkä ympäristökysymykset kiinnosta häntä. Toisin sanoen on olemassa yhteys sen välillä, ettei nuori pidä ympäristönmuutosta tosiasiana ja ettei hän omasta mielestään ole kiinnostunut ympäristökysymyksistä. Tällaisesta yhteisvaihtelusta eli korrelaatiosta ei kuitenkaan voida päätellä, kumpi näistä on toisen syy.

Samankielisyys vallitsee myös sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta kuvaavasta väittämästä, jonka mukaan tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ilmaston tuhoaminen jatkuu. Samaa tai täysin samaa mieltä olevien osuudessa on vain pieniä muutoksia, ja nyt 88 prosenttia vastaajista oli väittämän kanssa vähintään samaa mieltä. Tämä väittämä on barometrin toisen teeman eli kestävä kehityksen ytimessä, sillä vaikutusvaltaisessa, usein Brundtlandin raportiksi kutsutussa vuoden 1987 raportissa kestävä kehitys määriteltiin toiminnaksi, jossa nykyisen sukupolven tarpeisiin vastataan hankaloittamatta tulevien polvien mahdollisuuksia vastata omiin tarpeisiinsa (WCED 1987). Sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta ja ilmasto-ongelmien kuormasta on myös aiempaa

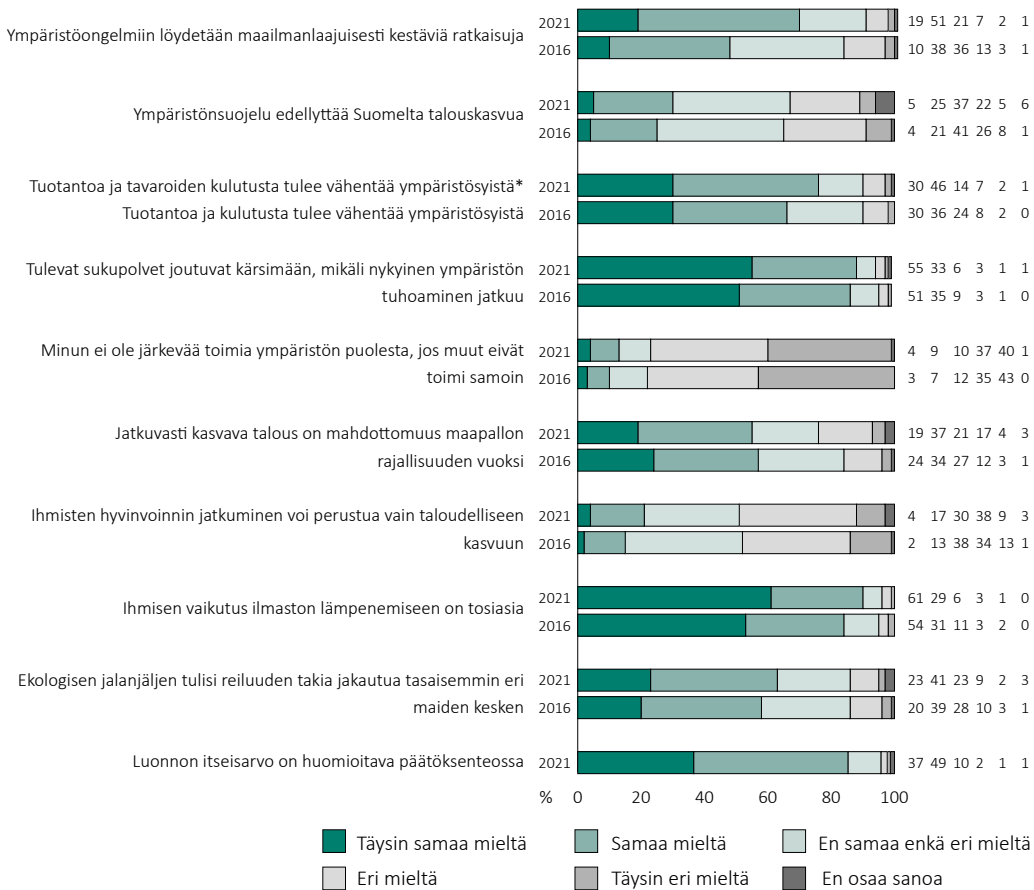
tutkimusta, joka osoittaa nuorten kantavan huolta siitä, että ilmastonmuutos aiheuttaa haittoja heidän sukupolvelleen tai tuleville sukupolville. Ilmastobarometrissa kolme neljänestä nuorista oli samaa mieltä siitä, että ilmastonmuutos voi aiheuttaa merkittäviä haittoja heille tai seuraavalle sukupolvelle lähitulevaisuudessa (Ilmastobarometri 2019). Sukupolvien välistä ilmasto-oikeudenmukaisuutta korostavan väittämän lisäksi myös tämän barometrin väittämä, joka käsitteli globaalia oikeudenmukaisuutta nykyisin elävien sukupolvien sisällä, oli enemmistön jakama. Noin kaksi kolmannesta vastaajista (64 %) oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väittämän kanssa, että ekologisen jalanjäljen tulisi reiluuden takia jakautua tasaisemmin eri maiden kesken.

Kolme neljänestä vastaajista (76 %) oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että tuotantoa ja tavaroiden kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä. Samaa mieltä olevien osuus oli noussut vuodesta 2016. Barometriin vastanneiden näkemykset olivat johdonmukaisia, sillä tuotantoon ja kulutukseen puuttumista pidettiin myös paljon vaikuttavana keinona ympäristöasioissa (ks. luku Ympäristöpoliittiset toimenpiteet). Nuorten näkemykset näyttävät noudattelevan selkeän enemmistön osalta niitä näkemyksiä, joiden mukaan on opittava uudenlaisia elämäntapoja, kuten vähennettävä kulutusta ja hiilijalanjälkeä ja harjoitettava kohtuullisuuden hyvettä (Värri 2018, Piispa & Kiilakoski 2021).

Suurimmat muutokset vuodesta 2016 olivat kysymyksessä, joka mittaa ilmasto-ongelmien ratkaisua. Hieman yli kaksi kolmasosaa vastaajista (70 %) oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä siitä, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja. Ilmasto-ongelmien kestäviin ratkaisuihin kohdistuva optimismi oli noussut huomattavasti vuodesta 2016, sillä tuolloin alle puolet nuorista oli samaa mieltä väittämän kanssa. Tulosta voi pitää yllättävänä erityisesti, jos sitä peilaa keskusteluun nuorten ilmastoahdistuksesta ja toivon katoamisesta tai pelkoihin siitä, että korona-aika on vaikuttanut nuorten tulevaisuushorisonttiin lamauttavasti. Optimismin lisääntyminen korona-ajasta

huolimatta näkyi myös maailman tulevaisuutta koskevista seurantakysymyksissä, joissa luottamus maailman tulevaisuuteen on lisääntynyt korona-aikana. (Ks. luku Luottamus tulevaisuuteen.) Kyselytutkimuksessa ei kuitenkaan päästä arvioimaan vastaajien tapaa ymmärtää kysymys. On mahdollista, että vastaajat ovat voineet ymmärtää kysymyksen suhteessa teknologisiin tapoihin vastata ilmastonmuutokseen. Tällöin voidaan viitata vaikkapa vähäpäästöisen teknologian kasvuun ja arkipäiväistymiseen (Peltari 2021, 281), kuten sähkö- tai kaasuautojen lisääntymiseen.

Iso osa nuorista oli sitä mieltä, että ilmasto-ongelmat voidaan ratkaista. Tällaiselle optimisemille ei löydy tutkimuskirjallisuudesta suoraa selitystä, mutta vastaavaa suomalaisten kielteisten tulevaisuudenkuvien hälvenemistä voi nähdä myös Eurobarometrin tuloksissa. Eurobarometrissa vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka suuri ongelma ilmastonmuutos on. Nuoremmat ikäluokat olivat vanhempia ikäluokkia jonkin verran useammin sitä mieltä, että ilmastonmuutos on erittäin vakava ongelma. Maakohtaisessa vertailussa suomalaiset olivat Euroopan neljänneksi

* Vuonna 2021 kysymys esitettiin muodossa 'Tuotantoa ja tavaroiden kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä'.

KUVIO 7. YMPÄRISTÖÄ KOSKEVIA ASEENTEITA. VERTAILU VUOSIEN 2016 JA 2021 VÄLILLÄ.

vähiten sitä mieltä, että ilmastonmuutos on hyvin vakava ongelma, sillä suomalaisista kaksi kolmasosaa (66 %) oli tätä mieltä, kun EU-maiden kansalaisten keskiarvo oli 78 prosenttia. Suomessa ilmastonmuutoksen vakavaksi ongelmaksi koekvien määrä oli pudonnut kymmenellä prosenttiyksiköllä, eniten EU-maista. Suomen vastaukset olivat lähempänä Tšekin, Viron ja Latvian kansalaisia kuin perinteisesti Suomen verrokiksi nähtyjä Ruotsia ja Tanskaa. (Euroopan komissio 2021a, 23–25.) Suomalaisen näkemykset ilmastonmuutoksen vakavuudesta eivät siis ole aivan yhtä voimakkaita kuin muussa Euroopassa, ja käsitys ilmasto-ongelmien vakavuudesta on myös vähentynyt viimeisten vuosien aikana.

Taloukasvun merkitystä käsiteltiin kahdessa erillisessä väittämässä. Yli puolet vastaajista (56 %) oli samaa mieltä siitä, että jatkuvasti kasvava talous on mahdollisuus maapallon rajallisuuden vuoksi. Väittämän kanssa eri mieltä olevien määrä oli jonkin verran lisääntynyt vuodesta 2016 ollen tänä vuonna 21 prosenttia, eli joka viides nuori oli sen kanssa eri mieltä. Väittämä mukaillee kasvun rajoja koskevaa kirjallisuutta, joka toimii yhtenä pohjana keskusteluille kestävästä kehityksestä ja käsitteen poliittisessa läpimurrossa Brundtlandin raportissa vuonna 1987 (Castro 2004). Ympäristöpoliittisesti väittämän taustana ovat luonnehdinnat siitä, että tarvitaan myös poliittisia ratkaisuja siitä, millä tavalla tehdään oikeudenmukaisia ratkaisuja maailmassa, jossa keskeisten voimavarojen niukkuus tunnistetaan. Ihmiskunnan hyvinvoinnin aineellisten edellytysten huomioiminen ja turvaaminen on osa tulevaisuuden kestävästä politiikasta. (Lähde 2013.) Lievä enemmistö nuorista oli samaa mieltä rajallisuudesta ja siihen liittyvästä niukkuudesta, mutta niiden nuorten osuus, jotka eivät tätä ajatusta jakaneet, ei ollut merkityksellön. On oletettavaa, että niukkuuteen sopeutumista koskevassa keskustelussa joudutaan ratkomaan eriäviä näkemyksiä talouden merkityksestä ja suhtautumisesta taloukasvuun. Tämä teema jakoi myös nuoria vastaajia.

Toinen taloutta koskeva väittämä jakoi myös nuoria. Tämän väittämän mukaan ympäristön-

suojaelu edellyttää Suomelta taloukasvua. Tämän väittämän kanssa täysin samaa mieltä tai samaa mieltä oli kolmannes vastaajista (30 %), hieman yli kolmannes ei ollut samaa eikä eri mieltä ja eri mieltä väittämän kanssa oli hieman yli neljännes (27 %). Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus oli noussut viisi prosenttiyksikköä vuodesta 2016. Väittämään reagointi oli osasta vastaajista hankalaa, sillä kuusi prosenttia vastaajista oli vastannut, etteivät osaa ottaa kantaa. Taloukasvun merkitys näyttäytyy erilaisena eri vastaajille. Tarkemmin taloukasvuun suhtautumista tarkastellaan luvussa Säilyttämisen arvoiset asiat, jossa eritellään, millaiset vastaajien taustatekijät ovat yhteydessä siihen, ettei taloukasvua nähdä kaikissa olosuhteissa tärkeänä asiana säilyttää.

Selkeimmin eri mieltä vastaajat olivat väittämän kanssa, jonka mukaan minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät toimi samoin. Väittämän sisältönä siis oli toisinaan esitetty argumentti siitä, ettei yksilön kannata muuttaa omaa käyttäytymistään, elleivät muutkin muuta sitä. Ilmastoaktivisteja koskevassa tutkimuksessa on todettu, että aktivistien toimintaa leimaa halu toimia silloinkin, kun koetaan että maapallon tulevaisuus on jo menetetty, koska toiminta ympäristön puolesta nähdään arvokkaana (Piispa ym. 2020). Kolme neljästä vastaajasta (77 %) oli joko täysin eri mieltä tai eri mieltä sen kanssa, ettei heidän olisi järkevää toimia, jos muut eivät toimi. Tämän yksilötasolla esitetyn väittämän tuloksia voi verrata Ilmastobarometrin tuloksiin. Siinä samanlainen toimijan ja kaikkien muiden toimijoiden suhdetta koskeva asetelma on esitetty valtioiden tasolla. Väittämänä on, että Suomen pitäisi vähentää päästöjään riippumatta siitä, mitä muut tekevät. Tämän väittämän kanssa kaksi kolmasosaa nuorista on samaa mieltä. (Ilmastobarometri 2019.) Selvä enemmistö nuorista ajattelee siis, että on velvollisuus toimia, vaikka muut eivät toimitakaan samalla tavalla. Ilmastoliberalistinen kanta, jonka mukaan Suomen ei tule toimia ilmastoasioissa (Vihma ym. 2021, 222), ei ole suomalaisnuorten enemmistön suosiossa, mutta Ilmastobarometrin tuloksia voi tulkita todeten,

että myös tällaiselle asenteelle on jonkin verran kannatuspohjaa nuorten parissa.

Uutena väittämänä patteristoon lisättiin kysymys luonnon itseisarvoisuudesta. Itseisarvo määritellään filosofisessa arvoteoriassa eli aksiologiassa asiaksi tai esineeksi, joka on arvokas itsessään. Jos sen sijaan jotakin asiaa tai esinettä tavoitellaan sen vuoksi, että sen avulla voidaan saavuttaa jokin toinen asia, sitä sanotaan välinearvoksi. Luonnolla voi olla välinearvoa, jos ajatellaan esimerkiksi luonnon merkitystä ihmisen palautumiselle ja viihtymiselle. Laajemmin voidaan viitata luonnon välinearvolla siihen, että ekosysteemien voidaan ajatella tuottavan ihmiskunnalle lukuisia palveluita, joilla on merkitystä. Tällaisia ovat vaikka ravinto tai polttoaineet, mutta myös hiilinielut tai vesiä puhtaina pitävät prosessit. Näille palveluille voidaan laskea myös taloudellinen arvo ja tällä tavalla tuoda luontoarvot osaksi keskustelua, joissa niitä ei perinteisesti ole huomioitu. (James 2019,

65–67.) Filosofin Martin Heideggerin tunnetun kritiikin mukaan yksi modernin hyötykeskeisen ympäristösuhteen tunnuspiirteitä on, että koko olevaisuus näyttäytyy varantona, jota voidaan hyödyntää sen sijaan, että sillä nähtäisiin muitakin merkityksiä kuin laskettavissa olevia hyötyjä (Heidegger 1977). Luonnon itseisarvolla viitataan ajatukseen, että luonnolla tai luonnon oliolla on arvoa riippumatta siitä, onko niistä mitään hyötyä ihmiselle (Nurmio 2000). Luonnon itseisarvon puolustaminen on ympäristönsuojelun keskeisiä ajatuksia, ja on tärkeää monelle nuorten kanssa toimiville ympäristöjärjestöille. 86 prosenttia Nuorisobarometrin vastaajista oli täysin samaa tai samaa mieltä väittämän kanssa, että luonnon itseisarvo on huomioitava päätöksenteossa. Voi myös pohtia, onko itseisarvon ajatus tuttu kaikille vastaajille ja tulkita tätä väitettä enemmän siitä näkökulmasta, pitääkö luonnon arvo ylipäättään ottaa huomioon päätöksenteossa.

Nuorten erilaisia vaikuttamisen tapoja on seurattu nuorisotutkimuksessa jo pitkään. Taustalla on paitsi yleinen kiinnostus nuorten toimijuutta kohtaan, myös laaja kansainvälinen ilmiö, jossa nuorempien ikäluokkien äänestysaktiivisuus on vähäisempi kuin heitä vanhempien ikäluokkien. Tämä on saanut tutkijat kysymään, onko äänestäminen paras mahdollinen indikaattori nuorten aktiivisuudelle. Tutkimus on ollut kiinnostunut nuorten erilaisista toimijuuksista ja heidän arkipäivän kokemuksistaan vaikuttamisesta ja osoittanut eri tapoja, miten arjessa toimitaan ja vaikutetaan. (Esim. Biesta 2011, Rytioja & Kallio 2018, Kallio 2019, Harrinvirta 2019, Mietola ym. 2021.) Tämän takia nuorten vaikuttamisen tapojen tutkiminen väistämättä edellyttää sitä, että käytössä on useita erilaisia demokratian ymmärtämisen tapoja.

Suomessa nuorempien ikäluokkien vanhempien matalampi äänestysaktiivisuus on havaittavissa erityisen selkeästi kuntavaaleissa, jotka eivät innosta nuoria äänestämään samalla tavoin kuin esimerkiksi eduskuntavaalit. Vuoden 2017 kuntavaaleissa 18–24-vuotiaitten äänestysaktiivisuus oli 35,0 prosenttia. Tämä oli kaikista ikäryhmistä vähiten. (SVT 2017.) Vuoden 2021 kuntavaaleissa äänestysaktiivisuus samassa ikäryhmässä oli noussut muutaman prosenttiyksikön kymmenyksen ollen 35,4 prosenttia. Vaikka nousu on hyvin vähäistä, on huomionarvoista, että kaikissa muissa ikäryhmissä äänestysaktiivisuus laski ja että äänestysprosentti kokonaisuudessaan laski edellisistä vaaleista neljä prosenttiyksikköä. (SVT 2021b.) Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa havaittiin nuorten kiinnostuksen politiikkaa kohtaan kohonneen (Myllyniemi & Kiilakoski 2019), mikä osaltaan taustoittanee nuorten hiukan noussutta äänestysaktiivisuutta kuntavaaleissa.

Nuorisobarometreissa vuonna 2013 ja 2018 on kysytty, mitä vaikuttamisen tapoja nuoret

pitävät tehokkaimpina sekä mitä vaikuttamisen tapoja he itse käyttävät. Tulokset ovat molemmilla kerroilla osoittaneet, että nämä kaksi kategoriata eroavat toisistaan jossakin määrin. Nuorten itsensä käyttämät tavat ovat usein yksilötason toimintoja, vaikka esimerkiksi järjestöissä tai nuorisovaltuustoissa toimimista pidetään yhtenä tehokkaimmista vaikuttamisen tavoista (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Tässä barometrissa kyselyn toteuttamisen aikarajoitteet eivät mahdollistaneet sen tarkastelemista, millä tavoilla vastaajat ovat itse vaikuttaneet. Tuloksia tulkittaessa on siis huomioitava, että kysymys mittaa käsitystä vaikuttamisen tehokkuudesta, eikä sitä, miten vastaajat itse toimivat ilmastoasioissa – vai toimivatko. Kysymyspatteristoa on myös arvosteltu siitä, ettei se ota huomioon nuorten omia käsityksiä tai elettyä kansalaisuutta. Eletyllä kansalaisuudella viitataan yhdistelmään kansalaisasemia sekä kansalaisuuden käytäntöjä ja tekoja, jotka voivat ilmetä arjessa monin eri tavoin. (Kallio 2019.) Kysymykset kattavat erilaisia demokratiassa toimimisen tapoja tai demokratia-ideaaleja. Edustuksellisessa demokratiassa painopiste on äänestämisessä ja vaaleissa, joissa voidaan väkivallattomasti vaihtaa ne vallankäyttäjät, jotka tultuaan valituiksi ovat edustaneet äänioikeutettuja. Deliberatiivisessa demokratiassa painopiste on julkisessa keskustelussa, jota käydään jatkuvasti riippumatta siitä, onko tulossa vaalit vai ei. Ajatuksena on, että kansalaisten keskustelussa kaikkien niiden tahojen, joita päätös koskee, tulisi saada äänensä kuuluviin. (Habermas 2012.) Osallistuvassa demokratiassa lähdetään siitä, että arjen tilat ovat myös demokraattisia tiloja ja siksi demokratia ulottuu laajalti järjestöihin ja kansalaisyhteiskuntaan, mutta myös kouluihin, muihin oppilaitoksiin, nuorisotyöhön tai työpaikoille. Vastademokratiassa (Rosanvallon

2008) osallistutaan demokraattiseen prosessiin valvomalla tätä ja tarvittaessa ilmaisemalla erimielisyys mielenosoituksen tai lakkojen tai muin arjen kulkuun vaikuttavin keinoin. (Jaottelusta ks. Gretschel & Kiilakoski 2012.) Ilmastovaikuttamisen yhteydessä on puhuttu myös kuluttaja-demokratiasta tai kuluttajavaikuttamisesta (Lipponen 2011), jossa yhteisiin asioihin vaikutetaan henkilökohtaisten valintojen ja elämäntapojen kautta.

Tässä barometrissa aiempien Nuorisobarometrien jo ennestään laajaan kysymyspatteriin lisättiin kysymykset vapaaehtoistyöstä ympäristöjärjestössä, ilmastolakosta sekä kaupunki- tai kyläaktivismista. Vapaaehtoistyön tekemistä järjestöissä tai sosiaalisissa liikkeissä on tarkasteltu toimintana, jossa jaetaan yhteenkuuluvuuden, tuttuuden ja helpon tunteita sekä muistoja (Luhtakallio & Tavory 2018). Yhteistoiminnan on todettu rakentavan toivoa tulevaisuudesta ja vastaavasti hälventävän epätoivoa (Nairn 2019). Ilmastolakko oli barometrin aineistonkeräämisen ajankohtana ollut jo pitkään julkisen huomion kohteena, sillä ruotsalaisen Greta Thunbergin innoittama Fridays for Future -kampanja keräsi nopeasti huomiota paitsi mediassa, myös loi ilmastoliikkeelle tilaisuuksia osallistua poliittiseen keskusteluun kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Liike levisi vuonna 2019 myös Suomeen ja herätti keskustelua sekä tavoitteidensa että toimintalogiikkansa osalta. (Bergman & Ossewaarde 2020; Holmberg & Alvinus 2020; Piispa ym. 2021.) Kaupunki- tai kyläaktivismi on nähty yhtenä keinona vaikuttaa omaan hyvinvointiin ja yhteiseen tulevaisuuteen esimerkiksi kierrätyksen, tavarainlainaamisen tai palvelujen vaihtamisen välineenä (Joutsenvirta & Salonen 2020).

Vastaajilta kysyttiin, kuinka paljon heille luetelluilla eri tavoilla voi vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioissa (kuvio 8). Kaikkien heille tarjottiin 14 eri vaihtoehtoa. Kahdeksan vaikuttamisen tapaa olivat sellaisia, että yli puolet vastaajista ilmoitti, että niillä voi vaikuttaa joko erittäin tai melko paljon. Tehokkaimpana vaikuttamisen tapana ympäristö- ja ilmastoasioissa vastaajat pitivät ostopäätöksillä vaikuttamista.

78 prosenttia koki tätä kautta voitavan vaikuttaa erittäin tai melko paljon. Sama prosenttiosuus oli sitä mieltä, että äänestämällä voi vaikuttaa erittäin tai melko paljon, mutta erittäin paljon vastanneiden osuus oli ostopäätösten osalta pyöristettynä yhdeksän prosenttiyksikköä suurempi. 71 prosenttia vastaajista ilmoitti, että vapaaehtoistyöllä ympäristöjärjestössä voi vaikuttaa vähintään melko paljon ilmasto- ja ympäristöasioihin ja 70 prosenttia, että keskusteluun päättäjien kanssa osallistuminen voi vaikuttaa vähintään melko paljon. Vastaavat luvut olivat nimien keräämisen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin osalta 62 prosenttia, vaaleissa ehdolle asettumisen osalta 58 prosenttia ja ympäristö- tai ilmastoaiheisiin keskusteluihin osallistumisesta 52 prosenttia. Tehokkaiksi koettiin laaja kirjo erilaisia vaikuttamisen tapoja edustuksellisesta demokratiasta ja vaaleissa vaikuttamisesta kansalaistoimintaan, keskusteluihin ja henkilökohtaisiin kulutusvalintoihin.

Kuusi vastaajille tarjotuista vaihtoehtoista oli sellaisia, että alle puolet vastaajista koki niillä voitavan vaikuttaa erittäin paljon tai melko paljon. 47 prosenttia vastaajista vastasi, että kylä- tai kaupunkiaktivismilla voi vaikuttaa erittäin paljon tai ainakin melko paljon. 42 prosenttia vastaajista koki, että ilmastoasioista keskusteleminen sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla vaikuttaa vähintään melko paljon ja 41 prosenttia, että mielenosoituksiin osallistuminen on ainakin melko paljon vaikuttavaa. 38 prosenttia piti ilmastolakkoa ainakin melko paljon vaikuttavana ympäristöasioissa. Kolmannes vastaajista vastasi taiteen keinoin voitavan vaikuttaa ainakin melko paljon (33 %). Suunnilleen sama osuus vastaajista vastasi, että kansalaistottelemattomuudella tai suoralla toiminnalla vaikuttaminen on ainakin melko paljon tehokasta (31 %). Enemmistö suomalaisista nuorista ei pidä vastademokratian keinoja tehokkaina tapoina vaikuttaa. Kolmannes vastaajista pitää näitä tehokkaana tapana. Vastademokratiaa koskevat vastaukset myös jakavat vastaajia muita vastauksia enemmän. Näitä teemoja käsitellään tarkemmin omassa alaluvussaan.

Vaikuttamista koskeva kysymys kohdennettiin

ympäristö- ja ilmastoasioihin. Aiempaa vertailutietoa ympäristövaikuttamisen tavoista ei ole. Sen sijaan aiemmissa barometreissa on kysytty yleisesti, kuinka paljon erilaisilla keinoilla voi vaikuttaa. Vaikka suoraa vertailuasetelmaa ei voida rakentaa, on vertailu aiempiin barometreihin valaisevaa. Se tuo myös esiin joitakin kiinnostavia eroja.

Vastaajat pitivät ostopäätöksillä ja äänestämällä vaikuttamista tehokkaimpina tapoina vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioissa. Erityisesti ostopäätöksillä vaikuttamista erityisen tehokkaana vaikuttamisen tapana pitämistä voi pitää aiempien Nuorisobarometrien valossa yllättävänä tuloksena. Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa 57 prosenttia vastaajista piti ostopäätöksiä vähintään melko paljon vaikuttavana tapana vaikuttaa. Ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaana pitävien osuus oli noussut merkittävästi vuoden 2013 Nuorisobarometristä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 31–32.) Voi olettaa, että ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaana pitävien nuorten määrä on ylipäänsä jatkanut nousuaan, ja tämä näkyy erityisesti ympäristö- ja ilmastoasioiden kohdalla, sillä esimerkiksi ruokavalioon, matkustamiseen tai hiilijalanjälkeen liittyvistä kysymyksistä on puhuttu paljon. Vihreä kuluttajuus, jossa yksilöt voivat ekologisesti perustelluilla valinnoilla vaikuttaa järjestelmän toimintaan, on ollut jo pitkään myös nuorisotutkimuksen tutkimuskohteena (ks. luku Yksilöiden kulutusvalinnat). Nuoret vastaajat näyttävät pitävän kuluttajuutta tehokkaana tapana vaikuttaa erityisesti ympäristö- ja ilmastokysymyksiin huolimatta siitä, että vihreää kuluttajuutta on kritisoitu tutkimuksessa liian paljon markkinoista ja liian vähän yhteiskunnan rakenteista lähteväksi toiminnaksi (Akenji 2019) ja vaikkapa nuorten ilmastoaktivistien näkemyksissä liian yksilöiväksi ja monimutkaisia ongelmia pelkistäväksi (Piispa ym. 2020).

Aiemmissa Nuorisobarometreissa tehokkaimmiksi keinoiksi on koettu toiminta edustuksellisen demokratian sisällä. Tällaisia ovat vaaleissa ehdolle asettuminen ja äänestäminen. Molempia näitä vähintään melko paljon vaikuttavina tapoina vuoden 2018 Nuorisobarometrissa piti 66 prosenttia vastaajista (Myllyniemi & Kiilakoski

2018). Ympäristö- ja ilmastoasioissa äänestäminen nähtiin edelleen tehokkaimpien joukkoon kuuluvaksi tavaksi. Vaikka aineisto ei mahdollista syiden pohtimista siihen, miksi vuoden 2013 ja 2018 barometreissa tehokkaimpiin vaikuttamisen keinojen joukkoon luettu ehdokkaaksi asettuminen ei nouse vastaavaan asemaan ympäristöasioihin vaikuttamisessa, olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe se, missä määrin tätä voi selittää hienoinen epäluottamus poliittisen järjestelmän kykyyn ratkaista ympäristökriisiä ja vaikuttamisen paikkojen näkeminen muualla. Tämän barometrin aineistossa on heikko, mutta tilastollisesti merkitsevä korrelaatio sen välillä, että vastaaja uskoo äänestämällä voitavan vaikuttaa ja että ympäristöongelmiin löytyy ratkaisuja.

Suomalaista kansalaisyhteiskuntaa on luonnehdittu kompromissihakuiseksi, ja aktivismin tyylinä on ollut jopa teknisluonteinen toimiminen poliittisen järjestelmän sisällä (esim. Luhakallio 2019). Suomalaisten nuorten asenteet mielenosoituksia kohtaan ovat eurooppalaisia verrokkimaita vähemmän suopeita. Esimerkiksi peruskoulun oppilaiden yhteiskunnallisia asenteita OECD-maissa vertailevassa ICCS-tutkimuksessa suomalaisten nuorten valmius osallistua niin laillisiin kuin laittomiin mielenilmauksiin oli muutaman prosenttiyksikön kaikkien maiden keskiarvoa matalammalla (Mehtäläinen ym. 2017, 46). Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa kolmannes vastaajista vastasi mielenosoitukseen osallistumalla voitavan vaikuttaa vähintään melko paljon. Vastaava luku ilmastoasioihin vaikuttamiseen liittyen tässä barometrissa oli 41 prosenttia. Ilmastolakkoa piti tehokkaana hieman yli kolmasosa (38 %). Vuoden 2013 Nuorisobarometrissa kysyttiin kansalaistoiminnasta ja suorasta toiminnasta. Tuolloin joka viides (19 %) koki sillä voitavan vaikuttaa vähintään melko paljon. Tuohon verrattuna tässä barometrissa mitattu 31 prosentin osuus on verrattain iso. Pureudumme jatkossa niihin taustatekijöihin, jotka olivat yhteydessä mielenosoitusten, ilmastolakon ja suoran toiminnan pitämiseen tehokkaina.

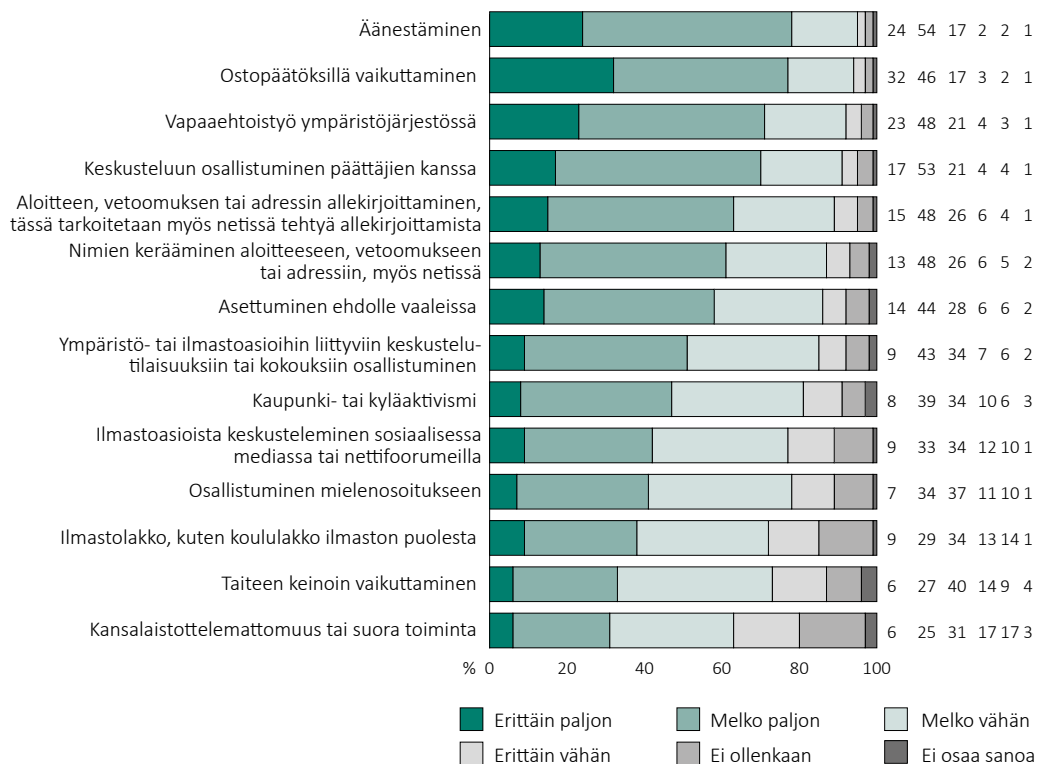
Kari Saari ja Katja Lötjönen tekevät tämän teoksen artikkelissaan tarkempaa analyysia

nuorten näkemyksistä siitä, mitkä vaikuttamisen keinot ovat tehokkaita. He jakavat nuorten vastaukset viiteen eri luokkaan ja kutsuvat näitä eri luokkia orientaatiotyypeiksi. Heidän jaottelussaan erottuu kaksi orientaatiotyyppiä, jotka luottavat muita vahvemmin eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen. He kutsuvat näitä orientaatioita äärioptimisteiksi ja luottavaisiksi. Lähes puolet vastaajista kuuluu jompaankumpaan luokkaan. Äärioptimistit pitävät eri vaikuttamisen tapoja tehokkaimpina kaikilla osa-alueilla. Luottavaiset suhtautuvat toisiksi optimistisimmin kaikkiin muihin vaikuttamiskeinoihin paitsi kuluttaja-aktivismiin. Kulutuskiittiset luottavat selkeästi vähiten kuluttajavaikuttamiseen. Kulutusoptimistit taas luottavat selkeästi keskivertoa enemmän kuluttaja-aktivismin keinojen vaikuttavuuteen. *Epäilijät* edustavat yleisesti skeptisintä

suhtautumista eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen. Artikkelin vahvistaa usein todettua näkemystä siitä, että vaikuttaminen tai luottamus vaikuttamisen keinoihin kasautuu tietyille nuorille.

VASTADEMOKRATIAN KEINOT

Nuorten ilmastoliike on aktivoitunut erityisesti vuonna 2018 julkaistun kansainvälisen hallitusten välisen paneelin raportin eli IPCC-raportin julkaisemisen jälkeen. Liike hyödyntää monenlaisia poliittisen vaikuttamisen tapoja tai politiikan tyylejä (Lundbom 2016), esimerkiksi keskusteluja päättäjien kanssa, informaation tarjoamista, kampanjoita, mutta myös suoran toiminnan keinoja, kuten ilmastolakkoja ja kadunvaltauksia. Sosiaalisten liikkeiden historialle tyypillisesti myös nuorten uuden ilmastoliikkeen toimenpiteet

KUVIO 8. 'KUINKA PALJON SEURAAVILLA ASIOILLA VOI MIELESTÄSI VAIKUTTA YMPÄRISTÖASIOISSA'.

ovat saaneet vaikutteita kansainvälisistä liikkeistä. (Piispa ym. 2021.) Tällaisista esimerkkeinä ovat Greta Thunbergiin usein henkilöityvä Fridays for Future -kampanja ja siihen liittyvät protestit, joista näkyvimpiä olivat ilmastolakot. Suomessa tämä vuonna 2019 alkanut liikehdintä oli uusi ilmiö, ja koulutuksen ja kasvatuksen asiantuntijoiden reaktiot protestiin vaihtelivat sen näkemisestä ran- gaistavana tottelemattomuutena sen pitämiseen kansalaistoimintana, jolla on yhtäläisyyksiä kasva- tuksen kansalaisuutta ja toimijuutta rakentavien tavoitteiden kanssa (ks. Kettunen 2020, 42–43). Tutkimuksissa on havaittu, että esimerkiksi huoli ympäristön tilasta, epäluottamus poliittisen järjes- telmän kykyyn ratkaista ongelmia, usko lakkojen tehokkuuteen sekä niihin osallistumisesta saatava yhteisöllisyyden tunne ovat yhteydessä ilmasto- lakkoihin osallistumiseen (Cologna ym. 2021).

Toinen kansainvälisiä vaikutteita saanut jul- kisuudessakin näkyvä liike on Elokapina, englan- ninkieliseltä nimeltään Extinction Rebellion. Liike on esimerkiksi Isossa-Britanniassa hyödyntänyt näkyvillä paikoilla tapahtuvia protesteja, jotka ovat saaneet myös runsaasti mediajulkisuutta. Liikkeen on tutkimuksessa tulkittu pyrkivän kansalaistotte- lemattomuutta hyödyntäen ja häiriötä aiheuttaen tuomaan näkyviin ilmastopoliittisen konfliktin nykyisen elämäntavan ja kestäväen tulevaisuuden välillä. Ilmasto-oikeudenmukaisuus on keskeinen ajatteluperusta liikkeelle. (Buckley & Bowman 2021, 17–18.) Elokapina käyttää tämän konfliktin ilmaisemiseen ja esiintuomiseen mediajulkisuut- ta sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa. Strategia on tuottanut myös Suomessa otsikoita ja uutisia. Huomiota ovat saaneet niin liikkeen toiminta kuin tähän toimintaan reagointi aina lehtien pääkirjoituksia myöten (HS 22.6.2021), mutta myös liikkeen poliittisista tavoitteista on keskusteltu (esim. Lehtinen 2021; Torvinen 2021). Molempien liikkeiden saama huomio on ymmär- rettävää, sillä suomalaisessa kansalaistoiminnassa on omaksuttu perinteisesti valtiota lähellä oleva toi- mintatapa, jossa on vältetty avoimia konflikteja ja suoraa toimintaa (ks. Luhtakallio 2019; Piispa ym. 2021), ja tästä totutusta mallista poikkeaminen herättää väistämättä huomiota ja ehkä huoltakin.

Mielenosoituksia, lakkoja tai suoraa kansa- laistoimintaa on harjoitettu jo pitkään. Ne ovat olleet osa toimintaa, jolla kansalaiset ovat voi- neet vaikuttaa ympäristöönsä. Filosofi Hannah Arendtin mukaan kansalaistottelemattomuus nousee, kun riittävän iso määrä ihmisiä vakuuttuu siitä, että normaalit kanavat saada aikaan yhteis- kunnallista muutosta eivät toimi ja että heidän huolen tai murheen aiheisiinsa ei vastata. Toinen mekanismi voi olla, että muutos on tapahtunut, mutta kansalaiset eivät luota siihen, että tämä muutos on laillinen. (Arendt 1972.) Nuorten viimeaikaista sosiaalista liikehdintää on selitetty siitä näkökulmasta, että kansalaiset kokevat häi- riötä omassa elämässään ja ovat turhautuneita perinteisen politiikan kykyyn vastata ihmisten huoliin (Rinne & della Porta 2021, 176). Sosi- aaliset liikkeet ovat kollektiivinen vastaus siihen turhautumiseen, jota ihmiset arjessaan näkevät (della Porta 2019). Nuorten ilmastoliikkeessä on taustalla ekososiaalinen pettymys (Piispa ym. 2021), jossa nuoret kokevat, etteivät aiemmat sukupolvet ole vastanneet heidän mielestään keskeisiin ongelmiin riittävällä tavalla. Esimer- kiksi Elokapinan vaatimukset ilmastohätätilan julistamisesta, säännöllisestä kriisitiedotuksesta ja ekologisen jälleenrakentamisen aloittamisesta ja tähän liittyvistä suoran toiminnan keinoista ovat selitettävissä arendtilaisen kaavan mukaan sillä, että liikkeen kannattajat kokevat normaalin päätöksenteon olevan liian hidasta vastaamaan heidän huolenaiheisiinsa. Elokapinan kotisivuil- laan ilmoittamat perustelut suoralle toiminnalle alleviivaavat tätä, sillä niiden mukaan mielen- osoitukset ja muut kansalaisvaikuttamisen keinot eivät ole onnistuneet ja päättäjien ilmastoteot ovat olleet riittämättömiä (Elokapina).

Vaikka mielenosoituksia on ollut aina, on ranskalainen politiikan tutkija Pierre Rosanvallon omassa teoriassaan esittänyt, että vastademokra- tiassa on jotakin tämän ajan hengen tai poliittisen kulttuurin mukaista. Hän kutsuu vastademokra- tiaksi toimintatapaa, jossa perinteistä poliittista järjestystä kohtaan tunnetaan epäluottamusta ja jossa tähän järjestykseen pyritään vaikuttamaan järjestystä tarkkaillen, valvoen ja sitä ajoittain

horjuttaen. Rosanvallonnin mukaan tällainen toiminta ei kuitenkaan ole demokratianvastaista tai antidemokraattista. Demokraattiseen prosessiin osallistutaan tavoilla, jotka eivät liitä ihmisiä suoraan päätöksenteon vakiintuneisiin mekanismeihin, mutta pyrkivät vaikuttamaan näihin. Hänen käsitteistössään äänestäjäkansalaisen ohkeen on syntynyt valvoja-tarkkailija-kansalainen, joka toimii poliittisesti valppauden, torjunnan, ilmiantouhan, tuomitsemisen ja torjunnan mekanismein. Konsensushakuisuuden sijaan vastademokratian aikakausi perustuu näkemykseen demokratiasta konfliktien hallintana. Rosanvallon toteaa, että erot ja kiistat tulisi tehdä demokratiassa näkyviksi, koska vain tällöin niitä voidaan käsitellä. (Rosanvallon 2008, 241–248.) Tällöin kansalaisten vastademokraattinen toiminta on vastahangassa vakiintuneen poliittisen järjestyksen kanssa, mutta juuri tämän takia se ei ole epäpoliittista tai politiikasta irrallista. Tehtävä on tuoda vakiintuneen järjestyksen ulkopuolelta esille kansalaisia kiinnostavia asioita ja vaatia poliittisen järjestelmän huomioivan nämä teemat. Toista käsitteistöä käyttäen voi kuvata, että vastademokratiassa tehdään kansalaisuuden tekoja, jotka eivät tapahdu olemassa olevien kansalaisuuden käytäntöjen ohjaamina (käsitteistä Isin 2008). Tällöin kieltäytytään osallistumasta vaikkapa kuulemistilaisuuksiin ja kyselyihin, ja tuodaan oma mielipiteenilmaus vahvemmin näkyville fyysisessä julkisessa tilassa sekä julkisessa keskustelussa.

Vastademokratian ajatus väittää, että on siis syntymässä uusi tapa hahmottaa kansalaisten toimintaa. Vastademokratian käsitteen informoimana tarkastelemme erikseen kolmea Nuorisobarometrissa kysyttyä vaikuttamisen tapaa, jotka jollakin tavalla ilmaisevat konfliktia tai epäluuloa tai pettymystä nykyisiin päätöksiin. Vastaajilta kysyttiin, kuinka paljon heidän mielestään voi vaikuttaa mielenosoitukseen osallistumalla; ilmastolakolla, kuten koululakolla ilmaston puolesta sekä kansalaistottelemattomuudella ja suoralla toiminnalla. Eri vastademokratian keinojen tehokkaana vaikuttamisen keinona näkeminen on tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ikään, sukupuoleen, koulutustaustaan, poliittiseen

suuntautumiseen sekä erilaisiin arvoulottuvuuksiin. (Ks. taulukko 6.)

Nuorimmat vastaajat näkivät mielenosoituksen tehokkaana keinona. Puolet (50 %) 15–19-vuotiaista vastaajista oli sitä mieltä, että mielenosoituksilla voidaan vaikuttaa ainakin melko paljon, kun vastaava luku oli 20–24-vuotiailla 39 prosenttia ja 24–29-vuotiailla 36 prosenttia. Vastaavasti niiden vastaajien osuus, jotka kokivat, että mielenosoituksilla ei voi vaikuttaa ollenkaan tai niillä voi vaikuttaa vain erittäin vähän, kasvoi iän myötä. Samankaltainen ero nuorimman ikäryhmän ja tätä vanhempien välillä voitiin havaita myös suhtautumisessa kansalaistottelemattomuuteen ja suoraan toimintaan. Kaksi viidestä (40 %) 15–19-vuotiaista vastaajasta piti näitä melko paljon vaikuttavana toimintana, kun 25–29-vuotiaista näin ajatteli 28 prosenttia. Ilmastolakon vaikuttavuuden osalta ikäryhmien väliset erot olivat tätä vähäisempiä.

Nuorten ilmastoliike on herätellyt nuoria toimimaan. Liikkeen parissa oleville toiminta näyttäytyy uutena, ja sen yhteydet aiempaan aktivismiin eivät ole kovin vahvoja. (Piispa ym. 2021.) Koululakoista tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että liike on kerännyt pariinsa joukon toimijoita, jotka eivät ole aiemmin olleet poliittisesti aktiivisia. He ovat tulleet toimintaan vertaisryhmän houkuttelemisella. (Wahlström ym. 2019.) Tässä barometrissa nuoremmat ikäluokat pitivät vastademokratian keinoja tehokkaampina vaikuttamisen tapoina kuin vanhemmat ikäluokat. Tämä voi osaltaan heijastella tutkimuksissa havaittua löydöstä, jonka mukaan uuteen ilmastoliikehdyntään kuuluu kriittinen suhtautuminen olemassa olevaan elämäntapaan ja halu tuoda tämä sukupolvikonfliktin piirteitä sisältävä kriittisyys näkyville (Trott 2021). Jatkossa on tutkittava, onko tässä barometrissa havaittu nuorempien ikäluokkien myönteisempi suhtautuminen vastademokratian keinoihin pysyvä muutos aktivismin keinovalikoimassa. On myös kysyttävä, mikä yhteys tällä on siihen, että alle 18-vuotiailla on erilaisiin kehitysteorioihin vedoten evätyä mahdollisuus vaikuttaa äänestäen siihen, millaisia päätöksiä tehdään.

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu yhteys poliittisen vaikuttamisen ja koulutustason välillä. Ammatillisen tutkinnon suorittaneet ovat huomattavasti yliopisto-opiskelijoita vähemmän kiinnostuneita politiikasta, ja he käyttävät jonkin verran vähemmän erilaisia vaikuttamisen keinoja kuin eri koulutuksen saaneet (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Yhtenä poliittisen kiinnostuksen osoittimena voidaan pitää sitä, äänestääkö vaaleissa. Vuoden 2021 kuntavaaleissa koulutustausta oli vahvassa yhteydessä äänestämiseen, kuten on havaittu myös aiemmin. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden tai tutkijakoulutettujen äänestysprosentti oli 78,0, kun se toisen asteen suorittaneilla oli 48,5 prosenttia ja pelkän peruskoulun käyneillä 40,1 prosenttia. Ikäluokassa 18–24 ei vielä tilastoida ylempää korkeakoulututkintoa tai tutkijakoulutusta, mutta erot ovat myös tämän ikäisillä nuorilla merkittäviä. Toisen asteen suorittaneilla tämän ikäisillä nuorilla äänestysprosentti oli 38,0 ja alemman korkeakouluasteen suorittaneilla jo 60,8 prosenttia. (SVT 2021b.) Koulutustaustan vaikutus asenteisiin politiikkaan ja poliittiseen toimintaan on tunnettua, ja siksi on oletettavaa, että koulutustausta tuottaa eroja myös suhtautumiseen eri vaikuttamisen keinoihin.

Koulutustausta oli yhteydessä vastaajien asenteisiin sitä kohtaan, kuinka paljon eri vastademokratian keinoilla voi vaikuttaa. Erot eivät kuitenkaan jäsentyneet koulutustason mukaan vaan heijastelivat enemmän jakoa yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen. Ammattikorkeakoulua käyvien tai siellä tutkinnon suorittaneiden käsitykset poikkesivat yliopisto-opiskelijoiden näkemyksistä sekä peruskoulua että lukiota käyvien näkemyksistä. Koulutustausta oli yhteydessä myös poliittiseen suuntautumiseen ja arvoihin (ks. luku Arvoulottuvuudet), jotka olivat vuorostaan yhteydessä käsityksiin vastademokratian keinoista. Peruskoulua käyvillä niiden osuus, jotka kokivat, että mielenosoituksilla voi vaikuttaa ainakin melko paljon, oli noin puolet (49 %), lukiolaisilla tai ylioppilailla 51 prosenttia ja yliopistossa opiskelevilla tai sieltä tutkinnon saaneilla 45 prosenttia. Vastaavasti ammatillisessa koulutuksessa olevilla

tai sieltä tutkinnon suorittaneilla tämä osuus oli 34 prosenttia ja ammattikorkeakoulututkinnon omaavilla tai sitä suorittavilla 32 prosenttia. Yleissivistävässä koulutuksessa opiskelu tai siellä suoritettu tutkinto oli siis yhteydessä siihen, että mielenosoituksiin osallistumista pidetään tehokkaana tapana vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioissa.

Kansalaistottelemattomuuden tai suoran toiminnan pitäminen tehokkaana vaikuttamisen tapana sen sijaan oli enemmän yhteydessä koulutustasoon. Ainakin melko paljon vaikuttavana tätä piti peruskoululaisista 41, lukiolaisista tai ylioppilaista 38 ja ammatillisen tutkinnon suorittaneista tai sitä käyvistä 33 prosenttia. Korkeasteen koulutusta suorittavien tai siellä tutkinnon tehneiden näkemykset vaikuttavuudesta olivat tätä alhaisempia, sillä yliopistotutkinnon suorittaneista tai yliopistossa opiskelevista ainakin melko paljon vaikuttavana kansalaistottelemattomuutta piti 28 ja ammattikorkeakoulusta tutkinnon suorittaneista tai siellä opiskelevista 27 prosenttia. Kuten iänkin osalta, ilmastolakon vaikuttavuuden suhteen näkemyserot olivat pienempiä.

Tässä barometrissa on monen kysymyksen yhteydessä havaittu sukupuolieroja. Ilmastotutkimuksessa naisten ilmastoasenteita on pidetty miehiä myönteisempinä, ja heidän on havaittu osallistuvan ympäristönsuojeluun miehiä aktiivisemmin (Christensen & Knezek 2015, 776). Jo aiemmin Nuorisobarometreissa on havaittu sekä ilmastoa koskevan huolen tai epävarmuuden olevan enemmän nuorten naisten jakamaa kuin nuorten miesten, mikä on osin selitettävissä heidän miehiin verrattuna korkeammalla koulutustasollaan. Toisaalta nuoret miehet vaikuttavat naisia enemmän poliittisesti, joskin 15–19-vuotiaiden naisten poliittinen aktiivisuus oli kasvanut. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019.) Ilmastoliikkeesä naiset ovat olleet aktiivisia, sillä esimerkiksi ilmastolakkoja ympäristön puolesta tutkittaessa on todettu, että mukana on enemmän tyttöjä kuin poikia (Wahlström ym. 2019). Naiset ovat myös enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta (Arikan & Günay 2021). Tässä barometrissa naiset olivat miehiä enemmän sitä mieltä, että

tarkastellut vastademokratian keinot ovat vaikuttavia. Eroja oli kaikissa kysytyissä menetelmissä. Ehkä ilmastolakkojen sukupuolirakennetta heijastellen 46 prosenttia naisista piti ilmastolakkoja ainakin melko paljon tehokkaina, kun miehistä näin vastasi 31 prosenttia.

Erilaiset poliittiset suuntautumiset sekä arvovoulottuvuudet olivat yhteydessä siihen, pitikö vastaaja vastademokratian keinoja vaikuttavina. Vasemmistoon itsensä identifioivat, arvoliberaaleina itseään pitäneet, ei-isänmaallisiksi itseään kuvanneet sekä ympäristötietoiset vastaajat pitivät

TAULUKKO 6. VASTADEMOKRATIAN KEINOJEN VAIKUTTAVUUS TAUSTAMUUTTUIJEN MUKAAN JAO-TELTUNA. LUOKASSA 'VÄHÄN' ON VASTAUKSET EI OLLENKAAN, ERITTÄIN VÄHÄN JA MELKO VÄHÄN. LUOKASSA 'PALJON' ON VASTAUKSET MELKO PALJON JA ERITTÄIN PALJON. LUOKASSA 'EI OLLENKAAN TAI VÄHÄN' OVAT VASTAUKSET EI OLLENKAAN, ERITTÄIN VÄHÄN JA MELKO VÄHÄN.

	Ilmastolakko			Kansalaistottelematto- muus tai suora toiminta			Mielenosoitus		
	n	Vähän	Paljon	n	Ei ollen- kaan tai vähän	Melko tai erittäin paljon	n	Ei ollen- kaan tai vähän	Melko tai erittäin paljon
Sukupuoli									
Nainen	872	54 %	46 %	841	65 %	35 %	869	49 %	51 %
Mies	926	69 %	31 %	920	72 %	29 %	929	69 %	32 %
Muu	12	25 %	75 %	12	17 %	83 %	12	25 %	75 %
Ikä									
15–19-vuotiaat	551	60 %	40 %	536	60 %	40 %	553	51 %	50 %
20–24-vuotiaat	586	63 %	37 %	578	70 %	30 %	586	61 %	39 %
25–29-vuotiaat	673	63 %	37 %	660	72 %	28 %	671	64 %	36 %
Yhdistetty koulutus									
Ei tutkintoa, ei opiskele	34	59 %	41 %	34	65 %	35 %	34	56 %	44 %
Peruskoululainen	104	54 %	46 %	100	59 %	41 %	106	51 %	49 %
Ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa	450	67 %	33 %	440	67 %	33 %	450	66 %	34 %
Ylioppilas tai lukiossa	414	60 %	40 %	403	62 %	38 %	414	50 %	51 %
Ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa	343	65 %	35 %	339	74 %	26 %	339	69 %	31 %
Yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa	449	57 %	43 %	440	73 %	28 %	451	55 %	45 %
Muu	15	80 %	20 %	15	47 %	53 %	15	60 %	40 %
Vasemmisto–oikeisto									
Vasemmisto	120	36 %	64 %	121	40 %	60 %	121	33 %	67 %
..	377	52 %	48 %	362	64 %	37 %	372	43 %	57 %
...	692	64 %	36 %	680	70 %	30 %	693	63 %	37 %
....	305	75 %	25 %	305	82 %	18 %	304	73 %	27 %
Oikeisto	78	74 %	26 %	75	76 %	24 %	76	80 %	20 %

mielenosoituksiin osallistumista, ilmastolakkoa sekä kansalaistottelemattomuutta ja suoraa toimintaa tehokkaampina vaikutuskeinoina kuin näiden ulottuvuuksien toiseen päähän sijoittuvat vastaajat. Taulukossa 6 on kuvattu asteikolla 1–5 itsensä vasemmisto–oikeisto-akselille sijoittaneet vastaajat. Taulukosta ilmenee, että noin kaksi kolmannesta itsensä vasemmistoon identifioivista piti vastademokratian keinoja ainakin melko paljon vaikuttavina, kun oikeistoon itsensä sijoittavista vastaava osuus oli vain neljännes tai viidennes vastaajista. Arvoliberaalius, ei-isänmaallisuus sekä ympäristöarvojen korostaminen olivat myös yhteydessä siihen, mitä mieltä vastaajat olivat vastademokratian vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta. Niin isänmaallisuus, arvoliberaalius kuin ympäristöarvojen korostaminen olivat osa tämän barometrin kirjoitusajankohdan identiteettipoliittista keskustelua, ja mahdollisesti ne vaikuttivat myös vastaajien suhtautumiseen mielenosoituksiin.

Julkisuudessa on keskusteltu politiikan jakautumisesta esimerkiksi kuplautumisen ja blokkiutumisen käsitteitä käyttäen. Tutkimuskirjallisuudessa tavanomaisempaa on sen sijaan puhua politiikan polarisaatiosta. Tällöin viitataan siihen, että erilaiset poliittiset identifikaatiot ohjaavat vastaajien käsityksiä ja kärjistävät osaltaan keskusteluilmapiiriä ja tähän liittyvää vastakkainasettelua. Suomalaisessakin politiikassa on nähty siirtymiä polarisoituneempaan suuntaan, mutta toistaiseksi koko väestön tasolla poliittinen keskusta on ollut vetovoimainen. Vasemmisto–oikeisto-polarisaation oheen saattaa tosin tulla identiteettipoliittisia rajalinjoja. (Isotalo ym. 2020.) Nuorisobarometri osoittaa vastaajien jakautuvan suhteessa vastademokratian keinoihin sekä perinteisellä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella että kolmella näkemyksemme mukaan identiteettipoliittisia piirteitä kuvaavalla ulottuvuudella eli arvoliberaaliudella, isänmaallisuudella ja ympäristöarvojen huomioimisella. Vaikka tästä ei voida päätellä suoraviivaisesti seurauksia keskusteluun politiikan polarisaatiosta, on huomionarvoista, että nuorilla vastaajilla on selkeitä eroja heidän suhtautumisessaan vastademokratian keinoihin riippuen siitä, mille puolelle näitä rajalinjoja he asettuvat.

YMPÄRISTÖPOLIITTISET TOIMENPITEET

Yksilötason toimien, kuten kulutuksen ja elämäntapojen tai vaikuttamisen lisäksi ympäristökriisin ratkaiseminen sukupolvien välisesti oikeudenmukaisella tavalla edellyttää myös tietoa ympäristöpoliittisista toimenpiteistä ja niiden suosista nuorten näkökulmasta. Esimerkiksi sosiologi Risto Heiskala on todennut, että ekologisessa murroksessa yksilön kulutusvalinnoilla on vain sivuosa esitettävään, kun varsinaisessa pääosassa ovat lakimuutokset ja kansainväliset sopimukset. Yksilön kulutusvalintoja ohjaamaan vaaditaan hänen mukaansa erilaisia pakotteita ja houkutteita. (Heiskala 2021.)

Erityisesti nuoret ympäristöaktivistit ovat vaatineet hallituksilta ripeitä toimenpiteitä. Ilmastoliikkeen yksi tunnusomaisista vaatimuksista onkin, että päättäjien tulisi kuunnella tiedettä ja tehdä ilmastopoliittisia toimenpiteitä, jotka vastaavat eri ilmastoraporteissa ilmaistuihin huoliin (Piispa ym. 2021). Usein tähän liitetään myös vaatimukset kiireellisistä toimenpiteistä, mistä esimerkkinä on aktivisti Greta Thunbergin Davosissa maailman talousfoorumissa pitämässään puheessa esittämä vaatimus, että on tekojen aika, sillä planeettamme on kuin palava talo (Thunberg 2019). Kiireellisyyden korostaminen näkyy myös nuorten vastauksissa tämän barometrin aikana käynnissä olleeseen ilmastolain uudistukseen. Hallituksen esitysluonnos heinäkuulta 2021 toteaa lain tavoitteiksi muun muassa Suomen muuttamisen hiilineutraaliksi vuoteen 2035 mennessä ja hiilinegatiiviseksi tämän jälkeen; ilmastopoliitiikan ohjauksen vaikuttavuuden lisääntymisen; ilmastopoliitiikan oikeudenmukaisuuden ja kokonaiskoordinaation sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisen (Ympäristöministeriö 2021). Lakia kommentoineet nuoret toivoivat lain esitetyn aikataulun tiukentamista sekä kunnianhimoisempia päätöksiä. Heidän mukaansa ilmastotoimilla on kiire. Toisaalta osa nuorista myös piti toimia liian kunnianhimoisina. (Albrecht ym. 2021, 53.) Myös kansainvälisen hallitusten välisen paneelin raportti suosittelee

nopeita, voimakkaita ja kestäviä toimenpiteitä, joilla voidaan leikata hiilidioksidipäästöjä. Niitä tarvitaan, jotta ilmaston lämpenemistä voidaan hillitä. (IPCC. Summary for Policymakers.)

Vastaajille esitettiin joukko vaihtoehtoja ja pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeitä ne ovat ilmasto-ongelmien ratkaisemisessa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan kysymystä viisiportaisella asteikolla, jonka ääripäissä olivat hyvin tärkeää ja yhdentekevää. Vastaajille tarjottiin myös mahdollisuus vastata, etteivät he osaa sanoa. Kysymysten muotoilut otettiin soveltaen Eurobarometrin kysymyksistä, joissa vastaajille tarjottiin mahdollisuutta valita mielestään kolme tehokkainta keinoa ympäristöongelmien torjuntaan. Eurobarometrissa vuodelta 2020 kaikkien vastaajien mielestä tehokkaimmat keinot olivat järjestyksessä kuluksen muuttaminen, tuotantotapojen muuttaminen ja tutkimukseen investoiminen, jotta voidaan tuottaa teknologisia ratkaisuja. Tämä järjestys oli riippumaton vastaajien iästä, eivätkä nuorempien eurooppalaisten kannat poikenneet muista vastaajista. Kiinnostavaa kyllä, Suomessa niiden vastaajien osuus, jotka pitivät kuluttamisen muutosten merkitystä keskeisenä, oli suurin kaikista EU-maista. Toiseksi tehokkaimpana suomalaiset pitivät tietoa ja valistusta, ja kolmanneksi tehokkaimpana tieteeseen panostamista ja uusia teknologisia ratkaisuja. Myös nämä vaihtoehdot olivat Suomessa tehokkaammaksi koettuja kuin EU-maissa keskimäärin. Suomessa tuotantotapojen muuttaminen oli vasta viidenneksi tehokkaimpana pidetty vaihtoehto, ja tämän vaihtoehdon tehokkuus oli myös EU-maiden keskiarvon alapuolella. (Euroopan komissio 2020, 46–51.) Koska puhelinhaastattelussa voi olla hankala pitää mielessä kaikkia tarjottuja vaihtoehtoja, vastaajia pyydettiin arvioimaan erikseen kunkin vaihtoehdon tärkeyttä ilmasto-ongelmien ratkaisussa. Kysymisen tapa poikkeaa Eurobarometrasta, eikä esimerkiksi prosenttiosuuksia voi tämän takia verrata.

Tarjotut vaihtoehdot olivat toimenpiteitä, jotka kulutuskäyttäytymistä lukuun ottamatta vaativat hallituksilta poliittisia toimenpiteitä. Valtaosa näistä tarjotuista vaihtoehdoista oli

selkeän enemmistön mielestä joko hyvin tärkeitä tai melko tärkeitä. Viisi vaihtoehtoa olivat ainakin neljän viidenneksen mielestä tärkeitä. Tärkeimmäksi vaihtoehdoksi koettiin tuotantotapojen muuttaminen. 90 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että tämä on joko melko tai hyvin tärkeää. Tämä tulos on kiinnostava, sillä Eurobarometrissa kaiken ikäisten suomalaisten vastauksissa tuotantotapojen muutos oli vasta viidenneksi suosituin vaihtoehto. Tieto ja valistus oli 89 prosentin mielestä ainakin melko tärkeää. Tieto ja valistus oli myös kaikista tarjotuista vaihtoehdoista se, jota suurin osuus vastaajista piti hyvin tärkeänä (58 %). Myös uudet teknologiset ratkaisut olivat 89 prosentin mielestä ainakin melko tärkeitä. Yli puolet vastaajista (51 %) piti niitä hyvin tärkeinä ilmasto-ongelmien ratkaisussa. 85 prosenttia piti kulutuskäyttäytymistä ainakin melko tärkeänä ympäristöongelmien ratkaisemisessa, mutta tätä hyvin tärkeänä pitävien osuus oli edellä mainittua kolmea ratkaisua jonkin verran pienempi (38 %). Kansainvälisiä sopimuksia ainakin melko tärkeinä piti 84 prosenttia vastaajista. Niiden osuus, jotka pitivät näitä hyvin tärkeinä, oli hieman alle puolet (48 %).

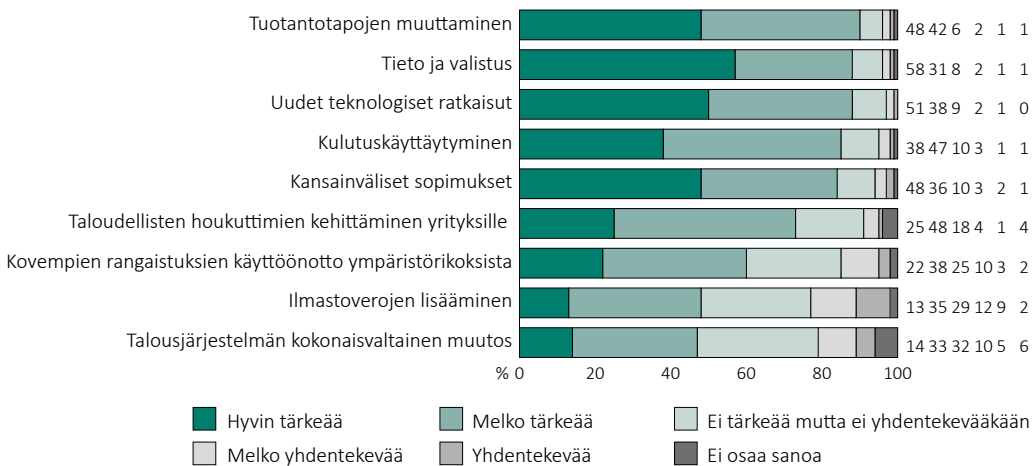
Lähes kolme neljännestä vastaajista (72 %) piti ainakin melko tärkeänä sitä, että yrityksille kehitetään taloudellisia houkuttimia. Kovempien rangaistusten käyttöä ympäristörikoksista ainakin melko tärkeänä piti 60 prosenttia vastaajista. Noin joka kahdeksas vastaaja (13 %) piti tätä kuitenkin yhdentekevänä tai melko yhdentekevänä.

Vähiten tärkeinä pidettiin kahta tarjottua vaihtoehtoa, joissa vastauksia ilmasto-ongelmiin haetaan taloudesta ja nykyisen sääntelyjärjestelmän muuntamisesta. Nämä vaihtoehdot myös olivat muita vaihtoehtoja jonkin verran useamman vastaajan mielestä melko yhdentekeviä tai yhdentekeviä. Silti lähes puolet vastaajista piti näitä keinoja ainakin melko tärkeinä. 48 prosenttia koki, että ilmastoverojen lisääminen on vähintään melko tärkeää ilmasto-ongelmien ratkaisemisessa. Ilmastoverojen lisäämisessä niiden vastaajien osuus, jotka pitivät sitä yhdentekevänä tai melko yhdentekevänä, oli kysytyistä vaihtoehdoista suurin eli viidennes (21 %) kaikista vastaajista.

Talousjärjestelmän kokonaisvaltaista muutosta ainakin melko tärkeänä keinona vaikuttaa ympäristöongelmiin piti 47 prosenttia vastaajista. Kysymys oli osalle vastaajista hankala, sillä kuusi prosenttia vastaajista ei osannut vastata. Myös Eurobarometrissa suomalaiset vastaajat pitivät erilaisia taloudellisia keinoja muita vähemmän tärkeänä, ja esimerkiksi kovempien sakkojen määräämistä ympäristörikoksista suomalaiset vastaajat pitivät kaikkien EU-maiden kansalaisista vähiten tehokkaana (Euroopan komissio 2020, 51). Talousjärjestelmän muutosta tehokkaana pitävien nuorten osuus oli kuitenkin melkein puolet. Vastaavasti suunnilleen vastaava osuus, eli 46 prosenttia barometriin vastaajista oli eri mieltä väittämän kanssa, että ihmisten hyvinvoinnin turvaaminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun (ks. luku Näkemyksiä ympäristöstä).

Vastaajat pitivät laajaa joukkoa tarjottuja menetelmiä tehokkaina tapoina vaikuttaa ympäristöasioihin. Yksittäiset vaihtoehdot eivät nousseet muita tehokkaampana pidetyksi.

Merkittävä enemmistö vastaajista piti tuotantotapojen muutosta, kulutuskäyttäytymisen muutosta, tietoa ja valistusta, teknologisia ratkaisuja sekä kansainvälisiä sopimuksiakin tärkeinä ratkaisuina. Aiemmissa nuorisotutkimuksissa on todettu nuorten pitävän elämäntapoja ja kulutusta keskeisinä keinoina vaikuttaa ympäristöön, kuten myös poliittisiin päättäjiin vaikuttamista ja teknologisia keksintöjä (Pienimäki ym. 2021, 37). Nuorisobarometrissa ei erotu yhtä yksittäistä toimenpidettä, ja vastaajat kuvaavat useiden eri keinojen olevan tärkeitä. Vastauksia voi tulkita paitsi todeten, että nuorten näkemyksissä on yhtäläisyyksiä Eurobarometrissa esiteltyihin suomalaisvastaajien tuloksiin, myös huomioiden, että globaalit asiat ovat nuorille tärkeitä ja kansainvälisyys on monille nuorista merkityksellinen arvo jo sinänsä. Niiden vastaajien osuus, jotka pitivät tarjottuja vaihtoehtoja yhdentekevinä, oli vain muutaman prosenttiyksikön luokkaa. Kaikki tarjotut vaihtoehdot olivat ainakin melko tärkeitä lähes 50 prosentin vastaajista mielestä.

KUVIO 9. ILMASTO-ONGELMIEN RATKAISUKEINOJEN TÄRKEYS.

Kestävän kehityksen valtavirtaistuminen tapahtui kansainvälisessä politiikassa viimeistään vuonna 1987, jolloin julkaistiin sittemmin Brundtlandin raporttina tunnettu *Our Common Future*, suomeksi *Yhteinen tulevaisuutemme*. Tässä raportissa kestävä kehitys määriteltiin ihmiskeskeisesti. Kestävä kehitys tarkoitti sen varmistamista, että nykyinen sukupolvi pystyy vastaamaan omiin tarpeisiinsa ilman, että vaarannetaan tulevien sukupolvien mahdollisuudet vastata heidän omiin tarpeisiinsa. Kestävän kehityksen ajatus piti sisällään käsityksen siitä, että maapallolla on rajansa. Kestävä kehitys yhdistettiin oikeudenmukaisuuteen, demokratiaan ja kansalaisten osallistumiseen. (WCED 1987.) Raporttia oli edeltänyt keskustelu rajallisesta maapallosta ja rajattoman kasvun mahdottomuudesta. Norjan pääministerinäkin toimineen Brundtlandin raportti on yksi osoitus YK:n keskeisestä roolista kestävä kehityksen käsitteen nostamisesta poliittiseen keskusteluun. (Castro 2004.)

Raportissa esiteltiin kestävä kehityksen kolme ulottuvuutta, jotka ovat sittemmin tihkuneet moniin yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Raportissa käsiteltiin kestävä kehityksen ekologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Korostamalla sekä kestävä kehityksen ekologista puolta ja planeetan elinkelpoisuutta että globaalin epätasa-arvon poistamista ja esimerkiksi köyhyyden hävittämistä oli luotu puitteet ajatella kehitystä monipuolisesti. Raportti myös hahmotteli tarvetta poliittisille toimenpiteille, joilla näihin eriteltyihin haasteisiin voitaisiin vastata. (Kvamme 2020, 46–47.) Raportissa korostui kestävä kehityksen kaksi arvoulottuvuutta. Toisaalta siinä korostettiin, että tämänhetkiset voimavarat pitäisi jakaa oikeudenmukaisesti tämän hetken sukupolvien kesken. Lisäksi siinä tuotiin esille, että kestävyttä ja tasa-arvoisuutta

tulisi katsoa myös sukupolvien välisesti ja myös siten, että tulevaisuuden sukupolvien tarpeet tulevat huomioiduiksi. (Blanchard & Buchs 2015, 699–700.) Näin kestävä kehityksen käsite pitää sisällään väistämättä globaalin katsantokannan ja yksittäisen kansakunnan perspektiivin ylitävän katseen. Toisaalta eri sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden korostaminen tuo siihen myös nuorisopoliittisen ulottuvuuden, vaikka toistaiseksi kestävällä kehityksellä ei ole ollut järin suurta roolia nuorisopoliitikassa. Erityisesti ilmastoaktivisteille oikeudenmukaisuuden käsite on merkityksellinen, ja sen ulottuvuuksia ovat paitsi yhteiskuntien sisäinen oikeudenmukaisuus, myös globaali oikeudenmukaisuus, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus mutta myös lajien välinen oikeudenmukaisuus (Piispa & Kiilakoski 2021). Kestävyuden yhdeksi ulottuvuudeksi onkin määritelty, että se olisi eri sukupolvien välisen yhteisön intressien etsimistä sukupolvien välisessä julkisuudessa (Norton 2017, 364). Tällä ajatuksella viitataan siihen, että kestävä kehitys edellyttää julkista keskustelua ja harkintaa, jossa tulee ylittää pelkästään nykyisen sukupolvien tarpeet. Myös nuorilla tulee olla oikeus osallistua tähän keskusteluun.

Kestävä kehityksen käsite on ollut vaikutusvaltainen. Se on läpäissyt monet politiikan sektorit ja löytänyt tiensä useisiin keskusteluihin eri areenoilla. Käsitettä on kritisoitu sen epämääräisyydestä tai jonkinlaisesta hahmottomuudesta. On myös esitetty, että koska käsitettä ei ole määritelty akateemiset kriteerit täyttävällä tavalla, eri intressiryhmät pyrkivät määrittelemään sen tavalla, joka tukee heidän omia vaateitaan. (Norton 2017, 355.) Kestävä kehityksen tavoitteita onkin pyritty erittelemään puhumalla heikosta ja vahvasta kestävyydestä. Heikko kestävyys korostaa suppeasti jotakin yhtä osa-aluetta, esimerkiksi

pelkästään talouspäättöksiä. Vahva kestävyys taas korostaa järjestelmien sisäistä vuorovaikutusta ja dynamiikkaa. Siksi kestävällä kehityksellä on oltava useita erilaisia mittareita, joiden toteutumista on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti ilman että yksikään kestävyys ulottuvuus tulee sivuutetuksi. (Norton 2017, Lyytimäki & Furman 2021.)

YK on asettanut 17 kestävän kehityksen tavoitetta, joiden toteuttamiseen myös Suomi on sitoutunut. Nämä tavoitteet perustuvat ajatukseen vahvasta kestävydestä. Tavoitteiden tulisi toteutua kaikkialla, ja niiden edistämiseen on kaikkien sitouduttava. Tavoitteet on asetettu vuodelle 2030. (Lyytimäki & Furman 2021, 35.) Kestävän kehityksen tavoitteet yhdistävät kestävän kehityksen kolmea eri ulottuvuutta ja tarkastelevat, miten ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys toteutuu eri maissa. Tavoitteita seurataan erilaisin indikaattorein, mikä antaa mahdollisuuden arvioida, miten kestävän kehityksen tavoitteet toteutuvat. Maailmanlaajuisesti tarkastellen näissä 17 tavoitteessa on edistytty vuosien varrella, mutta koronapandemian aikana kehitys on hidastunut ja joissakin tapauksessa taantunut. Esimerkiksi äärimmäinen köyhyys on pandemian myötä lisääntymässä, koulutukseen pääsy on hankaloitunut ja nälästä kärsivien määrä on kasvanut arviolta 71–161 miljoonalla ihmisellä. (YK 2021.)

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet otettiin osaksi kysymyspatteristoa, minkä tavoitteena oli selvittää suomalaisten nuorten suhtautumista kestävän kehityksen sosiaalisiin ja kulttuurisiin ulottuvuuksiin. Barometriin valikoitiin seitsemän eri tavoitetta, jotka mittaavat sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lisäksi kysymysmuotoilussa korostettiin Suomen asemaa globaalina toimijana. Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tärkeää heidän mielestään on, että Suomi toimii kansainvälisesti heille lueteltujen päämäärien puolesta. Vastausvaihdot ulottuivat hyvin tärkeästä yhdentekevään. Oletuksena oli, että kestävän kehityksen tavoitteet itsessään ovat arvokkaita ja tärkeitä pidettyjä ja että ne saivat vastaajilta vahvaa kannatusta. Siksi huomio kiinnitettiin Suomen kansainväliseen rooliin.

Kaikki seitsemän vastaajille lueteltua vaihtoehtoa koettiin edistämisen arvoisiksi. Selkeä enemmistö vastaajista piti melko tärkeänä tai hyvin tärkeänä, että Suomi toimii kansainvälisesti näiden päämäärien puolesta. Jokaista vaihtoehtoa hyvin tärkeänä piti yli puolet vastaajista. Niiden osuus, joiden mielestä oli yhdentekevää tai melko yhdentekevää, että Suomi toimisi näiden asioiden puolesta, oli muutaman prosentin luokkaa. Vaihtoehdon 'en osaa sanoa' valinneiden osuus oli hyvin pieni, mistä voi päätellä, että kestävän kehityksen tavoitteet ovat ainakin kysytyssä muodossaan ymmärrettäviä.

94 prosenttia vastaajista piti Suomen toimimista rauhan edistämiseksi hyvin tai melko tärkeänä ja kolme neljäsosaa (75 %) hyvin tärkeänä. Laadukkaan koulutuksen puolesta toimimista vähintään melko tärkeänä piti 93 prosenttia vastaajista, ja hyvin tärkeänä 72 prosenttia. Luonnon monimuotoisuuden turvaamista vähintään melko tärkeänä piti 90 prosenttia vastaajista. Eriarvoisuuden vähentämistä vähintään melko tärkeänä piti 88 prosenttia, nälän poistamista 86 prosenttia, sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä ja köyhyyden poistamista molempia 85 prosenttia.

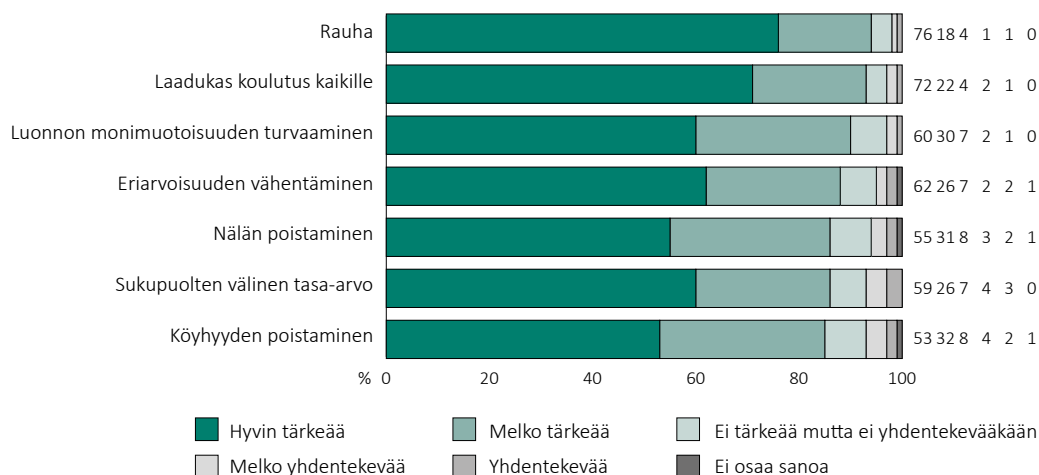
Yllä kuvatut tulokset heijastelevat aiempien tutkimusten luomaa kuvaa. Rauhaan liittyviä kysymyksiä on esitetty esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrissa, jossa 89 prosenttia oli samaa mieltä, että nuorille on opetettava konfliktinratkaisutaitoja ja 80 prosenttia oli samaa mieltä presidentti Ahtisaaren väittämän kanssa, että rauha on tahdon asia (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 39). Nuorten vahva koulutusmyönteisyys ja koulutususkon on myös havaittu aiemmissa barometreissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2018). Luonnon monimuotoisuutta pidettiin tässä barometrissa tärkeänä, sillä kolme neljästä oli kokenut surua lähiympäristössä ilmenevästä monimuotoisuuden heikkenemisestä (ks. Tieto ja tunteet) ja yli 90 prosenttia oli sitä mieltä, että luonnon monimuotoisuus tulee säilyttää keinolla millä hyvänsä (ks. luku Säilyttämisen arvoiset asiat). Kysymystä kestävän kehityksen tavoitteista voi siis tarkastella paitsi kuvauksena

Suomen kansainvälisestä roolista, myös ylipäänsä nuorten arvomaailmaa kuvaavana kysymyksenä. Sitä voi tarkastella myös sen kautta, että merkittäväle enemmistölle nuorista jokainen tässä kysytty kestävän kehityksen tavoite on tärkeä. Vahvan kestävyuden käsitettä käyttäen voi tulkita, että nuoret näkevät kaikki kestävän kehityksen eri ulottuvuudet edistämisen arvoisiksi.

Tämän teoksen artikkelissaan Tuuli Hirvilampi, Sofia Laine ja Satu Ojala tarkastelevat tarkemmin nuorten näkemyksiä kestävästä kehityksestä. Heidän mukaansa barometrin tulokset osoittavat, että nuoret arvostavat kokonaisvaltaisesti kestävän kehityksen tavoitteita. Tämä eroaa kansainvälisistä tutkimuksista, joissa on havaittu ryhmiä, jotka kannattavat joko sosiaalista tai ekologisesti kestävää kehitystä, mutta vain toista näistä. Heidän tilastoanalyysinsä mukaan kaksi kolmasosaa vastaajista kuuluu ryhmään, jota he kutsuvat ekososiaalisiksi eli sekä ekologista että sosiaalista kestävää kehitystä kannattaviksi. Tähän ryhmään kuuluvat ovat myös ilmastotoimijoita. He myös erottelevat pienen joukon vastaajia, jotka kuuluvat vastustajien ryhmään (5 %), joka ei jaa kestävän kehityksen tavoitteita. Selkeä enemmistö vastaajista ilmoittaa arvostavansa kestävän kehityksen tavoitteita.

SÄILYTTÄMISEN ARVOISET ASIAT

Ilmastokriisin ratkaiseminen oikeudenmukaisella tavalla edellyttää sellaisten toimenpiteiden tekemistä, jotka koskettavat monia kansalaisia, ja vaatii toimenpiteitä, joilla on vaikutusta jokaisen arkeen. Nuorten ilmastoliikkeen tutkimus on korostanut nuorten vaativan ripeitä toimenpiteitä ja painottavan, että ilmastokriisin ratkaiseminen edellyttää laajoja ja systemaattisia rakenteellisia uudistuksia. Tähän kiireen tuntuun saattaa kytkeytyä eksistentiaalisia teemoja, sillä ympäristön tila herättää voimakkaita tunteita, jotka syntyvät siitä, että nuoret hahmottavat ihmiskunnan elinedellytysten voivan olla vaarassa tulevaisuudessa, ellei ilmastomuutoksen hidastamisessa onnistuta. (Piispa ym. 2020.) Nuoret ilmastoaktivistit ovat tuoneet esiin kokemuksellisia ja tunnetason teemoja, ja heidän toimintansa on näkynyt paljon julkisuudessa. Tämä on voinut ohjata käsitystä kaikista nuorista ja on saattanut tuottaa julkisuuteen kuvan, että nuorten ilmastomielipiteet ovat kokonaisuudessaan heitä vanhempia ikäluokkia radikaalimpia. Tilastotutkimuksissa ei ole kuitenkaan havaittu vahvoja eroja eri ikäryhmien välillä. Kiireellisuuden kokemus on myös muiden

KUVIO 10. VASTAAJIEN NÄKEMYS SIITÄ, KUINKA TÄRKEÄÄ ON, ETTÄ SUOMI TOIMII KANSAINVÄLISESTI ERILAISTEN PÄÄMÄÄRIEN PUOLESTA.

ikäluokkien jakamaa, ja esimerkiksi Ilmastobarometrissa kaikkein vanhimmat ikäluokat ovat nuoria enemmän sitä mieltä, että ilmastomuutoksen hillitsemisellä on kiire. Nuoristakin 76 prosenttia oli väittämän kanssa samaa mieltä. (Ilmastobarometri 2019.) Myös hallitusten välinen ilmastopaneeli on todennut, että mikäli ilmaston lämpeneminen halutaan pysäyttää, on tehtävä voimakkaita, nopeita ja kestäviä toimenpiteitä (IPCC 2021).

Nuorisotutkimuksessa tähän kiireellisyyteen on reagoitu pohtimalla ilmastoliikkeen toimenpiteitä ja nuorten osallisuutta heidän tulevaisuuttaan koskevaan päätöksentekoon. Tällä oletetaan olevan keskeinen merkitys nuorten elämälle. On todettu, että ”käynnissä on nuorten tulevaisuuden kannalta käännteentekevä yhteiskunnallinen kamppailu” (Rättilä & Honkatukia 2021, 2). On argumentoitu, että ympäristökriisin ratkaisu vaatii pitkälle meneviä poliittisia, sosiaalisia ja kulttuurisia muutoksia. Makrotason muutosten ohella vaaditaan myös yksilötason muutoksia, jotka edellyttävät uudenlaista oppimista, jotta voidaan siirtyä kestävään elämäntapaan. (Hakala ym. 2021.) Nykyisten hiilidioksidipäästöjen on todettu olevan kestävämmällä tasolla, ja esimerkiksi professori Petteri Taalas on todennut, että nykyisen jatkuminen olisi katastrofaalista ja hallitusten ja muun julkisen vallan tehtävänä on luoda raamit sille, että voidaan siirtyä vähäpäästöiseen maailmaan tavalla, joka saavuttaa kansalaisten hyväksynnän (Taalas 2021).

Mikäli väittämät tulevista keskeisistä toimenpiteistä ja niille hyväksynnän saamisesta kansalaisilta osuvat oikeaan, on oltava tietoa siitä, mitä kansalaiset pitävät keskeisinä puolustamisen arvoisina asioina, sellaisina, jotka on säilytettävä missä hyvänsä tulevaisuuden tilanteessa. Nuorisobarometrissa vastaajille lueteltiin 11 asiaa. Heitä pyydettiin arvioimaan jokaisen kohdalla, kuinka tärkeää on, että kyseinen asia säilytettäisiin millä keinolla hyvänsä skaalalla hyvin tärkeästä yhden tekevään. Talouskasvua lukuun ottamatta jokainen asia oli vähintään puolen vastaajista mielestä hyvin tärkeää säilyttää keinolla millä hyvänsä. Yli 85 prosenttia vastaajista vastasi heille lueteltujen

asioiden, pois lukien talouskasvun, olevan melko tärkeää tai hyvin tärkeää säilyttää. Lueteltujen asioiden merkitys oli siis vahvasti jaettu.

Tärkeimmäksi vastaajat nostivat ihmisoikeudet, joita 81 prosenttia vastaajista piti hyvin tärkeinä säilyttää, ja yhteensä 97 prosenttia joko melko tai hyvin tärkeinä. Ihmisoikeuksiin liittyvää henkilökohtaista vapautta piti ainakin melko tärkeänä 94 prosenttia vastaajista. Erikseen kysyttiin vastaajien arvioita liikkumisen vapaudesta. Nuorten sukupolvien on todettu olevan mobiileja, ja heille matkustaminen ja liikkuminen ovat tärkeitä (Piispa 2018). Nuoret ovat myös matkustelleet laajasti ainakin ennen koronaa. Esimerkiksi Nuorisobarometrissa 2018 96 prosenttia nuorista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että on tärkeää, että ihmiset voivat liikkua vapaasti ja tutustua toisiin kulttuureihin (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 67). Tässä kyselyssä 87 prosenttia oli sitä mieltä, että vapaan liikkuvuuden turvaaminen on melko tai hyvin tärkeää keinolla millä hyvänsä. Erot prosenttiluvuissa saattavat selittyä sillä, että tässä barometrissa vastaukset kehystyivät ympäristöongelmien ja niiden ratkaisujen kautta. Joka tapauksessa selkeä enemmistö nuorista totesi, että on tärkeää, että keskeiset ihmisoikeudet ja yksilönvapaudet turvataan.

Tämän Nuorisobarometrin useat kysymyksenasettelut on muotoiltu ihmiskeskeisesti. Bio-entristisen etiikan edustajat ovat sitä mieltä, että jokaisella elävällä organismilla on elementtejä tietoisuudesta tai subjektiivisista kokemuksista. Siksi heidän mukaansa eläimiä on kohdeltava moraalisina olentoina, jotka on otettava moraalisesta harkinnan piiriin. (Thompson 2017.) Eläinoikeusajattelussa on kritisoitu nykyisessä lainsäädännössä olevaa ihmislähtöisyyttä ja korostettu, että eläimillä tulisi nähdä oikeuksia ja että ihmisten olisi suojeltava tai jätettävä rauhaan tuntevia, kokevia ja mielellisiä eläinyksilöitä (Wahlberg 2020, 242). Lapsuustutkimuksessa on viime aikoina kehitetty monilajisia tutkimusmenetelmiä, joilla voidaan paremmin ymmärtää ihmisten ja eläinten välisiä suhteita, vuorovaikutusta ja yhteiseloja (Tammi ym. 2020). Lasten luontosuhteen on esitetty olevan kokonaisvaltaisen, jossa ihmisen

sidokset muuhun elävään luontoon ovat keskeisiä, ja elämä luonnon kanssa sitä puolustaen on osa lasten luontokokemusta (Kumpulainen ym. 2020, 64).

Vastaajien näkemyksiä muun elollisen luonnon arvokkuudesta haluttiin tutkia kysymällä heiltä heidän arvioitaan sekä luonnon monimuotoisuudesta että eläinten oikeuksista. Esimerkiksi luontosuhdebarometrissa vuodelta 2020 on kartoitettu vastaajien ihmiskeskeisyyttä pyytämällä heiltä kantaa väittämään, että luonto on ensisijaisesti ihmisen käyttöä varten. Tässä väittämässä esitetään, että luonnolla ei ole itseisarvoa, vaan puhdasta välinearvoa. Kaikista vastaajista noin kolmannes oli samaa mieltä, kolmannes eri mieltä ja kolmannes ei samaa eikä eri mieltä. Alle 25-vuotiaiden näkemykset eivät eronneet muiden ikäryhmien näkemyksistä ainakaan keskiarvoltaan. (Haanpää & Laasonen 2020.) Vuoden 2016 Eurobarometrissa tutkittiin vastaajien näkemyksiä eläinten hyvinvoinnista. Suomalaisten näkemykset ovat EU-maiden keskiarvoa suosiollisempia lisääntyvälle säätelylle eläinten hyvinvointia koskien. Eläinten hyvinvointia ajateltiin myös osana omia kulutuspäätöksiä, sillä 80 prosenttia suomalaisista ilmoitti olevansa valmiita maksamaan enemmän tuotteista, jos ne edistävät eläinten hyvinvointia. EU-maiden kansalaisten keskiarvo oli 59 prosenttia. (Euroopan komissio 2016.) Luonnon arvostus näkyy myös tämän barometrin tuloksessa, sillä 86 prosenttia tämän barometrin vastaajista oli samaa mieltä väittämän kanssa, että luonnon itseisarvo on otettava huomioon päätöksenteossa (ks. luku Näkemyksiä ympäristöstä).

Valtaosa vastaajista piti sekä luonnon monimuotoisuutta että eläinten oikeuksia asioina, jotka on tärkeää säilyttää keinolla millä hyvänsä. Luonnon monimuotoisuutta hyvin tai melko tärkeänä säilyttää piti 92 prosenttia kaikista vastaajista. Vain kaksi prosenttia oli sitä mieltä, että sen säilyttäminen on melko yhdentekevää tai yhdentekevää. Luonnon monimuotoisuuden tärkeydestä kertovat myös tässä barometrisa raportoidut tunnekokemukset, joissa kolme neljäsosaa vastaajista kertoi tuntevansa surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä

ja lajien katoamisesta (ks. luku Tieto ja tunteet). Lisäksi 90 prosenttia oli sitä mieltä, että Suomen on ainakin melko tärkeä toimia kansainvälisesti luonnon monimuotoisuuden puolesta (ks. luku Kestävä kehitys ja tulevaisuus). Eläinten oikeudet nähtiin myös huomattavan tärkeinä, sillä 88 prosenttia vastaajista piti niiden säilyttämistä keinolla millä hyvänsä melko tai erittäin tärkeänä. Nämä molemmat vastaukset osoittavat, että Nuorisobarometrin vastaajien arvioinnissa säilyttämisen arvoisista asioista ei käytetä pelkkää ihmiskeskeistä ajattelun kehystä, vaan myös muulla luonnolla ajatellaan olevan merkitystä.

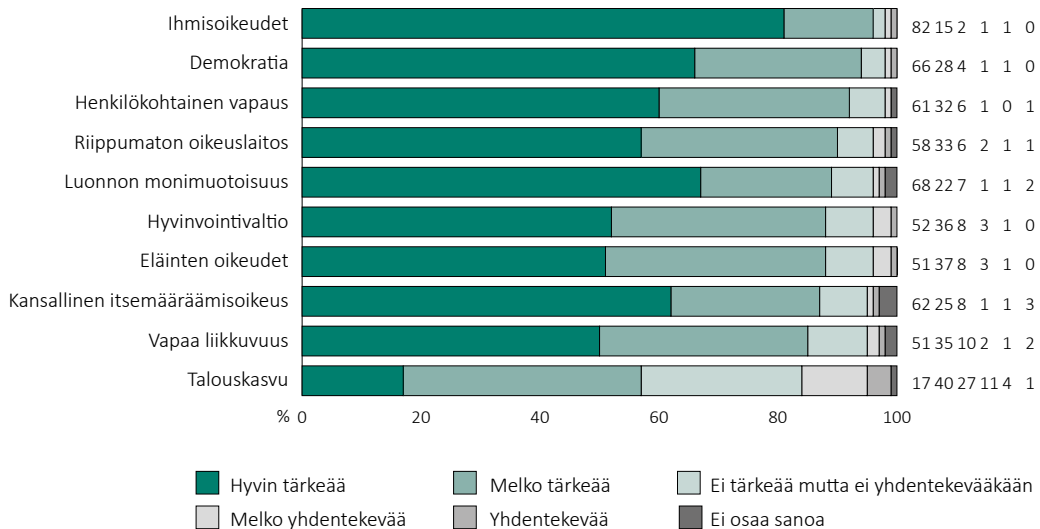
Suomalainen yhteiskunta on menestynyt useissa kansainvälisissä vertailuissa. Nuoret ovat aiemmissa barometreissa ilmaisseet luottavansa yhteiskunnallisiin instituutioihin. Luottamus yhteiskunnan instituutioihin on myös jonkin verran noussut Nuorisobarometrin pitkäaikaisissa mittauksissa. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 78–81.) Tässä barometrissa kysyttiin vastaajilta heidän näkemystään demokratiasta, riippumattomasta oikeuslaitoksesta ja hyvinvointivaltiosta. Demokratia nähtiin ihmisoikeuksien jälkeen tärkeimpänä säilyttämisen arvoisena asiaa. Kaksi kolmasosaa vastaajista piti sen säilyttämistä hyvin tärkeänä, ja 94 prosenttia melko tärkeänä tai hyvin tärkeänä. Hyvinvointivaltion säilyttäminen koettiin myös tärkeäksi, sillä 91 prosenttia vastaajista koki sen säilyttämisen hyvin tai melko tärkeäksi. Tulos on johdonmukaisesti linjassa aiempien Nuorisobarometrien kanssa, joissa valtion vastuu ihmisten hyvinvoinnista on nähty keskeiseksi. Nuorten kärkekolmikko niistä tahoista, joiden tulisi olla vastuussa ihmisten hyvinvoinnista, on järjestyksessä jokainen ihminen itse, valtio ja kunnat. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55.) Valtion rooli hyvinvoinnissa on suomalaisnuorten mielestä isompi kuin perheen tai suvun ja ystävien, mikä kertoo paitsi luottamuksesta valtioon, myös suomalaisessa yhteiskunnassa arvostettavan varhaisen itsenäistymisen ja omillaan pärjäämisen vaikutuksesta. Riippumattoman oikeuslaitoksen säilyttämisen tärkeänä koki 87 prosenttia vastaajista. Niiden vastaajien osuus, jotka kokivat sen säilyttämisen erittäin tärkeäksi, oli 62 prosenttia.

Myös tämä heijastelee aiempia tuloksia, joissa oikeuslaitos on yksi niistä instituutioista, joihin vastaajat luottavat. Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa oikeuslaitokseen ilmoitti luottavansa paljon noin puolet vastaajista, jonkin verran tai paljon luottamusta raportoi 89 prosenttia vastaajista (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 79). Kansallista itsemääräämisoikeutta tärkeänä piti 84 prosenttia vastaajista.

Selkeästi muista kysytyistä asioista poikkesi talouskasvu. Talouskasvun voi tietysti lähtökohdaisesti hahmottaa välinearvoisesti, eli talouden voi mieltää olevan pikemmin väline, jonka avulla voidaan saavuttaa muita arvokkaiksi itsessään koettuja päämääriä. Tällaisenaan se eroaa monista muista tarjotuista vaihtoehdoista, joiden itsearvoisuuden puolustamiseen löytyy vahvoja perusteita. Joka tapauksessa hyvin tärkeänä talouskasvun säilyttämistä keinolla millä hyvänsä piti 17 prosenttia vastaajista, mikä on selkeästi muita kysytyjä asioita vähemmän. Yhteensä melko ja hyvin tärkeänä talouskasvun säilyttämistä keinolla millä hyvänsä piti kuitenkin 57 prosenttia vastaajista. Seitsemännes vastaajista pitää talouskasvun säilyttämistä yhdentekevänä

tai melko yhdentekevänä. Talouskasvun merkityksestä vastaajille kertoo myös aiemmin kuvattu tulos, jonka mukaan 46 prosenttia vastaajista oli eri mieltä siitä, että ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun (ks. luku Näkemyksiä ympäristöstä). Isohko osa suomalaisista nuorista suhtautuu epäillen jatkuvan kasvun merkitykseen. Lapsiasiavaltuutetun Nuoret neuvonantajat -toimintamallin kautta kerätyssä aineistossa on raportoitu nuorten näkevän ristiriidan nykyisen talousjärjestelmän ja ilmastonmuutoksen vaatimien toimien välillä (Tuukkanen & Pekkarinen 2020, 82).

Taulukossa 7 on analysoitu erilaisia taustatekijöitä, jotka olivat yhteydessä siihen, kuinka tärkeäksi tai yhdentekeväksi vastaaja koki talouden turvaamisen millä keinolla hyvänsä. Sukupuoli oli yhteydessä näkemyksiin talouden tärkeydestä, ja miehet pitivät talouden turvaamista naisia todennäköisemmin tärkeänä. Talouskasvun turvaamisen tärkeänä pitäminen väheni iän myötä, ja vanhimmassa ikäluokassa jo kuudennes nuorista (17 %) piti talouden turvaamista keinolla millä hyvänsä yhdentekevänä tai melko yhdentekevänä. Koulutustausta oli yhteydessä talouskasvun

KUVIO 11. 'KUINKA TÄRKEÄÄ ON SÄILYTTÄÄ SEURAAVAT ASIAT KEINOLLA MILLÄ HYVÄNSÄ?'

TAULUKKO 7. 'KUINKA TÄRKEÄÄ TALOUSKASVU ON SÄILYTTÄÄ KEINOLLA MILLÄ HYVÄNSÄ'. (%)

	Yhdente- kevää	Melko yhdate- kevää	Ei tärkeää mutta ei yhdate- kevääkään	Melko tärkeää	Hyvin tärkeää
Sukupuoli					
Nainen	4	14	29	41	13
Mies	3	8	26	42	22
Muu	42	17	17	8	17
Ikäryhmä					
15–19 v.	2	9	26	46	17
20–24 v.	4	10	25	41	20
25–29 v.	4	13	30	37	16
Yhdistetty koulutusmuuttuja					
Muu	4	16	27	31	22
Peruskoululainen	3	3	26	55	13
Ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa	2	4	22	45	27
Ylioppilas tai lukiossa	5	12	27	40	16
Ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa	1	12	27	44	16
Yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa	6	17	33	33	11
Äidin koulutus					
Ammatillinen tutkinto	3	9	24	45	19
Opisto tai ylioppilastutkinto	4	11	27	41	18
Korkeakoulututkinto	5	13	30	39	14
Ei tutkintoa	1	7	18	44	31
Ei osaa sanoa	2	8	36	33	21
Päätoimi					
Koululainen tai opiskelija	3	11	28	42	16
Palkkatyössä	5	10	26	40	19
Yrittäjä	0	11	22	29	38
Työtön	2	8	34	45	12
Vanhempainvapaalla	0	19	38	43	0
Työpajassa, ammatistartissa tai työkokeilussa	0	25	33	8	33
Jotain muuta	4	19	21	32	23

merkityksellisenä pitämiseen. Ammattikoulussa opiskelevat tai sieltä valmistuneet pitivät talouden turvaamista kaikista vastaajista tärkeimpänä, ja lukiolaiset ja yliopistossa opiskelevat tai sieltä valmistuneet vähiten tärkeänä. Yliopistossa opiskelevista tai sieltä valmistuneista alle puolet piti talouden turvaamista vähintään melko tärkeänä. Myös äidin koulutustaso oli yhteydessä käsitykseen talouskasvun turvaamisen merkityksestä. Äidin korkeakoulututkinto oli yhteydessä siihen, että vastaaja piti talouskasvun turvaamista vähemmän tärkeänä kuin jos äidin koulutustaso oli tätä matalampi. Eniten talouskasvun turvaamista tärkeänä pitäviä oli niiden joukossa, joiden äidillä ei ollut tutkintoa. Heistä kolme neljäsosaa (75 %) piti talouskasvun turvaamista millä keinolla

tahansa ainakin melko tärkeänä. Vastaajan pääasiallinen toiminta oli yhteydessä talouskasvun tärkeänä pitämiseen. Tärkeimpänä talouskasvua pitivät yrittäjät.

Myös erilaiset arvoulottuvuudet olivat yhteydessä talouskasvun merkityksellisenä pitämiseen, sillä mitä vasemmistolaisempi vastaaja oli, sitä vähemmän tärkeänä hän todennäköisesti piti talouskasvun turvaamista. Samoin se, miten vastaaja reagoi väittämään, etteivät ympäristökysymykset kiinnosta häntä, oli yhteydessä talouskasvuun. Ne, jotka olivat kiinnostuneita ympäristöstä, pitivät talouskasvun turvaamista vähemmän tärkeänä kuin vastaajat, joita ympäristökysymykset eivät kiinnostaneet.

VASEMMISTO JA OIKEISTO

Vasemmiston ja oikeiston välinen jaottelu on ollut yksi keskeisimmistä poliittisen erottelun välineistä. Sillä on pitkä historia, ja on myös kyseenalaistettu, kuinka hyvin jaottelu enää kuvaa nykyisiä poliittisia rajanvetoja. Työväenliikkeen synty 1800-luvun aikana heijastui myös Suomeen ja sai pontta Suomen teollistuessa vuosisadan taitteessa. Tämä myös tuotti vahvoja yhteiskunnallisia vastakkainasetteluja vasemmiston ja oikeiston välille. (Nummelin 2014.) Poliitiikan akselina vasemmiston ja oikeiston välisiä kannatuseroja on käytetty siitä pitäen osoittimina yhteiskunnan jakolinjoista. Vasemmiston ja oikeiston kannattaminen on kuitenkin osin irtautunut niistä aiemmin määrittäneistä yhteiskunnallisista asemista (Uusitalo 2020). Vasemmiston ja oikeiston välisen erottelun on oletettu hiipuvan, mutta esimerkiksi eduskuntavaalitutkimuksessa on havaittu merkkejä vasemmiston ja oikeiston välisen erottelun uudelleenpolitisoitumisesta (Isotalo ym. 2020). Nuorisobarometreissa vastaajien sijoittumista vasemmisto–oikeisto-akselille on seurattu vuodesta 2008 lähtien.

Vastaajia pyydettiin sijoittamaan itsensä viisiportaisella asteikolla vasemmisto–oikeistojanalle. Yli kolmannes vastaajista (38 %) sijoitti itsensä keskustaan. Maltillisesti vasemmalla oli 21 prosenttia vastaajista ja maltillisesti oikealla 17 prosenttia. Hyvin vasemmalle itsensä sijoitti 7 prosenttia vastaajista, oikealle 4 prosenttia. Ehkä osoituksena siitä, ettei vasemmiston ja oikeiston välinen erottelu ole kaikille nuorille omaan elämäntilanteeseen kohdentuva tai muuten tuttu, oli se, että joka seitsemäs vastaaja (14 %) ei osannut sijoittaa itseään tähän erotteluun. En osaa sanoa -vastauksia löytyi erityisesti taajaan asutuista kunnista: 20 prosenttia taajamissa asuneista ei

osannut sijoittaa itseään tälle vasemmisto–oikeisto-akselille, kun kaupunkimaisissa kunnissa asuneissa osuus oli noin 12 prosenttia.

Vastaajista yhteensä hieman yli puolet sijoitti itsensä keskustaan tai ei osannut vastata. Suomalaisten politiikka-asenteissa ylipäätään on vetoa keskustaan. Nuorten asenteet kuitenkin poikkeavat siitä kaikkia suomalaisia koskevasta havainnosta, että iso osa suomalaisista sijoittaisi itsensä maltilliseen oikeistoon (Isotalo ym. 2020, 295). Vastaajien joukossa vasemmalle itsensä luki 27 prosenttia, eli jonkin verran enemmän kuin oikeistoon, johon itsensä sijoitti 21 prosenttia vastaajista. Oikealle itsensä sijoittavia oli nuorissa vähemmän kuin vasemmistoon identifioituvia. Tuloksia voi peilata myös siihen, että eduskuntavaalitutkimuksen mukaan suosituimmat nuorten kannattamat puolueet ovat kannatusjärjestyksessä Kokoomus, Vihreät ja Perussuomalaiset (Suuronen ym. 2020, 264).

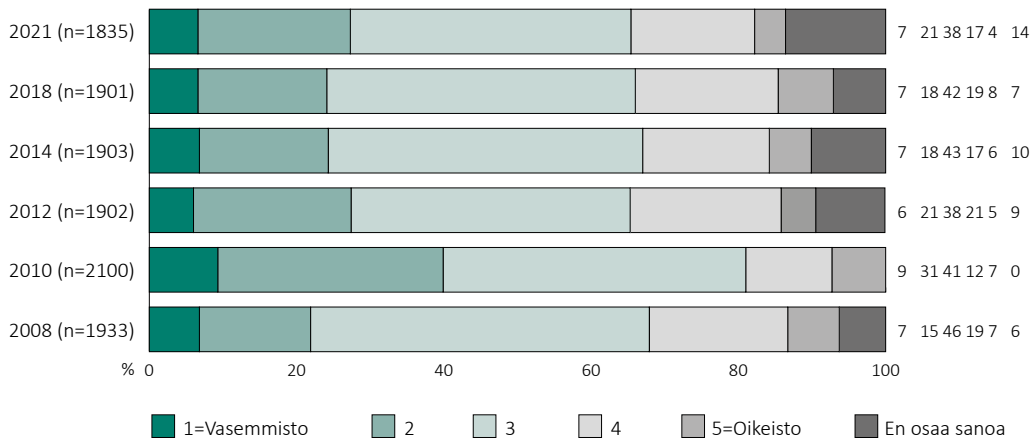
Poliittista identiteettiä voi tutkia analysoiden niitä vastaajia, jotka ovat sijoittaneet itsensä osaksi vasemmisto–oikeisto-akselia eli eivät ole vastanneet 'en osaa sanoa'. Nuorimpien vastaajien eli 15–19-vuotiaiden joukossa oli enemmän niitä, jotka eivät osanneet vastata kysymykseen (20 %) kuin muissa ikäryhmissä. Tämän voi tulkita osoituksiksi siitä, ettei poliittinen identiteetti ainakaan vasemmiston ja oikeiston välisenä valintana ole vastaajien nuorimmilla vielä muodostunut. Naiset olivat miehiä useammin vasemmalle kallellaan. Perinteiseen ajatteluun, jossa vasemmiston oletetaan olevan työväenluokan suosiossa, verrattuna mielenkiintoinen on tulos, että ammattikoulussa opiskelevien ja sieltä valmistuneiden joukossa oli vähemmän vasemmistoon itsensä luokittelevia kuin kaikkien vasemmistoon tai oikeistoon itsensä sijoittaneiden vastaajien joukossa. Ammattikoulussa opiskelevista tai sieltä

valmistuneista 15 prosenttia sijoitti itsensä vasemmistoon. Tässä joukossa oli myös eniten voimakkaasti oikealle itsensä lukevia. Toisaalta tässä joukossa oli eniten niitä, jotka sijoittivat itsensä keskelle. Tätä voi pitää ilmentymänä siitä, että perinteiset työmarkkina-asemat ja niistä oletetusti seuraava poliittinen sijoittuminen eivät ohjaa nuorten politiikkasidoksia.

Vähiten itsensä keskelle lukevia oli yliopistossa opiskelevien tai sieltä valmistuneiden joukossa. Yliopistossa opiskelevien tai sieltä valmistuneiden joukossa vasemmistoon itsensä sijoitti yli kolmannes vastaajista (39 %). Eniten itsensä voimakkaasti vasemmalle sijoittavia oli lukiossa opiskelevien joukossa. Yleissivistävä koulutus ja korkea-asteella opiskelu lisäsi todennäköisyyttä, että vastaaja identifioituu vasemmalle. Oikeistoon itseensä lukevia oli eniten ammattikoulussa opiskelevissa ja sieltä valmistuneissa (27 %). Myös yliopistossa opiskelevissa oikeistoon itsensä luki 27 prosenttia, mutta voimakkaasti oikeistoon itsensä sijoitti vain kaksi prosenttia. Vähiten (21 %) oikeistoon itsensä sijoittavia oli perusasteella ja lukiossa.

Aiemmissa Nuorisobarometreissa vasemmistosta ja oikeistosta on kysytty viisi kertaa aiemmin, ensimmäisen kerran vuonna 2008. Näin barometreja tutkimalla on mahdollista analysoida, millä tavoin nuorten vastaajien sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-akselille on muuttunut pitkän ajan kuluessa. Tämän vuoden barometrissa niiden osuus, jotka eivät osaa sanoa, on suurempi kuin kertaakaan aikaisemmin. Tämä voi kertoa siitä, ettei vasemmiston ja oikeiston erottelu enää puhuttele nuoria vastaavalla tavalla kuin aiemmin.

Ajallinen vertailu kertoo myös siitä, että keskusta on kaikkina vuosina ollut se vaihtoehto, jossa on ollut eniten vastaajia. Vasemmalle tai oikealle itsensä sijoittaneiden osuus on vaihdellut vuosien aikana jonkin verran. Vuoteen 2018 verrattuna oikeistoon identifioituvien nuorten määrä on laskenut. Sekä vasemmalle että oikealle itsensä sijoittaneiden osuus on ollut kuitenkin aina ainakin hieman yli 20 prosenttia lukuun ottamatta vuotta 2010, jolloin vastaajille ei tarjottu en osaa sanoa -vaihtoehtoa. Näin vuoden 2010 luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia.

Vuoden 2012 kymmenportainen luokitus on tehty luokkia yhdistämällä viisiportaiseksi.

KUVIO 12. VASTAAJIEN SIOJITTUMINEN VASEMMISTO–OIKEISTO-AKSELILLE. 15–29-VUOTIAIDEN VERTAILU 2008–2021.

ARVOLIBERAALIUS JA ARVOKONSERVATIIVISUUS

Arvoliberaalius ja arvokonservatiivisuus on nähty yhtenä akselina, joka jakaa nykyistä politiikkaa (Mannerström ym. 2020, Suuronen ym. 2020). Nuorisobarometrin vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–5, miten he sijoittuvat akselille, jonka toisessa päässä on arvoliberaalius ja toisessa päässä arvokonservatiivisuus. Kysymys ei ollut barometrin helpoimmasta päästä, sillä kahdeksasosa vastaajista (12 %) valitsi vaihtoehdon 'en osaa sanoa'. Kolmannes vastaajista (33 %) sijoitti itsensä akselin keskelle. Tämä oli suosituin yksittäinen vaihtoehto. Arvoliberaaleiksi itsensä kaikkienensa luki yhteensä 45 prosenttia vastaajista. Hieman yli viidennes vastaajista (22 %) luki itsensä hyvin arvoliberaaliksi. Arvoliberaalien osuus on selvästi korkeampi kuin arvokonservatiivien osuus, sillä kaikkienensa arvokonservatiiveiksi itsensä luokitteli 10 prosenttia vastaajista. Erittäin arvokonservatiivisina itseään piti vain kolme prosenttia vastaajista.

Tarkemmin analysoimme niitä vastaajia, jotka sijoittivat itsensä asteikolle, ja poistimme joukosta ne vastaajat, jotka eivät osanneet vastata kysymykseen. Iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä siihen, onko vastaaja mielestään arvokonservatiivinen. Naiset olivat miehiä useammin arvoliberaaleja. Myös koulutus oli tilastollisessa yhteydessä tähän arvoulottuvuuteen. Eniten arvoliberaaleja oli yliopistotutkinnon suorittaneissa, joista yli kaksi kolmannesta sijoitti itsensä arvoliberaaliksi. Vähiten arvoliberaaleja oli ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien tai sieltä valmistuneiden vastaajien joukossa. Ammattikoulussa oli myös eniten itsensä keskustaan sijoittaneita vastaajia. Eniten arvokonservatiiveja oli peruskoululaisten ja ammattikoulussa opiskelevien ja sieltä valmistuneiden joukossa. Korkean koulutuksen yhteys liberalismiin näkemiseen myönteisenä asiana on havaittu myös muissa tutkimuksissa (EVA 2020).

Arvoliberaaliuden ja -konservatiivisuuden välinen ulottuvuus poikkesi edellisessä osiossa käsitellystä vasemmiston ja oikeiston välisestä

erottelusta siinä, että arvoliberaaleiksi itsensä kuvaavien nuorten määrä oli yhtä iso kuin niiden nuorten määrä, jotka sijoittivat itsensä keskelle tai eivät osanneet vastata tähän kysymykseen. Arvokonservatiivien osuus vastaajista oli huomattavasti pienempi kuin oikeistoon itsensä sijoittaneiden nuorten osuus. Nuorten vastauksissa vasemmisto ja oikeisto eivät kategorioina olleet yhteneviä arvoliberaaliuden ja -konservatiivisuuden kanssa. Vasemmistoon itsensä sijoittaneista nuorista kuitenkin suurin osa sijoitti itsensä arvoliberaaleiksi, ja melkein puolet heistä kuvasi olevansa voimakkaasti arvoliberaaleja. Verrattain pienestä joukosta kaikkein arvokonservatiivisimmista vastaajista kuitenkin noin viidennes määritteli itsensä vasemmistolaisiksi. Noin kolmannes oikeistoon identifioituvista nuorista kuvasi olevansa arvoliberaaleja, ja noin neljännes (23 %) arvokonservatiiveja. Yllättävänä voi ehkä pitää sitä, että keskelle itsensä vasen–oikea-jaottelussa sijoittaneissa oli vähäisin osuus arvokonservatiiveja (8 %). Sen sijaan yllättävänä ei voi pitää sitä, että heistä yli puolet sijoitti itsensä keskelle myös arvoliberaalien ja -konservatiivien jaottelussa.

Tutkimuksessaan nuorten ideologisista asenneprofiileista Rasmus Mannerström ja hänen kollegansa ovat erottelleet neljä nuorten aikuisten profiilia. He erottelevat toisistaan vasemmistoliberaalit, vasemmistokonservatiivit, oikeistoliberaalit ja oikeistokonservatiivit. He kuvaavat arvoliberalismin liittyvän jälkimateriaalisten arvojen ja arvokonservatismiin perinteisten perhearvojen, rajoitetun maahanmuuton ja nationalismiin kannatukseen. Heidän koulutettuihin ja kaupungissa asuviin nuoriin jonkin verran painottuvassa aineistossaan suurin asenneprofiilien luokka olivat oikeistoliberaalit ja toiseksi suurin oikeistokonservatiivit. Pienin ryhmä oli vasemmistoliberaalit. (Mannerström ym. 2020.) Tulkinta liberaaliudesta ja konservatismista perustui tutkijoiden ennalta määrittämiin kysymyksiin. Nuorisobarometrissa kysyttiin vastaajien omaa näkemystä itsestään, ja siinä arvoliberaalien ja keskelle itsensä sijoittaneiden osuus erosi Mannerströmin ja muiden tutkimuksen tuloksista. Tämän voi tulkita ainakin osittain kertovan siitä, kuinka

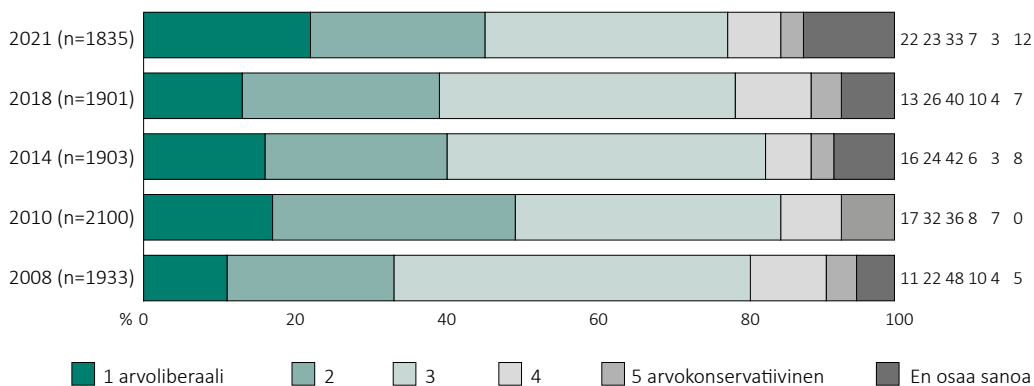
houkuttelevia arvoliberalismin ja -konservatismiin käsitteet nuorten mielestä ovat. Nuorten arvojen liberaalius heidän itsensä ilmoittamina näkyy myös EVA:n selvityksessä, jossa nuoret kaikista ikäluokista suhtautuivat vähiten myönteisesti ja eniten kielteisesti konservatismiin. Nuoret myös suhtautuivat EVA:n kyselyssä kaikkein vähiten kielteisesti liberalismiin. (EVA 2020.)

Kuviosta 13 voidaan lukea nuorten liberaalien arvojen kannatuksen olevan nousussa. Itsensä erittäin arvoliberaliksi luokittelevien osuus on suurempi kuin kertaakaan aikaisemmin. Vuonna 2010 vastaajille ei tarjottu vaihtoehtoa 'en osaa sanoa', joten luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia. Mikäli analyysistä poistetaan niiden osuus, jotka eivät osaa vastata, vuonna 2021 on eniten arvoliberaliaja kaikista vuosista, jolloin tätä on kysytty. Yhteiskunnallinen polarisaatio näkyy siinä, että asteikon keskelle itsensä sijoittaneiden määrä on pienempi kuin aiempina vuosina. Samalla on huomionarvoista, että niiden vastaajien osuus, joille kysymys on ollut hankala, eivätkä he ole osanneet vastata, on suurempi kuin kertaakaan aiemmin. Tämä ehkä kertoo siitä, että käsitteet ovat hankalia tai että ne eivät ole sovellettavissa kaikkien nuorten omaan identiteettiin.

ISÄNMAALLISUUS

Vastaajia pyydettiin sijoittamaan itsensä viisiporraiselle isänmaallinen–ei-isänmaallinen-akselille. Verrattuna kysymyksiin oikeistosta ja vasemmistosta tai arvoliberalismista ja -konservatismista tämä kysymys oli vastaajille helpompi. 98 prosenttia sijoitti itsensä tälle akselille, ja vain kaksi prosenttia vastasi, etteivät osaa sanoa. Hyvin isänmaallisina itseään piti 23 prosenttia vastaajista, ja melko isänmaallisina 29 prosenttia. Ainakin jonkin verran isänmaalliseksi itsensä luokitteli siis noin puolet (52 %) vastaajista. Tämän janan keskustaan itsensä sijoitti 31 prosenttia vastaajista. Kuudesosa vastaajista (16 %) sijoitti itsensä ainakin jonkin verran ei-isänmaalliseksi. Täysin ei-isänmaallisten osuus oli pieni eli kolme prosenttia kaikista vastaajista. Ikäryhmien välillä ei ollut eroja isänmaallisuuden suhteen.

Eniten ei-isänmaallisia oli yliopistossa opiskelevien joukossa sekä lukiossa opiskelevien joukossa tai sieltä valmistuneissa. Kummassakin joukossa oli noin viidennes ei-isänmaallisia. Vähiten ei-isänmaallisia oli ammatillisen tutkinnon suorittaneiden tai siellä opiskelevien sekä ammattikorkeakoulussa opiskelevien ja siellä tutkinnon suorittaneiden joukossa, joissa joka kahdeksas

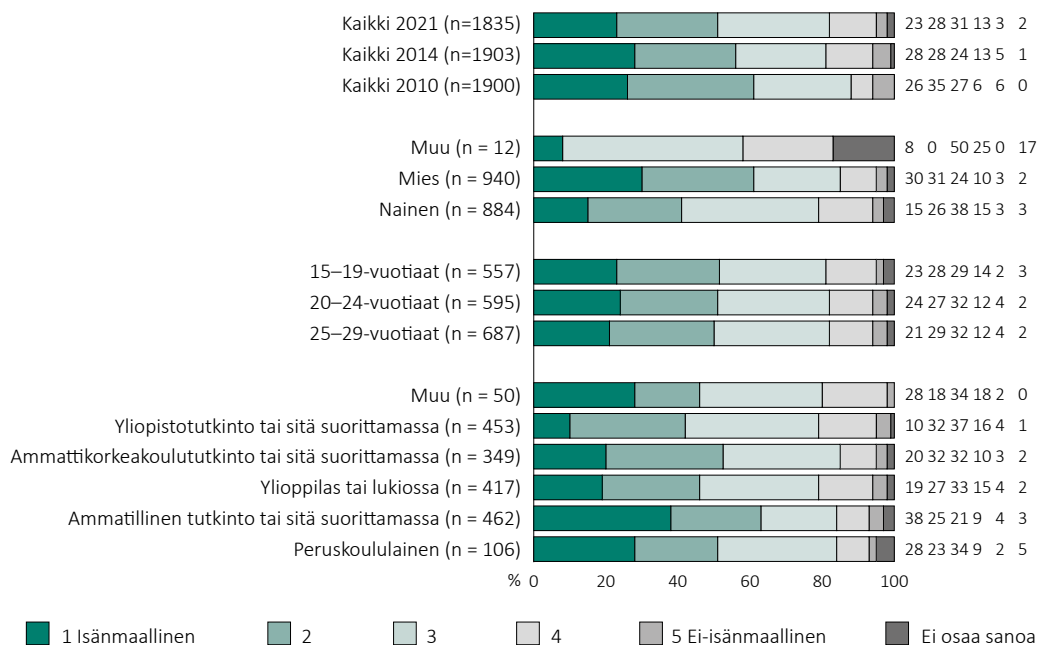
KUVIO 13. VASTAAJIEN SIIJOITTUMINEN ARVOLIBERAALI–ARVOKONSERVATIIVINEN-AKSELILLE. 15–29-VUOTIAIDEN VERTAILU 2008–2021.

luki itsensä ei-isänmaalliseksi. Suurin osuus paljon itseään isänmaallisina pitäviä oli ammatillisen koulutuksen suorittaneiden parissa (39 %). Tämä sama koulutustaustan yhteys havaittiin vuoden 2014 Nuorisobarometrissa, jossa ammatillisen koulutuksen suorittaneet erottuivat muita isänmaallisempina (Myllyniemi 2015, 85–86). Miehet olivat naisia useammin isänmaallisia, ja naisissa oli enemmän niitä, jotka sijoittavat itsensä keskustaan tässä kysymyksessä.

Nuorisobarometreissa isänmaallisuutta on tutkittu vuosina 2010 ja 2014. Ainakin jonkin verran isänmaallisena itseään pitävien määrä on pudonnut 9 prosenttiyksikköä vuodesta 2010. Ei-isänmaallisten osuus ei ole kuitenkaan vastaavasti kasvanut, sillä vuoteen 2014 verrattuna ei-isänmaallisten osuus on pikemminkin pudonnut. Sen sijaan itsensä keskustaan tämän kysymyksen osalta sijoittaneiden osuus on jonkin verran kasvanut sekä vuoteen 2010 että vuoteen 2014

verrattuna. Ajallisia siirtymiä arvioitaessa on myös huomioitava, että Nuorisobarometrissa 2018 kysyttiin vastaajilta isänmaallisuuden tärkeyttä. 61 prosenttia vastaajista arvioi isänmaallisuuden ainakin melko tärkeäksi, ja 17 prosenttia ainakin melko yhdentekeväksi (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 87). Nämä luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia, mutta muistuttavat vastaajien arvioita siitä, kuinka isänmaalliseksi he itsensä kokivat.

Isänmaallisuutta tarkasteltiin myös poliittisen orientaation suhteen. Analyysissä havaittiin, että poliittisesti itsensä oikealle sijoittaneissa isänmaallisuus oli vahvempaa kuin poliittisesti vasemmalle itsensä sijoittaneissa. Vasemmistoon itsensä asemoineiden joukosta noin neljännes sijoitti itsensä viisiportaisen isänmaallisuusakselin kahteen eniten ei-isänmaalliseen luokkaan, kun oikealle ja keskelle itsensä poliittisesti sijoittaneilla vastaava osuus oli 12 ja 15 prosenttia vastaavasti. Kaikista nuorista 224 ei ollut osannut sijoittaa

KUVIO 14. VASTAAJIEN SIOJITTUMINEN ISÄNMAALLINEN–EI-ISÄNMAALLINEN-AKSELILLE. VERTAILU 2010, 2014 JA 2021.

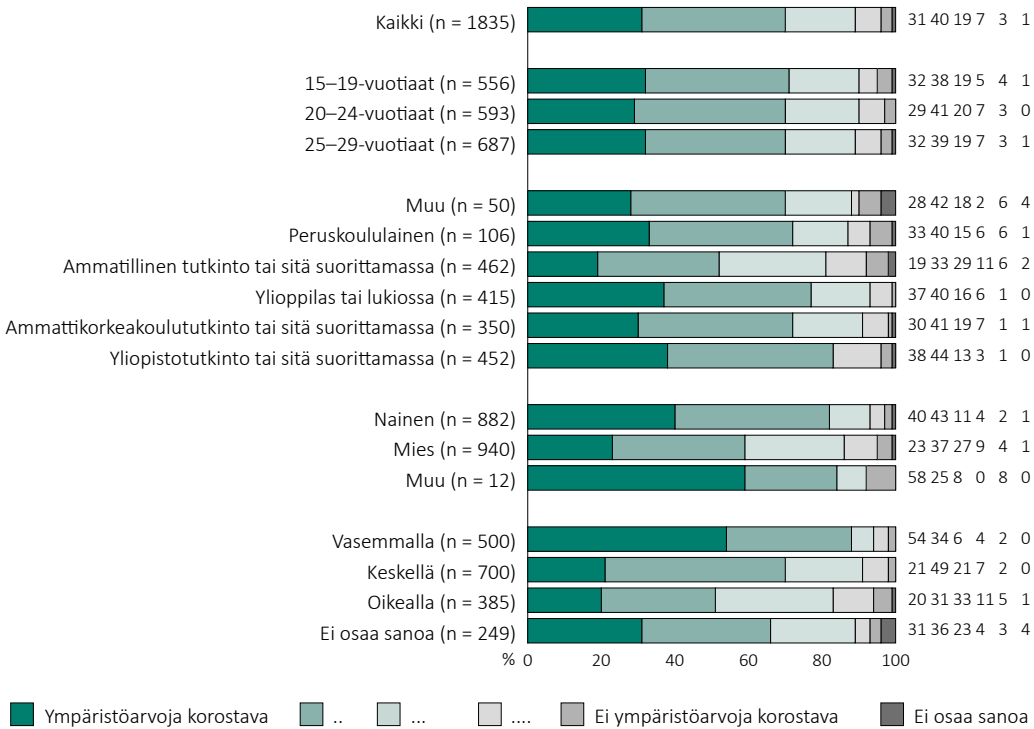
itseään vasemmisto–oikeisto-jaotteluun. Heidän joukossaan oli vähiten ei-isänmaalliseksi itsensä lukevia (9 %). Kokonaisuudessaan he vastasivat olevansa hieman isänmaallisempia kuin vasemmalle itsensä sijoittaneet, mutta eroa ei ollut oikealle tai keskelle itsensä sijoittaneisiin.

YMPÄRISTÖARVOJEN
KOROSTAMINEN

Vastaajia pyydettiin sijoittamaan itsensä viisiportaiselle akselille, jonka toisessa päässä oli ympäristöarvoja korostava ja toisessa päässä ei ympäristöarvoja korostava. Tässä barometrissa tutkituista arvoulottuvuuksista ympäristöarvojen korostaminen oli se, joka yhdisti vastaajia eniten. Ainakin melko paljon ympäristöarvoja korostavina itseään piti 71 prosenttia vastaa-

jista eli lähes kolme neljäsosaa. Tämän kysymyksen osalta keskelle itsensä sijoitti yhdeksän prosenttia vastaajista. Ainakin jonkin verran ei ympäristöarvoja korostavina itseään piti yhdeksän prosenttia vastaajista. Täysin ei ympäristöarvoja korostavina piti itseään vähäinen osuus nuorista (3 %). Ympäristöarvojen korostaminen vahvistaa kuvaa nuorista sukupolvena, jolle ympäristö ja ilmasto ovat keskeisiä samaistumisen kohteita. Kuten muissakin tämän barometrin tutkituissa ulottuvuuksissa, on vähemmistö, joka ei koe ympäristökysymyksiä itselleen tärkeiksi.

Vuosina 2010 ja 2014 vastaava kysymys kysyttiin akselilla vihreä–ei-vihreä. Vastaajille täsmennettiin, että vihreys merkitsee ympäristöarvoja korostavaa. Jo tuolloin sen raportoinnissa pohdittiin, missä määrin tämä kysymys sekoittuu puoluepolitiikkaan. (Myllyniemi 2015, 84.) Tässä

KUVIO 15. VASTAAJIEN SIOJITTUMINEN YMPÄRISTÖARVOJA KOROSTAVA – EI-YMPÄRISTÖARVOJA KOROSTAVA -AKSELILLE.

barometrissa ei esitetä näiden ajallista vertailua näihin kysymyksiin eri kysymysmuotoilusta johtuen.

Ikäryhmien välillä ei ollut eroja ympäristöarvojen korostamisessa. Sen sijaan koulutustaustassa ryhmien välillä oli eroja. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat tai sieltä valmistuneet olivat vähiten ympäristöarvoja korostavia. Heistäkin yli puolet (53 %) ilmoitti korostavansa ympäristöarvoja. Joka kuudes ammatillisesta koulutuksesta valmistunut luokitteli itsensä ainakin jonkin verran ei ympäristöarvoja korostaviksi. Eniten ympäristöarvoja korostavia oli yliopistossa opiskelevien tai sieltä valmistuneiden joukossa. Naiset korostivat ympäristöarvoja selvästi enemmän kuin miehet, mikä vahvistaa aiempien tutkimusten ja tämän barometrin tuloksia sukupuolten välisistä eroista ympäristöasioissa ja niiden tärkeäksi kokemisessa.

Ympäristöarvojen korostamista tarkasteltiin myös suhteessa sijoittumiseen vasemmisto–oikeisto-akselille. Vasemmalle itsensä sijoittaneista yli puolet (54 %) asemoi itsensä ympäristöarvoakselin ympäristöä korostavaan ääripäähän. Oikealle ja keskelle itsensä sijoittaneissa vastaava osuus oli noin viidennes. Vasemmalle itsensä asettaneissa oli myös vähiten ympäristöarvoista piittaamattomia: heistä noin 6 prosenttia ilmoitti itsensä vähintään jonkin verran ei ympäristöarvoja korostavaksi, kun poliittisesti keskellä tai oikealla olevilla sama osuus oli 9 ja 16 prosenttia vastaavasti. Ne, jotka eivät osanneet sijoittaa itseään poliittisesti oikealle tai vasemmalle, olivat hieman enemmän ympäristöarvoja korostavia kuin keskelle itsensä sijoittaneet. He vastasivat myös useimmiten ”En osaa sanoa” myös tähän arvoulottuvuuksia koskevaan kysymykseen (4 %).

LUOTTAMUS TULEVAISUUTEEN

Nuorten tulevaisuusnäkyviä ja heidän luottamustaan selvitettiin usealla eri ulottuvuudella. Vastaajia pyydettiin arvioimaan sekä omaa, henkilökohtaista tulevaisuuttaan että paikallista ja globaalia tulevaisuutta. Haastatteluun vastanneilta nuorilta kysyttiin heidän suhtautumistaan omaan tulevaisuuteensa, oman asuinpaikkakunnan tulevaisuuteen, Suomen tulevaisuuteen asuinmaana, Euroopan tulevaisuuteen ja maailman tulevaisuuteen ylipäänsä. Aiemmissa Nuorisobarometreissa on havaittu, että nuoret luottavat omaan, asuinpaikkansa ja Suomen tulevaisuuteen, mutta suhtautuvat vähemmän luottavaisesti Euroopan tai maailman tulevaisuuteen. Tämä yleiskuva piti yhä paikkansa tänä vuonna, mutta optimistisesti Euroopan ja maailman tulevaisuuteen suhtautuvien osuus oli kasvusuunnassa.

Tämänvuotisten vastausten jakaumat on esitetty yhdessä edellisvuosien vastausten kanssa kuviossa 16. Nuorten luottamus on kasvussa: erittäin optimististen osuus oli suurimmillaan tänä vuonna verrattuna edellisvuosiin kaikissa kysytyissä ulottuvuuksissa. Omaan tulevaisuuteensa erittäin optimistisesti tai optimistisesti suhtautui 80 prosenttia vastaajista. Oman elämänsä tulevaisuuteen luottavaisesti suhtautuvien osuus on säilynyt suunnilleen samalla tasolla vuodesta 2008, mutta erittäin optimistisesti suhtautuvien osuus oli nyt suurimmillaan eli hieman yli 37 prosenttia. Pessimistisesti omaan tulevaisuuteensa suhtautuvien osuus oli viisi prosenttia, mikä on samalla tasolla kuin vuonna 2018, jolloin kysymys edellisen kerran esitettiin. Ehkä hieman yllättävästikin joidenkin nuorten kohtaamat korona-ajan negatiiviset tai kuormittavat kokemukset (ks. Lahtinen ym. 2021) eivät ole ilmeisesti heijastuneet odotuksiin omasta tulevaisuudesta.

Tänä vuonna myös Suomen tulevaisuuteen erittäin optimistisesti suhtautuvien osuus (37 %) oli samalla tasolla kuin omaan tulevaisuuteensa erittäin optimistisesti suhtautuvien. Suomen tulevaisuuteen erittäin optimistisesti tai optimistisesti suhtautuvien osuus oli 83 prosenttia, eli hieman suurempi kuin omaan tulevaisuuteensa luottavaisesti suhtautuvien osuus. Tulosta voi tulkita pohtien sitä, miten suomalainen yhteiskunta onnistui torjumaan pandemiaa ja luomaan tulevaisuususkoa. Yli neljä viidestä nuoresta suhtautui Suomen tulevaisuuteen optimistisesti huolimatta siitä, että aineisto kerättiin poikkeusolosuhteissa, joissa monia perusoikeuksia oli jouduttu rajoittamaan. Oman asuinpaikan tulevaisuuteen optimistisesti suhtautuvien osuus on noussut tasaisesti vuodesta 2016. Vähintään optimistisesti suhtautuvien osuus oli lähes kolme neljännessä (72 %). Vastaava nuorten tulevaisuusnäkymä näkyi myös tammikuussa 2021 kerättyssä Sitran tulevaisuusbarometrissa, jossa kysyttiin vastaajien arvioita siitä, onko Suomen ja asuinkunnan tulevaisuus parempi vai huonompi. Tässä kyselyssä nuoret 15–24-vuotiaat pitivät tulevaisuutta parempana kuin muut ikäryhmät. Nuoret myös kokivat voivansa vaikuttaa tulevaisuuteen muita ikäryhmiä enemmän (Dufva ym. 2021.) Nuorten tulevaisuutta koskeva optimismi on havaittu myös muissa tutkimuksissa.

Pandemia-ajan tulevaisuusnäkymä on ylipäätään vahvistunut poikkeusolojen alun kokemusten jälkeen. Samaan aikaan Nuorisobarometrin kanssa kerättyssä Eurobarometrissa kysyttiin vastaajien näkemyksiä oman maan tilanteesta yleensä sekä taloudesta ja työllisyydestä vastaajan kotimaassa seuraavien 12 kuukauden kuluessa. Suomalaisten optimismi kaikkien näiden asioiden suhteen oli noususuunnassa korona-ajan alun lievän pessimismin jälkeen (Euroopan komissio 2021a).

Vaikka kysymykset ja kohderyhmä poikkesivat, kertovat molemmat kyselyt siitä, että optimismi Suomen tulevaisuudesta oli vuoden 2021 alussa nousussa ja tulevaisuudenusko palautumassa tai vahvistumassa.

Tulevaisuususkon on yhteydessä hyväksi koettuun henkilökohtaiseen elämään. Suhtautumisella omaan tulevaisuuteen oli kohtalainen positiivinen korrelaatio tyytyväisyyteen omaan elämään. Luottamuksella oman asuinpaikan tulevaisuuteen oli myös tilastollinen yhteys luottamukseen Suomen tulevaisuudesta. Muista kysymyksistä hieman poiketen vanhimmat barometrin vastaajat suhtautuivat hieman optimistisemmin oman paikkakuntansa tulevaisuuteen. Tilastollisen kuntaryhmittelyn mukaan jaettaessa kaupunkimaisissa kunnissa asuvat olivat eniten optimistisia asuinalueensa tulevaisuuteen nähden.

Vuoden 2018 Nuorisobarometrissa selvitetiin ensimmäistä kertaa suomalaisten nuorten suhtautumista Euroopan tulevaisuuteen. Kyselyssä ei annettu vastaajille määritelmää, mitä he Euroopalla tarkoittavat, mutta barometrin analyysi antoi viitteitä siitä, että Eurooppa ja Euroopan unioni samaistuvat vastaajien kokemuksissa. Silloin vastauksissa näkyi heikkoja sosiodemografisia yhteyksiä esimerkiksi ikään ja sukupuoleen. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019.) Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995. Tämä tarkoittaa sitä, että valtaosa barometrin kohderyhmästä on syntynyt Suomeen, joka on integroitunut osa Euroopan unionia. Voi myös olettaa, että niillä barometriin kuuluvilla muutamilla vuosikohorteilla, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1995, jolloin Suomesta tuli EU:n jäsen, ei ole muistoja tätä edeltävältä ajalta. Näin barometrin tämän vuoden kohderyhmän voi tulkita koskevan sellaisia ikäluokkia, jotka ovat sosiaalistuneet eurooppalaiseen Suomeen. Luottamus Euroopan tulevaisuuteen on nousussa, ja nyt jo yli puolet vastaajista (58 %) suhtautui erittäin optimistisesti tai optimistisesti Euroopan tulevaisuuteen. Vuoteen 2018 verrattuna erittäin optimistisesti Euroopan tulevaisuuteen suhtautuvien osuus on suunnilleen kaksinkertainen kuudesta 14 prosenttiin, ja optimistisesti

suhtautuvien osuus on pysynyt vakaana. Pessimistisesti Euroopan tulevaisuuteen suhtautuvien osuus oli laskenut kolmella prosenttiyksiköllä 13 prosenttiyksiköön.

Suomalaisnuorten lisääntyvää Eurooppa-optimismia voi verrata kaikkiin ikäryhmiin kohdistuviin tutkimuksiin, jotka on toteutettu samana aikana, sillä viime aikoina suomalaisten suhtautumista Euroopan unionin tulevaisuuteen on selvitetty ainakin kahdessa tutkimuksessa. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) teettämän, syys–lokakuussa 2020 tehdyn selvityksen mukaan luottamus Euroopan unionin tulevaisuuteen oli heikentynyt. Kysely ajoittui ajankohtaan, jolloin ainakin nuorten tyytyväisyys oli matalampi kuin barometrin keruuaikana (ks. Tyytyväisyys elämään) ja kohdistui Euroopan unionin tulevaisuuteen, joka on tietysti eri asia kuin Eurooppa kokonaisuudessaan. Toisen vertailukohtaan tarjoaa kesällä 2021 tehty Eurobarometri, jossa kysyttiin näkemyksiä Euroopan unionin tulevaisuudesta. Sen mukaan 60 prosenttia suomalaisista suhtautuu Euroopan unionin tulevaisuuteen positiivisesti. Optimististen määrä on lievästi noussut edellisestä mittauksesta. (Euroopan komissio 2021b.) Nuorisobarometrin vastaajat olivat optimistisissa Euroopan tulevaisuudesta varsin lähellä Eurobarometrin kaikkia suomalaisia ikäluokkia koskevia tuloksia.

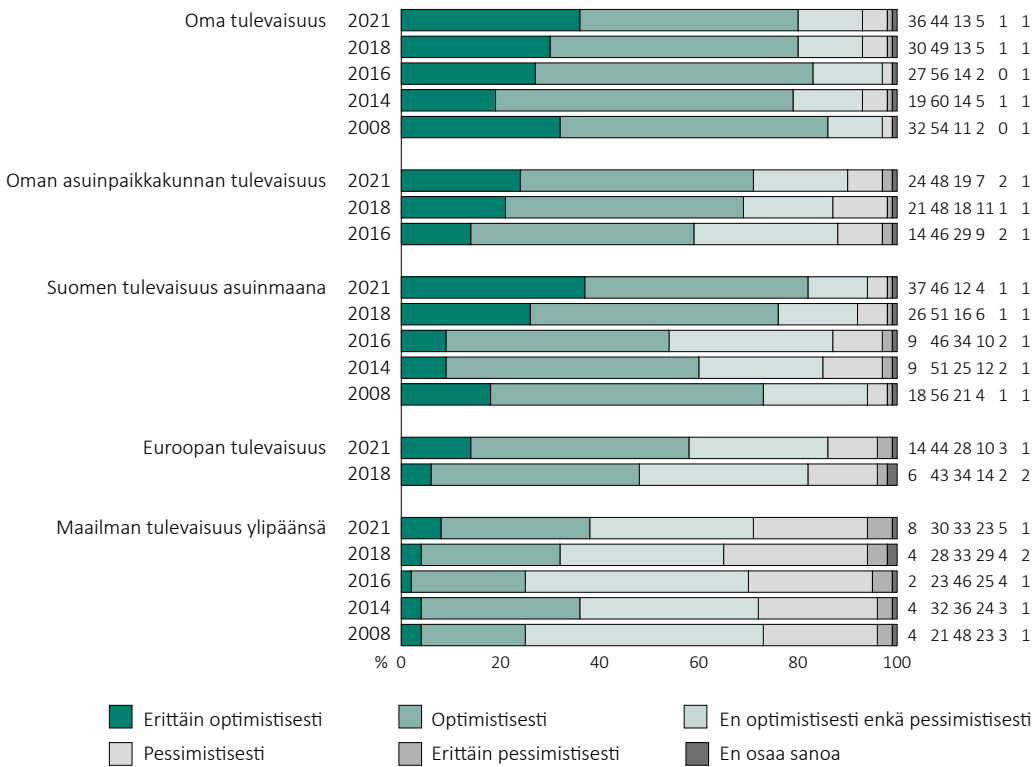
Maailman tulevaisuuteen optimistisesti suhtautuvien osuus on ollut niukin Nuorisobarometrissa mitatuista ulottuvuuksista jo vuodesta 2008 lähtien. Kuitenkin myös maailman tulevaisuuteen optimistisesti suhtautuvien osuus on ollut nousussa. Vuoteen 2018 verrattuna vähintään optimistisesti suhtautuvien osuus oli noussut kuusi prosenttiyksiköä. Kolmannes nuorista (33 %) suhtautui maailman tulevaisuuteen ei optimistisesti eikä pessimistisesti. Pessimistisesti suhtautuvien osuus oli 29 prosenttia. Tätä voi pitää pohdituttavana tuloksena tämän barometrin teeman eli kestävä kehityksen ja ympäristön kannalta, sillä joissakin tutkimuksissa suomalaisnuorten on havaittu olevan tätä enemmän huolissaan tulevaisuudesta. Esimerkiksi kymmentä maata vertaileessa tutkimuksessa, jossa tutkittiin

16–25-vuotiaiden näkemyksiä ympäristöstä, vastaajille esitettiin väittämä, että he ovat peloissaan tulevaisuudesta. Tämän tutkimuksen luku oli suomalaisnuorilla 56 prosenttia, mikä on selkeästi enemmän kuin tässä barometrissa mitattu maailman tulevaisuuteen pessimistisesti suhtautuvien luku. On kuitenkin merkillepantavaa, että myös tässä vertailussa suomalaisnuoret näyttäytyvät merkittävästi vähemmän huolissaan olevina kuin muut yhdeksän tutkittua maata, sillä suomalais-ten nuorten ero kaikkien maiden keskiarvoon oli 19 prosenttiyksikköä. (Hickman ym. 2021, 6.) Suomalaisnuoret näyttävät koronasta, ekokriisistä tai näiden kriisien yhteen kietoutuneesta luonteesta (Kaukko ym. 2021) huolimatta olevan lisääntyvästi optimistisia tulevaisuutta kohtaan, ja erottuvat muista vähemmän huolissaan olevina myös kansainvälisessä vertailussa.

TYTYTVÄISYYS ELÄMÄÄN

Tyytyväisyys elämään on ollut Nuorisobarometrien kysymyspatteristossa jo vuodesta 1997 (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 65). Sitä on kysytty vaihtelevin välein jo 16 kertaa. Välillä vastaajia on pyydetty arvioimaan tyytyväisyyttä eri elämän osa-alueisiin ja toisinaan on kysytty vain arvioita siitä, kuinka tyytyväisiä he ovat tällä hetkellä elämäänsä kokonaisuudessaan. Tämän vuoden barometrissa, kuten aiemmissakin, vastaajilta pyydettiin arvioita tyytyväisyydestä elämään käyttäen kouluarvosanoja 4–10.

Tänä vuonna vastauksien keskiarvo oli 8,2. Barometrien mittauksissa elämään tyytyväisyys on ollut verrattain vakaata koko mittausajan, eikä kovin isoja heilahduksia ole havaittu mihinkään suuntaan. Tämän vuoden luku on yksi

KUVIO 16. SUHTAUTUMINEN TULEVAISUUTEEN. VERTAILU 2008–2021.

matalimmista koko Nuorisobarometrin historian aikana, mutta ei kuitenkaan poikkeuksellinen. Keskiarvo on ollut likimain samalla tasolla viimeksi vuosina 2016 ja 2017. Naisten ja miesten välillä ei havaittu eroa tyytyväisyydessä elämään, mikä sekin on barometrien mittauksissa toistunut aiempina vuosina. Aineistossa oli lisäksi 12 vastaajaa, jotka ilmoittivat sukupuolekseen muun. He antoivat tyytyväisyydelleen keskimäärin arvosanan 7,5, mutta heidän pienen lukumääränsä takia tämä suuri ero voi johtua pelkästään satunnaisvaihtelusta.

Nuorisobarometrin aineisto on kerätty alkuvuodesta 2021, jolloin elettiin vielä koronapandemian aiheuttamissa poikkeusoloissa. Rokotukset barometrin kohderyhmälle eivät vielä olleet alkaneet, ja monia elämäntilanteja oli rajoitettu. Siksi tämän barometrin tuloksia voi käyttää myös sen arvioimiseen, miten nuoret ovat kokeneet korona-ajan sekä miten barometrissa mitatut tulokset suhtautuvat aiempiin löydöksiin. Nuorisotutkimusseuran toteuttamassa kyselyssä haastateltiin noin 1000 nuorta alkusyksystä 2020. Heiltä kysyttiin myös tyytyväisyydestä elämäänsä vastausaikaa edeltävän puolen vuoden aikana.

Tuolloin tyytyväisyys oli alempana kuin aiemmin, joskin haastatteluista puuttui barometrin kohderyhmästä vanhimpia nuoria. 15–25-vuotiaat vastaajat antoivat elämälleen keskimäärin keskiarvon 8,0. Tyttöjen tyytyväisyys elämäänsä oli poikia matalammalla tasolla. (Lahtinen & Myllyniemi 2021.) Verrattuna samana vuonna toteutettuun barometriin laskua oli tapahtunut ennätysellisen paljon, tosin osa muutoksesta saattaa johtua kysymyksenasettelusta. Tyytyväisyyden lasku näyttää kuitenkin pysähtyneen ja kääntyneen maltillisiksi nousuksi. Tässä barometrissa samikäisten keskiarvo oli 8,2, eli hieman korkeampi. Nuorisotutkimusseuran toteuttamassa koronatilaston seurannassa touko–kesäkuussa 2021 järjestetyllä toisella kierroksella 15–24-vuotiaat antoivat elämälleen keskimäärin arvosanan 8,3. Tyytyväisyyden alenemisen voi päätellä pysähtyneen, ja toisaalta myönteisenä havaintona on, että korona-aika ei ole aiheuttanut huomattavaa pudotusta tyytyväisyydessä elämään.

Tuloksia tyytyväisyydestä elämään voidaan vertailla myös kansainvälisesti. Eurobarometrissa tiedustellaan säännöllisesti eri EU-maiden kansalaisilta heidän tyytyväisyydestään elämäänsä.

Lähteet: Nuorisobarometrit, 2018 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus

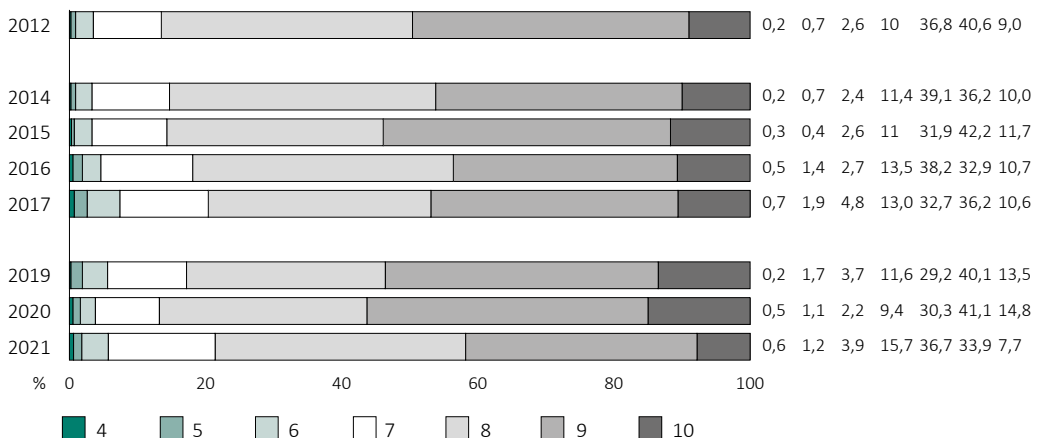
KUVIO 17. VASTAAJIEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄNSÄ KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLA 4–10. 15–29-VUOTIAIDEN KESKIARVOT VUOSINA 1997–2021.

Tämän Nuorisobarometrin kirjoitushetkellä viimeisin Eurobarometri oli järjestetty kesällä 2021. Silloin 91 prosenttia suomalaisista ilmoitti olevansa vähintään jokseenkin tyytyväinen elämäänsä, kun EU-maissa keskimäärin vastaava osuus oli 85 prosenttia (Euroopan komissio 2021b, 134). Tyytyväisten määrä oli kasvanut edellisestä mittauksesta ja vastaavasti tyytymättömien määrä oli vähentynyt. Suomessa tyytyväisten määrä oli lisääntynyt viidellä prosenttiyksiköllä verrattuna edelliseen Eurobarometriin, joka järjestettiin vuodenvaihteessa 2020–2021. Kaikkien EU-maiden kansalaisten tyytyväisten osuus oli kohonnut kuudella prosenttiyksiköllä. Nuorisobarometrissa mitattu tyytyväisyyden kasvu koskettaa siis muita ikäryhmiä kuin nuoria ja on niin ikään Suomea laajempi ilmiö.

Tyytyväisyys omaan elämään ylipäänsä oli yhteydessä vastaajan taloustilanteeseen. Esimerkiksi vuosina 2019 ja 2020 oltiin tyytyväisempiä omaan elämään kuin tänä vuonna. Tuolloin vastaajat olivat myös tyytyväisempiä omaan taloustilanteeseensa (ks. osio Kotitalouden toimeentulo). Tosin vuonna 2018 vastaajat olivat yhtä tyytyväisiä kotitaloutensa toimeentuloon kuin tänä vuonna, ja tuolloin tyytyväisyys omaan elämään

oli korkeammalla tasolla, mutta vuonna 2018 tyytyväisyyttä omaan elämään kokonaisuudessaan ei tiedusteltu Nuorisobarometrissa, vaan kuvioon 17 otettu luku on peräisin kyseisen vuoden lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksesta.

Nuorisobarometrissa ei siis havaittu eroja tyytyväisyydessä elämään sukupuolten välillä. Tätä havaintoa voi pitää jossakin määrin yllättävänä, sillä aiemmissa korona-aikana tehdyissä tutkimuksissa oli havaittu sukupuolten välillä eroja. Nuorisotutkimusseuran korona-aiheisessa kyselyssä 15–25-vuotiaiden tyttöjen tyytyväisyys oli keskimäärin poikia matalampi ollen 7,8, kun sama luku oli pojilla 8,2 (Lahtinen & Myllyniemi 2021). Myös keväällä 2021 lähellä Nuorisobarometrin ajankohtaa toteutetussa kouluterveyskyselyssä elämänsä erittäin tyytyväisten tyttöjen osuus oli huomattavasti poikia alhaisempi niin perusopetuksessa, lukioissa kuin ammatillisissa oppilaitoksissakin. Erittäin tai melko tyytyväisten osuus oli myös tytöillä poikia pienempi, sillä pojista noin 80 prosenttia oli elämänsä melko tyytyväisiä ja tytöistä vain 60 prosenttia. Tytöillä oli myös poikia enemmän muutosta koetussa tyytyväisyydessä edelliseen kyselyyn verrattuna. (Kouluterveyskysely.) Nuorisobarometrin

KUVIO 18. VASTANNEIDEN NUORTEN TYYTYVÄISYYS ELÄMÄÄNSÄ KOULUARVOSANA-ASTEIKKOLLA 4–10. ERI ARVOSANOJEN OSUUDET VUOSINA 2012–2021.

tulokset poikkeavat näistä tuloksista, mutta on huomattava, että kumpaankin kyselyyn verrattuna Nuorisobarometrissa on erilainen kohderyhmä, sillä vastaajien yläikäraja on barometrissa 29 vuotta.

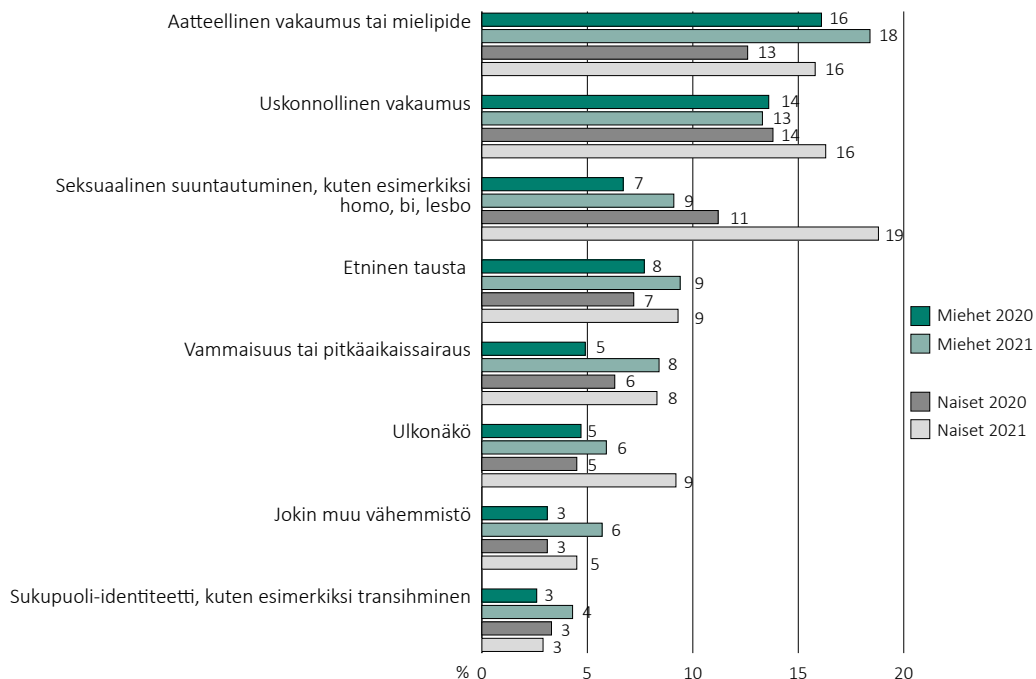
Kouluterveyskyselyssä elämänsä erittäin tyytyväisten osuudessa on tapahtunut pudotusta (Kouluterveyskysely). Myös tässä Nuorisobarometrissa kaikkein korkeimmissa arvosanoissa on tapahtunut pudotusta. Arvosanan 10 elämälleen antaneiden osuus oli pienempi kuin pitkään aikaan. Kun vuonna 2020 yli puolet nuorista antoi elämälleen kiitettävän arvosanan, joko 9 tai 10, nyt hieman yli 40 prosenttia antoi tämän arvosanan. Tämän vuoden arvosanajakauma on lähempänä vuosia 2016 ja 2017, jolloin myös tyytyväisyyden keskiarvo oli samanlainen. Numeron 7 tai alle antaneiden osuus oli noin viidennes kaikista nuorista. Tämä osuus on kasvanut vuodesta 2020.

VÄHEMMISTÖKOKEMUKSET JA SYRJINTÄ

Vähemmistökokemuksia on kysytty Nuorisobarometrissa vuodesta 2013 lähtien. Tänä vuonna vastaajista 42 prosenttia ilmoitti kuuluvansa vähintään yhteen vähemmistöön. Vähemmistökokemukset myös kasaantuivat: ne, jotka ilmoittivat vähintään yhdestä vähemmistökokemuksesta, ilmoittivat keskimäärin kokevansa kuuluvan hieman alle kahteen vähemmistöön. Tarkalleen ottaen 20 prosenttia vastaajista kertoi kuuluvansa yhteen vähemmistöön ja 22 prosenttia useampaan kuin yhteen vähemmistöön. Naisilla yleisin vähemmistökokemus liittyi seksuaaliseen suuntautumiseen, miehillä aatteelliseen vakaumukseen tai mielipiteeseen. Sukupuolensa muuksi ilmoitta-

neiden keskuudessa yleisimmät vähemmistökokemukset liittyivät seksuaaliseen suuntautumiseen (58 %) ja sukupuoli-identiteettiin (50 %). Näitä kokemuksia heillä oli naiseksi tai mieheksi itsensä ilmoittaneisiin verrattuna moninkertaisesti, joskin muunsukupuolisten määrä oli liian pieni varsinaisiin tilastoarviointeihin. Lisäksi heistä yhdeksän oli kokenut syrjintää jossain vaiheessa elämänsä, ja he ilmoittivat kuuluvansa keskimäärin hieman yli kahteen vähemmistöön, kun miehet ja naiset ilmoittivat kuuluvansa keskimäärin alle yhteen vähemmistöryhmään.

Vuoden 2020 barometriin verrattuna lähes kaikenlaisia vähemmistökokemuksia raportoitiin

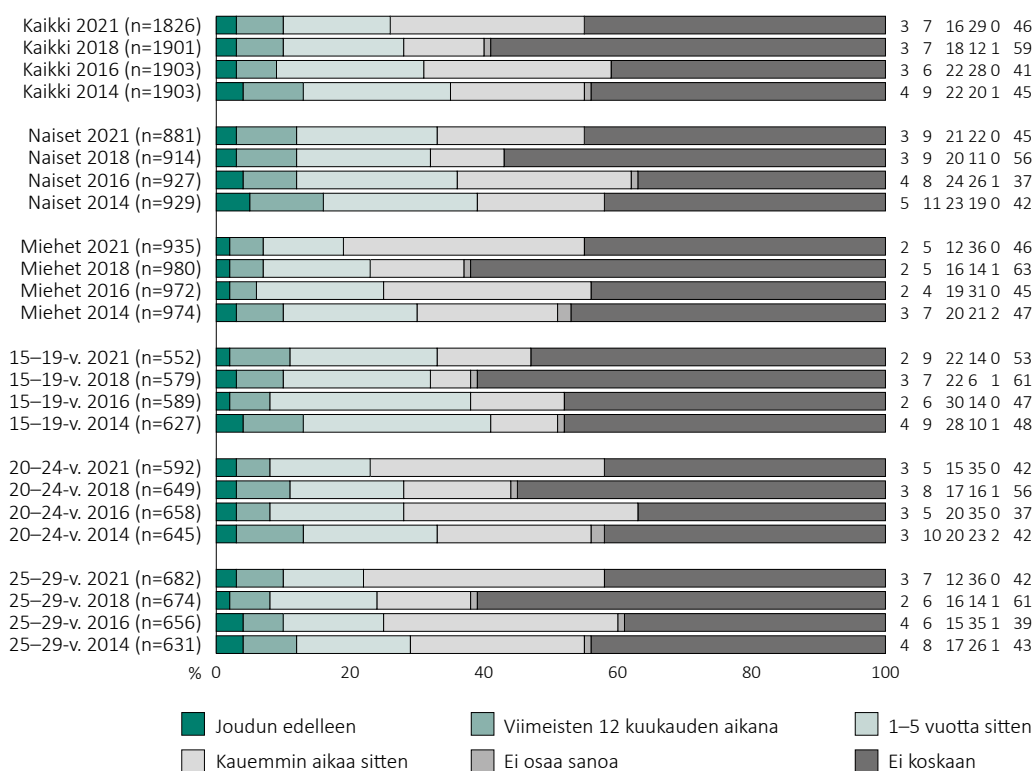
KUVIO 19. VÄHEMMISTÖKOKEMUKSET VUONNA 2020 JA 2021 SUKUPUOLITTAIN.

prosentuaalisesti enemmän, mutta suuri osa muutoksista mahtui virhemarginaaliin. Vuoden 2020 Nuorisobarometriin verrattuna erityisesti naiset raportoivat tänä vuonna enemmän seksuaaliseen suuntautumiseen (19 % tänä vuonna verrattuna 11 % vuonna 2020) sekä ulkonäköön liittyviä vähemmistökokemuksia (9 % tänä vuonna verrattuna 5 % v. 2020). Ilmiö ei välttämättä liity korona-aikana heikentyneeseen fyysiseen terveyteen tai kuntoon, sillä vuoden 2020 barometrin ja touko-kesäkuussa 2021 järjestetyn koronatie-donkeruun 2. kierroksen välillä vastaajat eivät raportoineet laskenutta tyytyväisyyttä omaan terveydentilaansa tai fyysiseen kuntoonsa.

Vastaajista yli puolet ilmoitti tulleen vähintään joskus syrjityksi (55 %). Naisten ja miesten välillä ei havaittu eroa syrjintää kokeneiden määrässä, mutta naisilla syrjintäkokemukset olivat tuoreempia. 15–19-vuotiaista syrjintää oli kokenut hieman harvempi kuin muissa ikäluokissa, mutta kokemukset olivat tuoreempia. Henkilöistä, jotka ilmoittivat sukupuolekseen muun, syrjinnästä oli raportoinut

kolme neljästä, mutta heidän pienen määränsä vuoksi eroa ei voida pitää satunnaisvaihtelusta poikkeavana. Ilmoitetun äidinkielen ja syrjinnän välillä oli tilastollinen yhteys: muunkielisistä 17 prosenttia oli ilmoittanut joutuneensa usein syrjityksi, mikä oli yli kaksinkertainen määrä muihin verrattuna. Lisäksi suomenkielisistä noin 46 prosenttia ei ollut ilmoittanut kohdanneensa syrjintää, kun ruotsin- ja muunkielisillä syrjintää kokemattomien osuus oli noin kymmenen prosenttiyksikköä matalampi (36 % molemmilla kieliryhmillä).

Aikaisempiin vuosiin verrattuna syrjintää kokeneiden kokonaismäärässä ei ollut havaittavissa suurta muutosta. Tosin, kuten kuviosta 20 on havaittavissa, vuonna 2018 vanhoja syrjintäkokemuksia raportoineiden osuus oli varsin pieni. Positiivisena yleistrendinä oli kuitenkin havaittavissa se, että vastausaikaa edeltävien viiden vuoden sisällä syrjintää kohdanneiden kokonaismäärä oli pudonnut tasaisesti vuodesta 2014 noin kymmenellä prosenttiyksiköllä.

KUVIO 20. "MILLOIN OLET JOUTUNUT SYRJINNÄN KOHTEEKSI?" SYRJINTÄKOKEMUSTEN AJANKOHTA VUOSINA 2014, 2016, 2018 JA 2021.

- Akenji, Lewis (2019) *Avoiding Consumer Scapegoatism: Towards a Political Economy of Sustainable Living*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/303978> (Viitattu 10.10.2021.)
- Albrecht, Eerika & Leppäkoski, Elina & Vaara, Elina & Meriläinen, Niina & Viljanen, Jukka (2021) Nuorten osallistuminen ilmastonlain valmisteluun. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 46–61.
- Arendt, Hannah (1972) *Crises of the Republic*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna (2003) Viherherväät tytöt ja vastuuttomat pojat – nuorten kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3–18.
- Bergmann, Zoe & Ossewaarde, Ringo (2020) Youth Climate Activists Meet Environmental Governance: Ageist Depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German Newspaper Coverage. *Journal of Multicultural Discourses*. DOI: 10.1080/17447143.2020.1745211.
- Biesta, Gert J.J. (2011) *Learning Democracy in School and Society*. Rotterdam: Sense.
- Boldt, Georg (2021) *Citizens in Training. How institutional youth participation produces bystanders and active citizens in Finland*. Väitöskirjat 374, Tampereen yliopisto. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124696/978-952-03-1850-5.pdf?sequence=2&isAllowed=y>> (Viitattu 8.4.2021.)
- Buckley, Chloe Germaine & Bowman, Benjamin (2021) *Not (just) a protest: the Youth Strike for Climate as cultural exchange and collaborative text*. British Council. https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/cultural_relations_collection_2021_not_just_a_protest_chloe_buckley_and_benjamin_bowman_1208.pdf (Viitattu 10.10.2021.)
- Christensen, Rhonda & Knezek, Gerald (2015) The Climate Change Attitude Survey: Measuring Middle School Student Beliefs and Intentions to Enact Positive Environmental Change. *International Journal of Environmental & Science Education* 10 (5), 773–788.
- Cologna, Viktoria & Hoogendoorn, Gea & Brick, Cameron (2021) To strike or not to strike? an investigation of the determinants of strike participation at the Fridays for Future climate strikes in Switzerland. *PLoS ONE* 16 (10): e0257296. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0257296> (Viitattu 7.12.2021.)
- della Porta, Donatella (2019) Deconstructing Generations: Concluding Remarks. *American Behavioral Scientist* 63 (11), 1578–1596.
- Dufva, Mikko & Rowley, Christopher & Vataja, Katri (2021) *Tulevaisuusbarometri 2021*. Selvityksiä 184, Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2021/03/19133822/sitra-tulevaisuusbarometri-2021.pdf> (Viitattu 8.12.2021.)
- Elokapina (ei päiväystä) Usein kysytyt kysymykset. <https://elokapina.fi/faq/> (Viitattu 4.10.2021.)
- Euroopan komissio (2016) *Special Eurobarometer 442. Attitudes of Europeans towards Animal Welfare*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2096> (Viitattu 4.10.2021.)
- Euroopan komissio (2020) *Special Eurobarometer 501. Attitudes of European citizens towards the Environment*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2257> (Viitattu 3.10.2021.)

- Euroopan komissio (2021a) *Special Eurobarometer 513. Climate Change*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273> (Viitattu 10.10.2021.)
- Euroopan komissio (2021b) *Standard Eurobarometer 95. Public Opinion in the European Union*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2532> (Viitattu 7.10.2021.)
- EVA (2020) Askel oikealle – EVA. Analyysin taulukkoliite. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/03/eva_analyysi_no_79_liitekuviot.pdf (Viitattu 8.12.2021.)
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Haanpää, Leena (2007) *The Colour Green. A Structural Approach to the Environment-Consumption Nexus*. Väitöskirja. Julkaisuja A-7:2007, Turku: Turun kauppakorkeakoulu.
- Haanpää, Leena (2013) Vihreyden tavoittelusta totunnaiseen kulutustapaan. Teoksessa Minna Autio & Petri Paju (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & STAKES, 118–131. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/2006-Kuluttava_nuoruus.pdf (Viitattu 6.10.2021.)
- Haanpää, Susanna & Laasonen, Valtteri (2020) *Kysely suomalaisten luontosuhteesta*. Ympäristöministeriö. Helsinki: MDI.
- Hakala, Emma & Lähde, Ville & Toivanen, Tero (2021) Luoko nuorten ilmastoliikettä kansalaisuutta? Kansalaisuuden luonne ekologisen jälleenrakennuksen aikana. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 87–91.
- Harjanne, Atte & Räisänen, Helmi & Eronen, Jussi T. (2020) Suomen pandemiapolitiikka näköalana ilmastokriisipolitiikkaan. *Tiede & edistys* 45 (4), 367–385.
- Harrinvirta, Markku (2019) Nuoret kansanvallan suunnannäyttäjinä. Onko Suomessa näkyvissä demokratiasta vieraantumista? Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 115–130.
- Heidegger, Martin (1977) *The Question Concerning Technology and Other Essays*. Käänt. William Lowitt. New York: Harper.
- Heiskala, Risto (2021) *ABC-kirja. Huomioita yhteiskunnasta ja elämästä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helsingin Sanomat* (2021) Elokapina luo painetta kohtalonkysymyksen ympärille. Pääkirjoitus 22.6.2021. <https://www.hs.fi/paivanlehti/22062021/art-2000008072630.html> (Viitattu 11.10.2021.)
- Hermans, Mikalea & Korhonen, Johan (2017) Ninth graders and climate change: Attitudes towards consequences, views on mitigation, and predictors of willingness to act. *International Research in Geographical and Environmental Education* 26 (2), 223–239.
- Hickman, Caroline & Marks, Elizabeth & Pihkala, Panu & Clayton, Susan & Lewandowski, R. Eric & Mayall, Eloise B. & Wray, Britt & Mellor, Catriona & van Susteren, Lise (2021) Young people's voices on climate anxiety, government betrayal and moral injury: a global phenomenon. Preprint. *Lancet*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3918955 (Viitattu 8.10.2021.)
- Hoikkala, Tommi (2016) Introduction: Mapping the field. Teoksessa Tommi Hoikkala & Meri Karjalainen (eds) *Finnish Youth Research Anthology 1999–2014*. Finnish Youth Research Network/Finnish Youth Research Society, publications 172. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 13–39.
- Hollands, Robert (2017) Understanding nightlife identities and divisions through the subculture/post-subculture debate. Teoksessa Shane Blackman & Michelle Kempson (eds) *The Subcultural Imagination. Theory, Research and Reflexivity in Contemporary Youth*

- Cultures*. London: Routledge, 125–138.
- Holmberg, Arita & Alvinus, Aida (2020) Children's protest in relation to the climate emergency: A qualitative study on a new form of resistance promoting political and social change. *Childhood* 27 (1), 78–92.
- Ilmastobarometri (2019) Data. <https://www.ymparisto.fi/download/noname/%7B1AED1FBC-1BA3-405C-9C60-07965B0E4CA5%7D/144730> (Viitattu 10.10.2021.)
- IPCC (2018) Special Report. Global Warming of 1,5°. <https://www.ipcc.ch/sr15/>. (Viitattu 14.1.2021.)
- IPCC (2021) Climate Change 2021. The Physical Science Basis. Summary for Policy-Makers. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM.pdf (Viitattu 10.10.2021.)
- Isin, Engin (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin Isin & Greg Nielsen (eds) *Acts of citizenship*. London & New York: Zed Books Ltd, 15–43.
- Isotalo, Veikko & Söderlund, Peter & von Schoultz, Åsa (2020) Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiiirtymät 2003–2019. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020, Helsinki: Oikeusministeriö, 288–307.
- James, Simon P. (2019) *Environmental Philosophy. An Introduction*. Cambridge: Polity Press.
- Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. (2020) *Sivistys vaurautena*. Helsinki: Basam Books.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2019) Elettyä kansalaisuutta jäljittämässä: kansalaisuuden ulottuvuudet Nuorisobarometrissa. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 167–182.
- Kant, Immanuel (1995) Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Suom. Tapani Kaakkuri-niemi. Teoksessa Juha Koivisto & Markku Mäki & Timo Uusitupa (toim.) *Mitä on valistus*. Tampere: Vastapaino, 76–86.
- Kaukko, Mervi & Kemmis, Stephen & Heikkinen, Hannu & Kiilakoski, Tomi & Haswell, Nick (2021) Learning to survive amidst nested crisis: can the coronavirus pandemic help us change educational practices to prepare for the impending eco-crisis? *Environmental Education Research*. <https://doi.org/10.1080/13504622.2021.1962809>
- Kelly, A.V. (2004) *The Curriculum. Theory and Practice*. 5. painos. London: Sage.
- Kettunen, Marika (2020) “We need to make our voices heard”: Claiming space for young people's everyday environmental politics in northern Finland. *Nordia Geographical Publications* 49 (5), 32–48.
- Kiljunen, Pentti (2019) *Tiedebarometri 2019. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteseen ja tieteellis-teknologiseen kehitykseen*. Helsinki: Tieteen tiedotus ry. http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2019.pdf (Viitattu 1.12.2021.)
- Kiilakoski, Tomi (2015) Youth work and non-formal learning in Europe's educational landscape, and the call for a shift in education. Teoksessa *Youth work and non-formal learning in Europe's education landscape*, The European Commission's Directorate-General for Education and Culture, 26–39.
- Kiilakoski, Tomi (2021) Osallisuuden doksat: kriittinen luenta. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 229. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 31–63.
- Kiilakoski, Tomi & Kauppinen, Eila (2021) Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* vol 22, 85–111. <https://doi.org/10.30675/sa.102979>
- Klafki, Wolfgang (2000) The Significance of Classical Theories of Bildung for a

- Contemporary Concept of Allgemeinbildung. Teoksessa Ian Westbury & Stefan Hoppman & Kurt Riquarts (eds) *Teaching as a Reflective Practice*. Mahwah: Lawrence Erlbaum, 85–107.
- Kohl, Aleksander (2018) *Ilmastomuutos ahdistaa, mutta nuoret eivät ole vaipuneet toivottomuuteen*. Helsinki: Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/ilmastonmuutos-ahdistaa-mutta-nuoret-eivat-ole-vaipuneet-toimettomuuteen/> (Viitattu 7.12.2021.)
- Koskinen, Sanna (2010) *Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 98. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kouluterveyskysely (2021) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#oppilaitokset> (Viitattu 7.10.2021.)
- Kumpulainen, Kristiina & Byman, Jenny & Renlund, Jenny & Wong, Chin Chin (2020) ”Puu on vähän niinku ihminen, sekin alkaa itkeä” – Luontosuhde ja maapallon tulevaisuus lasten kertomana. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 51–67. <https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/Maapallon+tulevaisuus+ja+lapsen+oikeudet-e.pdf/> (Viitattu 4.10.2021.)
- Kvamme, Ole Andreas (2020) Situating Moral Education in a Globalized World. Environmental Ethical Values and Student Experiences. Teoksessa Toril Strand (ed.) *Rethinking Ethical-Political Education*. Cham: Springer, 45–65.
- Lahtinen, Jenni & Laine, Riku & Pitkänen, Tuuli (2021) Koronaan liittyvät kokemukset stressaavat nuoria. Näkökulma 78. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma78> (Viitattu 23.12.2021.)
- Lahtinen, Jenni & Myllyniemi, Sami (2021) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Näkökulma 70. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70> (Viitattu 7.10.2021.)
- Lehtinen, Toni (2021) Vaativatko kadulla istuvat mielenosoittajat mahdolltomuuksia? Asiantuntija kommentoi Elokapina-liikkeen vaatimuksia. *Helsingin Sanomat* 22.6.2021. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008071614.html> (Viitattu 10.10.2021.)
- Lipponen, Elisa (toim.) (2011) *Kuluttajavaikuttamisen rajat*. Julkaisuja 5/2011, Helsinki: Kalevi Sorsa Säätiö. <https://sorsafoundation.fi/wp-content/uploads/2012/07/KVR-painoon.pdf> (Viitattu 7.12.2021.)
- Luhtakallio, Eeva (2019) Group formation, styles, and grammars of commonality in local activism. *The British Journal of Sociology* 70 (4), 1159–1178.
- Luhtakallio, Eeva & Tavory, Iddo (2018) Patterns of engagement: identities and social movement organizations in Finland and Malawi. *Theory & Society* 47, 151–174.
- Lundbom, Pia (2016) *Eläinten puolustajat. Suomalaisen eläinoikeusaktiivisuuden muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 570. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Luontosuhdebarometri*. MDI. <https://www.mdi.fi/content/uploads/Luontosuhdebarometri-2020-tulokset.pdf> (Viitattu 4.10.2021.)
- Lyytimäki, Jari (2020) Ilmastomuutos isosti otsikoissa – kirittääkö uutisointi kestävyysmurrokseen? *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (2), 191–196.
- Lyytimäki, Jari & Furman, Eeva (2021) Kestävän kehityksen monisyiset tavoitteet. Teoksessa Samuli Sinisalo (toim.) *Ympäristökäsikirja. Kuntapäätäjille – ja kaikille muille*. Helsinki: Into Kustannus, 33–39.
- Lähde, Ville (2013) *Niukuuden maailmassa*. Helsinki: niin & näin.
- Mannerström, Rasmus & Muotka, Joona

- & Leikas, Sointu & Lönnqvist, Jan-Erik (2020) Hyvin toimeentuleva, terve ja suvaitseminen – Suomalaisten nuorten poliittiset ideologiat asenneprofiileina tarkasteltuna. *Politiikka* 62 (1), 9–32. <https://doi.org/10.37452/politiikka.83247> (Viitattu 8.12.2021.)
- Manninen, Jyri & Nokelainen, Riina (2021) Ekososiaalinen sivistys haastaa vapaan sivistystyön. *Aikuiskasvatus* 2/2021, 140–147. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/109323/64152?acceptCookies=1> (Viitattu 1.12.2021.)
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi (2018) Ohjasta osallisuuteen? – Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 112–129.
- Mehtäläinen, Jouko & Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva (2017) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120> (Viitattu 10.10.2021.)
- Mietola, Reetta & Koskinen, Pekka & Suni, Anna & Kiilakoski, Tomi (2021) Kansalaiskasvatusta tekemällä ja toimien. *Kasvatus & Aika*, 15(3–4), 210–226. <https://doi.org/10.33350/ka.107572> (Viitattu 9.2.2021.)
- Mikkonen, Krista (2021) Ilmastopolitiikka on noussut politiikan kovaan ytimeen. Näkökulma, Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/ilmastopolitiikka-on-noussut-politiikan-kovaan-ytimeen> (Viitattu 7.12.2021.)
- MTS (2020) Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 2020:2, Maanpuolustustiedon suunnittelukunta. https://www.defmin.fi/files/5068/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_2020.pdf (Viitattu 7.10.2021.)
- Myllyniemi, Sami (2015) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura, 11–124.
- Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura, 9–101.
- Myllyniemi, Sami & Haikkola, Lotta (2020) Tilasto-osio. Teoksessa Lotta Haikkola & Sami Myllyniemi (toim.) *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 9–108.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2018) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 9–117.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, julkaisuja 67, Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 232, verkkojulkaisuja 157 & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.
- Nairn, Karen (2019) Learning from Young People Engaged in Climate Activism: The Potential of Collectivizing Despair and Hope. *Young* 27 (5), 435–450.
- Nissen, Sylvie & Wong, Jennifer H.K. &

- Carlton, Sally (2020) Children and young people's climate crisis activism – a perspective on long-term effects. *Children's Geographies*. 19 (3), 317–323. <https://doi.org/10.1080/14733285.2020.1812535>
- Nolt, John (2017) Future Generations in Environmental Ethics. Teoksessa Stephen M. Gardiner & Allen Thompson (eds) *The Oxford Handbook of Environmental Ethics*. New York: Oxford University Press, 344–354.
- Norton, Bryan G. (2017) Sustainability as the Multigenerational Public Interest. Teoksessa Stephen M. Gardiner & Allen Thompson (eds) *The Oxford Handbook of Environmental Ethics*. New York: Oxford University Press, 355–366.
- Nummelin, Juri (2014) Vasemmiston vihapuheen lyhyt historia. Teoksessa Juri Nummelin (toim.) *Vasemmiston vihapuhetta 1900–1950*. Turku: Savukeidas, 11–32.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 8.10.2021.)
- Nurmio, Harri (2000) Luonnon itseisarvon ja välinearvon dilemma. *niin & näin* 3/2000, 18–26.
- OKM (2020) Valtakunnallinen nuorisopolitiikan ohjelma 2020–2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162007/OKM_2020_2_VANU_PO_fi_u.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 8.10.2021.)
- OPH (2004) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf (Viitattu 10.10.2021.)
- OPH (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96, Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Viitattu 10.10.2021.)
- Paakkunainen, Kari & Mykkänen, Juri (2021) Johdanto: nuorten poliittinen osallistuminen ja osallisuus kasvatuksen, talouskriisi-Euroopan ja antroposeenin riskipaineissa. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 229. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Peltari, Mikko (2021) *Lämpenevä maa. Ilmastolukutaidon käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Pienimäki, Mari & Marttila, Maarit & Collander, Marjukka (2021) ”Vegenakkeja ja pyöräilyä” – kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuudesta. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 27–45.
- Pihkala, Panu (2017) *Päin helvettiä! Ympäristöahdistus ja toivo*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, Panu (2019) *Mieli maassa? Ympäristötunteet*. Helsinki: Kirjapaja.
- Piispa, Mikko (2018) *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Helsinki: Teos.
- Piispa, Mikko & Ojajarvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuus usko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Muistio. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuus-usko-hukassa.pdf> (Viitattu 4.3.2021.)
- Piispa, Mikko & Kiilakoski, Tomi (2021) Towards Climate Justice. Young activists in Finland on fairness and moderation. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2021.1923677>
- Piispa, Mikko & Kiilakoski, Tomi & Ojajarvi, Anni (2021) Mikä ilmastoliike? Nuorten ilmastoaktivistien poliittinen toimijuus ja ilmastokeskustelut. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 8–26.
- Pulkki, Jani (2021) Ekososiaalinen hyve-etiikka. *Aikuiskasvatus* 41 (2), 102–112. <https://doi.org/10.33336/aik.109320> (Viitattu 23.12.2021.)
- Ratinen, Ilkka (2021) Students' Knowledge of Climate Change, Mitigation and Adaptation in the Context of Constructive Hope. *Sci.* 2021, 11, 103.
- Rinne, Jarmo & della Porta, Donatella (2021)

- Haastattelu: Donatella della Porta ja poliittisen osallistumisen uudet muodot. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 229. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 175–181.
- Rokka, Pekka (2011) *Peruskoulun ja perusopetuksen vuosien 1985, 1994 ja 2004 opetus suunnitelmien perusteet poliittisen opetus suunnitelman tekstinä*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/250108131.pdf> (Viitattu 22.9.2021.)
- Rosanvallon, Pierre (2008) *Vastademokratia. Poliittinen epäluulon aikakaudella*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Rytöjä, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2021) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sosiologia* 55 (1), 6–27.
- Rättilä, Tiina & Honkatukia, Päivi (2021) Nuorisopolitiisesta vaikuttamisesta ”house on fire” -aktivismiin – nuoret toimijoina ilmastonmuutoksen ja kestävä kehityksen poliitikoissa. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 1–7.
- Salasuo, Mikko (2021) Edellinen ”Suomen malli”. Neuvotteluja lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallisesta perustelusta sotien jälkeen. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 17–28.
- Salasuo, Mikko & Tarvainen, Kai & Myllyniemi, Sami (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 29–136.
- Salonen, Arto O. & Joutsenvirta, Maria (2018) Vauraus ja sivistys yltäkylläisyyden ajan jälkeen. *Aikuiskasvatus* 38 (2), 84–101. <https://doi.org/10.33336/aik.88331> (Viitattu 23.12.2021.)
- Seppälä, Jyri (2021) Ilmastonmuutoksen tila ja ilmastopolitiikan vastaukset. Teoksessa Samuli Sinisalo (toim.) *Ympäristökäsikirja. Kuntapäätäjille – ja kaikille muille*. Helsinki: Into Kustannus, 17–24.
- Shockley, Kenneth (2017) Individual and Contributory Responsibility for Environmental Harm. Teoksessa Stephen M. Gardiner & Allen Thompson (eds) *The Oxford Handbook of Environmental Ethics*. New York: Oxford University Press, 265–275.
- Singh, Pallavi & Sahadev, Suni & Oates, Caroline J. & Alevizou, Panayiota (2020) Pro-environmental behavior in families: A reverse socialization perspective. *Journal of Business Research* 115, 110–121.
- Sitra (2019) Kansalaiskysely ilmastonmuutoksen herättämistä tunteista ja niiden vaikutuksista kestäviin elämäntapoihin. <https://media.sitra.fi/2019/08/21153439/ilmasto-tunteet-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf> (Viitattu 10.10.2021.)
- Stern, Paul C. (2000) Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behaviour. *Journal of Social Issues* 56 (3), 407–424.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2017): Kunnallisvaalit. Ehdokkaiden Ja Valittujen Tausta-Analyysi 2017, 1. Äänestäneet kuntavaaleissa 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html?fbclid=IwAR2Y4mIcVKZlHg44uS2r-hAY1D8gGxG7uQ7l-BuE6uV0e4wOU9yg9RFRxEU (Viitattu 10.10.2021.)
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2021a): Maa-liskuu 2021, Liitetaulukko 16. Työttömyysasteet sukupuolen ja iän mukaan 2020/03 – 2021/03 (Liitetaulukkoa on korjattu 27.7.2021.) Helsinki: Tilastokeskus.

- https://tilastokeskus.fi/til/tyti/2021/03/tyti_2021_03_2021-05-04_tau_016_fi.html [10.10.2021].
- Suomen virallinen tilasto (SVT2021b): Kunnallisvaalit. Ehdokkaiden Ja Valittujen Tausta-Analyysi 2021, 1. Äänestäneet kuntavaaleissa 2021. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/kvaa/2021/05/kvaa_2021_05_2021-07-13_kat_001_fi.html?fbclid=IwAR0IBOuOxvupgBqXB_oJC-5BLCQpIgwGlcTJDUT0oJ2z7NX-x7emMB0TAOph0 (Viitattu 10.10.2021.)
- Suuronen, Aleksi & Grönlund, Kimmo & Sirén, Rasmus (2020) Puolueiden äänestäjät. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastomuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Selvityksiä ja ohjeita 5/2020, Helsinki: Oikeusministeriö: 260–287.
- Taalas, Petteri (2021) *Ilmastomuutos ilmatieteilijän silmin*. Helsinki: Tammi.
- Tammi, Tuure & Hohti, Riikka & Rautio, Pauliina & Leinonen, Riitta-Maria & Saari, Maria Helena (2020) *Lasten ja eläinten suhteet. Monilajista yhteiselo*. Helsinki: Into Kustannus.
- Thompson, Allen (2017) Anthropocentrism: Humanity as Peril and Promise. Teoksessa Stephen M. Gardiner & Allen Thompson (eds) *The Oxford Handbook of Environmental Ethics*. New York: Oxford University Press, 77–90.
- Thunberg, Greta (2019) ‘Our house is on fire’: Greta Thunberg, 16, urges leaders to act on climate. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/environment/2019/jan/25/our-house-is-on-fire-greta-thunberg16-urges-leaders-to-act-on-climate> (Viitattu 29.6.2021.)
- Torvinen, Pekka (2021) Miksei Elokapiina käytä tavanomaisia edustuksellisen demokratian keinoja. ”Vähän sama kuin Rosa Parksille olisi sanottu, että sinulla on äänioikeus”, tutkija toteaa. *Helsingin Sanomat* 2.10.2021. <https://www.hs.fi/kaukunka/art-2000008300674.html> (Viitattu 10.10.2021.)
- Trott, Carlie D. (2021) What difference does it make? Exploring the transformative potential of everyday climate crisis activism by children and youth. *Children's Geographies*, DOI: 10.1080/14733285.2020.1870663
- Tuukkanen, Terhi & Pekkarinen, Elina (2020) ”Luonto kuolee jos roskataan”. Lasten ja nuorten käsityksiä hyvästä ympäristöstä ja maapallon tulevaisuudesta. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020: 4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 68–85. <https://lapsiasia.fi/documents/25250457/38754461/Maapallon+tulevaisuus+ja+lapsen+oikeudet-e.pdf> (Viitattu 4.10.2021.)
- Uusitalo, Hannu (2020) *Tutkimus ja päätöksenteko hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Into Kustannus.
- Wahlberg, Birgitta (2020) Tulevaisuuden eläinten suojelu – Eläinoikeustieteestä ja eläinten perusoikeuksista. Teoksessa Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg (toim.) *Me & muut eläimet*. Tampere: Vastapaino, 237–264.
- Wahlström, Mattias & Kocyba, Piotr & de Vydt, Michiel & de Moor, Joost (eds) (2019) Protest for a Future: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays for Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European cities. <http://eprints.keele.ac.uk/6571/>. (Viitattu 14.1.2021.)
- WCED (1987) *Our Common Future. From One Earth to One World. Report of the World Commission on Environment and Development*. YK. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (Viitattu 4.10.2021.)
- Vihma, Antto & Reischl, Gunilla & Andersen, Astrid Nonbo (2021) A Climate Backlash: Comparing Populist Parties’ Climate Policies in Denmark, Finland and Sweden. *The Journal of Environment & Development* 30 (3), 219–239.

- Värri, Veli-Matti (2018) *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Ympäristöministeriö (2021) Hallituksen esitys eduskunnalle ilmastolaiksi. Luonnos 2.7.2021. https://ym.fi/documents/1410903/0/HE_ilmastolaki_fi_luonnos.pdf/be397a14-18ee-d22e-658a-34b6239f8182/HE_ilmastolaki_fi_luonnos.pdf?t=1631535706537 (Viitattu 6.10.2021.)

TIETEELLISET ARTIKKELIT

NUORTEN ILMASTOAHDISTUS JA YMPÄRISTÖTUNTEET

PANU PIHKALA, JULIA SANGERO & KIRSTI M. JYLHÄ

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Tämä artikkeli tarkastelee nuorten kokemia ympäristötunteita ja niin kutsuttua ilmastoahdistuksen ilmiötä Nuorisobarometrin 2021 tuloksia peilaten. Tunteiden joukosta artikkelissa keskitytään erityisesti suruun, riittämättömyyteen ja mielihyvään. Ilmastoahdistuksesta keskustellaan sekä tuoreen kansainvälisen että suomalaisen tutkimuksen valossa. Erityisinä rinnakkaisaineistoina käytetään Sitran vuonna 2019 toteuttamaa ilmastomuutos ja tunteet -kansalaiskyselyä sekä syksyllä 2021 ilmestynyttä kansainvälistä tutkimusta nuorten ilmastotunneista. Artikkelin luonne on siis kaksiosioinen: yhäältä se sisältää uutta tutkimusta, mutta samalla se toimii johdantona aihepiiriin. Barometrin tulokset vahvistavat entisestään käsitystä ilmastotunteiden moniulotteisuudesta sekä siitä, että ympäristöahdistus on merkittävä ilmiö nuorten keskuudessa. Lähes 60 prosenttia oli puhunut ilmastoahdistuksesta viimeisten kuuden kuukauden aikana. On hyvin merkittävä tulos, että Nuorisobarometrissa 76 prosenttia nuorista ilmaisi kokevansa surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajien sukupuutosta. Kaikkiansa 35 prosenttia nuorista kertoi kokeneensa riittämättömyyttä ilmastotoimiensa suhteen. Analyysi tuo esiin myös toiminnan ja mielihyvän yhteyden. 75 prosenttia vastaajista ilmaisi kokevansa hyvää oloa kestävästä valinnoista, ja tämä oli vahvasti yhteydessä oman kulutuksen vähentämiseen. Barometri paljastaa kiinnostavalla tavalla monien eri tekijöiden vahvan vaikutuksen nuorten ympäristötunteisiin, kuten sukupuolen, alueen, koulutustason ja syrjityksi tulemisen kokemuksen.

Asiasanat: nuoret, ympäristönmuutokset, ilmastomuutokset, tunteet, luonnonsuojelu, ympäristön-suojelu, ympäristö, jätteet, ahdistus, suru, toivo

NUORTEN ILMASTOAHDISTUS JA YMPÄRISTÖTUNTEET

Ympäristökriisi, jonka keskeinen osa on ilmastokriisi, voimistuu koko ajan ja vaikuttaa yhä monipuolisemmin nykyihmisten elämään. Lapset ja nuoret ovat monin tavoin kriisin poltopisteessä. Suurin osa heistä on huolestuneita tulevaisuudestaan, koska tiedeperustaiset arviot ympäristökriisin vakavuudesta ovat erittäin uhkaavia ja ympäristöuhat näkyvät jo konkreettisesti luonnossa. Myös lukuisat aikuiset ilmaisevat olevansa huolestuneita ennen kaikkea nuorempien sukupolvien tulevaisuudesta. Lisäksi lapset ja nuoret ovat nousseet hyvin merkittäviksi aktiivisiksi toimijoiksi ympäristöasioissa. 2020-luvun alussa näkyvin muoto tästä on koululaisten kansainvä-

linen ilmastoliike. (Pekkarinen & Tuukkanen 2020.)

Ympäristökysymykset ja erityisesti ilmastokysymykset herättävät kuitenkin myös voimakkaita sosiaalisia ja poliittisia ristiriitoja. Näiden ilmiöiden suhteen esiintyy merkittävää kansainvälistä vaihtelua. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on todettu selvempää kahtiajakautuneisuutta ilmastomuutosnäkemysten suhteen (Hornsey ym. 2016). Suomessa vuorostaan ilmastomuutoksen vahvaa kieltämistä on selvästi vähemmän. Kahtiajakautuneisuus ilmenee enemmän siinä, kuinka paljon Suomen tai suomalaisten tulee tehdä voimakkaita ilmastotoimia (esim. Lehtonen ym. 2020).

Nuoret siis kohtaavat ympäristökysymykset nykyään vahvasti osana sosiaalista todellisuutta.

He kasvavat aikakautena, jota leimaavat ympäristöpoliittiset kiistat. Nuorten ja heidän vanhempiensa keskuudessa esiintyy erilaisia mielipiteitä, vaikka valtaosa ihmisistä pitääkin ympäristötoimia tärkeinä (esim. Corner ym. 2015; Ojala & Bengtsson 2019). Nuoret joutuvat väistämättä erilaisiin identiteetin ja arvojen muodostamisen prosesseihin ympäristöasioiden suhteen, ja nämä prosessit voivat usein olla vaikeita (esim. Ojala 2021).

Ympäristökriisi aiheuttaa samalla kasvavassa määrin psyykkisiä seurauksia. Konkreettiset ympäristötuhot aiheuttavat stressiä ja muita terveysvaikutuksia, mutta myös epäsuorien ja yleismaailmallisten ympäristövaikutusten tuottama psyykinen kuormitus kasvaa koko ajan. Tällaisista vaikeista tunteista ja tuntemuksista on alettu käyttää yleisnimitystä ympäristöahdistus (Pihkala 2020a). Käytännössä laajin ympäristöahdistuksen muoto vaikuttaa olevan ilmastokriisiin liittyvä ahdistus eli ilmastoahdistus (Pihkala ym. 2020; Pihkala 2019a). Ympäristöahdistuksen ilmenemismuodot vaihtelevat lievästä ahdistuksesta aina voimakkaisiin ahdistuneisuustiloihin asti. Lisäksi ympäristöahdistus on yhteydessä moniin sellaisiin tunteisiin, jotka liittyvät merkittävässä määrin ympäristökysymyksiin: näistä tunteista käytetään nimitystä ympäristötunteet (Pihkala 2019b).

Lapset ja nuoret ovat ihmisryhmä, jonka yhteydessä on erityisen paljon keskusteltu ympäristö- ja ilmastoahdistuksesta. Monissa lapsissa ja nuorissa on havaittu erilaisia ympäristöahdistuksen ilmentymiä (esim. Hickman ym. 2021; Hickman 2020). Monet heistä ovat myös itse tarttuneet termiin ja kertoneet sen kuvaavan osuvasti heidän kokemuksiaan (Hyry 2019; Sangervo 2020).

Ympäristöahdistus ja ilmastoahdistus ovat kuitenkin herättäneet myös vastarintaa sekä sanoina että ilmiöinä. Tällainen vastarinta on yleensä yhteydessä näkemyksiin, joissa vastustetaan voimakkaita ympäristö- ja ilmastotoimia (Pihkala ym. 2020). Nuorten keskuudessakin esiintyy jakaantuneisuutta asian suhteen. Kuten yllä mainittiin, monet nuoret tunnustautuvat itse ympäristöahdistuksen ja etenkin

ilmastoahdistuksen kokijoiksi, mutta eivät kaikki. Osa nuorista, kuten osa aikuisista, pitää ympäristöahdistusta tarpeettomana (Pekkarinen & Tuukkanen 2020).

Nuorisobarometrissa 2021 tutkittiin aiempaa selkeämmin ympäristöahdistusta ja ympäristötunteita. Ympäristöhuolta ja ilmastohuolta on käsitelty barometrissa jo pitkään, mutta nyt kyselyyn sisällytettiin useita tarkempia kysymyksiä ahdistuksesta ja ympäristötunteista. Tämän artikkelin pääkirjoittaja Panu Pihkala osallistui kysymyspatteriston suunnitteluun tältä osin. Osa kysymyksistä käsiteli nimenomaan ilmastoahdistusta ja ilmastokriisiin liittyviä tunteita, kun taas osa kysymyksistä liittyi yleisemminkin ympäristötunteisiin.

Tämä artikkeli tarkastelee nuorten kokemia ympäristötunteita ja niin kutsuttua ilmastoahdistuksen ilmiötä Nuorisobarometrin 2021 tuloksia peilaten. Hyödynnettävinä tieteenaloina ovat monitieteellinen ympäristötutkimus ja psykologia. Tunteiden joukosta artikkelissa keskitytään erityisesti suruun, riittämättömyyden tunteisiin ja mielihyvän tunteisiin. Ilmastoahdistuksesta keskustellaan sekä tuoreen kansainvälisen että suomalaisen tutkimuksen valossa. Erityisinä rinnakkaisaineistoina käytetään Sitran vuonna 2019 toteuttamaa ilmastomuutos ja tunteet -kansalaiskyselyä (ks. Hyry 2019) sekä syksyllä 2021 ilmestynyttä laajaa kansainvälistä tutkimusta nuorten ilmastotunteista, johon osallistui tuhat suomalaista 16–25-vuotiasta vastaajaa (Hickman ym. 2021).

Artikkelin etenemisjärjestys on seuraava. Ensiksi esitellään lyhyesti ympäristöahdistuksen ja erityisesti ilmastoahdistuksen ilmiötä tutkimuksen valossa. Tämän jälkeen käsitellään erilaisia ympäristötunteita. Seuraavat alaluvut analysoivat Nuorisobarometrin tuloksia eri ympäristötunteiden osalta. Monitieteellisen kuvaavan ja teoreettisen analyysin ohella hyödynnetään psykologiassa yleisesti käytettyjä tilastotieteellisiä menetelmiä, kuten regressioanalyysia ja faktorianalyysia. Näiden avulla tarkastellaan ilmastotunteiden keskinäisiä yhteyksiä sekä vaikutuksia ympäristötoimintaan. Lopuksi keskustellaan vaikeiden

tunteiden ja mielihyvän suhteesta ympäristötoimintaan. Artikkelin luonne on siis kaksiulotteinen: yhtäältä se sisältää uutta tutkimusta, mutta samalla se toimii johdantona aihepiiriin.

YMPÄRISTÖAHDISTUS JA ILMASTOAHDISTUS

Ympäristöahdistusta on ollut olemassa jo pitkään, mutta ilmiötä on alettu tutkia tarkemmin vasta aivan viime vuosina. Esimerkiksi 1960-luvulla koettiin ympäristöahdistusta kemikalisaation vuoksi, ja 1970-luvulla öljykriisin sekä yleisen ympäristökriisitietoisuuden nousun takia (Maiteny 2012). 1980-luvulla oltiin ahdistuneita ydinsodan uhan, mahdollisten ydinvoimalaonnettomuuksien ja otsonikadon vuoksi (esim. Macy 1983). Samalla kun tietoisuus ilmastokriisin uhkaavuudesta kasvoi ja kansainvälinen ilmastopolitiikka osoittautui hitaaksi, alkoi myös ilmastoahdistus kasvaa (esim. Toiviainen 2007). Ympäristöahdistus nousi laajemmaksi tutkimusteemaksi ja yhteiskunnalliseksi keskustelunaiheeksi kuitenkin vasta vähitellen 2000-luvulla. 2010-luvulla ilmastoahdistus muodostui keskustelluimmaksi osaksi ympäristöahdistuksen ilmiötä (Pihkala 2020a).

Suomessa ympäristöahdistuksesta alettiin keskustella enemmän syksyllä 2017 (Santaoja 2018). Silloin ilmestyi kaksi aihetta käsittelevää teosta, *Hyvän sään aikana* -artikkelikokoelma (Nikkanen 2017) ja Panu Pihkalan monografia ympäristöahdistuksesta, *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo* (Pihkala 2017). Monessa muussa maassa ympäristöahdistus-keskustelu yleistyi vasta syksyn 2018 jälkeen, jolloin huomiota herättivät ilmastopaneeli IPCC:n varoittava raportti ja Greta Thunbergin inspiroima ilmastoliikkeen kasvu. Monet yhdistivät ilmastoahdistuksen nimenomaan nuoriin ilmastoaktivisteihin. Myös Suomessa keskustelu ympäristö- ja ilmastoahdistuksesta laajeni huomattavasti syksyn 2018 jälkeen, ja keskustelu politisoitui vahvasti talvella 2019 ennen eduskuntavaaleja. Erilaiset poliittiset liikkeet alkoivat käyttää ilmastoahdistus-termiä erilaisissa sävyissä. Osa ilmaisi ilmastoahdistuksen olevan erittäin tärkeä asia ja osa vuorostaan

kritisoi ilmastoahdistusta tarpeettomaksi paniikiksi (Pihkala ym. 2020).

Vahva taipumus liittää ympäristöahdistus ja etenkin ilmastoahdistus juuri lapsiin ja nuoriin on merkittävä ilmiö. Monien kyselyiden ja tutkimusten perusteella on selvää, että lapset ja nuoret ovat ihmisryhmiä, joiden keskuudessa ympäristöahdistusta on merkittävän paljon (esim. Ojala 2012a & b; Wu ym. 2020). Esimerkiksi kesällä 2019 Sitran tilaamassa laajassa kansalaiskyselyssä suomalaisista 25 prosenttia tunnisti itsessään jonkinlaista ilmastoahdistusta ja nuorimman ikäryhmän, 15–30-vuotiaiden, keskuudessa lukema oli 33 prosenttia (Hyry 2019). Lasten ja nuorten ympäristöahdistus on tullut esiin myös monissa kansainvälisissä haastattelututkimuksissa ja kyselyissä (esim. Hickman ym. 2021; Hickman 2020; Baker ym. 2020; Kelly 2017; ks. myös Burke ym. 2018). On loogista, että juuri lapset ja nuoret kokevat merkittävästi ympäristöahdistusta, koska kyse on heidän elämänsä aikana pahenevista vaikutuksista. Lisäksi lapset ja useat nuoret ovat tilanteessa, jossa heillä ei ole täyttä päätäntävaltaa tai esimerkiksi äänestys-oikeutta, mikä voi entisestään vahvistaa voimattomuuden kokemuksia ja sitä kautta ahdistusta.

Samaan aikaan on tärkeää tarkastella kriittisesti sitä, keihin ympäristöahdistus liitetään ja miten. Ympäristöahdistusta kokevia ihmisiä löytyy kaikista ikäryhmistä, myös Suomessa (Hyry 2019). Ympäristö- ja ilmastoahdistus ei siis ole pelkästään lasten ja nuorten ilmiö, eikä myöskään pelkästään innokkaimpien ympäristöaktivistien ilmiö, kuten julkisuudessa on toisinaan epäilty. Koska ympäristö- ja etenkin ilmastokysymyksiin on kohdistettu voimakasta psyykkistä torjuntaa (Hoggett 2019; Jylhä 2017), on mahdollista tulkita ympäristöahdistuksen toiseuttaminen defensiksi. Yksi psyykinen ja psykososiaalinen keino pitää ympäristöahdistus loitompana on väittää, että sitä kokevat toiset (Weintrobe 2021). Tähän voi yhdistyä väitteitä siitä, että ympäristöahdistusta kokevat henkilöt ovat jotenkin heikkoja tai huijattuja (esim. Prager 2019). Ilmiössä ilmenee siis perustavanlaatuisia toiseuttamisen ja vähättelyn piirteitä: omaa ylemmyyttä ja toisen

alemmuutta korostetaan (toiseuttamisesta ks. esim. Brons 2015). Tämän kaltaista dikotomiaa voivat vahvistaa myös ilmastomuutosta vähättelevät tahot, jotka ovat maallanneet ilmastomuutokseen liittyvän huolen ”alarmismiksi” tai ”hysteriaksi”, kun taas ilmastomuutoksen epäily esitetään tieteellisenä skeptisminä ja kriittisenä ajatteluna (Jylhä 2016). Toisaalta kaikki ilmastotoasioista kiinnostuneetkaan eivät välttämättä koe ahdistusta ilmastomuutokseen liittyen, vaan heidän huolensa voi ilmentyä ja kanavoitua muiden tuntemusten tai toiminnan kautta. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen voi myös olla vaativa tehtävä, eikä ahdistuksen tai huolen tuntemuksia ja tarkkaa syytä aina välttämättä tunnista.

Ympäristöahdistuksesta keskusteltaessa tulisi laajemminkin kiinnittää kriittistä huomiota eri puhetapoihin eli diskursseihin. Ilmiön monialaisuuden vuoksi pelkkä terapeuttis-lääketieteellinen kehystys ei riitä sen kuvaamiseen. Pohjimmiltaan ympäristöahdistus on tervettä reagoimista uhkiin, joiden kohdalla ilmenee merkittävää epävarmuutta sekä toteutumisaikataulun että toteutumistapojen suhteen (Pihkala 2020a; Hickman 2020; Verplanken ym. 2020). Sosiaaliset kiistat ympäristöpolitiikan suhteen pahentavat tätä epävarmuutta ja lisäävät todennäköisyyttä sille, että ympäristöahdistus muodostuu voimakkaammaksi. Perimmäisen käytännöllisen luonteensa vuoksi ympäristöahdistus ei ole vain ongelma tai sairaus, joka pitäisi hoitaa pois, vaan myös tärkeä voimavara. Kaikki riippuu siitä, millaiseksi käytännön ilmentymät muodostuvat: missä määrin ahdistus pääsee kanavoitumaan rakentavaan käyttäytymiseen ja missä määrin se patoutuu. Esimerkiksi Sangervon (2020) pro gradu -tutkimuksessa Sitran ilmastotunne-kyselystä huomattiin, että ahdistus ja toiminta korreloivat keskenään.

Monet tekijät vaikuttavat ympäristöahdistukseen, kuten koettu ympäristövaikutusten määrä, sosiaaliset tekijät, poliittinen tilanne, käytettävissä olevien resurssien määrä ja henkilökohtaiset ominaisuudet (Clayton 2020; Pihkala 2020a; Pihkala 2019a). Koska ahdistus liittyy pohjimmiltaan koettuihin uhkiin ja synnyttää halua vähentää

näiden uhkien vaaraa, olisi ympäristöahdistuksen lievittymiselle keskeistä se, että ongelmallinen tilanne helpottuisi. Tämän saavuttaminen on kuitenkin vaikeaa, koska ympäristökriisin kohdalla on kyse globaaleista systeemitasen ongelmista. Niiden poliittinen ratkaiseminen vie aikaa, mikä tuottaa ympäristöahdistuneelle ihmiselle jatkuvan tunteen keskeneräisyydestä. Kyselytutkimuksissa onkin havaittu, että yksi keskeinen ilmastoahdistusta aiheuttava tekijä on kokemus ilmasto-politiikan liiallisesta hitaudesta (Lehtonen ym. 2020; Hyry 2019). Tuoreessa kansainvälisessä tutkimuksessa huomattavan suuri osa nuorista vastaajista koki, että maailman hallitukset ovat epäonnistuneet ilmastopolitiikassa (Hickman ym. 2021). Suomalaisista vastaajista vain 30 prosenttia oli sitä mieltä, että hallitukset ovat tehneet tarpeeksi. Ilmastotieteen valossa hallitusten toimet ovatkin riittämättömiä.

Monet muut psyykkiset ilmiöt liittyvät läheisesti ympäristöahdistukseen, ja näiden ilmiöiden välillä esiintyy osittaista päällekkäisyyttä. Esimerkiksi stressiä ja huolestuneisuutta voi esiintyä osana ahdistusta, mutta myös osana masennusta sekä aivan itsenäisesti. Ympäristöhuoli ja ympäristöahdistus ovat laajasti nähtyinä osa samaa ilmiötä, jossa on erilaisia voimakkuusasteita. Vain osa ihmisistä kokee voimakkaita ahdistus-, stressi- tai masennusoireita osana ympäristöahdistustaan. Esimerkiksi Sitran ilmastotunne-kyselyssä 3–10 prosenttia ilmaisi kokevansa voimakkaita kehollisia oireita, kuten pelkotiloja tai hengenahdistusta, kun keskimäärin 25 prosenttia väestöstä tunnisti jonkinlaista ilmastoahdistusta itsessään (Hyry 2019).

Ympäristöahdistus voi aiheuttaa vakavaa ek-sistentiaalista ahdistusta ja elämän merkityksellisuuden kokemuksen järkkymistä (Budziszewska & Jonsson 2021). Monilla lapsilla ja nuorilla on havaittu tunteita siitä, että heidän tulevaisuuttaan on vahingoitettu. Tähän voi yhdistyä kokemuksia petetyksi tulemisesta ja sukupolvien välisten jännitteiden voimistumisesta (Jones & Davison 2021; Hickman 2020). Tuoreessa tutkimuksessa 46 prosenttia suomalaisista nuorista vastaajista koki, että hallitukset ovat pettäneet heidät

ja tulevat sukupolvet ilmastotoimien puutteen vuoksi (Hickman ym. 2021). Osa nuorista on päättänyt olla yrittämättä hankkia lapsia omien sanojensa mukaan juuri ympäristökriisin vuoksi (Schneider-Mayerson & Leong 2020). Vuonna 2021 teetetyssä tutkimuksessa peräti 42 prosenttia suomalaisista nuorista vastaajista oli sitä mieltä, että ilmastokriisi on aiheuttanut heille epärointiä lasten hankkimisyritysten suhteen (Hickman ym. 2021).

Kaikkienensa ympäristöahdistus muodostaa sekä eettisen että kansanterveydellisen haasteen. Tämän vuoksi kasvava joukko erilaisia toimijoita on puhunut sen puolesta, että yhteiskunnissa kehitettäisiin lisää keinoja kanavoidea ympäristöahdistusta rakentavaan toimintaan ja toisaalta kasvatettaisiin tunnetaitoja (esim. Belkin 2020; Ympäristöahdistuksen mieli 2021). Tutkimus on myös osoittanut, että perheen ja kavereihin tapa keskustella ilmastomuutoksesta ja reagoida ilmastotunteiden ilmaisuun vaikuttaa lasten ja nuorten keinoihin hallita ilmastoahdistustaan (Ojala & Bengtsson 2019). Lähipiirin ratkaisukeskeinen ja tukeva puhetyö voi auttaa lapsia ja nuoria hallitsemaan vaikeita ilmastotunteitaan keinoihin, jotka tukevat hyvinvointia ja kannustavat ilmastotoimiin. Tuoreessa pro gradu -tutkimuksessa havaittiin sosiaalisen tuen välittävän ympäristöahdistuksen ja ympäristötekojen välistä yhteyttä (Nieminen & Palmo 2021). Erilaisilla toimilla on siis mahdollisuus vaikuttaa ympäristöahdistuksen myönteiseen käsittelyyn.

YMPÄRISTÖTUNTEET

On tärkeää erotella yleisen ympäristöahdistuksen lisäksi tarkemmin erilaisia tunteita, joita ympäristökriisiin liittyy. Tietoisuus näistä tunteista auttaa ymmärtämään paremmin ihmisten tilanteita ja kehittämään niihin rakentavia toimintamalleja. Osa ympäristötunteista nivoutuu vahvemmin yhteen ympäristöahdistuksen kanssa, ja osa on enemmän siitä erillään.

Kuten ympäristöahdistusta, myös ympäristötunteita on alettu laajemmin tutkia vasta aivan viime vuosina. Eräitä tunteita, kuten huolta, on

tosin tutkittu jo pitkään (kokoavan tulkinnan esittää van der Linden 2017). Ympäristötunteiden tutkimuksessa painotettiin pitkään toimintamotivaation selvittämistä (Kals & Müller 2012). 2010-luvulla tutkimus on laajentunut käsittelemään yhä useampia tunteita (johdannon tarjoaa Bladow & Ladino 2018).

Ympäristötunteiden määrittelystä ei ole olemassa täyttä yksimielisyyttä, kuten ei tunteiden määrittelystä ylipäätäänkään. Osa tutkijoista painottaa emootio-aspektia, osa käyttää affektitutkimuksen lähestymistapoja ja osa keskustelee aiheesta feelings-termin kautta (Pihkala 2019b; yleisesti von Scheve 2017). Varsin laaja yhteisymmärrys vallitsee kuitenkin siitä, että ympäristötunteita on monenlaisia ja että ne nivoutuvat usein yhteen muiden tunteiden kanssa. Koska ympäristöasiat ilmenevät usein ekososiaalisina seikkoina, ympäristötunteet voivat liittyä yhtä lailla ihmisten väliin viestintätilanteisiin kuin konkreettisten ympäristöongelmien kohtaamiseen (esim. Albrecht 2019).

Ympäristötunteet liittyvät läheisesti yhteen luonnonläheisissä ympäristöissä koettujen ”luontotunteiden” kanssa, mutta nämä kaksi tunteiden tyyppiä on kuitenkin mielekästä erotella: on eri asia esimerkiksi kokea helpotusta stressaavan työpäivän jälkeen metsässä (niin kutsuttu luontohelpotus) kuin kokea helpotusta hakkuu-uhan väistyessä vanhasta metsästä (niin kutsuttu ympäristöhelpotus). Samalla on huomioitava, että käytännössä nämä tunteiden tyypit usein yhdistyvät. Esimerkiksi kaupunkipuron ennallistamiseen osallistuva henkilö voi kokea samaan aikaan luontoympäristön tuomaa virvoitusta ja ympäristösyllisyyden tunteiden lievittymistä toiminnan kautta (Pihkala 2019b; vrt. Albrecht 2019).

Helppo kahtiajako ympäristötunteiden suhteen olisi niiden jaottelu positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin. Tämä jaottelu on kuitenkin usein vahvasti arvolatautunut ja myönteisten tunteiden ajatellaan olevan parempia tunteita kuin kielteiset. Asia ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen, sillä negatiivisiksi koetut tunteet voivat palvella erittäin tärkeitä elämänfunktioita (esim. Solomon & Stone 2002; Lomas 2016). Tämän

vuoksi tässä artikkelissa käytetään yleensä ilmaisua ”vaikeat tunteet”, joka viittaa samalla siihen, että ympäristökriisin keskellä myös monet positiiviset tunteet voivat muodostua vaikeiksi: esimerkiksi ihmiset saattavat kipuilla sen suhteen, onko heillä oikeutta kokea mielihyvää tai olla onnellisia, kun heidän elämäntapansa aiheuttavat ympäristölle kärsimystä (esim. Norgaard 2011).

Kaikki erilaiset tunteet pohjimmiltaan palvelevat elämää ja edistävät selviytymistä, jos ne pääsevät kanavoitumaan rakentavilla tavoilla (esim. Barrett ym. 2016; Nummenmaa 2010). Tunteita voidaan arvottaa monin eri tavoin. Tähän liittyy valenssin käsite, jota eri tutkijat käyttävät hivenen eri tavoin. Sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, tuntuuko kyseinen tunne henkilöstä hyvältä tai pahalta. Tunnetutkijat Bellocchi ja Turner (2019) analysoivat avartavalla tavalla valenssin erilaisia mahdollisia arviointikriteerejä, kuten mielihyvän tai häiriön tuntu, eettinen arvostus tai vastustus ja sosiaalinen hyväksyntä tai kiellettyys.

Ympäristötunteita on mahdollista jaotella monien eri mallien ja skeemojen mukaan. Seuraavassa nostetaan esiin keskeisiä ympäristötunteita monitieteellisen tutkimuksen valossa (vrt. Pihkala 2020b).

Ympäristökriisin ja ympäristöongelmien kohtaamiseen liittyy hämmästyksen ja yllätyksen tunteita, joista seuraa usein hämmennystä ja moraalitunteita. Voi ilmentyä pettymystä ja närkästystä, mutta myös kriiseihin ja järkytyksiin liittyviä tunteita, kuten järkytystä ja surua. Myös eriaisteisia traumoja voi esiintyä: esimerkiksi ilmastopakolaisuus voi olla hyvin traumaattista, mutta myös epäsuora median kautta saatu tieto ympäristöongelmien valtavuudesta voi traumatisoida (Kaplan 2020; Pihkala 2020c).

Uhkiin liittyviä tunteita ovat esimerkiksi pelko, huoli, ahdistus ja kauhu. Näitä kaikkia on havaittu ympäristökriisin yhteydessä, mutta yleisimpiä vaikuttavat olevan huoli ja pelko (esim. Hickman ym. 2021; Hyry 2019; McQueen 2021). Ympäristöahdistukseen voi liittyä avuttomuuden ja voimattomuuden tunteita, ylitsekäyvyyden tunnetta ja erilaisia levottomuuksia (Pihkala 2019b).

Surun ja menetyksen tunteita voi esiintyä monissa eri sävyissä ja lukuisiin eri seikkoihin liittyen. Muutoksiin liittyy aina menetyksen tunteiden mahdollisuus ja ympäristökriisin aikakausi on täynnä muutoksia. Surua voivat aiheuttaa esimerkiksi konkreettiset muutokset ja vauriot ekosysteemeille eli samalla ihmisille, vaikutukset ihmissuhteille, vaikutukset omille tulevaisuudensuunnitelmille ja vaikutukset paikkakunnan identiteettiin ja elintapoihin (Tschakert ym. 2019). Ympäristösuru onkin ollut kansainvälisesti yksi viime vuosina eniten tutkituista ympäristötunneista (Cunsolo & Ellis 2018). Aihetta käsitellään tarkemmin jäljempänä Nuorisobarometrin ympäristösuruun liittyvien kysymysten analyysin yhteydessä.

On tärkeää erottaa suru käsitteellisesti masennuksesta, sillä pohjimmiltaan suru ei ole mielenterveydellinen ongelma vaan terve psyykinen reaktio (Horwitz & Wakefield 2007). Se, missä määrin masennuksen tietyt sävyt ovat mahdollisesti terveitä reaktioita, on vuorostaan laajan akateemisen ja yhteiskunnallisen keskustelun aihe (esim. Corballis 2018). Joka tapauksessa ympäristökriisi on herättänyt myös monenlaisia masennusoireita, joiden tarkka tutkiminen on kuitenkin vielä kesken (Pihkala 2020a).

Syylisyyden ja vastuun tunteet ovat myös hyvin merkittävä ympäristötunteiden joukko. Koska ympäristöongelmat johtuvat ihmiskunnan toimista, ovat vastuun ja syylisyyden kysymykset syystäkin etulinjassa. Myös näitä tunteita esiintyy lukuisissa sävyissä. Raskaimmillaan ympäristökriisi herättää voimakasta häpeää, joka saattaa olla koko ihmislajiin liittyvää niin kutsuttua lajihäpeää (Aaltola 2020). Syylisyyden tunteiden skaala ulottuu lievestä vastuuntunneista vahvoihin syylisyydentuntoihin (Jensen 2019; Pihkala 2019b, 152–173). Aiheeseen liittyy laaja yhteiskunnallinen ja filosofinen keskustelu siitä, keiden tulisi kantaa syylisyyttä ja kuinka paljon. Häpeä ja syylisyys ovat molemmat vahvasti moraalisia ja sosiaalisia tunteita, jotka pyrkivät ohjaamaan käytöstä siihen suuntaan, mikä on oikein (Aaltola 2021). Näiden tunteiden lähelle sijoittuu riittämättömyyden tunne, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Sekä suru että vastuu voivat herättää suuttumusta eri muodoissa. Ympäristösuuttumuksen merkittävyyteen onkin aivan viime vuosina alettu herätä kansainvälisessä tutkimuksessa (suomeksi ks. Pihkala 2019b, 115–125). Suuttumus voi ilmentyä moraalisenä tuohtumuksena ja epäreilun tunteena, joka aikaansaa toimintaa epäkohtien korjaamiseksi (Antadze 2020; Stanley ym. 2021). Toisaalta ympäristöasioiden yhteydessä esiintyy defensiivistä suuttumusta, jopa raivoa. Suuttumukseen voi liittyä voimakasta syyttämistä ja vihareaktioita (Aaltola 2020). Aggressiota voi siis herätä sekä ilmastotoimien puolesta että niitä vastaan.

Tärkeä osa ympäristötunteita on voimauttavien tunteiden joukko. Lähtökohtaisesti kriisit aiheuttavat vaikeita tunteita, mutta sekä vaikeiden tunteiden käsittelystä että kriisien lievittämisestä voi herätä monenlaisia myönteisiä tunteita. Ihmiset kokevat mielihyvää, tyytyväisyyttä ja jopa tervettä ylpeyttä toiminnasta ekosysteemien kestävyys hyväksi. Tähän yhdistyy voimaantumisen ja pystyvyyden tunteita (Pihkala 2019b, 286–299). On havaittu, että yhteenkuuluvuuden tunteet sekä toisten ihmisten että ekosysteemien kanssa ovat monille ihmisille tärkeitä (esim. Hamilton 2020). Ympäristötoiminnassa esiintyy myös iloa ja helpotusta (esim. Bowman 2019, 298) sekä erilaisia toivon tunteita. Toivo voi ilmentyä esimerkiksi sekä perustavanlaatuisena luottamuksena ja pystyvyyden kokemuksena että toisaalta katteettomana toiveajatteluna (Ojala 2017; Pihkala 2017; Sangervo 2020).

YMPÄRISTÖTUNTEET NUORISOBAROMETRISSA

Nuorisobarometrissa 2021 kysyttiin suoraan seuraavien ympäristötunteiden kokemisesta: suru, haikeus ja riittämättömyys. Lisäksi kysyttiin mielihyväästä ja tyytyväisyydestä sanamuodolla ”Saan hyvän olon kestävien valintojen tekemisestä”. Kysymyksen voi nähdä kartoittavan tervettä ympäristöylpeyttä ja voimaantumisen tunteita. Myös kysymys ”Meidän nykyihmisten sivistyneisyyden mittarina on se maailma, joka meiltä jää” liittyy

osaltaan kunniakäsityksiin ja sitä kautta läheisesti ylpeys-tematiikkaan. Ilmastoahdistuksen kokemista ei kysytty suoraan, mutta kylläkin sitä, onko henkilö puhunut toisten kanssa ilmastoahdistuksesta viimeisen puolen vuoden aikana. Kaikkiin näihin kysymyksiin tuli myöntäviä vastauksia merkittävässä määrin, etenkin suruun, ja niistä keskustellaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Barometrin kysymyksissä voi nähdä liittymäpintoja myös moniin muihin ympäristötunteisiin. Epäreilun tunteisiin liittyvät etenkin seuraavat väitelause-kysymykset: ”Minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät toimi samoin”, ”Ekologisen jalanjäljen tulisi reilun takia jakautua tasaisemmin eri maiden kesken” ja ”Tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ympäristön tuhoaminen jatkuu”. Eettisen arvioinnin ulottuvuus liittyy luonnollisesti myös moniin muihin kysymyksiin, ja niissä on sikäli implisiittinen yhteys epäreilun tunteisiin. Esimerkiksi vastaukset väitelauseeseen ”Luonnon itseisarvo on huomioitava päätöksenteossa” ilmentävät näkemyksiä siitä, onko luonnon arvon huomioimatta jättäminen epäreilua.

Eräät barometrin kysymykset liittyvät myös luottamuksen ja hämmennyksen tunteisiin. Kuten edellä lyhyesti mainittiin, on ympäristökysymyksiin usein liittynyt hämmennyksen tunteita. Nämä ovat johtuneet osittain asioiden kognitiivisesta vaikeudesta (Gifford ym. 2018). Merkittävässä määrin syynä ovat kuitenkin olleet myös ympäristöpoliittiset erimielisyydet ja osittain tietoinen hämmennyksen luominen. On paljastunut esimerkiksi eräiden öljy-yhtiöiden tarkoituksellisia hämmennyskampanjoita, joilla on jo vuosikymmenten ajan pyritty – ja onnistuttu – istuttamaan epäluuloa etenkin ilmasto-kysymysten suhteen (Oreskes & Conway 2010). Hämmennyksen tunteiden yhteydessä on siis läheisesti kyse myös luottamuksen tunteista.

Merkittävä nuorten ilmastotunteiden tutkija, ruotsalainen psykologi ja kasvatustieteilijä Maria Ojala on tuoreessa artikkelissaan tarkastellut nuorten luottamusta ilmastotieteeseen ja tämän asian yhteyksiä tunteiden kanssa pärjäämiseen (Ojala 2021; ks. myös Ojala & Bengtsson 2019).

Ympäristöahdistuksen ilmiö ja luottamuskysymykset liittyvät läheisesti toisiinsa, sillä epäluottamuksen kokeminen voimistaa ahdistusta (Jones & Davison 2021; Pihkala 2020a). Barometrivastauksissa näkyy sekä suomalaisten nuorten vahva luottamus ilmastotieteeseen (87 %) että pienen epäilijä-vähemmistön olemassaolo (4 %). Kysymystä nuorten luottamuksesta ilmastopolitiikkaa kohtaan käsitellään lisää jäljempänä.

TUNTEIDEN TUNNISTAMISEEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ BAROMETRISSA

Selkein ympäristötunteiden tunnistamiseen vaikuttanut tekijä barometrissa oli sukupuoli. Tämä on täysin linjassa aiempien tunteisiin liittyvien kyselyiden ja tutkimusten kanssa. Monimuuttajaisista syistä johtuen miehet sosiaisoituvat nykyisissä teollisuuskulttuureissa siihen, että he eivät tunnista tunteita yhtä paljon kuin naiset eivätkä puhu niistä yhtä paljon (esim. Abbruzzese ym. 2019; Ahmed 2018). Perustavanlaatuisia määrittäviä tekijöitä ovat siis se, tunnistaako ihminen ylipäättään tunteitaan ja se, haluaako hän myöntää tunteidensa olemassaolon, jos hän tunnistaa niitä.

Ympäristötunteiden suhteen on vielä keskimääräistä suurempi mahdollisuus siihen, että niitä ei osata tai haluta tunnistaa, koska ympäristötunteet ovat usein sosiaalisesti kiistelty asia. Ympäristötunteiden tunnistamiseen ei ole myöskään annettu yhteiskunnassa kannustusta kuin vasta aivan viime vuosina, ja kannustuksen määrä vaihtelee yhä suuresti. Ympäristötunteita koskeissa kyselyissä ja haastattelututkimuksissa on havaittu, että naiset tunnistavat näitä tunteita itsessään huomattavasti enemmän kuin miehet. Esimerkiksi Sitran ilmastotunne-kansalaiskyselyssä naiset tunnistavat lähes jokaista kysyttyä 26:ta tunnetta itsessään enemmän kuin miehet. Poikkeuksen muodostivat vain vastahakoisuutta kuvaavat tunteet – skeptisyys/epäily, tylsistyminen/kyllästyneisyys ja torjuminen/kieltäminen – joita miehet vuorostaan tunnistivat itsessään enemmän (Hyry 2019).

On siis tärkeää tarkastella sosiaalisia, kulttuurillisia ja psykologisia tekijöitä, jotka vaikuttavat

ihmisten alttiuteen tunnistaa itsessään ympäristötunteita. Tällaista tutkimusta on tehty kansainvälisesti jonkin verran. Esimerkiksi du Bray ym. (2019) tarkastelivat ilmastokriisiin liittyviä tunteita neljässä saarivaltiossa eri puolilla maailmaa ja ottivat huomioon kulttuurin vaikutuksen tunteisiin. Nämä tutkijat havaitsivat, että sukupuolen lisäksi paikallinen tapakulttuuri vaikutti esimerkiksi siihen, näytetäänkö ilmastosuuttumusta julkisesti. Lisäksi on tärkeää huomioida ympäristöahdistukseen ja vaikeisiin ympäristötunteisiin liittyvä psyykkinen vaikeus. On sängen yleistä, että ihmisillä ilmenee psyykkistä torjuntaa tai etäisyyden pitämistä ympäristötunteisiin (Hoggett 2019; Haltinner & Sarathchandra 2018). Jos henkilö ei kykene käsittelemään omaa ympäristöahdistustaan, hän saattaa reagoida aiheeseen ja siihen liittyviin tunteisiin defenstiivisesti, kuten torjumalla tai vähättelemällä. On siis tarpeen huomata, että ympäristöahdistusta ja vaikeita ympäristötunteita kokevia ihmisiä on todennäköisesti aina enemmän kuin mitä itsetunnistamiseen perustuvat kyselyt tuovat esiin. Voimakas vastahakoisuus ympäristöahdistusta kohtaan voi hivenen paradoksaalisesti olla joissain tapauksissa yksi piilevän ympäristöahdistuksen merkki, mutta tämän arvioiminen vaatii tilannekohtaista tutkimista.

Sukupuolen lisäksi alue ja koulutustaso vaikuttivat molemmat merkittävän paljon ympäristötunteiden tunnistamiseen ja ilmastoahdistuksesta puhumiseen. Alueellisesti Uusimaa ja muut suuria kaupunkeja sisältävät seudut erottuvat. Ympäristökeskustelun sävyt ovat keskimäärin erilaisia maaseudulla ja kaupungeissa, vaikka liian vahvoja yleistyksiä onkin syytä välttää tässä asiassa. Eräissä tutkimuksissa on havaittu, että monet maa- ja metsätaloudessa työskentelevät ihmiset kokevat, että heitä syyllistetään ympäristökeskustelussa, mikä heijastaa asiaan liittyviä jännitteitä ja psykososiaalista vaikeutta (ks. esim. Jarva 2019). Lisäksi tunteista puhumisen kulttuurit voivat olla erilaisia, ja esimerkiksi identiteetin muodostamiseen voi olla suurempaa vapautta kaupunkiympäristössä, jossa sosiaalinen kontrolli on usein vähäisempää.

Koulutustason ja opiskelupaikan vaikutukseen yhdistyi myös iän vaikutus. Yhtäältä korkea koulutustaso ja lukio sekä yliopisto opiskelupaikana korreloivat kaikkien mitattujen ympäristötunteiden vahvemman tunnistamisen kanssa. Tätä tasoitti kuitenkin iän vaikutus, sillä peruskoululaiset puhuivat paljon ilmastoahdistuksesta ja tunnistavat paljon ympäristötunteita. Lukiolaiset ja yliopisto-opiskelijat tunsivat tunteita ja puhuivat ilmastoahdistuksesta eniten, mutta kolmantena ryhmänä oli peruskoululaiset. Ikäryhmittäin vertailtuna 15–19-vuotiaat tunsivat hivenen enemmän vaikeita ympäristötunteita kuin muut ikäryhmät, mikä on merkittävä tieto. Selittäviä tekijöitä on todennäköisesti monia. Nuorimmat ovat kasvaneet merkittävällä tavalla ympäristökriisin aikana, ja se on keskimäärin vahvassa roolissa heidän tietoisuudessaan sekä sosiaalisessa todellisuudessaan. Nuorimmat ovat myös eettisesti ja tunteiden kannalta herkässä iässä.

Iän vaikutus herättää tarpeen jatkotutkimukselle siitä, onko ympäristöahdistusta erityisen voimakkaasti nuorimpien ikäryhmien keskuudessa. Etenkään alle 15-vuotiaista ei ole juuri olemassa ympäristöahdistustutkimusta (ks. kuitenkin artikkelit teoksessa Pekkarinen & Tuukkanen 2020; kansainvälisesti esim. Hickman 2020), ja on myös mahdollista, että tilanne muuttuu nopeasti kriisien pahentuessa ja kriisitietoisuuden kasvaessa. Barometrissa ilmenneen toiveikkuuden voisi kenties nähdä tasapainottavan voimakasta ahdistusta, mutta ehkä kyse onkin juuri siitä Sangervon tutkimuksessa (2020) esiin tulleesta seikasta, että ahdistus, toivo ja ilmastotoiminta olivat kaikki yhteydessä toisiinsa.

Kokemus kuulumisesta seksuaalivähemmistöön vaikutti huomattavan paljon ympäristötunteiden tunnistamiseen ja ilmastoahdistuksesta puhumiseen, samoin kuin kokemus syrjityksi tulemisesta. Nämä seikat ovat hyvin huomionarvoisia ja vaativat selvästi jatkopohdintaa. Kansainvälisesti ympäristösuru-tutkimuksessa on esitetty, että seksuaalivähemmistöjen kokema syrjintä sisältäisi samankaltaisuutta ympäristösuraa kokevien ihmisten syrjinnän kanssa ja ehkä myös

luonnon kokeman syrjinnän kanssa (Sandilands 2017). Queer Ecology -tutkimussuuntauksessa on tarkasteltu laajemminkin ympäristöasioihin ja seksuaalivähemmistöihin liittyvien tekijöiden suhteita (Erickson & Sandilands 2010).

ILMASTOAHDISTUKSESTA PUHUMINEN

Barometri paljastaa tärkeällä tavalla, kuinka yleistä ilmastoahdistuksesta puhuminen nykyään on suomalaisten nuorten keskuudessa, vaikka myös jakautuneisuutta on näkyvissä. Kuten taulukko 1 kuvaa, enemmistö oli puhunut aiheesta viimeisten kuuden kuukauden aikana, mutta huomattava osuus myös vastasi, ettei ole puhunut. Nämä vastaukset eivät tietenkään vielä kerro, missä sävyssä ilmastoahdistuksesta on puhuttu, eikä niitä voi käyttää suoraan tunnuslukuina siitä, kuinka suuri osa nuorista kokee jonkinlaista ilmastoahdistusta. Korrelaatioanalyysi kuitenkin osoitti, että ilmastoahdistuksesta puhuminen oli yleisempää vaikeita ilmastotunteita kokevien nuorten keskuudessa (analyysissä summamuuttuja tunteista haikeus, suru, ja/tai riittämättömyys: $r = .36$, $p < .001$). Lisäksi, kun otetaan huomioon se, että ahdistuksesta puhuminen ei aina ole helppoa, ja ilmastoahdistukseen liittyy vielä erityisiä jännitteitä, nämä luvut kertovat joka tapauksessa ilmiön merkittävydestä. Tulokset, joita barometrissa saatiin tarkemmissa kysymyksissä erilaisista vaikeista ympäristötunteista, kertovat myös osaltaan jonkinlaisen laveasti määritellyn ympäristöahdistuksen yleisyydestä nuorten keskuudessa.

Sukupuoli ja alue vaikuttivat voimakkaasti ilmastoahdistuksesta puhumiseen. Naisista selkeä enemmistö oli puhunut asiasta usein tai joskus, miehistä alle puolet. Muunsukupuoliset olivat puhuneet miehiä selvästi enemmän mutta jonkin verran naisia vähemmän.

Helsinki-Uudenmaan alueella ilmastoahdistuksesta puhuminen oli yleisempää verrattuna Etelä-, Länsi-, Pohjois- ja Itä-Suomen alueisiin. Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoitti, että pienempien alueiden vertailu voisi olla jatkotutkimuksessa tärkeää. Poimintona voisi mainita

**TAULUKKO 1. PUHUNUT MUIDEN KANSSA ILMASTOAHDISTUKSESTA
(% VIIMEISEN KUUKAUDEN AIKANA)**

	Kyllä (usein/joskus)	Ei
Kaikki	59 (19/40)	41
Sukupuoli		
Nainen	74 (26/48)	26
Mies	44 (12/32)	55
Muu	67 (17/50)	33
Alue		
Helsinki-Uusimaa	64 (23/41)	35
Etelä-Suomi	56 (18/38)	44
Länsi-Suomi	58 (20/38)	42
Pohjois- ja Itä-Suomi	55 (11/44)	44

esimerkkeinä, että vaikka maaseutuvaltaisemmissa sekä pohjoisemmissa maakunnissa aiheesta puhuneita oli huomattavasti vähemmän (esim. Etelä-Pohjanmaalla 44 % ja Keski-Pohjanmaalla 45 %), Lapissa aihe oli puhuttanut enemmän (61 %), kenties alueella ilmenevien monien ympäristökysymysten ja -kiistojen vuoksi.

SURU YMPÄRISTÖASIOIDEN VUOKSI

Koska ympäristösuru on niin keskeinen ympäristötunne, barometriin sisällytettiin kaksi kysymystä siitä. Väitteen ”Tunnen surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajien sukupuutosta” fokus on biodiversiteetin heikkenemisessä, mutta samalla väite kartoittaa laajasti ympäristösuraa. Toinen väite, ”Koen haikeutta sellaisista elinympäristöni tai paikkakuntani muutoksista, joihin ympäristökrisi on vaikuttanut”, korostaa omalla paikkakunnalla ja lähiympäristössä tapahtuneita surun aiheita. Haikeus on tunnesana, jossa surumielisyyteen yhdistyy tietty arvostus ja usein myös kiitollisuus. Ihminen kokee haikeutta jonkin arvostamansa asian muuttumisprosessista. Haikeutta voi kokea, vaikkei muutos olisi vielä kokonaan tapahtunut: haikeutta liittyy

yleisellä tavalla usein ajan kulumiseen ja vanhenemiseen.

On varsin merkittävä tulos, että Nuorisobarometrissa 76 prosenttia nuorista ilmaisi kokevansa surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajien sukupuutosta. Vain 9 prosenttia oli eri mieltä. Yhtenä vertailukohtana voi käyttää kyselytietoa ilmastosurusta. Sitran ilmastotunnekyselyssä ilmastosurua tunnisti keskimäärin 34 prosenttia suomalaisista ja nuorimmasta ikäryhmästä (15–30 v.) täsmälleen saman verran. Tuoreessa kansainvälisessä tutkimuksessa suomalaisista vastaajista (16–25 v.) 58 prosenttia tunnisti itsessään ilmastomurhetta ja 54 prosenttia ilmastosurua (Hickman ym. 2021). Näitä ympäristösurun eri muotoja verrattaessa on mahdollista tulkita, että ilmastosuru on sosiaalisesti ristiriitaisempi aihe ja ”monimuotoisuussuru” sekä ”sukupuuttosuru” ovat laajemmin hyväksyttyjä. Monimuotoisuuden heikkeneminen ja sukupuutot ovat myös konkreettisempia asioita, vaikka ne ovatkin hyvin laajoja ilmiöitä ja tapahtuvat osin kaukana, osin lähellä. Ilmastosuru voi olla hivenen hahmottomampaa, mutta toisaalta kansainvälisessä tutkimuksessa sitä on havaittu kasvavassa määrin (Cunsolo & Ellis

2018). Sisällöllisesti näillä surun aiheilla on toki yhteyksiä, sillä ilmastokriisi aiheuttaa osaltaan monimuotoisuuden vähenemistä ja sukupuuttoja. On myös mahdollista, että tietoisuus ympäristösurusta on kasvanut nuorten keskuudessa jo sinä puolentoista vuoden aikana, mikä Sitran kyselyn ja Nuorisobarometrin välissä oli.

On tunnettu tosiasia, että lapset usein välittävät paljon elämistä ja etenkin osasta niistä (esim. LoBue ym. 2013). On mahdollista, että lajien sukupuutto koskettaa myös eläinrakkauden vuoksi paljon lapsia ja nuoria. Mielenkiintoista on lisäksi pohtia sosiaalisten odotusten mahdollista vaikutusta vastaajiin. Pideräänkö nykyään ympäristösurun ilmaisemista yhtenä eettisen ihmisen mittarina nuorten keskuudessa eli missä määrin vastaajat ajattelivat sitä, että tähän väitteeseen tulikin vastata myöntävästi? Surun läsnäoloa kuitenkin tukee aiempi tutkimus. Se on osoittanut nuorten kokevan ympäristösurua monesta eri syystä, mukaan lukien eläinten kärsimys ja sukupuutot, luonnon ja ympäristön muuttuminen, sosiaalisten suhteiden vauriot ja epäreilisuus ilmastokriisin vaikutuksesta omaan elämään sekä tulevaisuuden näkymiin (esim. Hiser & Lynch 2021; Hickman 2020; Martiskainen ym. 2020; Kelly 2017; vrt. Tschakert ym. 2019). Riippumatta siitä, mikä surun aiheuttaa, nuorille tulisi tarjota mahdollisuus saada lisätietoa ja tukea surun ja ahdistuksen tunteiden käsittelyyn, kuten erilaiset järjestöt jo tarjoavatkin esimerkiksi erilaisten työpajojen kautta (Belkin 2020; Ympäristöahdistuksen mieli 2021).

Tulokset eivät kerro tarkasti ympäristösurun *voimakkuudesta*, mutta toki ”täysin samaa mieltä”-vastausten suuri määrä viittaa tiettyyn voimakkuuteen. Haastattelututkimuksissa on havaittu sekä voimakasta murhetta että lievempää mutta pitkäkestoista alakuloisuutta (esim. Hickman 2020). Yksi tärkeä jatkotutkimustehtävä on nuorten erilaisten ympäristösurun muotojen tarkempi tarkastelu. Sellaisessa olisi tärkeää huomioida sekä terve, joskin vaikea, ympäristösuru että mahdolliset masennusjaksot.

Suru piirtyy siis kaikkienensa erittäin merkittävänä ympäristötunteena. Sen eräs hyvin

huomionarvoinen piirre on sen tietty *yhdistävä* luonne. Ympäristösurun kohdalla erot erilaisten ihmisten välillä ovat selvästi pienempiä kuin monien muiden tunteiden kohdalla. Barometrissa huomattavan monet miehetkin ilmaisivat ympäristösurua: keskiarvo 3,59, naisilla huima 4,31 (asteikolla 1–5). Tätä voi verrata Sitran ilmastotunne-kyselyyn, jossa erot nuorimpien ja vanhimpien ikäluokkien välillä olivat yleensä hyvin suuret, mutta surun kohdalla lukemat olivat samankaltaisia: kaikenikäisten keskiarvo 34 prosenttia, nuorimmilla 34 prosenttia, vanhimmilla 32 prosenttia (Hyry 2019). On todennäköistä, että nuorten ja iäkkäämpien ympäristösurut ovat osin samankaltaisia ja osin erilaisia, mutta yhtä kaikki ympäristösuru vaikuttaisi muodostavan kategoriana merkittävän yhdistävän tekijän. On kiinnostavaa pohtia, voisiko ympäristösurun kautta löytyä yhteyksiä eri sukupolvien ja muutenkin erilaisten ihmisten välille, jos yhteisöissä on riittävän turvallisia paikkoja ja tilanteita ympäristösurusta puhumiseen (vrt. Cunsolo & Ellis 2018).

HAIKEUS OMAN ELINYMPÄRISTÖN MUUTOKSISTA

Kysymys haikkeudesta oman elinympäristön ja paikkakunnan muutosten suhteen oli nuorille siinä mielessä haastava, että he eivät ole seuranneet näitä muutoksia yhtä pitkään kuin vanhemmat ihmiset. Tätä eroa lähtökohtaisessa ekosysteemien ja paikkakunnan tilan ymmärryksessä on kutsuttu esimerkiksi ”muuttuvien perusymmärrysten syndroomaksi” (*shifting baseline syndrome*, Soga & Gaston 2018). Vastaavasti ympäristöpsykologian ja -kasvatuksen tutkija Peter Kahn (2002) on puhunut ”ympäristömuistimenetyksestä” sukupolvien välillä (*environmental generational amnesia*). Jos ei tiedetä, mitä on menetetty, on lähtökohtaisesti vaikeampaa kokea suurta kriisitietoisuutta. Tosin tästä lähtökohtaisesta vaikeudesta huolimatta suomalaisten nuorten ympäristöhuoli ja -tietoisuus ovat olleet korkealla tasolla. Samalla on huomattava, että jos vanhemmilta sukupolvilta olisi kysytty sama

kysymys, olisivat myöntävät vastaukset voineet olla huomattavasti suurempia.

Kysymyksellä haettiin kokemuksia ympäristökriisin vaikutuksista sekä ekosysteemeille että paikkakunnan *sosiaaliselle todellisuudelle*. On tiedossa, että monet nuoret kokevat surullisena sen, että ympäristökriisi on vaikuttanut negatiivisesti heidän sosiaalisiin suhteisiinsa. Esimerkiksi isovanhempien ja nuorten näkemykset ilmastokriisin vakavuudesta voivat erota toisistaan voimakkaasti ja aiheuttaa vaurioita sosiaalisiin suhteisiin, jopa välirikkoja (esim. Jones & Davison 2021). Vaikutuksia voi olla myös nuorten keskinäisiin suhteisiin. Avoimeksi kuitenkin jää, yhdistyikö kysymys nuorten mielessä myös sosiaalisiin suhteisiin kohdistuneisiin muutoksiin.

Yksi tausta kysymykselle on niin kutsuttu *solastalgia*-tutkimus. Tämä australialaisen ympäristötutkija Glenn Albrechtin kehittämä uudistermi tarkoittaa elinympäristön negatiivisesti koetuista muutoksista aiheutuvia kielteisiä tunteita ja etenkin surun tunteita. Solastalgia on ikään kuin koti-ikävää, jota henkilö tai ryhmä kokee, vaikka yhä asuu kodissaan, koska kotiin olennaisesti kuuluva ympäristö on niin suuresti muuttunut tai jopa tuhoutunut (Albrecht 2019). Solastalgiaa on havaittu esimerkiksi suurten kaivoshankkeiden keskelle joutuneen paikallisväestön keskuudessa, mutta käsitettä on sovellettu myös kaupunkiympäristön muutosten henkisiin seurauksiin eli niin kutsuttuun urbaaniin solastalgiin (Galway ym. 2019). Eräät tutkijat ovat esittäneet, että solastalgialla voi olla vahvoja eksistentiaalisia piirteitä (Askland & Bunn 2018). Solastalgia asettuu siis osaksi ympäristösurun ja joskus myös ympäristöahdistuksen ilmiötä.

Barometrissa 39 prosenttia nuorista kertoi kokevansa haikeutta oman elinympäristön muutoksesta. Keskiarvoksi muodostui 3,09, kun surun kohdalla keskiarvo oli 3,94. Lukema oli siis selvästi pienempi kuin ympäristösurun hyvin suuri lukema, mutta kuitenkin merkittävä. Vanhin ikäryhmä (25–29 vuotta) nuorista erottui siten, että sen keskuudessa oli eniten ”täysin samaa mieltä” vastanneita, 14 prosenttia (samaa mieltä 27 %). Tämä voisi selittyä sillä, että nämä nuoret ovat ehtineet

havainnoida muutoksia pidempään. Toisaalta ympäristöhaikeudenkin kokonaismäärässä nuorin ikäluokka nousi silti suurimmaksi, 42 prosenttia (11+31), mikä kertoo vaikeiden ympäristötunteiden yleisyydestä nuorimpien keskuudessa.

Haikeus-kysymys täten täydentää osaltaan kuvaa ympäristösurun tunteiden yleisyydestä. Nämä kaksi barometrikysymystä yhdessä osoittavat, että sekä globaalit ympäristöongelmat että paikalliset muutokset herättävät surua, mutta yleistä ympäristösurua monimuotoisuuden vähenemisestä ilmaistiin koettavan selvästi enemmän. Ympäristösurun jatkotutkiminen ja keinojen etsiminen sen rakentavaksi käsittelemiseksi piirtyvät tärkeinä tehtävinä barometrin tulosten analyysin perusteella.

RIITTÄMÄTTÖMYYS ILMASTOKÄYTTÄYTYMISESTÄ

Ympäristöasioihin liittyvä riittämättömyyden tunne sijoittuu läheiseen yhteyteen syyllisyyden, vastuun ja häpeän tunteiden kanssa. Lisäksi se on yhteydessä niin kutsuttuun ylitsekäyvyyden tunteeseen: englanniksi tämä tunne, *feeling overwhelmed*, on ihmisten usein sanoittama ympäristö- ja ilmastotunne (esim. Verlie 2019; Verlie ym. 2021; Hiser & Lynch 2021). Termille ei ole suomeksi sellaista yksinkertaista vastinetta, joka olisi arkikäytössä. Toisaalta suomen termi riittämättömyyden tunne ilmaisee vuorostaan sellaisia sävyjä, joille ei ole englanniksi yhtä ytimekästä ja laajassa käytössä olevaa ilmaisua. *Feeling inadequate* on lähellä, mutta tätä sävyä ei usein kysytä tunnetutkimuksissa. Riittämättömyyden ja ylitsekäyvyyden tunteista ympäristöasioiden yhteydessä keskustelee tarkemmin Pihkala (2019b, 53–55, 169–171).

Riittämättömyyden tunne on nähdäksemme tärkeä ympäristötunnesävy, koska se tarjoaa mahdollisuuden sanoittaa sellaisia rajoittuneisuuden tunteita, jotka eivät ole vahvasti syyllisyyttä tai häpeää. Sekä syyllisyys että häpeä ovat monin tavoin vaikeita tunteita käsiteltäviksi: niihin liittyy erimielisyyttä määritelmien suhteen, niitä on usein vaikea tunnistaa tai myöntää itsessä, ja niihin liittyy sosiaalisia ristiriitoja (Aaltola 2020).

Ympäristösyllisyyteen ja -häpeään liittyy vielä omia voimakkaita psykososiaalisia jännitteitään, kuten edellä kuvattiin.

Barometrissa kysyttiin riittämättömyyttä nimenomaan omaan ilmastokäyttäytymiseen liittyen. Sitä tunnistettiin koettavan paljon vähemmän kuin surua ja jonkin verran vähemmän kuin haikeutta: keskiarvo oli 2,95. Kaikkienensa 35 prosenttia nuorista kertoi kokeneensa riittämättömyyttä (7 % täysin samaa mieltä); eri mieltä oli 36 prosenttia (täysin eri mieltä 10 %). Riittämättömyyttä kokevia ja ei-kokevia oli siis karkeasti ottaen yhtä paljon.

Ikäryhmien erot piirtyvät kiinnostavina riittämättömyyden suhteen. Jos barometrin tuloksia jälleen verrataan Sitran ilmastotunnekyselyyn vuodelta 2019, huomataan, että siellä riittämättömyyden tunne oli kaikkien 26 kysytyn tunnesävyyn joukosta kolmanneksi eniten myönteisiä vastauksia saanut: kaikkienensa 44 prosenttia suomalaisista tunnisti sitä itsessään. Ilmastoriittämättömyyden tunnistaminen oli yleisintä 46–55-vuotiaiden keskuudessa, 49 prosenttia, ja vanhimmastakin ikäluokasta sitä koki 45 prosenttia; nuorimmasta 38 prosenttia. Hyvin kiinnostavasti riittämättömyys oli yksi niistä harvoista kielteisistä ilmastotunteista, joita nuoret eivät tunnistanee suhteessa eniten, vaan nimenomaan vanhemmat ikäluokat. Nuoret tunnistivat siis Sitran kyselyssä syllisyyttä ja häpeää selvästi enemmän kuin muut ikäluokat ja vuorostaan riittämättömyyttä vähemmän.

Kansallisesti on merkittävää, että näin suuri osa väestöstä tunnistaa riittämättömyyttä itsessään. Se, että kahden eri tutkimuksen valossa 35–38 prosenttia nuorista tunnistaa ilmastoriittämättömyyttä, kertoo siitä, että tähän tunteeseen tulisi kyetä vastaamaan rakentavalla tavalla.

TOIMINTA, AHDISTUS JA MIELIHYVÄ

Vaikka ilmastokriisi herättää monia vaikeita tunteita, toimiminen sen hillitsemiseksi voi olla myös mielihyvän, merkityksen ja toivon lähde. Ilmastotoiminta ei ole vain luopumista, vaan siitä voi itsekkin saada paljon. Tunteet voivat myös olla läheisesti yhteydessä toisiinsa. Siksi on tärkeää

pyrkä selvittämään sekä vaikeiden että voimauttavien tunteiden vaikutukset käytöksen. Toisaalta on myös aiheellista pyrkiä analysoimaan, missä määrin erilaisia ilmastotunteita on mielekästä erotella toisistaan.

Vastataksemme näihin kysymyksiin selvitimme tarkemmin, millä tavalla erilaiset tunteet ovat yhteydessä toisiinsa ja toimintaan. Tätä tarkasteltiin korrelaatiokertoimin, faktorianalyysin ja regressioanalyysin avulla.

Kuvaavien tulosten osalta ilmastotoiminnan suhteen voidaan huomata, että 85 prosenttia vastaajista oli vähentänyt kulutustaan ylipäättään viimeisimmän kuuden kuukauden aikana, ja 39 prosenttia oli luopunut jostain itselle tärkeästä asiasta ympäristösyistä (keskiarvo 2,94). Tunteiden osalta sisällytimme analyyseihin kokemuksen surusta luonnon monimuotoisuuden heikentymisen ja lajien sukupuuton suhteen, riittämättömyyden omasta ilmastokäyttäytymisestä sekä ilmastoahdistuksesta puhumisen tiheyden (ks. kuvaavat tulokset yllä). Näiden lisäksi tarkastelimme mielihyvän ja optimismin kokemuksia. 75 prosenttia (keskiarvo 3,96) vastaajista ilmaisi saavansa hyvää oloa kestävien valintojen tekemisestä. Myös ilmastokriisiin liittyvä optimismi oli yleistä ja kasvanut viime Nuorisobarometrissa. 70 prosenttia (keskiarvo 3,81) vastaajista uskoi, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja.

Korrelaatioiden suhteen huomasimme, että kaikki edellä mainitut vertailuun valitut tekijät (eli muuttujat) korreloivat positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi keskenään. Tosin usko maailmanlaajuisesti kestävien ratkaisujen löytämiseen korreloi muiden muuttujien kanssa vain heikosti. Vahvimmat korrelaatiot olivat kestävästä valinnoista tulleen hyvän olon yhteys tärkeästä asiasta luopumiseen, hyvän olon yhteys suruun sekä riittämättömyyden yhteys suruun.

Faktorianalyysissä (*Principal Axis Factoring, Direct Oblimin*) kaikki muuttujat latautuivat samalle faktorille, vaikkakin usko maailmanlaajuisesti kestävien ratkaisujen löytämiseen latautui vain heikosti (.18). Kaikki muut muuttujat vaikuttavat siis mittaavan ainakin osin samaa

ilmiötä. Vahvimmat lataukset olivat kestävien valintojen tekemisestä tulleella hyvällä ololla, surulla luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä sekä itselle tärkeästä asiasta luopumisesta ympäristösyistä (.67/.65/.64; muut kertoimet: .45-.53). Tulokset siis tukivat korrelaatiotaulukossa havaittuja yhteyksiä sekä aiemmin huomattua yhteyttä voimauttavien ja vaikeiden tunteiden sekä toiminnan välillä (Sangervo 2020).

Kahdessa erillisessä **regressioanalyysissä** käytettiin lineaarista regressiomallia, joissa ennustettiin, 1) ovatko vastaajat vähentäneet kulutustaan viimeisten kuuden kuukauden aikana ja 2) ovatko vastaajat luopuneet jostain itselleen tärkeästä asiasta ympäristösyistä. Mallissa kontrolloitiin sukupuolen vaikutus (Mies=0; Nainen=1).

Ensimmäinen malli oli tilastollisesti merkitsevä, ja sen korjattu selitysaste oli 17 prosenttia. Vahvuusjärjestyksessä hyvä olo ($\beta=.21, p<.001$), suru ($\beta=.13, p<.001$), ilmastoahdistuksesta puhuminen ($\beta=.11, p<.001$) ja uskominen ratkaisujen löytymiseen ($\beta=.07, p=.003$) olivat yhteydessä kulutuksen vähentämiseen. Sen sijaan haikeus ja riittämättömyys eivät olleet yhteydessä kulutuksen vähentämiseen tässä mallissa, jossa muiden muuttujien vaikutus oli huomioitu. Myös toinen malli oli tilastollisesti merkitsevä, ja sen korjattu selitysaste oli 29 prosenttia. Kaikki muuttujat olivat yhteydessä tärkeästä asiasta luopumiseen,

vahvuusjärjestyksessä hyvä olo ($\beta=.28, p<.001$), suru ($\beta=.15, p<.001$), ilmastoahdistuksesta puhuminen ($\beta=.14, p<.001$), haikeus ($\beta=.11, p<.001$), riittämättömyys ($\beta=.08, p<.001$) ja uskominen ratkaisujen löytymiseen ($\beta=.04, p=.049$).

Tunnekokemukset olivat siis yhteydessä niin toisiinsa kuin ilmastotoimintaan. Analyysseissa suurin yhteys toimintaan oli kestävästä valinnoista tulleella hyvällä ololla. Se oli sekä erittäin yleistä että vahvasti yhteydessä oman kulutuksen vähentämiseen ja tärkeästä asiasta luopumiseen. Tämä voi kuvata sitä, miten ihmiset haluavat toimia oikeaksi tulkitsemallaan tavalla, vaikka se merkitsisi myös osaltaan jostain muusta luopumista, sekä tuntevat hyvää oloa toimiessaan niin. Se onkin esimerkki niin kutsutuista moraalista tunteista. Ne auttavat meitä arvioimaan, mikä toiminta on moraalisesti oikein ja mikä väärin. Kun koemme toimivamme väärin, meistä voi tuntua pahalta, ja kun oikein, hyvältä. Esimerkiksi Roeser (2018) esittääkin, ettei moraalinen päätöksenteko ole mahdollista ilman moraalisia tunteita.

Kansainvälisessä tutkimuksessa ilmiötä on lähestytty käsitteellä *warm glow*. Se tarkoittaa kestävästä tai prososiaalisesta toiminnasta heräävää hyvän olon tunnetta, ja sen on havaittu olevan yhteydessä kestävään toimintaan (Schneider ym. 2021). Mikäli uskoo ympäristöystävällisen toiminnan herättävän hyvää oloa, käyttäytyy

TAULUKKO 2. KORRELAATIOKERTOIMET ILMASTOTUNTEIDEN JA TOIMINNAN VÄLILLÄ.

	1	2	3	4	5	6	7
1. Kulutuksen vähennys							
2. Luopuminen	.31						
3. Suru	.28	.38					
4. Haikeus	.15	.29	.30				
5. Riittämättömyys	.17	.31	.40	.29			
6. Ahdistuksesta puhuminen	.24	.33	.31	.22	.29		
7. Optimismi	.12	.12	.12	.08	.07	.06	
8. Hyvä olo	.34	.45	.42	.26	.31	.33	.14

Huom. kaikki korrelaatiot tilastollisesti merkittäviä, $p < .05$

todennäköisemmin niin (van der Linden 2018; Jia & van der Linden 2020). Hyvän olon tunteminen ympäristöstävällisestä toiminnasta taas voi vahvistaa tulevaisuuden aikomuksia jatkaa sen mukaista käytöstä (Hartmann ym. 2017).

On merkillepantavaa, että kestävästä valinnoista tullut hyvä olo oli vahvasti yhteydessä myös itselle tärkeästä asiasta luopumiseen sekä suruun luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä. Voineekin olettaa, että kestävä toiminta ei tuntuisi hyvältä, ellei kestävä toiminta tuntuisi pahalta. Luopuminen, suru ja ilmastoahdistuksesta puhuminen olivat lisäksi yhteydessä kulutuksen vähentämiseen eli toimintaan ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Koska nämä muuttujat vaikuttavat osin mittaavan samaa asiaa, taustalla voi olla yhtenäinen prosessi. Luonnon monimuotoisuuden häviäminen ja ilmastokriisi voivat herättää surua ja ilmastoahdistusta, mikä saattaa johtaa itselle tärkeistä asioista luopumiseen ja oman kuluttamisen vähentämiseen, mikä taas herättää hyvää oloa.

Sangervo (2020) havaitsi Sitran ilmastotunnekyselyn analyysissään sekä ilmastoahdistuksen että ilmastotoivon olevan yhteydessä ilmastotoimiin, sekä näiden tunteiden vaikuttavan keskenään. Toisaalta ilmastotoivon yhteys oli suurempi. Samansuuntainen tulos saatiin tässä tutkimuksessa: vaikeat tunteet ja hyvä olo mittasivat osin samaa ilmiötä. Molemmat olivat yhteydessä ilmastotoimiin, mutta hyvän olon ja toiminnan välinen yhteys oli vahvempi.

Kiinnostavaa kyllä, usko siihen, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja, oli vain heikosti yhteydessä ympäristötunteisiin. Toisaalta regressiomallissa se oli yhteydessä kulutuksen vähentämiseen ja tärkeästä asiasta luopumiseen, vaikkakin yhteydet olivat selvästi heikompia kuin muilla muuttujilla. Voi olla, että kysymys onkin suurelta osin mitannut niin sanottua toiveajattelua (*wishful hope*), jolloin toivo on passiivista ja itsen ulkopuoliseen tahoon kohdistuvaa (Ojala 2017; McGeer 2004). Näin ollen kysymykseen ovat voineet vastata myöntävästi monet sellaiset ihmiset, jotka uskovat, että ilmastomuutokseen on ratkaisuja – mutta on

muiden tehtävä löytää ne. Kysymykseen on tosin vastannut myöntävästi myös vastaajia, jotka itse tekevät jotain ja tuntevat siitä hyvää oloa.

Regressiomallissa haikeus ei ollut yhteydessä toimintaan, ja yhteys tärkeästä asiasta luopumiseen oli heikko. Tämä voi kenties johtua siitä, että haikeus koski niin vahvasti ympäristökriisin muutoksia omaan elinympäristöön ja Suomessa ympäristökriisin vaikutukset näkyvät tällä hetkellä pääosin epäsuorasti. Toisaalta se voi myös kuvastaa sitä, että haikeus on intensiteetiltään miedompi tunne kuin suru, jolloin se ei ehkä herättele toimintaan samalla tapaa. Myöskään riittämättömyys ei ollut yhteydessä toimintaan. Tämä voisi johtua joko siitä, että riittämättömyys ei ole toimintaa motivoiva tunne tai siitä, että on hyvä syy tuntea riittämättömyyttä, jos ei ole toiminut asian eteen. Toisaalta kyse voi olla myös siitä, ettei osaa nähdä tekemiään ilmastotekoja ja tuntee riittämättömyyttä, vaikka toimisikin ilmastomuutoksen hillitsemiseksi.

TÄRKEITÄ JATKOTUTKIMUKSEN AIHEITA: YMPÄRISTÖASIOIHIN LIITTYVÄ SUUTTUMUS, SYLLISYYS JA HÄPEÄ

Aiheen tarkastelussa piirtyy esiin monia tärkeitä aiheita jatkotutkimukselle. Yksi näistä on ympäristösuuttumus, josta barometrissa ei kysytty suoraan. Asian tutkimista voi pitää hyvin tärkeänä, sillä tuoreessa kansainvälisessä kyselyssä 49 prosenttia suomalaisista vastaajista kertoi kokeneensa ilmastosuuttumusta (Hickman ym. 2021). Lisäksi esimerkiksi tutkimuksessa nuorista ilmastoaktivisteista on havaittu voimakkaita suuttumuksen tunteita (Martiskainen ym. 2020; ks. myös Kleres & Wettergren 2017). Sitran ilmastotunne-kansalaiskyselyssä ilmastosuuttumusta tunnisti itsessään 31 prosenttia suomalaisista ja kiukkua 28 prosenttia, mutta näissä luvuissa ei vielä eritellä sitä, kuinka moni tuntee suuttumusta ilmastotoimien hitaudesta ja kuinka montaa ihmistä harmittaa ylipäärtään ilmastoaiheista keskustelu. Toisaalta nämä tunteet vaikuttavat ilmentävän enemmän ilmastotoimien tukemis-

ta, sillä sekä suuttumusta (65 %) että kiukkua (65 %) ilmaisevat vastaajat arvioivat yleisemmin tehneensä ilmastotekoja verrattuna heihin, jotka eivät kertoneet kokeneensa näitä ilmastotunteita (42/43 %). Suuttumus ja kiukku olivat myös vahvasti yhteydessä ilmastomuutokseen liittyvään huoleen ($r = .39$, $p < .001$) sekä kokemukseen, että ahdistus kuvaa hyvin vastaajan tuntemuksia ilmastomuutosta kohtaan ($r = .47$, $p < .001$). Suuttumuksen ja kiukun osalta nuorin ikäluokka ei eronnut muista, mutta raivoa ilmaisi tuntevansa 21 prosenttia nuorimmasta ikäryhmästä ja 16 prosenttia keskimäärin kaikista (yli 65-vuotiaista vain 11 %). Myös kansainvälinen tutkimustieto vahvaa ympäristöahdistusta kokevista nuorista on tuonut esiin suuttumuksen tunteiden yleisyyden heidän keskuudessaan (esim. Hickman 2020).

On yhteiskunnallisesti merkittävää, millä tavoin nuorten epäreiluuden tunteet ja suuttumuksen tunteet kanavoituvat. Missä määrin ne synnyttävät väkivallatonta kansalaisaktivismia (Antadze 2020), missä määrin aggressiivista raivoa ja missä määrin syrjäytymistä tai kynnistymistä? Nuorten ilmaiseman ympäristösuuttumuksen eri muodot herättävät kaikki myös sangen vahvoja reaktioita aikuisissa, kuten on havaittu esimerkiksi Greta Thunbergin kuuluisan, suuttumusta ilmentäneen YK-puheen yhteydessä (esim. Jung ym. 2020). Yhteiskunnallisessa tunnetutkimuksessa on jo pitkään käsitelty suuttumusta tärkeänä tunteena muiden aiheiden yhteydessä (esim. Ahmed 2018), ja nyt olisi tärkeää kanavoida tämä osaaminen myös ympäristösuuttumuksen tarkasteluun.

Kuten edellä on käynyt ilmi, barometrissa päädyttiin kysymään riittämättömyydestä eikä syyllisyydestä tai häpeästä. Syyllisyyteen liittyvä vahvoja jännitteitä: kysymys on myös siitä, keiden nähdään olevan erityisen syyllisiä ympäristö- ja ilmasto-ongelmiin. Syyllisyys ja häpeä saattavat olla vaikeita tunteita havainnoitaviksi omassa itsessä. On kuitenkin tärkeää saada ajankohtaista tietoa siitä, missä määrin nuoret tunnistavat itsessään ympäristösyyllisyyttä ja -häpeää. Tähän antavat viitteitä toiset tutkimukset.

Sitran ilmastotunnekyselyssä vuodelta 2019

väestöstä keskimäärin 24 prosenttia tunnsti it-sessään syyllisyyttä ilmastomuutoksen suhteen, nuorimmasta ikäryhmästä (15–30-vuotiaat) 31 prosenttia, ja häpeää keskimäärin 18 prosenttia, nuorimmasta ikäryhmästä 26 prosenttia (Hyry 2019). Nuorimmat tunnistivat siis näitä tunteita huomattavan paljon enemmän kuin muut ikäluokat. Nuoret ovat saaneet keskimäärin selvästi enemmän tunnetaitokasvatusta kuin vanhemmat ikäluokat (esim. Sommar 2014), mikä todennäköisesti vaikuttaa osin asiaan. On joka tapauksessa merkittävää, että näin huomattava osa nuorista ilmaisi tuntevansa näitä vaikeita ilmastotunteita. Ilmastosyyllisyyttä tunnistettiin myös merkittävästi enemmän toisissa ihmisissä (39 %) kuin itsessä (24 %), mikä viittaa tunteen yleisyyteen ja kenties samalla myös vaikeuteen tunnistaa sitä itsessä.

Tuoreessa kansainvälisessä kyselyssä (Hickman ym. 2021) ilmastosyyllisyyttä kertoi kokeneensa 43 prosenttia nuorista vastaajista. 38 prosenttia kertoi olevansa häpeissään ilmastomuutoksen vuoksi: tutkimus ei kerro sitä, missä määrin tämä on yksilöllistä ja missä määrin kollektiivista häpeää. Muut tutkimukset antavat viitteitä siitä, että osa nuorista sisäistää syyllisyyden ja häpeän, ja osa on häpeissään yhteiskuntien kollektiivisen ilmastopassiivisuuden vuoksi (esim. Jensen 2019).

NUORUUS YMPÄRISTÖKRIISIN JA YMPÄRISTÖTUNTEIDEN KESKELLÄ

Tiivistetysti voidaan todeta, että barometrin tulokset ja niiden analyysi vahvistavat entisestään käsitystä ilmastotunteiden moniulotteisuudesta. Ne osoittavat, että ympäristöahdistus on merkittävä ilmiö nuorten keskuudessa. Ympäristökriisi ja ilmastokriisi vaikuttavat kokonaisvaltaisella tavalla nuorten elämäkokemukseen: fyysiseen ympäristöön, sosiaalisiin suhteisiin ja psyykkiseen vointiin. Barometri paljastaa kiinnostavalla tavalla monien eri tekijöiden vahvan vaikutuksen nuorten ympäristötunteisiin, kuten sukupuolen, alueen, koulutustason ja syrjityksi tulemisen kokemuksen. Monista ympäristötunteista ja ilmastotunteista, kuten ympäristösurusta ja

-haikkeudesta, saatiin nyt ensimmäistä kertaa laajempaa kyselydataa.

Barometrin kyselyt toteutettiin koronapandemian aikana. On mahdollista, että ajankohta on vaikuttanut eri tavoin nuorten näkemyksiin ympäristötunneista. Voidaan spekuloida, että joillekin nuorille koronakriisi on saattanut aiheuttaa huomion keskittymistä muihin asioihin kuin ympäristökriisiin, kun taas toisille nuorille pandemia on saattanut aiheuttaa ympäristöahdistuksen voimistumista. Joka tapauksessa on merkittävää, että pandemian keskelläkin ympäristötunteiden tunnistusluvut ovat näin suuria.

Analyysi vahvisti käsitystä siitä, että vaikeat ilmastotunteet, toiminta ja toiminnasta seuraava hyvä olo ovat yhteydessä toisiinsa. Samalla nostimme esiin monia tärkeitä kysymyksiä ja teemoja tulevia tutkimuksia varten. Esimerkiksi riittämättömyyden tunteet ilmastotoimien suhteen ovat tärkeä teema jaksamisen ja suorituskyvyn suhteen. Monia kansainvälisessä tutkimuksessa viime aikoina esiin nostettuja ympäristötunteita ei vielä ole tutkittu suomalaisten nuorten keskuudessa, ja esimerkiksi ympäristösuuttumus olisi merkittävä tutkimusaihe nuorten ilmastoraivon mahdollisesti lisääntyessä.

TYÖNJAKO/VASTUUALUEET

Osallistuminen barometrin kysymyspatteriston kommentointiin ja tunteita koskevien kysymysten ideointi: PP

Ympäristötunteita ja -ahdistusta koskevan taustatekstin kirjoittaminen: PP

Ympäristöahdistusta ja -tunteita tarkastelevat kuvaavat analyysit: PP

Tilastolliset testit (korrelaatio-, faktori- ja regressioanalyysit: JS, KJ

Toimintaa ja mielihyvää käsittelevän tekstin kirjoittaminen: JS, KJ

Analyyysien tarkistus: KJ

Tekstin hionta: PP, JS, KJ

LÄHDELUETTELO

- Aaltola, Elisa (2020) *Häpeä ja rakkaus*. Helsinki: Into Kustannus.
- Aaltola, Elisa (2021) Defensive over Climate Change? Climate Shame as a Method of Moral Cultivation. *Journal of Agricultural & Environmental Ethics* 34 (1). Artikkelinnumero 6.
- Abbruzzese, Laura & Magnani, Nadia & Robertson, Ian & Mancuso, Mauro (2019) Age and Gender Differences in Emotion Recognition. *Frontiers in Psychology* 10. Artikkelinnumero 2371.
- Ahmed, Sara (2018) *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Tampere: Niin & Näin.
- Albrecht, Glenn (2019) *Earth emotions: New words for a new world*. Ithaca: Cornell University Press.
- Antadze, Nino (2020) Moral Outrage as the Emotional Response to Climate Injustice. *Environmental Justice* 13 (1), 21–26.
- Askland, Hedda Haugen & Bunn, Matthew (2018) Lived experiences of environmental change: Solastalgia, power and place. *Emotion, Space and Society* 27, 16–22.
- Baker, Cambry & Clayton, Susan & Bragg, Elizabeth (2020) Educating for resilience: parent and teacher perceptions of children's emotional needs in response to climate change. *Environmental Education Research* 27 (5), 687–705.
- Barrett, Lisa Feldman & Lewis, Michael & Haviland-Jones, Jeannette (eds) (2016) *Handbook of emotions*. 4th edition. New York: Guilford Press.
- Belkin, Gary (2020) Leading U.S. Health Organizations Call for Action on Mental Health and Climate Change. <https://ecoamerica.org/leading-u-s-health-organizations-call-for-action-on-mental-health-and-climate-change/> (Viitattu 10.12.2021.)
- Bellocchi, Alberto & Turner, Jonathan H. (2019) Conceptualising valences in emotion theories: A sociological approach. Teoksessa Roger Patulny & Alberto Bellocchi &

- Rebecca E. Olson & Sukhmani Khorana & Jordan McKenzie & Michelle Peterie (eds) *Emotions in Late Modernity*. London: Routledge, 41–55.
- Bladow, Kyle A. & Ladino, Jennifer (2018) Toward an Affective Ecocriticism: Placing Feeling in the Anthropocene. Teoksessa Kyle A. Bladow & Jennifer Ladino (eds) *Affective ecocriticism: Emotion, embodiment, environment*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1–22.
- Bowman, Benjamin (2019) Imagining future worlds alongside young climate activists: a new framework for research. *Fennia* 197 (2), 295–305.
- Brons, Lajos (2015) Othering, an analysis. *Transcience, a Journal of Global Studies* 6 (1), 69–90.
- Budziszewska, Magdalena & Jonsson, Sofia E. (2021) From Climate Anxiety to Climate Action: An Existential Perspective on Climate Change Concerns Within Psychotherapy. *The Journal of Humanistic Psychology* (Ahead of Print).
- Burke, Susie & Sanson, Ann & Van Hoorn, J. (2018) The Psychological Effects of Climate Change on Children. *Current Psychiatry Reports* 20. Artikkelinnumero 35.
- Clayton, Susan (2020) Climate anxiety: Psychological responses to climate change. *Journal of anxiety disorders* 74. Artikkelinnumero 102263.
- Corballis, Anthony (2018) Johann Hari discusses the opioid crisis and ways of responding to anxiety and depression. *The International Journal of Narrative Therapy and Community Work* (4), 61–69.
- Corner, Adam & Roberts, Olga & Chiari, Sybille & Völler, Sonja & Mayrhofer, Elisabeth & Mandl, Sylvia & Monson, Kate (2015) How do young people engage with climate change? The role of knowledge, values, message framing, and trusted communicators. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 6 (5), 523–534.
- Cunsolo Willox, Ashlee & Ellis, Neville R. (2018) Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. *Nature Climate Change* 8 (4), 275–281.
- du Bray, Margaret & Wutich, Amber & Larson, Kelli & White, Dave & Brewis, Alexandra (2019) Anger and Sadness: Gendered Emotional Responses to Climate Threats in Four Island Nations. *Cross-Cultural Research* 53 (1), 58–86.
- Erickson, Bruce & Sandilands, Catriona (eds) (2010) *Queer ecologies: Sex, nature, politics, desire*. Bloomington: University of Indiana Press.
- Galway, Lindsay P. & Beery, Thomas & Jones-Casey, Kelsey & Tasala, Kirsti (2019) Mapping the Solastalgia Literature: A Scoping Review Study. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 16. Artikkelinnumero 2662.
- Gifford, Robert & Lacroix, Karine & Chen, Angel (2018) Understanding responses to climate change: Psychological barriers to mitigation and a new theory of behavioral choice. Teoksessa Susan D. Clayton & Christie M. Manning (eds) *Psychology and climate change: human perceptions, impacts, and responses*. Amsterdam: Academic Press, 161–183.
- Haltinner, Kristin & Sarathchandra, Dilshani (2018) Climate change skepticism as a psychological coping strategy. *Sociology Compass* 12 (6).
- Hamilton, Jo (2020) *“Emotional Methodologies for Climate Change Engagement: Towards an Understanding of Emotion in Civil Society Organisation (CSO)-Public Engagements in the UK.”* Doctor of Philosophy Dissertation, University of Reading.
- Hartmann, Patrick & Eisend, Martin & Apaolaza, Vanessa & D’Souza, Clare (2017) Warm glow vs. altruistic values: How important is intrinsic emotional reward in proenvironmental behavior? *Journal of Environmental Psychology* 52, 43–55. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2017.05.006>.
- Hickman, Caroline (2020) We need to (find a way to) talk about ... Eco-anxiety. *Journal of*

- Social Work Practice* 34 (4), 411–424.
- Hickman, Caroline & Marks, Elizabeth & Pihkala, Panu & Clayton, Susan & Lewandowski, Eric R. & Mayall, Elouise E. & Wray, Britt & Mellor, Catriona & van Susteren, Lise (2021) Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey. *Lancet Planetary Health* 5 (12), E863–E873.
- Hiser, Krista & Lynch, Matthew (2021) Worry and Hope: What College Students Know, Think, Feel, and Do about Climate Change. *Journal of Community Engagement and Scholarship* 13 (3). Artikkelinnumero 7.
- Hoggett, Paul (ed.) (2019) *Climate Psychology: On Indifference to Disaster*. Studies in the Psychosocial. Cham: Palgrave MacMillan.
- Hornsey, Matthew J. & Harris, Emily A. & Bain, Paul G. & Fielding, Kelly S. (2016) Meta-analyses of the determinants and outcomes of belief in climate change. *Nature climate change* 6 (6), 622–626.
- Horwitz, Allan V. & Wakefield, Jerome C. (2007) *The loss of sadness: How psychiatry transformed normal sorrow into depressive disorder*. Oxford: Oxford University Press.
- Hyry, Jaakko (2019) *Kansalaiskysely ilmastonmuutoksesta ja tunteista*. Kooste keskeisistä tuloksista. Helsinki: Sitra.
- Jarva, Pieta (2019) *"Puhdas suomalainen maatalous: Maatalouden ympäristökysymysten kehystäminen Helsingin Sanomissa ja Maa-seudun tulevaisuudessa."* Pro gradu. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Viestintä.
- Jensen, Tim (2019) *Ecologies of guilt in environmental rhetorics*. Palgrave studies in media and environmental communication. Cham: Palgrave Macmillan.
- Jia, Lili & van der Linden, Sander (2020) Green but not altruistic warm-glow predicts conservation behavior. *Conservation Science and Practice* 2 (7). <https://doi.org/10.1111/csp2.211>
- Jones, Charlotte A. & Davison, Aidan (2021) Disempowering emotions: The role of educational experiences in social responses to climate change. *Geoforum* 118, 190–200.
- Jung, Jieun & Petkanic, Peter & Nan, Dongyan & Kim, Jang Huyn (2020) When a Girl Awakened the World: A User and Social Message Analysis of Greta Thunberg. *Sustainability* 12. Artikkelinnumero 2707).
- Jylhä, Kirsti M. (2016) *Ideological roots of climate change denial: Resistance to change, acceptance of inequality, or both?* Dissertation. Uppsala: Uppsala University.
- Jylhä, Kirsti M. (2017) Denial Versus Reality of Climate Change. Teoksessa Dominick A. DellaSala & Michael I. Goldstein (eds) *Encyclopedia of The Anthropocene*. Oxford: Elsevier, 487–492.
- Kahn, Peter H. (2002) Children's Affiliations with Nature: Structure, Development, and the problem of Environmental Generational Amnesia. Teoksessa Peter H. Kahn & Stephen R. Kellert (eds) *Children and Nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*. Cambridge: MIT Press, 93–116.
- Kals, Elisabeth & Müller, Markus M. (2012) Emotions and Environment. Teoksessa Susan Clayton (ed.) *The Oxford Handbook of Environmental and Conservation Psychology*. New York & Oxford: Oxford University Press, 128–147.
- Kaplan, E. Ann (2020) Is Climate-Related Pre-Traumatic Stress Syndrome a Real Condition? *American Imago* 77 (1), 81–104.
- Kelly, Anna (2017) *Eco-Anxiety at University: Student Experiences and Academic Perspectives on Cultivating Healthy Emotional Responses to the Climate Crisis*. Independent Study Project (ISP) Collection 2642. The University of Colorado at Boulder & Melbourne.
- Kleres, Jochen & Wettergren, Åsa (2017) Fear, hope, anger, and guilt in climate activism. *Social Movement Studies* 16 (5), 507–519.
- Lehtonen, Tommi & Niemi, Mari K. & Perälä, Annu & Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi

- (2020) *Ilmassa ristivetoa – löytyykö yhteinen ymmärrys? Tutkimus kansalaisten, kuntapäätäjien ja suuryritysten johtajien ilmastoasenteista*. Vaasa: e2 Tutkimus & Vaasan yliopisto.
- LoBue, Vanessa & Bloom Pickard, Megan & Sherman, Kathleen & Axford, Chrystal & DeLoache, Judy S. (2013) Young children's interest in live animals. *British journal of developmental psychology* 31 (1), 57–69.
- Lomas, Tim (2016) *The Positive Power of Negative Emotions: How harnessing your darker feelings can help you see a brighter dawn*. London: Piatkus.
- Macy, Joanna (1983) *Despair and personal power in the nuclear age*. Philadelphia: New Society Publishers.
- Maiteny, Paul (2012) Longing to be human: Evolving ourselves in healing the Earth. Teoksessa Mary-Jayne Rust & Nick Totton (eds) *Vital signs: Psychological Responses to Ecological Crisis*. London: Karnac, 47–60.
- Martiskainen, Mari & Axon, Stephen & Sovacool, Benjamin K. & Sareen, Siddharth & Furszyfer Del Rio, Dylan & Axon, Kayleigh (2020) Contextualizing climate justice activism: Knowledge, emotions, motivations, and actions among climate strikers in six cities. *Global Environmental Change* 65. Artikkelinumero 102180.
- McGeer, Victoria (2004) The art of good hope. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 592 100–127.
- McQueen, Alison (2021) The Wages of Fear? Toward Fearing Well About Climate Change. Teoksessa Mark Budolfson, Tristram Macpherson & David Plunkett (eds) *Philosophy and Climate Change*. London: Oxford University Press, 152–177.
- Nieminen, Veera & Palmo, Sonja (2021) Halhintakeinojen yhteydet ympäristöahdistukseen ja ympäristötekoihin ympäristötietoisilla aikuisilla. Pro gradu -tutkielma. Psykologian laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Nikkanen, Hanna (toim.) (2017) *Hyvän sään aikana: Mitä Suomi tekee, kun ilmasto muuttuu kaiken?* Helsinki: Into Kustannus.
- Norgaard, Kari Marie (2011) *Living in denial: climate change, emotions, and everyday life*. Cambridge: MIT Press.
- Nummenmaa, Lauri (2010) *Tunteiden psykologia*. Helsinki: Tammi.
- Ojala, Maria (2012a) How do children cope with global climate change? Coping strategies, engagement, and well-being. *Journal of Environmental Psychology* 32, 225–233.
- Ojala, Maria (2012b) Regulating Worry, Promoting Hope: How Do Children, Adolescents, and Young Adults Cope with Climate Change? *International Journal of Environmental and Science Education* 7 (4), 537–561.
- Ojala, Maria (2017) Hope and anticipation in education for a sustainable future. *Futures* 94, 76–84.
- Ojala, Maria (2021) To trust or not to trust? Young people's trust in climate change science and implications for climate change engagement. *Children's Geographies* 19 (3), 284–290.
- Ojala, Maria & Bengtsson, Hans (2019) Young people's coping strategies concerning climate change: Relations to perceived communication with parents and friends and pro-environmental behavior. *Environment and Behavior* 51 (8), 907–935.
- Oreskes, Naomi & Conway, Erik M. (2010) *Merchants of doubt: How a handful of scientists obscured the truth on issues from tobacco smoke to global warming*. New York: Bloomsbury Press.
- Pekkarinen, Elina & Tuukkanen, Terhi (toim.) (2020) *Maapallon tulevaisuus ja lasten oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Pihkala, Panu (2017) *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pihkala, Panu (2019a) *Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen. Raportti*. Helsinki: Mieli ry.
- Pihkala, Panu (2019b) *Mieli maassa? Ympäristötunteet*. Helsinki: Kirjapaja.

- Pihkala, Panu (2020a) Anxiety and the Ecological Crisis: An Analysis of Eco-Anxiety and Climate Anxiety. *Sustainability* 12 (19). Artikkelinnumero 7836.
- Pihkala, Panu (2020b) Eco-anxiety and Environmental Education. *Sustainability* 12 (23). Artikkelinnumero 10149.
- Pihkala, Panu (2020c) The Cost of Bearing Witness to the Environmental Crisis: Vicarious Traumatization and Dealing with Secondary Traumatic Stress among Environmental Researchers. *Social Epistemology: The Cost of Bearing Witness: Secondary Trauma and Self-Care in Fieldwork-Based Social Research; Guest Editors: Nena Močnik and Ahmad Ghouri* 34 (1), 86–100.
- Pihkala, Panu & Cantell, Hannele & Jylhä, Kirsti M. & Lyytimäki, Jari & Paloniemi, Riikka & Pulkka, Anna & Ratinen, Ilkka (2020) Ahdistuksen vai innostuksen ilmastoto? Ilmastoviestinnän ja -kasvatuksen keinot ja ilmastohdistuksesta selviytymiseen. Teoksessa Elina Pekkarinen & Terhi Tuukkanen (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lasten oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto, 163–181.
- Prager, Dennis (2019) If You Can't Sell Your Hysteria to Adults, Try Kids. *National Review* (24.9.)
- Roeser, Sabine (2018) *Risk, technology, and moral emotions*. New York and Oxford: Routledge
- Sandilands, Catriona (2017) Losing My Place: Landscapes of Depression. Teoksessa Ashlee Cunsolo Willox & Karen Landman (eds) *Mourning Nature: Hope at the Heart of Ecological Loss and Grief*. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press, 144–168.
- Sangervo, Julia (2020) Ilmastohdistus ja ilmastotoivo: tunteiden yhteys ilmastotoimintaan. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Haettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202009096932>.
- Santaola, Minna (2018) Ilmastohdistuksesta toimintaan – mahdollisten tulevaisuuksien jäljillä. *Alue ja Ympäristö* 47 (1), 112–116.
- Schneider, Claudia & Zaval, Lisa & Markowitz, Ezra (2021) Positive emotions and climate change. *Current Opinion in Behavioral Sciences* 42, 114–120. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.04.009>.
- Schneider-Mayerson, Matthew & Leong, Kit Ling (2020) Eco-reproductive concerns in the age of climate change. *Climatic Change* 163 (2).
- Soga, Masashi & Gaston, Kevin J. (2018) Shifting baseline syndrome: Causes, consequences, and implications. *Frontiers in ecology and the environment* 16 (4), 222–230.
- Solomon, Robert C. & Stone, Lori D. (2002) On "positive" and "negative" emotions. *Journal For the Theory Of Social Behaviour* 32 (4), 417–435.
- Sommar, Heidi (2014) Tunnetaidot rantautuivat opetukseen. www.yle.fi julkaistu 11.3.2014, päivitetty 30.3.2016. Katsottu 13.12.2021.
- Stanley, Samatha K. & Hogg, Teaghan L. & Leviston, Zoe & Walker, Iain (2021) From anger to action: Differential impacts of eco-anxiety, eco-depression, and eco-anger on climate action and wellbeing. *The Journal of Climate Change and Health* 1. Artikkelinnumero 100003.
- Toiviainen, Pasi (2007) *Ilmastonmuutos*. Nyt. Helsinki: Otava.
- Tschakert, Petra & Ellis, Neville R. & Anderson, C. & Kelly, A. & Obeng, J. (2019) One thousand ways to experience loss: A systematic analysis of climate-related intangible harm from around the world. *Global Environmental Change* 55, 58–72.
- Van der Linden, Sander (2018) Warm glow is associated with low- but not high-cost sustainable behaviour. *Nature Sustainability* 1, 28–30. <https://doi.org/10.1038/s41893-017-0001-0>
- van der Linden, Sander (2017) Determinants and Measurement of Climate Change Risk Perception, Worry, and Concern. Teoksessa Matthew C. Nisbet & Shirley S. Ho & Ezra

- Markowitz & Saffron O'Neill & Mike S. Schäfer & Jagadish Thaker (eds) *The Oxford Encyclopedia of Climate Change Communication*. New York: Oxford University Press. Haettu sivustolta <https://doi.org/10.1093/acref/9780190498986.001.0001>.
- Verlie, Blanche (2019) Bearing worlds: learning to live-with climate change. *Environmental Education Research* 25 (5), 751–766.
- Verlie, Blanche & Clark, Emily & Jarrett, Tamara & Supriyono, Emma (2021) Educators' experiences and strategies for responding to ecological distress. *Australian Journal of Environmental Education* 37 (2), 132–146. doi:10.1017/ae.2020.34
- Verplanken, Bas & Marks, Elizabeth & Dobromir, Alexandru I. (2020) On the nature of eco-anxiety: How constructive or unconstructive is habitual worry about global warming? *Journal of Environmental Psychology* 72. Artikkelinnumero 101528.
- von Scheve, Christian (2017) Affekteista, emootioista ja tunteista. *Tieteessä tapahtuu* (2), 40–41.
- Weintrobe, Sally (2021) *Psychological Roots of the Climate Crisis: Neoliberal Exceptionalism and the Culture of Uncare*. New York: Bloomsbury.
- Wu, Judy & Snell, Gaelen & Samji, Hasina (2020) Climate anxiety in young people: a call to action. *The Lancet Planetary Health* 4 (10), E435–E436.
- Ympäristöahdistuksen mieli (2021). Sosiaali- ja terveysalojen hanke. <http://www.ymparistoahdistus.fi>. (Viitattu 10.12.2021.)

MITKÄ KEINOT VAIKUTTAVAT YMPÄRISTÖ- JA ILMASTOASIOISSA?

NUORTEN VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPIT JA NIIDEN ERITYISPIIRTEET

KARI SAARI & KATJA LÖTJÖNEN

Tiivistelmä

Nuorten yhteiskunnallisesta passiivisuudesta ja epäluottamuksesta on oltu huolestuneita niin Suomessa kuin muissakin maissa. Viime vuosina nuoret ovat kuitenkin näyttäneet entistä aktiivisempina toimijoina erityisesti ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyen. Artikkelitarkastelee nuorten näkemyksiä eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta ympäristö- ja ilmastoasioissa. Tutkimuksessa luodaan eksploraatiivisen kvantitatiivisen analyysin (klusterianalyysi) avulla typologia, joka koostuu viidestä nuorten vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypistä. Näiden eri orientaatiotyyppien erityispiirteitä ja keskinäisiä eroja kuvataan Nuorisobarometrin eri taustamuuttujien kautta. Vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypit ovat *äärioptimistit*, *kulutuskriittiset*, *luottavaiset*, *kulutusoptimistit* ja *epäilijät*. Yleishuomiona voidaan tiivistää, että siirryttäessä vaikutuskeinojen optimistisimmasta orientaatiotyypistä (äärioptimistit) pessimistisimpään (epäilijät), orientaatiotyypit muuttuvat keinovalikoimaltaan valikoivammiksi, naisvaltaisista miesvaltaisemmiksi, arvoliberaaleista arvoneutraalimmiksi tai -konservatiivisemmiksi sekä nuoremmista kohti vanhempien ikäluokkien painottumista. Samoin ryhmät muuttuvat yhteiskunnallisen osallistumisen osalta monipuolisemmista yksipuolisemmiksi ja aktiivisemmista passiivisemmiksi. Eri orientaatiotyypit ovat myös maantieteellisesti hyvin eri tavoin edustettuina.

Asiasanat: nuoret, vaikuttaminen, osallistuminen, kansalaistoiminta, alueelliset erot, klusterianalyysi

NUORET YHTEISKUNNALLISINA OSALLISTUJINA

Euroopassa on oltu huolestuneita erityisesti nuorten yhteiskunnallisesta apatiasta ja poliittisesta passiivisuudesta (esim. Amnå & Ekman 2014; Cammaerts ym. 2014; Pilkington & Pollock 2015). Suomessakin on todettu lukuisissa tutkimuksissa, että nuoret ovat passiivisia äänestäjiä eivätkä he osallistu kansalaistoimintaan yhtä innokkaasti kuin ennen (esim. Borg 2012; Kerr ym. 2010; Myllyniemi 2014; Suoninen, Kupari & Törmäkangas 2010). Tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Myös tutkimuksista heijastuva ajattelutapa on problemaattinen. Nuoret nähdään usein homogeenisenä ongelmaryhmänä, jonka pitäisi osallistua perinteisissä formaaleissa toimintakonteksteissa. Tutkimuksissa

nuorista tuotetaan ja pidetään yllä diskursiivisesti passiivisen kansalaisen kuvaa: tässä diskurssissa aktiivinen osallistuminen palautuu äänestämiseen ja muihin formaalin osallistumisen muotoihin. Näin tapahtuu osaksi siksi, että näitä osallistumismuotoja on totuttu mittaamaan. Perinteiset tutkimustavat tai käsitteelliset lähtökohdat tutkia nuorten yhteiskunnallista aktiivisuutta eivät välttämättä tavoita nuorten omia yhteiskunnallisen aktiivisuuden todellisuuksia tai uusia muotoja, tai niitä marginalisoidaan perinteistä osallistumista korostamalla (esim. Harrinvirta 2019; Koskimaa 2011; Rytioja & Kallio 2018).

Viime vuosina nämä ”passiiviset nuoret” ovat näyttäneet aikaisempaa aktiivisempina kansalaistoimijoina ympäristö- ja ilmastomuutoskysymyksissä. Esimerkiksi ilmastolakot kouluissa ja mielenosoitukset ovat keränneet näkyvästi nuoria

aktiivisesti osoittamaan huoltaan maapallon ja ympäristön tilasta eri puolilla Suomea. Koko uuden lasten ja nuorten ympäristöliikeshinnän ikoniksi on noussut ja nostettu mediassa ruotsalainen nuori nainen, Greta Thunberg. Samalla on hyvä muistaa, että nuorten kiinnostus ja huoli erityisesti ympäristökysymyksistä ja niihin liittyvä kansalaisaktiivisuus ei ole uusi ilmiö (Piispa & Myllyniemi 2019). Suomessa nuorison ympäristöaktiivisissa ja -liikeshinnässä on ollut jo useita eri aaltoja ja sukupolvia viimeisten 40 vuoden aikana (Konttinen 1999; Konttinen & Peltokoski 2000).

Tämä artikkeli syventyy kuvaamaan sitä, (1) miten nuoret arvioivat eri yhteiskunnallisten keinojen vaikuttavuuden tehokkuutta yhteiskunnassa, (2) miten nämä eri näkemykset yhdistävät ja erottavat eri ryhmiä nuorisossa ja heidän orientaatioitaan vaikuttamiseen sekä (3) miten erilaiset käsitykset eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta ovat edustettuina alueellisesti Suomessa. Kvantitatiivisen eksploratiivisen analyysin avulla voidaan aineistosta nostaa esiin nuorison sisäisiä, erilaisia alaryhmiä, kuvata niiden erityispiirteitä sekä pohtia niiden suhdetta koko kyselyaineiston yleiskuvaan.

NUORTEN YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAMISEN KEINOT: TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLISIÄ SUUNTAVIIVOJA

Suomessa nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen tutkimuksessa ollaan nykyisin melko yksimielisiä kahdesta asiasta. Ensinnäkin nuorten aktiivisuus tai passiivisuus yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä kasautuu että eriytyy: osa nuorista on todella aktiivisia, toiset hyvin passiivisia ja monet jotain tältä väliltä (esim. Harrinvirta 2019; Lötjönen 2017; Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Esimerkiksi ekologiset kysymykset kiinnostavat enemmän nuoria naisia kuin miehiä (Autio & Wilska 2003) tai nuorten keskuudesta löytyy erilaisia osallistujatyyppejä tai osallistumisorientaatioita (Lötjönen 2017; Saari 2014; Stranius 2009). Toiseksi puhe nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta on usein harhaanjohtavaa tai yliyksinkertaistavaa. Kansainvälisesti vertailtuna

suomalaiset nuoret eivät näyttäydä poliittisesti tai yhteiskunnallisesti eurooppalaisittain passiivisina kansalaisina, eivät edes äänestäjinä (esim. Eskelinen & Neuvonen 2017; Paakkunainen & Mykkänen 2021). Esimerkiksi internet- ja kuluttaja-aktivisteina tai mielenosoittajina suomalaisnuoret ovat muuta suomalaisväestöä aktiivisempia. Samalla mielenosoittaminen ja laillinen tai laitton suora toiminta eivät ole olleet nuorten enemmistön suuressa suosiossa, vaikka hienoisista aktivoitumista ja kasvavaa hyväksyntää on ilmennyt lähihistoriassa (esim. Myllykoski & Kiilakoski 2019; Saari 2015; Siisiäinen 1998). Näiden kahden tekijän vuoksi tämän artikkelin huomio kohdistuu nuorten *vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppeihin*. Käsitteellä viitataan lähestymistapaan, jossa nuoret luokitellaan eri vaikuttamiskeinoihin suuntautumisen mukaan ryhmiksi, joihin kuuluvat nuoret jakavat ryhmittäin samankaltaisia vaikuttamistyyliä ja joiden tyyli on erilainen kuin muiden ryhmien nuorten (ks. Tzankova, Prati & Cicognani 2021). Erilaisten vaikuttamiskeinojen sijaan päähuomio kohdistuu nuoriin eli siihen, miten vaikuttamiskeinot yhdistävät tai erottavat eri nuoria erilaisiksi ryhmiksi, orientaatiotyypeiksi.

Yhteiskunnallisen osallistumisen tutkimuksen perinteessä kansalaisaktivismia ja -vaikuttamisen keinoja on käsitteellistetty hyvin erilaisin tavoin. Yksinkertaisin, selkein ja väljin tapa on ollut erottaa käsitteellisesti toisistaan yhteiskunnallisen ja poliittisen vaikuttamisen *formaalit/parlamentaariset* (esimerkiksi äänestäminen, poliittiset puolueet ja järjestöt) ja *ei-formaalit/kansalaistoiminnan keinot* (kuten yhteiskunnalliset liikkeet, internet-aktivismi, kuluttaja-aktivismi tai vetoomusten allekirjoittaminen) (esim. Hay 2007; Siisiäinen & Kankainen 2009; Tzankova, Prati & Cicognani 2021; vrt. Norris 2007). Suomessa nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista tutkittaessa on käytetty kuitenkin moniulotteisempia käsitteellisiä luokitteluita (esim. Eskelinen & Neuvonen 2017; Lötjönen 2017; Myllyniemi 2014; Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Esimerkiksi Nuorisobarometreissä on nuorten vaikuttamis- tai osallistumiskeinoja käsitteellistetty viitenä kategoriana: *edus-*

Formaalit, parlamentaariset keinot (Edustuksellinen ja deliberatiivinen demokratia):	Ei-formaalit, kansalaistoiminnan keinot (Osallistuva, vasta- ja myötädemokratia sekä yleinen aktiivisuus):
Muodollinen poliittinen toiminta: Äänestäminen Asettuminen ehdolle vaaleissa Keskustelu poliitikkojen kanssa	Ei-institutionaalinen toiminta: Vetoomukset/adressit/aloitteet Vapaaehtoistyö ympäristöjärjestössä Ostopäätöksillä vaikuttaminen ("kuluttaja-aktivismi") Ilmaisullinen ja keskusteleleva toiminta: Keskustelutilaisuudet/ kokoukset Taiteen keinot Some-keskustelut Kaupunki-/kyläaktivismi Protestitoiminta: Mielenosoittaminen, lakko sekä kansalais- totelemattomuus ja suora toiminta

KUVA 1. ARTIKKELIN KÄSITTEELLINEN JÄSENNYS YHTEISKUNNALLISISTA OSALLISTUMIS- JA VAIKUTAMISKEINOISTA.

tuksellinen demokratia (kuten äänestäminen ja ehdokkuus vaaleissa), *osallistuva demokratia* (kuten vetoomusten allekirjoittaminen ja keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen), *vastaja myötädemokratia* (kuten mielenosoittaminen, kansalaistotelemattomuus tai suora toiminta) ja *deliberatiivinen demokratia* (keskustelu päättäjien kanssa tarkoituksena vaikuttaa päätöksentekoon) sekä *yleinen aktiivisuus* (kuten ostopäätöksillä vaikuttaminen ja vapaaehtoistyö).

Tässä artikkelissa yhteiskunnallisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja ympäristö- ja ilmastoaasioissa käsitteellistetään yksinkertaistamalla ja uudelleen ryhmittelemällä aiempien Nuorisobarometrien käsitteistöä. Lähtökohtaisesti ryhmittelemme ne joko parlamentaariseksi tai kansalaistoiminnan keinoiksi (ks. kuva 1). Tähän väljään käsitteelliseen kehykseen on pragmaattiset syyt: halu tehdä tuleva empiirinen analyysi mahdollisimman aineistolähtöisesti sekä tämän barometrin kysymysten erilaisuus verrattuna aiempiin. Seuraava tutkimusaineiston ja sen analyysin esittelyluku syventää käyttämäämme käsitteellistä jäsenystä ja sen perusteita tarkemmin.

AINEISTO JA ANALYYSI

Aineistomme koostuu 15–29-vuotiaiden nuorten (n=1835) Nuorisobarometriin 2021 antamista

vastauksista. Aineisto on kerätty kattavasti ja edustavasti ympäri Suomea (ks. luku Tiedonkeruu tilasto-osiossa). Tutkimuksemme päähuomio kohdistuu kyselylomakkeen kysymykseen, jossa nuorilta kysyttiin: *"Kuinka paljon seuraavilla keinoilla voi mielestäsi vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioissa?"* Kysymys sisälsi 14 muuttujaa. Lisäksi hyödynsimme osallistumista koskevaa kysymystä: *"Oletko VIIMEISTEN KUUDEN KUUKAUDEN aikana tehnyt seuraavaksi lueteltuja asioita?"*, joka koostui 13 muuttujasta. Näiden lisäksi analyysissämme oli mukana taustamuuttujista sukupuoli ja ikä sekä vastaajan toimeentuloa ja arvoliberaaliutta, -neutraaliutta ja -konservatiivisuutta mittaavat muuttujat. Sekä iästä, toimeentulosta että arvosuuntautuneisuudesta muodostimme kaikista kolmeluokkaiset muuttujat (ks. suhteelliset osuudet taulukosta 5).

Ryhmittelimme aluksi vaikuttamiskeinoja mittaavat muuttujat sisällöllisesti mielestämme yhteenkuuluviiin ryhmiin, joiden jokaisen osalta tarkastelimme muuttujien välisiä korrelaatioita sekä reliabiliteettiarvoja. Koska korrelaatiot ja reliabiliteetit olivat riittäviä, muodostimme muuttujista neljä summamuuttujaa. Summamuuuttujien tarkoitus on nivoa yhteen yhdeksi mittariksi samaa asiaa mittaavat muuttujat. Summamuuuttujien ulkopuolelle jäi kaksi muuttujaa, joilla operoimme analyysissämme yksittäisinä

muuttujina¹. Summamuuttujien muodostaminen on kuvattu tarkemmin taulukossa 1.

Tämän jälkeen suoritimme noiden kuuden ympäristö- ja ilmastoasioihin vaikuttavuuden kokemista mittaavan muuttujan avulla klusterianalyysin. Sen tarkoituksena oli muodostaa vastauksista vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppisiä eli mahdollistaa muutoin aineistosta havaitsemattomien luonnollisten ryhmittelyjen

löytyminen². Koska aineistomme oli varsin suuri, käytimme *two step* -klusterianalyysiä ja etäisyyden mittaamisen *log-likelihood*-arvoja. Lisäksi muodostimme vastaajille klusteriryhmään kuulumista osoittavan muuttujan jatkotarkasteluja varten.

Klusterianalyysin tavoitteena on jaotella havainnot sisäisesti mahdollisimman homogeenisiin ryhmiin joidenkin tiettyjen muuttujien perusteella. Klusterianalyysiin liittyvä teoria ei

TAULUKKO 1. SUMMAMUUTTUJIEN MUODOSTAMINEN: SUMMAMUUTTUJIIN KUULUVIEN MUUTTUJIEN VÄLISET KORRELAATIOT JA NIIDEN SISÄINEN YHTENÄISYYS KUVATTUNA CRONBACHIN ALPHA -ARVOLLA.

Mittari	Korrelaatiot				Cronbach α
Summamuuttuja 1. Äänestäminen/luodollinen poliittinen toiminta					.681
	1.	2.	3.		
1. Äänestäminen	1				
2. Asettuminen ehdolle vaaleissa	.443	1			
3. Keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa	.413	.407	1		
Summamuuttuja 2. Ei-institutionaalinen toiminta					.807
	1.	2.	3.		
1. Aloitteen, vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen, tässä tarkoitetaan myös netissä tehtyä allekirjoittamista	1				
2. Nimien kerääminen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin, myös netissä	.825	1			
3. Vapaaehtoistyö ympäristöjärjestössä	.460	.457	1		
Summamuuttuja 3. Ilmaisullinen/keskusteleva toiminta					.737
	1.	2.	3.	4.	
1. Ympäristö- tai ilmastoasioihin liittyviin keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen	1				
2. Taiteen keinoin vaikuttaminen	.414	1			
3. Ilmastoasioista keskusteleminen sosiaalisessa medias- sa tai nettifoorumeilla	.452	.403	1		
4. Kaupunki- tai kyläaktivismi	.357	.492	.365	1	
Summamuuttuja 4. Laillinen protesti					.740
	1.	2.			
1. Osallistuminen mielenosoitukseen	1				
2. Ilmastolakko, kuten koululakko ilmaston puolesta	.590	1			
Kansalaistottelemattomuus/suora toiminta					n/a
Kansalaistottelemattomuus tai suora toiminta					
Kuluttaja-aktivismi					n/a
Ostopäätöksillä vaikuttaminen					

ole kovin jäsentynyt, minkä vuoksi klusterianalyysi on pitkälti intuitiivinen ja heuristinen menetelmä. (Nummenmaa 2009.) Summamuuttujien rakentamisen ja sitä edeltävien sisäisten reliabiliteettien ja korrelaatioiden tarkastelun lisäksi toinen tapa helpottaa etukäteen tehtävää pohdintaa eri muuttujien oleellisuudesta osana klusterianalyysiä olisi ollut tehdä faktorianalyysi muuttujista ja käyttää klusterianalyysissä muuttujina faktoriarvoja. Mutta kuten todettu, me päädyimme tutkimukssessamme summamuuttujiin ja niiden hyödyntämiseen klusterianalyysissämme. Kokeilimme eri määrää klustereita ja päädyimme mielestämme sisällöllisesti toimivampaa versioon, joka tuotti viisi klusteria vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypeiksi. Tyypit nimesimme *äärioptimisteiksi*, *kulutuskriittisiksi*, *luottavaisiksi*, *kulutusoptimisteiksi* ja *epäilijöiksi*. Kooltaan suurimman tyypin muodostivat *kulutusoptimistit* ja pienimmän *epäilijät*. Taulukossa 2 on nähtävissä, että eri ympäristö- ja ilmastoasioihin vaikuttavuuden kokemista mittaavista

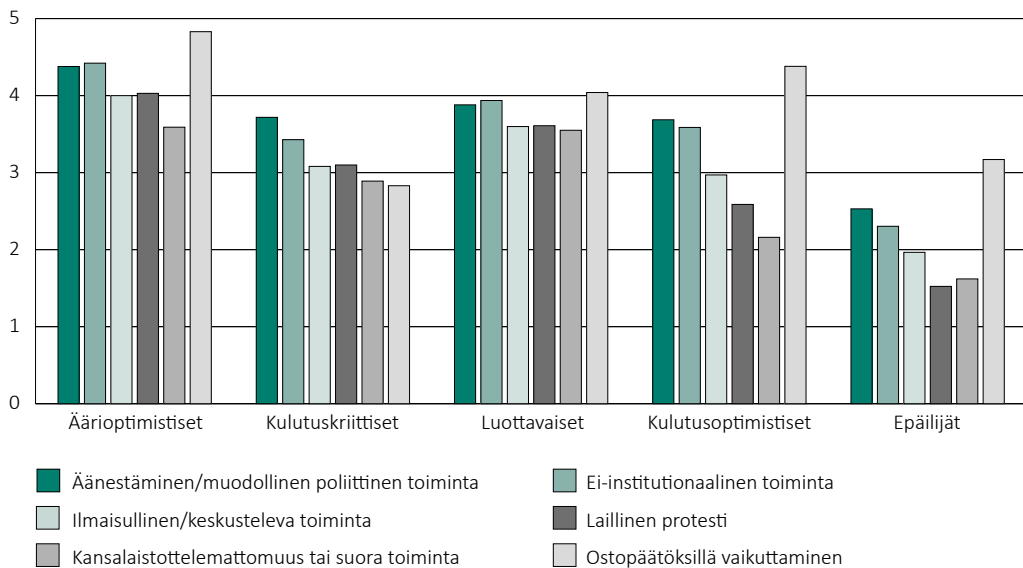
muuttujistamme klusterimallimme muodostumista ohjasivat vahvimmin ilmaisullinen/keskusteleva toiminta, laillinen protesti ja ostopäätöksillä vaikuttaminen, kun taas vähiten merkittävä oli kansalaistottelemattomuutta tai suoraa toimintaa mitannut muuttuja. Kuviosta 1 on nähtävissä, kuinka eri vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypeissä muuttujista juuri ostopäätöksillä vaikuttaminen on merkittävä niin yksittäisten tyyppien sisällä (lukuun ottamatta *kulutuskriittisiä*) kuin myös luomassa eroa eri tyyppien välille.

Vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppien muodostamisen jälkeen tarkastelimme tyypeittäin nuorten vastauksia eri vaikuttamistapoihin ja valitsemaamme neljään taustamuuttujaan. Tarkastelimme myös vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppien maantieteellistä jakautumista. Koska olimme kiinnostuneita nimenomaan siitä, mitä vaikuttamistapoja nuoret pitivät vaikuttavina, teimme vertailut suhteessa vastausvaihtoehdon *melko paljon* tai *erittäin paljon* vastanneiden osalta, jotka summasimme yhteen yhdeksi arvoksi.

TAULUKKO 2. KLUSTEREIDEN KOOT, KLUSTEROINTIA OHJANNEIDEN OSAMUUTTUJIEN MERKITTÄVYYS MALLISSA JA MUUTTUJAKOHTAISET KESKIARVOT JA -HAJONNAT KLUSTEREITTAIN.

Klusteri (n; %)	Ilmaisullinen/ keskusteleva toiminta***		Laillinen protesti ***		Osto- päätöksillä vaikuttami- nen***		Muodollinen poliittinen toiminta**		Ei-instituutio- naalinen toiminta**		Kansalais- tottelematto- muus tai suora toiminta*	
	ka	s	ka	s	ka	s	ka	s	ka	s	ka	s
Äärioptimistit (372; 21,1)	3,99	0,44	4,03	0,58	4,83	0,39	4,38	0,43	4,42	0,43	3,59	0,98
Kulutuskriittiset (247; 14)	3,08	0,48	3,10	0,68	2,83	0,44	3,72	0,54	3,43	0,53	2,89	0,92
Luottavaiset (443; 25,2)	3,60	0,38	3,61	0,54	4,04	0,37	3,88	0,41	3,94	0,42	3,55	0,72
Kulutusoptimistit (501; 28,4)	2,97	0,49	2,59	0,72	4,38	0,50	3,69	0,51	3,59	0,59	2,16	0,99
Epäilijät (198; 11,2)	1,97	0,66	1,52	0,62	3,17	1,22	2,53	0,77	2,30	0,85	1,62	0,96

Muuttujien merkittävyys koko mallissa:
Mallin muodostumisessa dominoiva muuttuja (*input importance*: 1,00***)
Mallin muodostumisessa vahvasti ohjaava muuttuja (*input importance*: 0.83–0.99)
Mallin muodostumisessa heikoiten ohjaava muuttuja (*input importance*: 0,61)
Keskiarvo (ka) voi vaihdella 1–5
Input importance -arvo voi vaihdella 0–1

KUVIO 1. MUUTTUIEN PAINOTUKSET KLUSTEREITTAIN KESKIARVAIN ESITETTYNÄ.

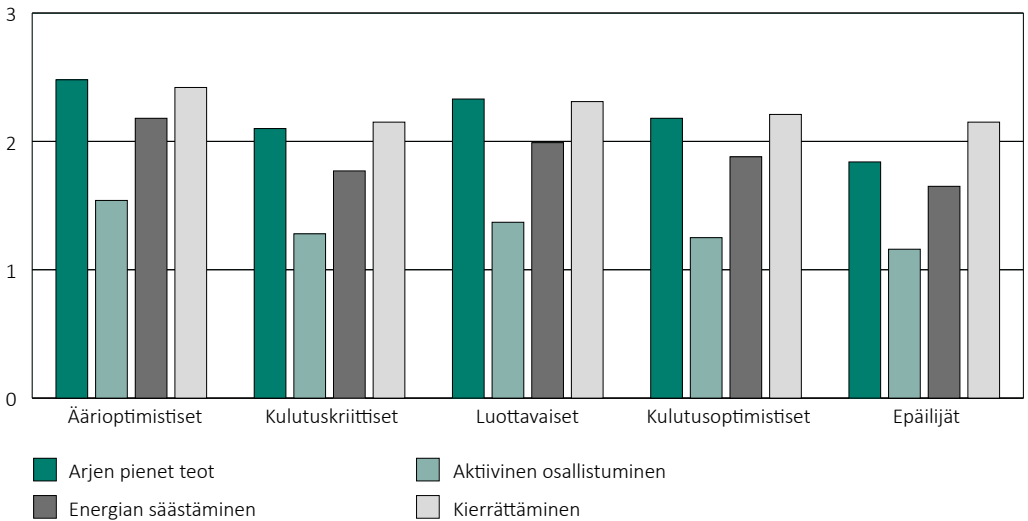
Lopuksi halusimme vielä tutkia, millaisia yhteyksiä vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppien ja vastaajan oman toiminnan välillä on. Suoritimme aineistolähtöisesti faktorianalyysin ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyvistä vastaajan omaa toimintaa mittaavista muuttujista summa-muuttujien sisällön selvittämistä varten. Käytimme estimointimenetelmänä pääakselifaktorointia (*principal axis factoring*) ja rotaatiomenetelmänä *Varimax*-rotaatiota. Huomioimme ainoastaan yli 0.3 faktorilataukset ja kommunaliteettien alarajana pidimme 0.2, tosin yhden 0.181 ("Lajitellut useimmat jätteesi") kommunaliteettiarvon hyväksyimme mukaan, sillä koimme sen mukana pitämisen sisällöllisesti tärkeänä. Faktorianalyysi tuotti neljä faktoria, joiden ominaisarvo ylitti yhden. Muodostimme faktoreista summamuuttujat, sillä ne olivat myös sisällöllisesti järkeviä nostaessaan esille nuorten kansalaistoiminnan piileviä yhdenmukaisuuksia. Taulukkoon 3 olemme esittäneet faktorien muodostumisen ja niiden pohjalta rakentamamme vastaajien ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyvää omaa kansalaistoimintaa mittaavat summamuuttujat. Niistä "arjen pienet

teot" koostui arkipäiväisestä vaikuttamisesta, kuten jätteiden lajittelusta ja ruokailutottumusten muutoksesta. *Aktiivinen osallistuminen* taas vaati hiukan enemmän aktivismia tekijältään, kuten mielenosoitukseen osallistumista tai päättäjälle viestin lähettämistä. *Energian säästäminen* oli puhtaasti sähkön ja veden säästämistä ja *tuotteiden kierrättäminen* kierrättämistä itse käytettyjen tuotteiden uudelleen käyttämisen näkökulmasta. Aivan lopuksi vertailimme vielä vastaajan ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyvää toimintaa orientaatiotyypeittäin. Sen teimme toimintaa mittaavissa muuttujissa *kyllä, usein*-vastausvaihtoehdon valinneiden mukaan, sillä olimme kiinnostuneita erityisesti siitä, mitkä toiminnan tavat olivat suosituimpia nuorten keskuudessa. Kuviosta 2 näkee, kuinka *arjen pienet teot* ja *kierrättäminen* olivat suosituimpia toimintatapoja kaikissa orientaatiotyypeissä ja toisaalta *aktiivinen osallistuminen* oli kaikissa alhaisinta. Kaiken kaikkiaan jokaisen orientaatiotyyppin sisäiset jakaumat kansalaistoiminnan tapojen suhteen olivat keskenään varsin symmetriset, ainoastaan toiminnan määrissä oli tyyppikohtaisia eroja.

TAULUKKO 3. VASTAAJIEN YMPÄRISTÖ- JA ILMASTOASIOIHIN LIITTYVÄÄ OMAA KANSALAISTOIMINTAA MITTAAVIEN SUMMAMUUTTUJIEN RAKENTUMINEN.

Oletko viimeisten kuuden kuukauden aikana tehnyt seuraavaksi lueteltuja asioita?	Summamuuttuja (ka*, s)	Reliabiliteettikerroin ja sisäiset korrelaatiot
Lajitellut useimmat jätteesi	"Arjen pienet teot" (2,23; 0,461)	Cronbachin alpha: .639 Korrelaatiot: .171 – .339
Muuttanut ruokailutottumuksia kestäväään suuntaan		
Välttänyt tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä		
Valinnut ympäristöystävällisen matkustamisen tavan		
Vähentänyt kulutustani ylipäättään		
Puhunut muiden kanssa ilmastoahdistuksesta	Aktiivinen osallistuminen: Aktivismi/ Kollektiivinen altruismi/Mobilisointi (1,34; 0,363)	Cronbachin alpha: .603 Korrelaatiot: .162 – .457
Osallistunut ilmastoasioita koskevaan mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan		
Lähettänyt viestin päättäjille ympäristöasioihin liittyen		
Osallistunut ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita		
Vähentänyt energiankulutusta alentamalla huoneen lämpötilaa tai vähentämällä laitteiden sähkönkulutusta	Energian säästäminen (1,93; 0,672)	Cronbachin alpha: .634 Korrelaatiot: .464
Vähentänyt vedenkulutusta		
Korjannut tuotteen uuden ostamisen sijasta	Kierrättäminen (2,26; 0,565)	Cronbachin alpha: .451 Korrelaatiot: .291
Ostanut uuden sijasta käytetyn tuotteen		

* Keskiarvo voi vaihdella välillä 1–3

KUVIO 2. KANSALAISTOIMINNAN ULOTTUVUUKSIEN PAINOTUKSET KLUSTEREITTAIN KESKIARVAIN ESITETTYNÄ.

Tiivistykseksi tässä luvussa kuvatuista tutkimuksessamme hyödyntämistämme analyysitavoista voisimme todeta, että summamuuttujien, klusterien ja faktoreiden muodostumisessa on kysymys kahdesta asiasta: ensinnäkin löytää yksittäisistä muuttujista yhteneväisyyksiä koskien ympäristö- ja ilmastoasioiden poliittisia toimintatapoja ja niiden vaikutusta (äänestäminen jne.) ja omaa toimintaa (jätteiden lajittelu jne.) sekä toiseksi tarkastella niiden suhteita keskenään ja suhteessa taustatekijöihin (sukupuoli, ikä jne.).

NUORTEN ERILAISET VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPIT YMPÄRISTÖ- JA ILMASTOASIOISSA SEKÄ NIIDEN ERITYISPIIRTEET

Jaoinme nuoret käyttämämme klusterianalyysin avulla viiteen erilaiseen vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppiin: *äärioptimisteihin*, *kulutuskriittisiin*, *luottavaisiin*, *kulutusoptimisteihin* ja *epäilijöihin*. Kunkin tyyppin sisällä nuorten näkemykset eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta ovat erilaisia keskenään. Taulukkoon 4 on eritelty eri orientaatiotyypeittäin nuorten näkemykset eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta ympäristö- ja ilmastoasioissa. Taulukossa on esitetty vain melko tai erittäin paljon vastanneiden prosentiosuudet sekä kaikkien vastanneiden että kunkin orientaatiotyyppin osalta.

Yleiskuva nuorten näkemyksissä eri keinojen vaikuttavuudesta ympäristö- ja ilmastoasioissa on hyvin samansuuntainen kuin vuosien 2013 ja 2018 Nuorisobarometreissa³ (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Piispa & Myllyniemi 2019). Äänestäminen on nuorten mielestä tehokkain vaikuttamiskeino. Samoin kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta näyttävät tehottomina vaikuttamiskeinoina nuorille, vaikka niiden sekä laillisen protestoinnin (erityisesti mielenosoittaminen) osuudet ovat aikaisempaa suuremmat (ks. Saari 2015) eli nyt noin kolmannes nuorista pitää niitä melko tai erittäin tehokkaina vaikutuskeinoina nimenomaan ekologisissa kysymyksissä. Myös esimerkiksi vapaaehtoistyö ympäristöjärjestöissä ja vetoomusten allekirjoittaminen

näyttäytyvät ei-institutionaalisen kansalaistoitinnan keinoina tehokkaina valtaosalle nuorista. Erityisesti kuluttaja-aktivismi (ostopäätöksillä vaikuttaminen) on noussut nuorten miellissä yhtä tehokkaaksi vaikuttamiskeinoksi ilmasto- ja ympäristökysymyksissä kuin äänestäminen.

Kun nuorten näkemyksiä eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta tarkastellaan orientaatiotyypeittäin, kuva nuorten vaikuttamiskäsityksistä muuttuu moniulotteisemmaksi. *Äärioptimistit* ja *luottavaiset* luottavat muita orientaatiotyyppisiä vahvemmin eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen. Molemmissa tyypeissä luottamus ei-institutionaaliseen toimintaan, erityisesti ympäristöjärjestöissä tehtävään vapaaehtoistyöhön on jopa vahvempaa kuin äänestämistä ja muodollista poliittista toimintaa kohtaan. Näihin kahteen orientaatiotyyppiin kuuluu lähes puolet vastanneista nuorista. Äärioptimistit näkevät eri vaikuttamiskeinot kaikkein optimistisimmin kaikilla osa-alueilla, luottavaiset toisiksi optimistisimmin kaikissa muissa paitsi kuluttaja-aktivismissa. *Kulutuskriittiset* luottavat selkeästi vähiten ja *kulutusoptimistit* selkeästi keskivertoa enemmän kuluttaja-aktivismin keinojen vaikuttavuuteen. Lisäksi näitä kahta suhteellisen samanlaista orientaatiotyyppiä erottaa toisistaan kulutuskriittisten selkeästi vahvempi luottamus laillisen protestin sekä kansalaistottelemattomuuden ja suoran toiminnan tehokkuuteen vaikuttamisessa. Kulutusoptimistien luottamus ei-institutionaaliseen toimintaan on hieman vahvempaa ja vastaavasti heikompaa ilmaisullisen ja keskusteleman toiminnan kohdalla kuin kulutuskriittisillä. *Epäilijät* edustavat pienimpänä orientaatiotyyppiä yleisesti kriittisintä suhtautumista eri vaikuttamiskeinoin. Tosin tässä tyyppissä ostopäätöksillä vaikuttaminen nähdään tehokkaammaksi kuin kulutuskriittisissä.

Aiemmat tutkimukset nuorten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta (esim. Harrinvirta 2019; Lötjönen 2017; Myllyniemi & Kiilakoski 2019) ovat esimerkiksi tuoneet esille, että nuorten yhteiskunnallinen kiinnostus sekä aktiivisuus tai passiivisuus kasautuvat. Samansuuntaisesti tässä aineistossa äärioptimistit ja epäilijät edustavat

TAULUKKO 4. NUORTEN NÄKEMYS ERI VAIKUTTAMISKEINOJEN TEHOKKUUDESTA (VAIKUTTAVUUS MELKO TAI ERITTÄIN PALJON) ORIENTAATIOTYYPEITTÄIN (%).

	Orientaatiotyypit (%)								
TOIMINTATAPALUOKKA	Kaikki (%)	Ääri-optimistit	Kulutus-kriittiset	Luottavaiset	Kulutus-optimistit	Epäilijät	X ²	Df	Sig.
Äänestäminen / muodollinen poliittinen toiminta									
Äänestäminen	78,3	96,2	73,1	87,3	78,4	31,0	355,302	4	<.001
Asettuminen ehdolle vaaleissa	59,0	84,5	58,7	64,7	52,1	16,2	262,790	4	<.001
Keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa	70,6	96,5	63,4	83,4	66,7	11,7	494,188	4	<.001
Ei-institutionaalinen toiminta									
Aloitteen, vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen, tässä tarkoitetaan myös netissä tehtyä allekirjoittamista	62,6	94,6	46,3	79,5	53,1	9,2	502,195	4	<.001
Nimien kerääminen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin, myös netissä	62,0	93,8	48,1	78,2	52,5	7,1	499,652	4	<.001
Vapaaehtoistyö ympäristöjärjestössä	71,5	96,5	47,5	88,1	69,0	22,6	472,197	4	<.001
Ilmaisullinen/keskusteleva toiminta									
Ympäristö- tai ilmastoasioihin liittyviin keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen	52,3	88,0	39,3	69,3	35,2	6,1	482,381	4	<.001
Taiteen keinoin vaikuttaminen	34,5	66,9	19,4	47,7	15,9	8,9	357,941	4	<.001
Ilmastoasioista keskusteleminen sosiaalisessa mediassa tai netti-foorumeilla	42,1	80,6	21,1	51,7	28,0	10,7	407,611	4	<.001
Kaupunki- tai kyläaktivismi	48,3	82,0	32,9	65,0	31,2	9,7	412,360	4	<.001
Laillinen protesti									
Osallistuminen mielenosoitukseen	40,7	84,6	31,6	59,0	12,7	0,0	662,238	4	<.001
Ilmastolakko, kuten koulu-lakko ilmaston puolesta	38,1	74,7	28,5	55,9	13,5	3,1	508,414	4	<.001
Kansalaistottelemattomuus/suora toiminta									
Kansalaistottelemattomuus tai suora toiminta	32,0	57,8	23,9	53,3	8,4	6,1	402,819	4	<.001
Kuluttaja-aktivismi									
Ostopäätöksillä vaikuttaminen	78,0	99,5	0,4	95,0	99,2	42,9	1316,406	4	<.001

vaikuttamisen orientaatiotyyppinä luottamuk-
sen ja epäluottamuksen kasautumisen ääripäitä,
joiden väliin sijoittuu loput kaksi kolmasosaa
vastanneista nuorista.

MILLAISIA OVAT ERI
VAIKUTTAMISKEINOJEN
ORIENTAATIOTYYPPIEN NUORET?

Syventääksemme kuvaa eri orientaatiotyypeistä
ja niiden erityispiirteistä katsoimme eri tyyppien
nuorten valikoituja taustamuuttujia: sukupuolta⁴,
itsearvioitua toimeentulon tasoa, identifioitu-
mista arvoliberaali–arvokonservatiivi-asteikolla
sekä eri ikäluokkia. Taulukkoon 5 on tiivistetty
tarkasteluun valikoitujen taustamuuttujien ja-
kaumat orientaatiotyypeittäin.

Yleishuomiona voidaan tiivistää, että siir-
ryttäessä vaikutuskeinojen optimistisimmasta
(*äärioptimistit*) pessimistisimpään (*epäilijät*)
orientaatiotyyppiin, ryhmät muuttuvat nais-
valtaisista miesvaltaisemmiksi, arvoliberaaleista
arvoneutraalimmiksi/-konservatiivisemmiksi sekä

nuoremmista kohti vanhempien ikäluokkien (yli
20-vuotiaiden) painottumista. Yksittäisten orien-
taatiotyyppien nuorten profiilit voidaan tiivistää
seuraavasti:

Äärioptimistit: Ryhmä on nuorista kaikkein
naisvaltaisin (2/3) ja nuorimpiin ikäluokkiin pai-
nottuvin eli enemmistö on alle 24-vuotiaita. Ryh-
män nuoret identifioivat voimakkaimmin itsensä
arvoliberaaleiksi. Toimeentulotason osalta he edus-
tavat kaikkien vastaajien tuloluokkien jakaumaa.

Kulutuskriittiset: Ryhmä on miesvaltainen
(2/3) ja painottuu yli 20-vuotiaiden ikäluokkiin.
Valtaosa identifioi itsensä varsin tasavahvasti joko
arvoliberaaliksi tai arvoneutraaliksi. Toimeentu-
lotaso painottuu vahvasti keskituloisiin ja hy-
vin toimeentuleviin luokkiin, mutta heikosti
toimeentulevien suhteellinen osuus on kaikista
suurin tässä orientaatioryhmässä.

Luottavaiset: Ryhmä on keskivertoa naisval-
taisempi ja nuorimpiin ikäluokkiin painottuva, eli
suurin osa nuorista on alle 24-vuotiaita. Ryhmässä
valtaosa identifioituu arvoliberaaleiksi (tai arvo-
neutraaleiksi). Tässä ryhmässä oma toimeentulo

TAULUKKO 5. VALIKOITUJEN TAUSTAMUUTTUIJEN JAKAUTUMINEN ORIENTAATIOTYYPEITTÄIN (%).

	Orientaatiotyypit					
	Kaikki (%)	Ääri- optimistit	Kulutus- kriittiset	Luotta- vaiset	Kulutus- optimistit	Epäilijät
SUKUPUOLI ($X^2=134,014$; $df=4$; $p<.001$)						
Nainen	47,8	64,8	33,7	57,5	43,7	22,2
Mies	52,2	35,2	66,3	42,5	56,3	77,8
TOIMEENTULO (LUOKAT) ($X^2=10,681$; $df=8$; $p=.220$)						
Heikosti toimeentuleva (1–3)	11,0	12,1	12,7	11,1	10,3	8,2
Keskituloinen (4–7)	56,6	57,4	55,5	58,8	56,9	50,3
Hyvin toimeentuleva (8–10)	32,5	30,6	31,8	30,1	32,8	41,5
ARVOLUOKKA ($X^2=131,423$; $df=8$; $p<.001$)						
Arvoliberaalisuuntautunut (1–2)	51,5	68,5	48,3	58,9	43,9	24,6
Arvoneutraali (3)	37,7	25,7	40,7	35,2	43,4	49,1
Arvokonservatiivisuuntautunut (4–5)	10,8	5,8	11,0	6,0	12,7	26,3
IKÄLUOKAT ($X^2=47,837$; $df=8$; $p<.001$)						
15–19 v.	30,3	36,3	31,6	36,8	22,2	23,2
20–24 v.	32,7	34,1	36,8	28,0	32,7	34,8
25–29 v.	37,1	29,6	31,6	35,2	45,1	41,9

arvioidaan orientaatiotyypeistä vahvimmin keskituloiseksi.

Kulutusoptimistit: Ryhmä on hieman miesvaltainen ja yli 20-vuotiaisiin ikäluokkiin painottuva. Valtaosa määrittää itsensä arvoneutraaliksi (tai arvoliberaaliksi), mutta myös arvokonservatiiveiksi itsensä arvioivia alkaa olla kaikkien vastaajien keskivertoa suurempi osuus. Toimeentulotaso painottuu vahvasti keskituloisiin ja hyvin toimeentuleviin luokkiin.

Epäilijät: Ryhmä on orientaatiotyypeistä miesvaltaisain ja vanhimpiin ikäluokkiin painottuva, yli 24-vuotiaita on lähes puolet. Noin puolet arvioi itsensä arvoneutraaleiksi, ja arvokonservatiiveiksi itsensä identifioivia on neljännes eli suurin osuus verrattuna aikaisempiin orientaatiotyyppisiin. Toimeentulotasoltaan ryhmä on hyvin toimeentulevaa eli jopa 42 prosenttia määrittää itsensä hyvin toimeentuleviksi.

Aiemmat tutkimukset (esim. Lötjönen 2017; Myllyniemi & Kiilakoski 2019) nuorten yleisestä yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ovat tuoneet esille sen, että tytöillä on poikia monipuolisempia vaikuttamiskeinoja ja että iän myötä vaikuttamiskeinot monipuolistuvat. Samoin tytöt arvioivat itsensä poikia enemmän arvoliberaaleiksi, ja heikko taloudellinen toimeentulo monipuolistaa osallistumista vaikuttamistoimintaan (Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Jos vertaillaan erityisesti tämän artikkelin äärioptimistien ja epäilijöiden orientaatiotyyppisiä, niin aiempien tutkimusten huomiot saavat vahvistusta muiden paitsi iän osalta: ympäristö- ja ilmastoasioihin vaikuttamisessa nuorimmat ikäluokat ovat monipuolisimmin luottavaisia eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen.

VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPPIEN NUORTEN YMPÄRISTÖ- JA ILMASTOASIOIHIN LIITTYVÄ OMA TOIMINTA KANSALAISINA

Nuorisobarometreissä (esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2019) on tullut esiin, että nuorten näkemykset eri kansalaistoiminnan keinojen tehokkuudesta ja heidän osallistumisensa näihin

toimiin eivät välttämättä ole yksi ja sama asia. Osa nuorista voi pitää jotain vaikuttamiskeinoja tehokkaana, mutta ei itse ole osallistunut siihen liittyvään toimintaan. Toiset taas eivät pidä vaikuttamiskeinoja tehokkaana (kuten äänestämisen tai mielenosoittamisen), mutta osallistuvat toimintaan silti. Usein Nuorisobarometreissä on nuorilta kysytty eri kansalaisvaikuttamiskeinojen osalta sekä käsitystä keinojen vaikuttavuudesta että omasta osallistumisesta eri toimintamuotoihin. Silloin näiden kahden ulottuvuuden vertailu on ollut mielekästä. Tässä aineistoissa ei valitettavasti ole näin, joten nyt tämä vertailuasetelma ei ole mahdollista.

Silti nuorten osallistumista ja aktiivisuutta ympäristö- ja ilmastoasioissa voi katsoa eri vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppisiin liittyen hieman toisin. Muutamat kysymykset mahdollistavat hahmottamaan sitä, mihin toimintamuotoihin nuoret ovat osallistuneet usein. Valtaosa kysymyksistä kartoittaa nuorten kulutukseen ja elämäntapaan liittyviä valintoja eli kuluttaja-aktiivismin keinoja. Tätä varten rakennettiin summamuuttujat, joiden avulla kartoitettiin eri orientaatiotyyppien osallistumista. Nämä summamuuttujat, ympäristö- ja ilmastoaktiivismin neljä eri ulottuvuutta, nimettiin *arjen pieniksi teoiksi*, *aktiiviseksi osallistumiseksi* / *aktivismiksi*, *energian säästämiseksi* sekä *kierrättämiseksi*. Taulukkoon 6 on tiivistetty eri vaikuttamiskeinojen orientaatiotyyppien mukaan prosenttiosuudet nuorista, jotka tyypeittäin ovat osallistuneet toimintaan usein aktiivismin muodoissa.

Nuorten ekologisen osallistumisen yleiskuva näyttää Piispan ja Myllyniemen (2019) aiemmin esittämän väitteen tavoin siltä, että nuoret usein osallistuvat ja toimivat enemmän individualistisesti elämäntapansa ja kuluttajavalintojensa kautta (kierrättäminen, arjen pienet teot ja energian säästäminen) kuin sosiaalisen aktiivismin keinoin. Aiemmin tuli ilmi, että nuorista valtaosa piti kuluttaja-aktiivismia heti äänestämisen jälkeen tehokkaimpana vaikuttamiskeinona ekologisissa asioissa. Tältä osin näkemys vaikuttavuudesta ja oma toiminta ovat nuorilla vahvasti harmoniassa. Samalla osallistumisen yleisprofiili näyttää hyvin

TAULUKKO 6. NUORTEN OSALLISTUMINEN (OSALLISTUNUT USEIN) ERI KANSALAISTOIMINNAN ULOTTUVUUKSIIN ORIENTAATIOTYYPEITTÄIN (%).

	Kaikki (%) Kyllä usein	Orientaatiotyypit					X²	df	Sig.
		Ääri- optimistit	Kulutus- kriittiset	Luotta- vaiset	Kulutus- optimistit	Epäilijät			
Arjen pienet teot									
Lajitellut useimmat jätteesi	76,0	83,9	68,8	80,1	77,4	57,6	112,175	8	<.001
Muuttanut ruokailutottumuksia kestävään suuntaan	28,7	40,6	23,0	36,3	21,8	14,2	152,827	8	<.001
Välttänyt tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä	31,5	46,2	22,8	32,7	29,1	17,8	163,597	8	<.001
Valinnut ympäristöystävällisen matkustamisen tavan	40,2	55,3	36,6	44,8	33,3	23,0	133,248	8	<.001
Vähentänyt kulutustani ylipäättään	40,9	61,4	30,8	43,2	34,5	26,3	188,143	8	<.001
Aktiivinen osallistuminen / Aktivismi									
Puhunut muiden kanssa ilmastoah- distuksesta	18,6	34,7	11,4	20,1	13,0	8,1	206,216	8	<.001
Osallistunut ilmastoasioita koske- vaan mielenosoitukseen, keskustelu- tilaisuuteen tai työpajaan	3,0	6,5	4,5	2,5	0,8	1,5	123,083	8	<.001
Lähettänyt viestin päättäjille ympäristöasioihin liittyen	1,1	2,7	1,6	0,7	0,2	1,0	41,854	8	<.001
Osallistunut ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita	5,0	10,8	4,9	3,4	3,2	2,0	90,110	8	<.001
Energian säästäminen									
Vähentänyt energiankulutusta alentamalla huoneen lämpötilaa tai vähentämällä laitteiden sähkönkulutusta	30,9	45,7	23,7	31,2	26,4	22,7	97,626	8	<.001
Vähentänyt vedenkulutusta	24,6	35,5	19,6	26,1	20,8	16,2	86,958	8	<.001
Kierrättäminen									
Korjannut tuotteen uuden ostami- sen sijasta	42,6	49,5	34,7	44,0	40,3	41,9	23,029	8	.003
Ostanut uuden sijasta käytetyn tuotteen	39,6	54,6	31,7	42,6	34,7	27,3	68,696	8	<.001

samankaltaiselta kuin vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypit: luottavaisimmat tyypit myös osallistuvat aktiivisemmin, epäileväisimmät passiivisemmin. Varsinkin äärioptimistit erottuvat selkeästi aktiivisimpana nuorten ryhmänä myös toimijoina ympäristö- ja ilmastoasioissa. Eri tyypeistä paljastuu toiminnan tasolla kuitenkin yllättävää aktiivisuutta yksittäisten kansalaistoiminnan muodoissa. Esimerkiksi epäilijät-orientaatiotyyppi on suhteellisen aktiivinen kierrättämisessä (korjannut tuotteen uuden ostamisen sijaan) verrattuna

muihin tyypeihin. Samoin kuluskriittisten nuorten tyypistä taas löytyy suhteellisen paljon niitä, jotka ovat usein osallistuneet mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan ilmastoasioihin liittyen. Kulusoptimistit ovat taas keskivertoa aktiivisemmin osallistuneet jätteiden lajitteluun. On hyvä muistaa, että kysely tehtiin nuorille alkuvuodesta 2021, jolloin koronarajoitteet olivat voimassa eri puolilla Suomea. Näiden poikkeusoloihin liittyvien kasvokkaiseen vuorovaikutukseen kohdistuvien rajoitteiden ja esteiden

”passivoivaa” vaikutusta esimerkiksi aktiivisen osallisuuden ja aktivismin toimintamuotojen kohdalla (kuten ryhmätoiminta, työpajat, keskustelutilaisuudet, mielenosoitukset) on vaikea arvioida.

VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPPIEN MAANTIETEELLINEN JAKAUTUMINEN

Nuorisobarometrien ja kansainvälisten *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS)-tutkimusten (esim. Suominen, Kupari & Törmäkangas 2010) päähuomio on keskittynyt tarkastelemaan nuorten yhteiskunnallista osallistumista koko Suomen tasolla. Yhteiskunnallisen osallistumisen alueelliset vaihtelut Suomen sisällä ovat, mahdollisuuksista huolimatta, jääneet Nuorisobarometreissä sivurooliin⁵ eli vertailua on tehty usein esimerkiksi pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä tai kaupunkimaisten, taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien nuorten välillä (ks. esim. Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Toiset tutkimukset ovat taas olleet hyvin alueellisia (esim. Lötjönen 2017), joiden tulosten vertailu koko Suomen tasolla on ollut haasteellista (Puuronen & Saari 2017). Tätä tiedollista kuilua kaventaaksemme katsomme tarkemmin sitä, miten nuorten vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypit ovat edustettuina Suomessa alueellisesti.

Kohdistimme alueellisen tarkastelun kahdelle tasolle: Aluehallintovirastojen (AVI) alueet ja maakunnat. AVI-alueet ovat hallinnollisina yksiköinä maantieteellisesti laajoja. Niiden sisälle sijoittuvien maakuntien tarkastelulla taas voidaan saada tarkempi kuva mahdollisista alueellisista eroista Suomessa. Taulukkoon 7 on tiivistetty eri aikaisemmin esiteltyjen orientaatiotyyppien prosentuaaliset edustavuudet sekä AVI-alueittain että maakunnittain.

AVI-alueiden tason tarkastelu tuo esiin eroja orientaatiotyyppien edustuksessa maantieteellisesti. Etelä-Suomen ja Lounais-Suomen AVI-alueilla orientaatiotyypeistä äärioptimistit ja luottavaiset ovat koko maahan verrattuna vahvasti edustettuina. Kulutusoptimisteja löytyy keskivertoa enemmän

Lounais-, Itä- sekä Länsi- ja Sisä-Suomen alueilta. Kulutuskriittisiä on hieman keskivertoa enemmän Länsi- ja Sisä-Suomessa. Itä-Suomen, Pohjois-Suomen sekä Lapin alueilla taas epäilijöiden suhteellinen edustus on suuri. Lapin AVI-alueella myös äärioptimistit saavat koko Suomeen verrattuna suuren edustuksen. Yleisesti voi tulkita, että mitä kauemmas pääkaupunkiseudulta mennään kohti pohjoista Suomea, sitä enemmän näkemykset eri keinojen vaikuttavuuden tehokkuudesta ympäristö- ja ilmastoasioissa näyttäisivät muuttuvan vahvemmin epäileviksi.

Kuva muuttuu vieläkin monimuotoisemmaksi siirryttäessä maakuntatason tarkasteluun. Silloin jaot luottavaisiin ja epäileviin maantieteellisiin alueisiin tarkentuvat. Jos kärjistetään alueellista tarkastelua ja katsotaan vain äärioptimistien ja epäilijöiden orientaatiotyyppien koko Suomen keskivertotasoa korkeampaa suhteellista edustusta maakunnittain, löydetään ilmasto- ja ympäristöasioihin liittyvien vaikuttamisen tehokkuuden suhteen luottavaisimmat ja epäilevimmat maakunnat:

Ääriluottavaiset alueet: Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Lapin maakunnat

Ääriepäilevät alueet: Etelä-Savon, Etelä-Pohjanmaan, Kainuun ja Kanta-Hämeen maakunnat

Lapin, Kymenlaakson ja Pohjanmaan maakunnissa löytyy rinnakkain yliedustusta niin äärioptimisteissa kuin epäilijöissäkin. Näissä kahdessa äärityyppissä on selkeä aliedustus Keski-Pohjanmaalla, samoin siellä huomattavan suuri osuus (58 %) sijoittuu luottavaisten orientaatiotyyppiin. Luottavaisia on suhteellisesti paljon myös Etelä-Karjalassa ja Päijät-Hämeessä. Satakunnasta ja Pirkanmaalta löytyy suhteellisesti eniten kulutusoptimisteja, kun taas Kainuusta kulutuskriittisiä.

Tämän aineiston kautta on haasteellista, jopa mahdotonta etsiä tarkempia syitä alueellisille eroille. Silti tärkeä tutkimustulos on pelkästään jo se, että Suomen nuorten käsityksissä eri yhteiskunnallisten keinojen tehokkuudesta ympäristö- ja ilmastoasioissa on merkittäviä ja tilastollisesti merkitseviä alueellisia eroja. Tulevaisuuden tutkimuksissa olisi syytä tutkia perusteellisemmin nuorten yhteiskunnallista vaikuttamista myös

maakuntatasolla. Yhteiskuntapoliittisestikin olisi tarpeellista saada lisätietoa esimerkiksi siitä, johtuvatko alueelliset erot esimerkiksi nuorten itsensä ulkopuolisista osallistumisen mahdollisuusrakenteista vai heidän motivaatiostaan tai (epä)luottamuksesta oman vaikuttamisen toteuttamiseen yhteiskunnassa.

Aiempi MYPLACE-tutkimushanke itäsuomalaisten nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta (Lötjönen 2017; Puuronen & Saari 2017; Saari 2015) toi esiin sinänsä yllätyksättömän, mutta helposti unohtuvan tosiseikan. Esimerkiksi äänestäminen ja kuluttaja-aktivismi ovat vaikuttamiskeinoina kaikkien nuorten tavoitettavissa

TAULUKKO 7. NUORTEN ERI VAIKUTTAMISEN ORIENTAATIOTYYPPIEN OSUUDET (%) MAAKUNNITAIN JA AVI-ALUEITTAIN.

AVI-alueet/maakunnat (n) [*]	Orientaatiotyyppit (%)				
	Ääri-optimistit	Kulutus-kriittiset	Luottavaiset	Kulutus-optimistit	Epäilijät
Etelä-Suomen AVI (808)	24,5	13,9	25,2	27,6	8,8
Uudenmaan maakunta (172)	27,2	13,7	25,3	26,1	7,7
Kanta-Hämeen maakunta (42)	7,1	16,7	21,4	31,6	21,1
Päijät-Hämeen maakunta (53)	13,2	13,2	30,2	32,1	11,3
Kymenlaakson maakunta (44)	22,7	15,9	15,9	29,5	15,9
Etelä-Karjalan maakunta (36)	16,7	13,9	33,3	25,0	11,1
Lounais-Suomen AVI (217)	22,1	12,9	24,9	30,0	10,1
Varsinais-Suomen maakunta (161)	25,5	13,7	26,1	27,3	7,5
Satakunnan maakunta (56)	12,5	10,7	21,4	37,5	17,9
Itä-Suomen AVI (146)	15,1	12,3	25,3	30,1	17,1
Etelä-Savon maakunta (30)	16,7	13,3	13,3	26,7	30,0
Pohjois-Savon maakunta (70)	14,3	14,3	28,6	30,0	12,9
Pohjois-Karjalan maakunta (45)	15,6	8,9	28,9	33,3	13,3
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI (397)	17,9	16,1	24,7	30,0	11,3
Pirkanmaan maakunta (158)	19,6	14,6	22,2	36,7	7,0
Keski-Suomen maakunta (84)	14,3	17,9	26,2	32,1	9,5
Etelä-Pohjanmaan maakunta (48)	14,6	14,6	22,9	22,9	25,0
Pohjanmaan maakunta (86)	22,1	18,6	23,3	22,1	14,0
Keski-Pohjanmaan maakunta (19)	5,3	15,8	57,9	15,8	5,3
Pohjois-Suomen AVI (144)	15,3	13,2	26,4	26,4	18,8
Pohjois-Pohjanmaan maakunta (127)	16,5	12,6	27,6	25,2	18,1
Kainuun maakunta (19)	5,3	21,1	21,1	31,6	21,1
Lapin AVI (50)	24,0	10,0	24,0	24,0	18,0
Lapin maakunta (50)	24,0	10,0	24,0	24,0	18,0
Kaikki alueet yhteensä (n=1761)	21,1	14,1	25,3	28,4	11,1

^{*}) AVI-alueet: Pearson Chi-Square (Value:33, 685; Df: 20; Sig. =.028); Maakunnat: Pearson Chi-Square (Value:111,377; Df: 68; Sig. <.001)

tasa-arvoisesti. Tässäkin tutkimuksessa niitä pidetään tehokkaimpina vaikuttamismuotoina ympäristö- ja ilmastoasioissa. Jos taas puhutaan esimerkiksi nuorten keskustelutilaisuuksista ja kokouksista, mielenosoittamisesta, kansalais-tottelemattomuudesta ja suorasta toiminnasta, järjestö- tai yhdistystoiminnasta, taidetoiminnasta tai kylä-/kaupunkiaktivismista, alkavat nuorten osallistumis- ja toimintamahdollisuudet eriarvoistua eri puolilla Suomea. Jos kyseiseen toimintaan ei ole mahdollista osallistua omalla asuinpaikkakunnalla, on hyvin ymmärrettävää, että kyseinen toiminta voi näyttäytyä kokemuksellisesti vieraalta alueen nuorisolle. Osallistumismahdollisuuksien tarjonta siis ohjaa nuorten toimintaa eri tavoin eri alueilla. Sama asia voi vaikuttaa myös nuorten näkemykseen vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta. Samaan aikaan on täysin mahdollista, että osa nuorista ei pidä esimerkiksi kuluttaja-aktivismia, laillisen protestin muotoja tai kansalaistottelemattomuutta yhteiskunnassa kovinkaan tehokkaina vaikuttavuudeltaan, mutta he silti osallistuvat niihin (ks. Myllyniemi & Kiilakoski 2019). Näiden kriittisten ulottuvuuksien arviointia ei nyt voida tehdä tämän aineiston pohjalta. On kuitenkin hyvä muistaa, että osa nyt kyselyssä käsitellyistä kansalaistoiminnan muodoista on helpommin ja monipuolisemmin nuorten tavoitettavissa kaupungeissa ja kasvukeskuksissa kuin taantuvilla alueilla tai maa- ja haja-asutusseuduilla.

LOPUKSI: YMPÄRISTÖ- JA ILMASTO-ASIOIDEN VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPIT PÄHKINÄNKUORESSA

Tämä artikkeli vahvistaa aiempien tutkimusten (esim. Amnå & Ekman 2014; Cammaerts ym. 2014; Pilkington & Pollock 2015) kuvaa siitä, että polarisoiva puhe koko nuorison kansalaisaktiivisuudesta tai -passiivisuudesta on harhaanjohtavaa. Nuoriso(kaan) ei ole homogeeninen kansalaisryhmä: nuorten joukosta löytyy hyvin erilaisia suuntautumistapoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ympäristö- ja ilmastoasioissa. Val-

taosa nuorista (57 %) luottaa vahvasti erilaisten vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen, samalla epäileväisimmätään nuoret eivät ole täysin passiivisia ympäristö- ja ilmastotoimijoina. Taulukkoon 8 on tiivistetty keskeiset piirteet nuorten eri vaikuttamiskeinojen orientaatiotyypeistä, jotka on luotu Nuorisobarometri 2021:n vastaajista. Aiemmat viisi erilaista ryhmää voidaan lisänimetä *erittäin vahvan luottamuksen moniaktivisteiksi* (äärioptimistit), *vahvan luottamuksen arjen aktivisteiksi* (luottavaiset), *ei-institutionaaliin ja kuluttajan vaikuttamiskeinoin luottaviksi kevytaktivisteiksi* (kulutusoptimistit), *keskustelua ja protestointia sympatisoiviksi kuluttaja-passivisteiksi* (kulutus-kriittiset) ja *vahvasti epäileviksi passiivisiksi yksilötoimijoiksi* (epäilijät).

Tämä tutkimus vahvistaa aiempien suomalais-tutkimusten (Harrinvirta 2019; Lötjönen 2017; Myllyniemi & Kiilakoski 2019) kuvaa siitä, että luottamus tai epäluottamus ja aktiivisuus tai passiivisuus yhteiskunnallisessa toiminnassa kasautuvat ja eriytyvät myös ympäristö- ja ilmastoasioissa. Esimerkiksi ikä, sukupuoli, oma ideologinen aatemaailma, toimeentulotaso ja asuinpaikka erottelevat nuoria yhteiskunnallisina toimijoina. Tämä tutkimus vahvisti myös kuvaa siitä, että eritaustaiset nuoret luottavat ja osallistuvat erilaisiin yhteiskunnallisiin vaikuttamiskeinoin eri tavoin: osan aktivismi on yksilöllisempää ja valikoivampaa, toisten sosiaalisempaa tai monipuolisempaa. Tässä kyselyssä erityisesti ikä, sukupuoli ja maantieteellinen sijainti näyttivät erottelevan nuorisoa selkeästi: nuorimpien vastaajien, naisten ja eteläisessä Suomessa asuvien luottamus vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen oli selkeästi keskimääräistä vahvempaa ja keinovalikoimaltaan monipuolisempaa. Nämä nuoret näyttävät myös toimivan muita aktiivisemmin ja monipuolisemmin eri yhteiskunnallisen osallistumisen muodoissa. Tämän artikkelin klusterianalysiin pohjautuva metodologinen kokeilu tuo esiin sen, että perinteinen dikotominen tilastollinen aktiivinen–passiivinen-jaottelu ei auta ymmärtämään nuorten yhteiskunnallisen luottamuksen ja osallistumisen kaikkia värisävyjä (ks. Amnå & Ekman 2014). Samalla se haastaa tulevia nuorten

TAULUKKO 8. YHTEENVETOA ERI VAIKUTTAMISKEINOJEN ORIENTAATIOTYYPEISTÄ.

Äärioptimistit: <i>”Erittäin vahvan luottamuksen moniaktivistit”</i>	Nuoret käsittävät viidenneksen vastaajista, ja he luottavat selkeästi vahvimmin eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen ilmasto- ja ympäristöasioissa. Heistä selkeä enemmistö on naisia ja alle 24-vuotiaita sekä vahvasti itsensä arvoliberaaleiksi mieltäviä. He ovat myös aktiivisimpia toimijoita eri ympäristö- ja ilmastoasioissa. Kyseisiä nuoria löytyy keskivertoa enemmän erityisesti Etelä- ja Lounais-Suomen alueelta (erityisesti Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnat), mutta myös Lapin ja Pohjanmaan maakunnista.
Kulutuskriittiset: <i>”Keskustelua ja protestointia sympatisoivat kuluttaja-passivistit”</i>	Tämä orientaatiotyyppi vastaa reilua kymmenesosaa vastaajista. Ryhmän nuoret ovat toisiksi epäileväisimpiä näkemyksissään eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta ekologissa asioissa. Näistä nuorista yli puolet pitää kuitenkin äänestämistä tehokkaana keinona, mutta kuluttaja-aktivismiin heillä on kaikkein vähäisin luotto. Lisäksi kyseiset nuoret arvioivat sekä ilmaisullisen ja keskustelelevan toiminnan että laillisen protestin muodot, kansalaistottelemattomuuden ja suoran toiminnan keinot hieman kulutusoptimisteja ja epäilijöitä tehokkaammiksi. Ryhmä on selkeästi miesvaltainen ja yli 20-vuotiaisiin ikäluokkiin painottuva. Valtaosa määrittää itsensä joko arvoliberaaliksi tai arvoneutraaliksi. Toimeentulotaso painottuu keskituloisiin ja hyvin toimeentuleviin luokkiin, mutta tässä ryhmässä myös huonotuloisten osuus on suurin. Toimijoina nämä nuoret ovat keskivertoa vähemmän aktiivisia osallistujia, mutta heistä löytyy suhteellisen paljon niitä, jotka ovat usein osallistuneet mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan ilmastoasioihin liittyen. Ryhmän nuoret ovat vahvasti edustettuina Länsi- ja Sisä-Suomen alueilla sekä Kainuun maakunnassa.
Luottavaiset: <i>”Vahvan luottamuksen arjen aktivistit”</i>	Nuoret edustavat neljännestä vastaajista, ja heidän luottamuksensa eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen on myös keskimääräistä vahvempaa. He ovat naisvaltainen ryhmä, joista suurin on alle 24-vuotiaita. Heistä valtaosa mieltää itsensä joko arvoliberaaleiksi (tai -neutraaleiksi), ja he edustavat toimeentuloltaan vahvasti keskituloisia kansalaisia. Kansalaisosallistujina he edustavat keskiverto-osallistujia, tosin arjen toiminnassa he ovat keskimääräistä aktiivisempia kansalaisia. Ensimmäisen tyypin tavoin ryhmä on vahvasti edustettuna Etelä- ja Lounais-Suomen alueilla sekä Keski-Pohjanmaan, Etelä-Karjalan ja Päijät-Hämeen maakunnissa.
Kulutusoptimistit: <i>”Ei-institutionaalisiin ja kuluttajan vaikuttamiskeinoihin luottavat kevytaktivistit”</i>	Suurin orientaatiotyyppi edustaa reilua neljännestä vastaajista. Nuoret luottavat äänestämisen, muodollisen poliittisen toiminnan, ei-institutionaalisen toiminnan ja erityisesti kuluttaja-aktivismiin tehokkuuteen ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyvinä vaikuttamiskeinoina. Sen sijaan nämä nuoret ovat epäileväisiä kansalaistottelemattomuuden ja suoran toiminnan tehokkuudesta vaikuttamisessa. Tämä nuorten ryhmä on hieman miesvaltainen ja painottuu yli 20-vuotiaisiin ikäluokkiin. He mieltävät varsin tasavahvasti itsensä arvoneutraaleiksi (tai -liberaaleiksi), mutta myös arvokonservatiiveiksi itsensä arvioivia on keskivertoa suurempi osuus. Nuoret edustavat vahvasti keskituloisia ja hyvin toimeentulevia. Toimijoina he ovat keskivertoa vähemmän aktiivisia osallistujia jätteiden lajittelussa. Nämä nuoret ovat suhteellisen vahvasti edustettuina Lounais-, Itä- sekä Länsi- ja Sisä-Suomen alueilla, myös Pirkanmaan ja Satakunnan maakunnissa.
Epäilijät: <i>”Vahvasti epäilevät passiiviset yksilötoimijat”</i>	Ryhmä edustaa kymmenesosaa vastanneista, ja nuoret edustavat ryhmänä selkeästi epäilevintä ja kriittisintä suhtautumista eri vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen. Tosin heistä melkein puolet pitää ostopäätöksillä vaikuttamista tehokkaana tapana vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioihin. Ryhmä on miesvaltaisin ja painottuu vahvasti vanhimpiin ikäluokkiin, yli 24-vuotiaita on lähes puolet. Noin puolet arvioi heistä itsensä arvoneutraaliksi, arvokonservatiiveiksi neljännes, mikä on suurin osuus verrattuna aikaisempiin orientaatiotyyppisiin. Toimeentulotasoltaan ryhmä on hyvin toimeentulevaa. Myös toimijoina nämä nuoret ovat muita passiivisempia ympäristö- ja ilmastoasioihin liittyen, tosin he ovat suhteellisen aktiivisia kierrättämisessä, erityisesti korjaamaan tuotteen uuden ostamisen sijaan. Nämä nuoret ovat vahvasti edustettuina Itä- ja Pohjois-Suomen sekä Lapin alueilla sekä erityisesti Etelä-Savon, Etelä-Pohjanmaan, Kainuun ja Kanta-Hämeen maakunnissa.

aktivismitutkimuksia kartoittamaan tarkemmin esimerkiksi sukupuoleen, ikään ja maantieteelliseen sijaintiin liittyviä eroja ja niiden taustoja nuorten keskuudessa.

VIITTEET

- 1 Kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta sekä kuluttaja-aktivismi jätettiin omiksi muuttujikseen seuraavin perustein: Ensimmäinen (kansalaistottelemattomuus ja suora toiminta) on jo edellä esitetysti ollut suomalaisnuorten osallistumisessa suhteellisen marginaalisessa roolissa ja jälkimmäinen hyvin valtavirtaista. Tästä syystä halusimme jättää ne erilleen summamuuttujista, jotta niihin liittyvät vaikuttamiskeinoin liittyvät luottamus/epäily -ulottuvuudet tulevat korostetummin esille orientaatiotyyppittelyssä. Lisäksi sekä kansalaistottelemattomuus että suora toiminta voidaan ymmärtää käsitteinä hyvin monimuotoisesti (esim. Saari 2015) eli niiden alta voi löytyä sekä laillista tai laitonta että väkivaltaista tai väkivallatonta kansalaistoimintaa. Nyt kyselyssä ei ole täsmennetty tarkemmin, mihin vaikuttamiskeinoin kysymyksellä viitataan, mikä tekee vastausten tulkinnasta haasteellista. On siis mahdollista, että vastanneet nuoret ovat tulkinneet kysymystä hyvin eri tavoin.
- 2 Klusterianalyysia on käytetty tutkimuksissa aiemmin sekä Suomessa (ks. Lötjönen 2017; Saari 2014) että muissakin maissa (ks. Amnå & Ekman 2014; Kuthe ym. 2019; Tzankova ym. 2021) nuorten erilaisten yhteiskunnallisen osallistumisen tyyppien tai orientaatioiden kartoittamiseen ja niiden erityispiirteiden kuvailuun.
- 3 Nuorisobarometreissä vaikuttavuudesta on kysytty yleisellä tasolla, samoin hieman eri muodossa useiden keinojen osalta. Siksi nyt tehtävää vertailua täytyy tulkita hyvin kriittisesti ja suuntaa antavasti. Esimerkiksi vuoden 2013 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2014, 25) arviot eri vaikuttamiskeinojen tehokkuudesta (melko tai erittäin paljon) olivat

seuraavat: äänestäminen 62 %, asettuminen ehdolle vaaleissa 53 %, keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa 45 %, aloitteen, vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen 41 %, nimien kerääminen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin 43 %, taiteen keinoin vaikuttaminen 18 %, osallistuminen mielenosoitukseen 21 %, kansalaistottelemattomuus tai suora toiminta 19 % ja ostopäätöksillä vaikuttaminen 28 %.

- 4 Olemme jättäneet tästä analyysistä sukupuolitarkastelusta pois luokan Muu. Kaikista vastaajista tähän luokkaan kuului vain yksi prosentti nuorista. Heidän luokittelunsa eri orientaatiotyyppeihin voisi johtaa tutkimuseettisesti kyseenalaisiin vähemmistösukupuoliryhmää kielteisesti leimaaviin yleistyksiin. Kokeilimme analyysissämme tämänkin luokan mukaan ottamista, ja heitä sijoittui epätasaisesti kolmeen eri orientaatiotyyppiin.
- 5 Esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrin metodiosassa kuvataan maantieteellisuuden huomioimista analyysissä seuraavasti: ”Aluemuuttujina tutkimusraportissa käytetään aiheen mukaan joko tilastollista kuntatyyppiä tai neliluokkaista suuraluetta, jonka muodostavat Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi, Länsi-Suomi sekä Pohjois- ja Itä-Suomi. Aineisto voisi mahdollistaa maakunta- ja kuntatason erottelun, sillä aineistossa on myös tieto vastaajan kotikunnasta. Yksittäisestä kunnasta on isoimpia kaupunkoja lukuun ottamatta kuitenkin niin vähän vastauksia, että näin tarkka aluevertailu ei yleensä ole mielekästä.” (Myllyniemi & Kii-lakoski 2019, 12.)

LÄHTEET

- Amnå, Erik & Ekman, Joakim (2014) Stand-by citizens: diverse faces of political passivity. *European Political Science Review* 6 (2), 261–281.
- Autio, Minna & Wilska, Terhi-Anna (2003) Viertävät tytöt ja vastuuttomat pojat – nuorten

- kuluttajien ympäristöasenteet. *Nuorisotutkimus* 21 (2), 3–18.
- Borg, Sami (2012) Nuorten äänestysvalinnat, puoluekiinnittäytyminen ja edustautuminen. Teoksessa Jussi Ronkainen (toim.) *Nuoret ja ääni. Nuoret eduskuntavaleissa 2011*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 125. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoiain neuvottelukunta, 15–26.
- Cammaerts, Bart & Bruter, Michael & Banaji, Shakuntala & Harrison, Sarah & Anstead, Nick (2014) The myth of youth apathy. Young Europeans' critical attitudes toward democratic life. *American Behavioral Scientist* 58 (5), 645–664.
- Eskelinen, Niko & Neuvonen, Samuli (2017) Nuorten osallistuminen Euroopassa. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 79–104.
- Harrinvirta, Markku (2019) Nuoret kansanvalan suunnannäyttäjinä. Onko Suomessa näkyvissä demokratiasta vieraantumista? Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 115–130.
- Hay, Colin (2007) *Why We Hate Politics*. Cambridge: Polity.
- Kerr, David & Sturman, Linda & Schultz, Wolfram & Burge, Bethan (2010) *ICCS 2009 European Report. Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2000) Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37 (2), 111–129.
- Konttinen, Esa (1999) *Ympäristökansalaisuuden kyläsepat*. Jyväskylä: SoPhi.
- Koskimaa, Vesa (2011) ”Joku porukka tekee jotain päätöksiä tuolla jossain.” Tutkimus laman jälkeen varttuneen nuorison politiikkakäsityksistä. *Politiikka* 53 (2), 106–122.
- Kuthe, Alina & Keller, Lars & Körfgen, Annemarie & Stötter, Hans & Oberrauch, Anna & Höferl, Karl-Michael (2019) How many young generations are there? – A typology of teenagers' climate change awareness in Germany and Austria. *The Journal of Environmental Education* 50 (3), 172–182.
- Lötjönen, Katja (2017) Nuorten poliittinen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusseuran Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 105–134.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–112.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2014) *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 145 & Nuorisoiain neuvottelukunnan julkaisuja 50. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoiain neuvottelukunta.
- Norris, Pippa (2007) Political Activism: New Challenges, New Opportunities. Teoksessa Charles Boix & Susan C. Stokes (eds) *The Oxford handbook of comparative politics*. New York: Oxford University Press, 628–652.
- Nummenmaa, Lauri (2009) *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Paakkunainen, Kari & Mykkänen, Juri (2021) Johdanto: nuorten poliittinen osallistuminen ja osallisuus kasvatukseen, talouskriisi-Euroopan ja antroposeenin ristipaineissa. Teoksessa Kari Paakkunainen & Juri

- Mykkänen (toim.) *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso: objekteista subjekteiksi?* Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 229. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–28.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Pilkington, Hilary & Pollock, Gary (2015) 'Politics are bollocks': Youth, politics and activism in contemporary Europe. *The Sociological Review* 63 (S2), 1–35.
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (2017) Nuoret, osallistuminen ja oikeistopopulismi. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 251–262.
- Rytioja, Anni & Kallio, Kirsi Pauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sociologia* 55 (1), 6–27.
- Saari, Kari (2014) *MYPLACE Deliverable 6.2: 14 national level reports outlining the fit between local level (case study areas) analysis and typologisation and national level analysis and typologisation. Finland: Kuopio and Pielinen Karelia*. MYPLACE, European Commission.
- Saari, Kari (2015) Itäsuomalaisten nuorten suhde poliittiseen väkivaltaan sekä laittomiin ja laillisiin suoran toiminnan keinoihin: monimenetelmällinen tapaustutkimus Kuopion ja Pielisen Karjalan nuorista. *Oikeus* 44 (4), 404–425.
- Siisiäinen, Martti (1998) Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi (2009) Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuuden näkymät Suomessa. Teoksessa Tomi Kankainen & Heli Pessala & Martti Siisiäinen & Leo Stranius & Hanna Wass & Niklas Wilhelmsson (toim.) *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriön julkaisu 2009: 5. Helsinki: Oikeusministeriö, 90–137.
- Stranius, Leo (2009) Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa Tomi Kankainen & Heli Pessala & Martti Siisiäinen & Leo Stranius & Hanna Wass & Niklas Wilhelmsson (toim.) *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriön julkaisu 2009: 5. Helsinki: Oikeusministeriö, 138–169.
- Suoninen, Annika & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset*. Koulutuksen tutkimuksen laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tzankova, Iana & Prati, Gabriele & Cicognani, Elvira (2021) Profiles of Citizenship Orientations Among Youth. *YOUNG*. <https://doi.org/10.1177/11033088211008691> (Viitattu 11.5.2021.)

TYTÖT JA POJAT YMPÄRISTÖTOIMIJOINA – EKO-FEMINISTISIÄ JA INTERSEKTIONAALISIA TULKINTOJA

MALIN FRANSBERG, PÄIVI HONKATUKIA, ARLA SELIN
& MARI PIENIMÄKI

Tiivistelmä

Nuorten aktiivisuus ilmastokysymyksissä on herättänyt huomiota niin tutkimuksessa kuin julkisissa keskusteluissa. Kuitenkin sukupuolen merkitystä on tarkasteltu yllättävän vähän, vaikka niin ympäristö- ja luonnonsuojeluliikkeisiin osallistuminen kuin esimerkiksi kasvissyönnin ovat yleisempiä tytöillä kuin pojilla. Artikkelissa tutkitaan nuorten ympäristötoimijuuden sukupuolittuneisuutta ekofeministisen teorian ja intersektionaalisen ajattelun näkökulmista. Empiirisenä aineistona ovat Nuorisobarometri 2021 -tutkimukseen osallistuneiden 15–19-vuotiaiden vastaukset kysymyksiin ympäristöön liittyvistä teoista, valinnoista ja toiminnasta (N=556). Tarkastelemme niitä ympäristötoimijuutena, jossa hahmotamme neljä ulottuvuutta: ympäristöystävälliset teot, kulutusvalinnat, aktiivisuus ympäristöasioissa ja ympäristöhuolen jakaminen. Tutkimme, miten nuorten sukupuoli, sosioekonominen asema ja vähemmistöön kuulumisen kokemus määrittävät yhdessä ja risteävästi heidän ympäristötoimijuuttaan. Nuorisobarometriin vastanneet tytöt ilmoittivat tehneensä kysytyjä tekoja useammin kuin pojat viimeisten kuuden kuukauden aikana. Sukupuoli kuitenkin risteää sosioekonomisen aseman ja vähemmistöön kuulumisen kanssa osin eri tavoin tytöillä kuin pojilla tarkasteltaessa heidän ympäristötoimijuuttaan. Tulosten mukaan äidin korkea koulutustaso ja kotitalouden hyvä toimeentulo ovat yhteydessä poikien ympäristötoimijuuden yleisyyteen mutteivät tyttöjen. Sen sijaan vähemmistöryhmiin kuulumisen kokemus näyttää lisäävän sekä tyttöjen että poikien todennäköisyyttä aktiiviseen ympäristötoimijuuteen. Havainnot horjuttavat essentialistista ajatusta tytöistä ja naisista ”luontaisina” luonnon suojelijoina.

Asiasanat: ekofeminismi, sukupuoli, ympäristötoimijuus, intersektionaalisuus

JOHDANTO

Ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat ovat huolestuttaneet nuoria ja saaneet aikaan liikehdintää ja protesteja ympäri maailmaa. Nuorten ympäristötoimijuudesta ilmestyy runsaasti tutkimusta (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Pekkarinen & Tuukkainen 2020; Bowman 2020; Pienimäki ym. 2021; Rättilä & Honkatukia 2021). Kuitenkin sukupuolen merkitystä on tarkasteltu yllättävän vähän, vaikka esimerkiksi luonnon- ja ympäristönsuojeluliikkeisiin on osallistunut enemmän tyttöjä kuin poikia (Lundbom 2016; 2002, 92, 101–102). Samoin tytöt ovat olleet näkyvästi mukana Fridays for Future -koululak-

koiluprotesteissa. Laajan eurooppalaisen kyselytutkimuksen mukaan eri kaupungeissa mieltään osoittaneista nuorista 66 prosenttia oli tyttöjä (Wahlström ym. 2019, 8). Samoin tytöt ja naiset ovat enemmistönä ilmasto-ongelmiin puuttumisesta kansalaistottelemattomuuden keinoin vaativassa Elokapiina (Extinction Rebel) -liikkeessä (Smyth & Walters 2020, 622).

Myös lisääntynyt kasvissyönnin on esimerkki nuorten sukupuolittuneesta ympäristötoimijuudesta. Sen taustalla on arveltu olevan nuorten kasvava huoli ilmaston ja eläinten hyvinvoinnista (Myllyniemi 2016, 47). Useammat nuoret naiset kuin nuoret miehet suosivat kasviksia (Niva ym. 2019). Kasvissyönnin mieltäminen naiselliseksi

valinnaksi näkyy myös markkinoinnissa ja kuluttajille tehdyissä kyselytutkimuksissa (Modlinska ym. 2020). Vastaavasti punaisen lihan syönti tulkitaan usein miehekkääksi (Ruonakoski 2014, 72), ja esimerkiksi mainonnan kuvastoissa korostuu lihansyönnin yhteys viriiliin hegemoniseen maskuliinisuuteen (Calvert 2014). Samaan aikaan osa kasvissyöjistä on halunnut murtaa stereotyyppistä kuvaa kasvissyönnistä. Esimerkiksi karnevalistisessa ”Sipsikaljavegaanit”-Facebook-ryhmässä korostetaan syömisen hedonistisuutta ja yltäkylläisyyttä terveellisen ja tiukan vegaaniruokavalion sijasta (Santaoja & Jallinoja 2021).

Globaali ilmastoliikehdintä, vegebuumi sekä muun muassa 1990-luvulla paljon puhuttaneet niin kutsutut kettutyöt ovat kiinnostavia esimerkkejä ympäristötoimijuuden sukupuolituneista ulottuvuuksista. Tässä artikkelissa tarkastelemme vuoden 2021 Nuorisobarometriin vastanneiden alle 20-vuotiaiden (N=556) ympäristötoimijuuden sukupuolituneisuutta intersektionaalisesti. Analysoimme sukupuolen ja muiden nuorten yhteiskunnallista asemaa määrittävien tekijöiden keskenään risteäviä tilastollisia yhteyksiä ympäristötoimijuuden kanssa. Olemme kiinnostuneita nuorten ympäristötoimijuudesta arjen valintojen, vaikuttamisen ja kuluttamisen näkökulmista.

Esittelemme aluksi artikkelin teoreettisemtodologisia lähtökohtia, jotka nousevat ekofeministisistä ja intersektionaalisuutta koskevista tutkimuskeskusteluista. Sen jälkeen kerromme, miten erittelimme 15–19-vuotiaita koskevasta Nuorisobarometri-aineistosta nuorten ympäristötoimijuutta sekä millaisia nuorten taustoja kuvaavia tekijöitä analysoimme. Tulosten esittelyn jälkeen puntaroimme havaintojemme merkitystä suhteuttamalla niitä paikantamiimme tutkimuskeskusteluihin.

EKOFEMINISMI INTERSEKTIONAALISESTA NÄKÖKULMASTA

Sukupuolen merkitys ympäristö- ja eläintensuojelukysymyksissä on kiinnostava asia, johon on

tartuttu ekofeministisen tutkimuksen piirissä. Ekofeminismin synty ajoittuu osaksi naisasialiikkeiden toista aaltoa, joka sai alkunsa 1960-luvulla osana laajempaa sosiaalisten ja kulttuuristen kansalaisliikkeiden murrosta. Ekofeminististä lähestymistapaa kehitelleet keskustelijat näkivät ympäristöaktivismiin osana laajempaa naisten oikeuksia ajavaa liikettä. Käsitteenä ekofeminismi esiintyi ensimmäisen kerran vuonna 1974 ranskalaisen kirjailijan Françoise d'Eaubonnen kirjassa *Le féminisme ou la mort* (”Feminismi tai kuolema”). D'Eaubonnen tekstejä ja aktivismia pidetään eurooppalaisen ekofeministisen filosofian ja sosiaalisen liikkeen alkusysäyksenä. Muita länsimaalaisen ekofeminismin pioneereja ovat Susan Griffin (1978), Carolyn Merchant (1980) ja Greta Gaard (1993). Suomalaiseen keskusteluun ekofeministisiä ajatuksia ovat tuoneet muun muassa Satu Hassi (1987), Kaarina Kailo (2008) ja Maria Suutala (2008), Elisa Aaltola (2013) ja Minna Salami (2021).

Ekofeministisen filosofian mukaan naisten alistaminen ja ympäristökriisi ovat molemmat seurausta patriarkaalisen valtarakenteen aikaansaamasta sorrosta. Ympäristökriiseistä kärsivät eniten yhteiskunnan sorretuimmat ryhmät, kuten rodullistetut, köyhät, lapset ja eläimet, jotka ovat saman valtarakenteen alistamia (Code 2006; Gaard 1993; Griffin 1978; MacGregor 2006; Aaltola 2013; Salami 2021). Gaardin (2011) mukaan ympäristöongelmien intersektionaalinen analyysi on ekofeminismin perusajatus ja yksi sen lähtökohdista, vaikka se on käsitteenä vakiintunut keskusteluun vasta myöhemmin. Intersektionaalisuuden käsite on kehitetty alun perin niin kutsutun mustan feminismiin (*black feminism*) tutkimuksen piirissä. Tämä suuntaus kritisoi valkoisen feminismiin sukupuolikeskustelua siitä, ettei se huomioi sukupuolen lisäksi muita eroja, kuten rodullistettuihin vähemmistöihin kuulumista (Crenshaw 1989). Käsitteen avulla on tarkasteltu sukupuolirakenteita monimuotoisesti analysoimalla etnisyyden/rodun, yhteiskuntaluokan ja muiden yhteiskunnallisten erojen yhteisvaikutuksia ihmisten elämässä. Tähän on viitattu myös keskinäisyhteisyyden (*interconnectivity*)

käsitteellä (Maina-Okori ym. 2018, 288), joka korostaa yksilöä määrittävien tekijöiden, kuten seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, yhteiskuntaluokan, kyvykkyyksien, asuinympäristön tai luontosuhteen olevan perustavanlaatuisesti erottamattomia ja toisiinsa yhteenkietoutuneita ulottuvuuksia.

Yksi ekofeminismin keskusteluista keskittyy sukupuolen merkitykseen ympäristöystävällisessä ajattelussa ja toiminnassa (MacGregor 2006). Vaikka intersektionaalinen ajattelu on liittynyt ekofeminismiin alusta lähtien, osa teoreetikoista on samanaikaisesti kiinnittynyt vahvemmin sukupuolen merkityksiä essentialisoivaan näkemykseen. Sen mukaan naiset ovat miehiä vastuullisempia ja pyrkivät toiminnallaan tekemään eettisesti kestäviä valintoja, sillä naisilla olisi synnyttäjän roolissa ”luontainen” pyrkimys hoivaan ja erityinen yhteys luontoon ja halu suojella sitä (Merchant 1996). Tämänkaltaisen ”ekomatriarkaalinen” ajattelutapa ja essentialisoiva käsitys sukupuolesta synnytti 1990-luvulla ekofeminismin sisällä kiivasta keskustelua ja vahvaa kritiikkiä. Kriitikoiden mukaan oletus empatiasta ja myötätunnosta luontoa kohtaan osana naisten luonnonmukaista olemusta ohittaa yhteiskunnallisesti rakentuneen epätasa-arvon merkityksen ja sen, miten naisten kykyä huolenpitoon on käytetty hyväksi esimerkiksi matalapalkkaisilla aloilla ja ilmaisena resurssina kotitalouksissa (Code 2006, 16).

Gaard (2011) esittää essentialismin kritiikin johtaneen siihen, että ekofeminismi on sivuutettu laajemmassa feministisessä keskustelussa samaan aikaan, kun ekokriisi uhkaa elämää maapallolla ja heikentää tulevien sukupolvien ja globaalin etelän nuorten naisten mahdollisuuksia hyvään elämään. Essentialismin kritiikin seurauksena tutkimusalue on pirstaloitunut eri suuntauksiin, kuten ”ekologinen feminismi”, ”feministinen ympäristötiede”, ”kriittinen ekofeministinen sosialismi” ja ”vegaaninen ekofeminismi” (Gaard 2011, 27). Tämä on elävöittänyt tutkimusaluetta, mutta samalla ekofeminismiin kohdistunut arvostelu on ohittanut lähestymistavan moninaisuuden ja sen potentiaalın problematisoida ja kyseenalaistaa vallitsevia valtasuhteita.

Ekofeministisessä keskustelussa on kritisoitu länsimaisen ympäristöpolitiikan antroposentrisyyden lisäksi sen androsentrismiä, jossa ihmiskeskainen luonnonsuojelu asettaa valkoisen keskiluokaisen miehen normiksi ohittaen samalla sukupuolten ja muiden erojen moninaisuuden ympäristöpoliittisessa toiminnassa (Gaard ym. 2013; MacGregor 2006; Salami 2021). Vallitsevaa ympäristöpolitiikkaa on syytetty sekä sukupuolisoikeudesta että kykenemättömyydestä tarkastella sosiaalisen epätasa-arvon merkitystä arvioitaessa eri ihmisryhmien mahdollisuuksia toimia ympäristöystävällisesti (MacGregor 2006, 83).

Tässä artikkelissa analysoimme Nuorisobarometrin aineistoa kysyen, miten sukupuoli kytkeytyy nuorten vähemmistö- ja sosioekonomiseen asemaan liittyviin eroihin ympäristötoimijuudessa. Artikkelikiinnittyy sellaiseen ekofeministiseen keskusteluun, joka tarkastelee valtasuhteiden merkitystä intersektionaalisesti ja jossa tunnustetaan ihmisten ja eläinten keskinäinen riippuvuus, halutaan edistää luonnon ja kulttuurin monimuotoisuutta sekä vahvistaa sosiaalista ja ekologista oikeudenmukaisuutta (Maina-Okori ym. 2018, 289). Ajattelemmekin intersektionaalisuuden sopivan hyvin erojen moninaisuutta korostavan ekofeministisen ajattelun välineeksi. Erottaudumme näin essentialisoivista näkökulmista ja problematisoimme binaarisia ja yksinkertaistavia mies–nainen–dikotomioita tarkastelemalla nuorten välisten erojen moninaisuutta sekä niihin kytkeytyviä eriarvoistavia valtasuhteita.

Ekofeminismin ja nuorisotutkimuksen välimaasto on verrattain vähän tutkittu alue, vaikka nuorten kiinnostus sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja ympäristöystävälliseen toimintaan on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana (Hyvärinen ym. 2014, 70). Pia Lundbomin (2016) väitöskirja suomalaisesta eläinoikeusliikkeestä ottaa vaikutteita feministisestä ajattelusta ja esittää, että julkisessa keskustelussa aktivistien sukupuolta ja nuorta ikää on käytetty perusteina tällaisen aktivismin marginalisoinnissa ja mitätöinnissä. Ekofeminismi on lisäksi inspiroinut muun muassa ympäristökasvatuksen alan tutkijoita (mm. Hyvärinen ym. 2021; Maina-Okori ym.

2018; Pierson & Timmerman 2017). Esimerkiksi Pieta Hyvärinen, Aino-Kaisa Koistinen ja Tuija Koivunen (2021) pohtivat, mitä tarjottavaa feministisellä pedagogiikalla on ympäristökriisin aikakaudella. He limittävät postkolonialistisen ”erojen pedagogiikan” ekofeministiseen ajatteluun ja esittävät, että toiseuden positioista tietoiseksi tulemalla on mahdollista murentaa länsikeskeistä ajattelua ihmisten ja ympäristön välisestä suhteesta, jossa korostuu muiden lajien alisteisuus ihmiselle (mt., 10).

Suomalaisen nuorisotutkimuksen piirissä intersektionaalisuus on ollut melko yleinen lähestymistapa (Honkatukia & Keskinen 2018; Isotalo 2016; Kivijärvi 2015; Käyhkö 2006; Peltola 2017; Souto 2017; Tolonen 2008). Tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota iän ja sukupuolen lisäksi rodun/etnisyyden ja yhteiskuntaluokan yhteenkietoutuneisiin vaikutuksiin ja merkityksiin nuorten elämässä. Nuoruus itsessään muodostaa yhden sosiaalisen kategorian, johon kuulumisen vaikuttaa yksilön mahdollisuuksiin toimia yhteiskunnassa. Alaikäisillä ei esimerkiksi ole äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta, mutta heillä on velvollisuus käydä koulua. Nuorten yhteiskunnallista osallistumista rajoittavia tekijöitä ovat esimerkiksi vaikuttamisen rakenteiden ja kulttuurien aikuiskeskeisyys sekä yleinen näkemys nuorista keskeneräisinä ja vasta tulevana kansalaisina (Bowman 2020; Rytioja & Kallio 2018, 14).

NUORTEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUDEN NELJÄ ULOTTUVUUTTA

Tässä artikkelissa tarkastelemme nuorten ympäristötoimijuutta intersektionaalisesti sukupuolen määrittämänä. Pohdimme, miten sukupuoli, sosioekonominen asema ja vähemmistöön kuulumisen kokemus kietoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa tarkasteltaessa nuorten ympäristötoimijuutta. Ympäristöön liittyvästä toimijuudesta on keskusteltu monenlaisin käsittein, kuten ekologinen kansalaisuus, ympäristökansalaisuus, ilmastokansalaisuus ja ympäristöpoliittinen toimijuus (esim. MacGregor 2006; Viherälö 2017; Åkerman 2006). Puhumme artikkelissa nuorten

ympäristötoimijuudesta, koska haluamme tarkastella sekä nuorten arkisia tekoja ympäristön puolesta että heidän muita pyrkimyksiään vaikuttaa yhteiskunnassa.

Keskitymme Nuorisobarometrin aineistosta 15–19-vuotiaisiin heidän yhteiskunnallisen asemansa vuoksi. Institutionaalisesti alle 18-vuotiaat ovat vajaavaltaisia ja huoltajiensa määräysvallan alaisia; he eivät voi päättää itsenäisesti kaikista asioistaan. He eivät voi äänestää, asettua ehdolle vaaleissa tai allekirjoittaa kansalaisaloitteita. Lainsäädännöllisestä viitekehyksestä poiketen ymmärrämme itsenäistymisen jatkumona, jota tapahtuu vähitellen sekä ennen täysi-ikäistymistä että sen jälkeen. Sen vuoksi tarkastelemme myös 18–19-vuotiaiden ympäristötoimijuutta. Oletamme, ettei itsenäistyminen tapahdu hetkessä, vaikka virallisesti nuoren asema muuttuu vajaavaltaisesta lapsesta aikuiseksi hänen täyttäessään 18 vuotta (Honkatukia ym. 2020). Täysi-ikäisyydestä huolimatta monet nuoret ovat yhä taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan. Lisäksi kulttuuriset näkemykset tietojen ja taitojen vähäisyydestä saattavat koskea myös hiljattain täysi-ikäistyneitä. Alaikäisten tavoin he saattavat määrittyä vielä kehityksessä oleviksi, tuleviksi kansalaisiksi, joilta puuttuu olennaisia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja sekä vaikutusmahdollisuuksia aikuiskeskeisessä yhteiskunnassa (Bowman 2020; Rytioja & Kallio 2018, 14).

Alaikäisille monet virallispoliittisista vaikuttamisen keinoista eivät ole mahdollisia heidän nuoren ikänsä vuoksi. Toisaalta nuoret pitävät esimerkiksi mielenosoituksia tai somevaikuttamista itselleen mielekkäämpinä tapoina osallistua kuin virallisen järjestelmän tarjoamia keinoja (Bowman 2020; Barrett & Bachi 2019). Nuoret eivät myöskään usein miellä arkisia tekojaan, kuten vapaaehtoistoimintaa tai yhteisistä asioista keskustelua, yhteiskunnalliseksi osallistumiseksi tai vaikuttamiseksi (Pienimäki ym. 2021). Nojautumme kriittisten kansalaisuustutkijoiden ajatuksiin arjesta tärkeänä mutta usein virallisissa yhteyksissä ohitettuna kansalaisuuden rakentumisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kenttänä (mm. Lister 2007; Isin 2008). Tarkastelemme

tässä artikkelissa nuorten ympäristötoimijuutta jakaen sen Nuorisobarometrin aineiston pohjalta neljään ulottuvuuteen: 1) *ympäristöystävällisiksi teoiksi*, 2) *kulutusvalinnoiksi*, 3) *aktiivisuudeksi ympäristöasioissa*, sekä 4) *ympäristöhuolen jakamiseksi*.

Ympäristöystävällisiin tekoihin sisällytämme nuorten arkiset teot, kuten jätteiden lajittelun, veden ja energian kulutuksen vähentämisen sekä ympäristöystävälliset ruokailutottumukset. Nuorten sosiaalinen ja kulttuurinen elinympäristö vaikuttaa merkittävästi heidän tottumuksiinsa ja mahdollisuuksiinsa tehdä näitä tekoja. Esimerkiksi jätteiden lajittelu riippuu paitsi kotitalouden lajittelumahdollisuuksista myös koulussa tai perheessä vakiintuneista tavoista. Arkiset ruokailutottumukset ovat sidoksissa nuoren elinpiiriin, vaikka toisaalta esimerkiksi perus- ja toisen asteen oppilaitoksissa tarjottava ilmainen lounas voi tasoittaa perheiden välisiä eroja. Oppilaitosten välillä on alueellisia eroja siinä, millaisia ruokavalioon liittyviä valintoja ne mahdollistavat nuorille.

Kulutusvalinnoilla tarkoitamme nuorten vapaa-ajalla (kodin ja koulun ulkopuolella) tekemiä ekologisia valintoja. Ympäristöystävällisiä kulutusvalintoja ovat esimerkiksi käytettyjen tuotteiden ostaminen tai vanhan tavaran korjaaminen. Näissä teoissa nuoren omaehtoinen toimijuus on vahvemmassa roolissa kuin kodin ja koulun piirissä, vaikka nuoren valinnoilla on myös yhteys perheen toimeentuloon ja käytäntöihin.

Aktiivisuudella ympäristöasioissa viittaamme nuorten pyrkimykseen vaikuttaa yhteiskunnassa. Tämä ympäristötoimijuuden ulottuvuus nostaa esille tekoja, jotka mielletään usein poliittiseksi vaikuttamiseksi ja joiden tavoitteena on muuttaa yhteiskunnallisia käytäntöjä ekologisesti kestävämmiksi. Kaikki nuoret eivät ehkä miellä näitä tekoja aktivismiksi, joka kuitenkin sijoittuu jäsenyyksessämme osaksi aktiivisuutta ympäristöasioissa. Aktivismin muotoja ovat muun muassa osallistuminen mielenosoituksiin ja ympäristöaktivismi, jossa voidaan käyttää paitsi laillisia keinoja myös esimerkiksi kansalaistottelemattomuutta, johon sisältyy lainvastaisia elementtejä.

Neljäs ulottuvuus, *ympäristöhuolen jakaminen*, tarkoittaa asiasta puhumista muiden kanssa.

Huolen jakamisessa korostuu sosiaalisuus ja vuorovaikutus. Lisäksi huolesta keskusteleminen osoittaa kykyä tuntea empatiaa luontoa, eläimiä ja muita ihmisiä kohtaan. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota nuorten lisääntyneeseen ilmastoahdistukseen (Pihkala 2017). Esimerkiksi vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan ilmastonmuutoksesta johtuvaa erittäin suurta turvattomuuden tunnetta kokevien määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 76). Ajatteleamme, että ympäristöön liittyvistä asioista puhuminen toisten kanssa, ympäristöongelmien problematisoiminen ja ratkaisujen yhteinen pohtiminen ovat tärkeitä mutta usein piiloon jääviä ympäristötoimijuuden ulottuvuuksia.

Nuorten ympäristötoimijuus on riippuvainen paitsi nuoren omasta tahdosta myös nuoren sosiaalisen ympäristön ja yhteiskunnan tarjoamista mahdollisuuksista. Kysymme tässä artikkelissa, miten sukupuoli vaikuttaa nuorten ympäristötoimijuuden yleisyyteen ja mikä on sosioekonomisen aseman ja vähemmistöön kuulumisen kokemisen merkitys tyttöjen ja poikien ympäristötoimijudessa.

AINEISTO JA ANALYYSI

Tarkastellaksemme edellä eritellyn ympäristötoimijuuden yhteyttä sukupuoleen sekä muihin nuorten yhteiskunnallista asemaa määrittäviin tekijöihin valitsimme vuoden 2021 Nuorisobarometri-kyselystä tilastollisessa analyysissä selitettäviksi muuttujiksi nuorten vastaukset kysymyksiin, joiden tulkitsemme kuvaavan nuorten ympäristötoimijuutta (kysymysryhmä 4, ks. liite). Nuorilta kysyttiin, kuinka usein he ovat tehneet kysyttyjä asioita viimeisten kuuden kuukauden aikana. Muodostimme lomakkeen ympäristötoimijuutta koskevasta 13 kysymyksestä neljä edellä tarkemmin esiteltyä ympäristötoimijuuden ulottuvuutta, joita varten yhdistimme kysymykset 1–4 *ympäristöystävällisiksi teoiksi*, kysymykset 5–9 *kulutusvalinnoiksi* ja kysymykset 11–13 *aktiivisuudeksi ympäristöasioissa* sekä kysymyksen 10 *ympäristöhuolen jakamiseksi*. Tarkasteltaessa

15–19-vuotiaiden ryhmää kokonaisuutena voidaan todeta, että ympäristöystävälliset teot ja kulutusvalinnat ovat yleisiä ympäristötoimijuuden muotoja: yli 90 prosenttia vastanneista kertoo tehneensä niitä vähintään joskus viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana. Myös ympäristöhuolesta keskusteleminen on yleistä; 79 prosenttia kertoo tehneensä näin vähintään joskus tänä aikana. Aktiivisuus ympäristöasioissa on kysytyistä ulottuvuuksista harvinaisin; 17 prosenttia myöntää tehneensä jotain tähän liittyvää joskus tai usein viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana (ks. taulukko 1).

Analyysimenetelmänä käytimme ristiintaulukointia ja Pearsonin khiin neliön riippumattomuustestiä (χ^2), koska arvioimme niiden sopivan parhaiten luokitteluasteikollisten muuttujien välisten yhteyksien tutkimiseen. Analyysit toteutettiin SPSS-ohjelmalla.

Ympäristötoimijuutta selittäviksi muuttujiksi valitsimme sukupuolen (tytöt ja pojat), sosioekonomisen aseman ja vähemmistöön kuulumisen kokemuksen. Vastaajista 57,5 prosenttia oli tytöjä (n=319) ja 41,8 prosenttia poikia (n=232)¹. Lisäksi 0,7 prosenttia ilmoitti olevansa muunsukupuolisia (n=4). Vaikka intersektionaalisen luen-
nan kannalta olisi tärkeää huomioida vähemmistöskupuo-
lia, päätimme jättää muunsukupuoliset

pois riippumattomuusanalyyseistä, sillä heidän pieni määränsä ei riittänyt Pearsonin khiin neliön testin vaatimaan solukohtaiseen vähimmäistapausmäärään. Muunsukupuolisten vastauksista ei olisi siis voinut tehdä koko ryhmää koskevia päätelmiä.

Nuorten *sosioekonomista asemaa* tarkasteltiin taustakysymysten T16 ja T14a avulla (ks. liite). Hahmotamme sosioekonomisen aseman sekä taloudellisena että koulutukseen liittyvänä asiana. Kysymyksessä T16 kysyttiin nuorten omaa arviointia kotitaloutensa toimeentulosta asteikoilla 1–10. Kysymys luokiteltiin uudelleen seuraavasti: 1=heikosti toimeentuleva, 2=alempi keskituloinen, 3=ylempi keskituloinen ja 4=hyvin toimeentuleva. Vastaajat jakautuivat luokkiin seuraavasti: heikosti toimeentuleva 4 prosenttia, alempi keskituloinen 22 prosenttia, ylempi keskituloinen 30 prosenttia, hyvin toimeentuleva 44 prosenttia (ks. taulukko 2). Pidimme mielenkiintoisina huomioina, että vastaajista suurin ryhmä kokee olevansa hyvin toimeentulevasta perheestä ja vain hyvin harva arvioi kotinsa toimeentulon heikoksi. Lisäksi tarkastelimme sosioekonomista asemaa kysymyksen T14a avulla (ks. liite), jossa kysyttiin äidin koulutustaustaa. Nuorisobaromet-
rissa ei ollut kysymyksiä isän koulutustaustasta. Äidin koulutustaustaa on pidetty vahvempaan

TAULUKKO 1. 15–19-VUOTIAIDEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUTTA KUVAAVIEN ULOTTUVUUKSIEN JAKAUMAT.

15–19-vuotiaiden ympäristöteot viimeisten kuuden kuukauden aikana					
		Ei ole tehnyt	Kyllä joskus*	Kyllä usein	Yhteensä
Ympäristöystävälliset teot	N	33	341	181	555
	%	6	61	33	100
Kulutusvalinnat	N	29	347	179	555
	%	5	63	32	100
Aktiivisuus ympäristöasioissa	N	462	90	3	555
	%	83	16	1	100
Ilmastohuolen jakaminen	N	217	220	117	554
	%	39	40	21	100

* Sen arviointi, mitä ”joskus” ja ”usein” tarkoittaa viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana, jäi vastaajien arvioitavaksi.

ennusteena sosioekonomisen aseman periytyvyyden kannalta kuin isän (Ruohola 2012). Lisäksi äidin korkeamman koulutustason on havaittu lisäävän lapsen kiinnostusta oppimiseen ja sen arvostusta ja siten parantavan koulumenestystä (Kärkkäinen 2004).

Sosioekonomisen aseman lisäksi analysoimme nuorten vähemmistöryhmään identifioitumisen yhteyttä ympäristötoimijuuteen. Vuoden 2021 Nuorisobarometrissa kysyttiin, kokeeko nuori kuuluvansa johonkin *vähemmistöön* (katso liite, kysymys T8). Vaihtoehtoja oli kahdeksan: 1) etninen tausta, 2) aatteellinen vakaumus tai mielipide, 3) uskonnollinen vakaumus, 4) seksuaalinen suuntautuminen, 5) sukupuoli-identiteetti 6) vammaisuus tai pitkäaikaissairaus, 7) ulkonäkö ja 8) jokin muu vähemmistö. Emme erittele analyysissämme vähemmistöjä,

vaan tarkastelemme, kuinka moni nuorista kokee kuuluvansa johonkin vähemmistöön. Valtaosa vastanneista, lähes kolme viidestä, ei koe kuuluvansa mihinkään vähemmistöön (ks. taulukko 3). Yhteen vähemmistöryhmään tuntee kuuluvansa vajaa viidennes ja kahteen vähemmistöryhmään runsas kymmenesosa. Koska kolmeen tai useampaan vähemmistöön kokee kuuluvansa vain suhteellisen pieni osa vastaajista, vastaukset luokiteltiin uudelleen neljään luokkaan: 1=ei kuulu mihinkään vähemmistöön, 2=kuuluu yhteen vähemmistöön, 3=kuuluu kahteen vähemmistöön ja 4=kuuluu kolmeen tai useampaan vähemmistöön.

TAULUKKO 2. 15–19-VUOTIAIDEN ÄIDIN KOULUTUSTASON JAKAUMA (N = 555).

Mikä on äitisi koulutustaso?						
15–19-vuotiaat	Ei tutkintoa	Ammatillinen tutkinto	Opisto- tai ylioppilas-tutkinto	Korkeakoulu-tutkinto	En osaa sanoa	Yhteensä
N	24	141	118	225	47	555
%	4	25	21	41	9	100

TAULUKKO 3. VÄHEMMISTÖRYHMÄÄN KUULUMISEN KOKEMISEN YLEISYYS 15–19-VUOTIAILLA VASTANNEILLA (N = 556).

		Kuinka moneen vähemmistöryhmään kokee kuuluvansa				
15–19-vuotiaat		Ei yhteenkään	Yhteen	Kahteen	Kolmeen tai useampaan	Yhteensä
Tytöt	N	162	62	54	42	320
	%	51	19	17	13	100
Pojat	N	149	41	22	20	232
	%	64	18	10	9	100
Muut	N	2	1	1	0	4
	%	50	25	25	0	100
Yhteensä	N	313	104	77	62	556
	%	56	19	14	11	100

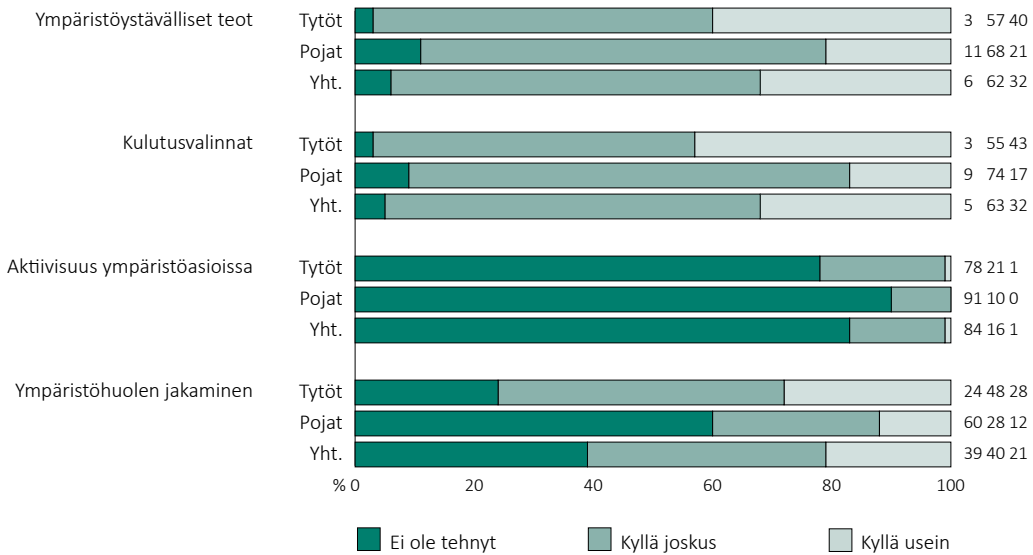
SUKUPUOLEN YHTEYS NUORTEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUDEN YLEISYYTEEN

Kuviossa 1 (ks. alla) on eritelty tyttöjen ja poikien vastaukset ympäristötoimijuuden neljän ulottuvuuden yleisyyttä viimeisten kuuden kuukauden aikana koskeviin kysymyksiin. Taulukko tuo selkeästi ja systemaattisesti esiin, että kaikissa ulottuvuuksissa tytöt ovat aktiivisempia kuin pojat. Erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$). Esimerkiksi 40 prosenttia tytöistä kertoo tehneensä ympäristöystävällisiä tekoja usein viimeisten kuuden kuukauden aikana, kun vastaava osuus pojista on 21 prosenttia. Kulutusvalinnoissa sukupuolten väliset erot ovat jopa hieman suuremmat. Ympäristöasioissa vaikuttaminen on aineistossa ylipäättään melko harvinaista, mutta tytöistä runsas viidesosa kertoo vaikuttaneensa ympäristöasioissa joskus kuuden kuukauden aikana, pojista vain kymmenesosa. Ympäristöhuolen jakaminen on niin ikään yleisempää tyttöillä (28 prosenttia oli jakanut usein)

kuin pojilla (12 prosenttia oli jakanut usein). Johtopäätöksenä tarkastelusta voidaan sanoa, että Nuorisobarometri-aineiston mukaan sukupuoli on selvästi yhteydessä 15–19-vuotiaiden nuorten ympäristötoimijuuteen niin, että tytöt ovat aktiivisempia kuin pojat.

SOSIOEKONOMISEN ASEMAN YHTEYS POIKIEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUTEEN

Intersektionaalisen ajattelun ohjaamina tarkastelimme nuorten ympäristötoimijuuden sukupuolittuneisuutta monisyisemmin. Tutkimme aineistosta sosioekonomisen aseman vaikutusta ympäristötoimijuuden ja sukupuolen väliseen suhteeseen ristiintaulukoimalla äidin koulutustasoa ja kotitalouden toimeentuloa mittaavia muuttujia kaikkien neljän ympäristötoimijuuden ulottuvuuden kanssa sekä kaikilla 15–19-vuotiailla vastanneilla että tyttöillä ja pojilla erikseen. Analyysimme perusteella ainoiksi tilastollisesti merkitseviksi yhteyksiksi osoittautuivat äidin koulutustason yhteys poikien tekemiin ympäristö-

KUVIO 1. 15–19-VUOTIAIDEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUS SUKUPUOLEN MUKAAN. EROT OVAT TILASTOL-
LISESTI MERKITSEVIÄ ($P < 0,001$).

ystävällisiin tekoihin ($p < 0,05$, ks. taulukko 4) ja kotitalouden toimeentulon yhteys poikien ympäristöhuolen jakamisen yleisyyteen (taulukko 5).

Tarkasteltaessa 15–19-vuotiaiden vastaajien joukkoa yhdessä vaikuttaa siltä, että äidin korkeampi koulutustaso olisi yhteydessä nuoren todennäköisyyteen tehdä useammin *ympäristöystävällisiä tekoja* (ks. taulukko 4). Sukupuolen mukainen tarkastelu paljastaa, että tämä yhteys tulee esiin pojilla mutta ei tyttöillä. Pojilla äidin alhainen koulutustaso näyttäisi olevan yhteydessä siihen, että poika ei ole tehnyt ympäristöystävällisiä tekoja. Joka viides niistä pojista, joiden äidillä on joko ammatillinen tutkinto tai ei tutkintoa lainkaan,

ei ole tehnyt ympäristöystävällisiä tekoja. Toisaalta ammatillisen koulutuksen saaneiden äitien pojista joka neljäs on tehnyt ympäristöystävällisiä tekoja usein. Poikien väliset erot (äidin koulutustaustan mukaan) olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,005$). Sen sijaan tyttöjen ympäristöystävälliset teot eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä heidän äitiensä koulutukseen. Myöskään muut ympäristötoimijuuden ulottuvuudet, eli kulutusvalinnat, yhteiskunnallinen aktiivisuus ja ympäristöhuolen jakaminen, eivät saaneet tilastollista merkitsevyyttä ristiintaulukoinnissa äidin koulutuksen kanssa.

Taulukossa 5 on puolestaan tarkasteltu nuoren arvioiman kotitalouden toimeentulon

TAULUKKO 4. NUORTEN YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISET TEOT SUHTEESSA ÄIDIN KOULUTUSTASOON (%).

15–19-vuotiaat N = 552	Mikä on äitisi koulutustaso?	Ympäristöystävälliset teot				
		Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yht.	Khiin neliön p-arvo
Tytöt						0,666
	Ei tutkintoa	0	73	27	100	
	Ammatillinen tutkinto	3	59	38	100	
	Opisto tai ylioppilastutkinto	0	63	38	100	
	Korkeakoulututkinto	3	52	45	100	
	EOS	4	58	39	100	
	Yhteensä	3	57	41	100	
Pojat						0,003
	Ei tutkintoa	20	70	10	100	
	Ammatillinen tutkinto	20	54	26	100	
	Opisto tai ylioppilastutkinto	7	71	23	100	
	Korkeakoulututkinto	2	76	21	100	
	EOS	29	62	10	100	
	Yhteensä	11	68	21	100	
Yhteensä						0,010
	Ei tutkintoa	8	72	20	100	
	Ammatillinen tutkinto	10	57	33	100	
	Opisto tai ylioppilastutkinto	3	67	30	100	
	Korkeakoulututkinto	3	61	36	100	
	EOS	15	60	26	100	
	Yhteensä	6	62	32	100	

TAULUKKO 5. 15–19-VUOTIAIDEN POIKIEN YMPÄRISTÖHUOLEN JAKAMISEN YLEISYYS SUHTEESSA NUOREN ARVIOIMAAN KOTITALOUDEN TOIMEENTULOON (N=227).

Pojat 15–19-v.	Ympäristöhuolen jakaminen, %				Khiin neliön p-arvo
Kotitalouden toimeentulo	Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yhteensä	0,027
Heikosti toimeentuleva	100	0	0	100	N = 6
Alempi keskituloinen	74	16	9	100	N = 44
Ylempi keskituloinen	53	28	19	100	N = 68
Hyvin toimeentuleva	56	35	9	100	N = 109
Yhteensä	60	28	12	100	N = 227

yhteyttä poikien *ympäristöhuolen jakamiseen*, joka osoittautui tilastollisesti merkitseväksi ($p < 0,05$). Tytöiltä vastaavaa yhteyttä ei löytynyt. Kuten taulukosta käy ilmi, kolme neljästä niistä pojista, jotka arvioivat kotitaloutensa kuuluvan alemman keskitulon luokkaan, ei ole keskustellut ympäristöhuolesta muiden ihmisten kanssa. Ylempään keskituloiseen tai hyvin toimeentulevaksi kotitaloutensa luokittelevista noin puolet ei ole puhunut ympäristöhuolesta. Taulukosta käy toisaalta ilmi, että joskus ympäristöhuolesta puhuneita poikia on eniten hyvin toimeentulevissa ja siitä usein puhuneita puolestaan ylemmän keskitulon perheissä. Tämä saattaa viitata siihen, että keskituloisissa perheissä ympäristöongelmista keskustellaan enemmän kuin muissa perheissä tai toisaalta siihen, että keskituloisten perheiden pojat mieltävät ympäristökysymykset tärkeämmiksi kuin parhaiten toimeen tulevien perheiden pojat.

VÄHEMMISTÖRYHMÄÄN IDENTIFIOITUMISEN YHTEYS YMPÄRISTÖTOIMIJUUTEEN

Sukupuolen ja sosioekonomisen aseman lisäksi tutkimme, miten nuoren identifioituminen johonkin vähemmistöön on yhteydessä ympäristötoimijuuteen. Keskeinen havainto on, että vähemmistöön kuulumisen kokemus näyttää tämän aineiston pohjalta olevan yhteydessä erilaisten ympäristötoimijuuden muotojen yleisyyteen. Vähemmistöön kuulumisen kokemuksen ja ympäristötoimijuuden välillä oli tilastollisesti

merkitsevä yhteys ympäristöteoissa ($p < 0,05$), kulutusvalinnoissa ($p < 0,05$) ja yhteiskunnallisessa aktiivisuudessa ($p < 0,005$). Ainoastaan ympäristöhuolen jakamisen yleisyys ei vaihdellut sen mukaan, kokeeko nuori kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään.

Kuten taulukosta 6 käy ilmi, sukupuoli nousi tilastollisesti merkitseväksi tekijäksi ainoastaan *aktiivisuudessa ympäristöasioissa*, jossa tyttöjen vähemmistöryhmään tai -ryhmiin kuulumisen kokemus on tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05$) yhteydessä suurempaan aktiivisuuteen.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa nuorten ympäristötoimijuuden sukupuolittuneisuutta Nuorisobarometri 2021 -aineistossa nojaamalla ekofeministiseen ja intersektionaaliseen ajatteluun. Tutkimme, miten nuoren sosioekonomisen asema ja vähemmistöön kuulumisen kokemus määrittävät yhdessä sukupuolen kanssa nuorten ympäristötoimijuutta. Määrittelimme ympäristötoimijuuden neljästä ulottuvuudesta koostuvaksi toiminnaksi: *ympäristöystävälliset teot, kulutusvalinnat, aktiivisuus ympäristöasioissa ja ympäristöhuolen jakaminen*. Tarkastelun kohteena olivat 15–19-vuotiaat nuoret, sillä olimme kiinnostuneita heidän mahdollisuuksistaan toimia ympäristöystävällisesti ottaen huomioon heidän vanhempia ikäryhmiä heikommat mahdollisuutensa vaikuttaa yhteiskunnassa. Alle 18-vuotiaat eivät voi äänestää tai asettua ehdolle vaaleissa ja

TAULUKKO 6. 15–19-VUOTIAIDEN YMPÄRISTÖTOIMIJUUS VÄHEMMISTÖRYHMIIN KUULUMISEN JA SUKUPUOLEN MUKAAN, % VASTANNEISTA (N=551).

15–19-vuotiaat N = 551	Kuinka moneen vähemmistöön kokee kuuluvansa	Ympäristöystävälliset teot					Ekologiset kulutusvalinnat				
		Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yht.	Khiin neliön p-arvo	Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yht.	Khiin neliön p-arvo
Tytöt						0,120					0,769
	Ei yhteenkään	4	59	37	100		4	54	42	100	
	Yhteen	0	57	44	100		0	58	42	100	
	Kahteen	2	63	35	100		2	50	48	100	
	Kolmeen tai useampaan	0	44	56	100		2	54	44	100	
	Yhteensä	3	57	40	100		3	54	43	100	
Pojat						0,568					0,216
	Ei yhteenkään	13	67	20	100		11	75	14	100	
	Yhteen	5	76	20	100		2	81	17	100	
	Kahteen	5	73	23	100		5	68	27	100	
	Kolmeen tai useampaan	15	55	30	100		10	60	30	100	
	Yhteensä	11	68	21	100		9	74	17	100	
Yhteensä						0,017*					0,038*
	Ei yhteenkään	8	63	29	100		7	64	29	100	
	Yhteen	2	64	34	100		1	67	32	100	
	Kahteen	3	66	32	100		3	55	42	100	
	Kolmeen tai useampaan	5	48	48	100		5	56	39	100	
	Yhteensä	6	62	32	100		5	62	32	100	
15–19-vuotiaat N = 551	Kuinka moneen vähemmistöön kokee kuuluvansa	Ympäristöhuolen jakaminen					Aktiivisuus ympäristöasioissa				
		Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yht.	Khiin neliön p-arvo	Ei ole tehnyt	Kyllä joskus	Kyllä usein	Yht.	Khiin neliön p-arvo
Tytöt						0,271					0,018*
	Ei yhteenkään	28	49	23	100		86	14	1	100	
	Yhteen	21	51	29	100		77	23	0	100	
	Kahteen	18	46	36	100		67	32	2	100	
	Kolmeen tai useampaan	20	42	39	100		64	33	2	100	
	Yhteensä	24	48	28	100		78	21	1	100	
Pojat						0,995					0,309
	Ei yhteenkään	60	28	11	100		91	9	0	100	
	Yhteen	59	27	15	100		95	5	0	100	
	Kahteen	59	32	9	100		91	9	0	100	
	Kolmeen tai useampaan	60	30	10	100		80	20	0	100	
	Yhteensä	60	28	12	100		91	10	0	100	
Yhteensä						0,101					0,003**
	Ei yhteenkään	44	39	17	100		88	12	0	100	
	Yhteen	36	41	23	100		85	16	0	100	
	Kahteen	30	42	29	100		74	25	1	100	
	Kolmeen tai useampaan	33	38	30	100		69	29	2	100	
	Yhteensä	39	40	21	100		83	16	1	100	

hiljattain täysi-ikäistyneet voidaan nähdä vasta tulevaisuuden kansalaisina. Toisaalta myös alaikäiset nuoret voivat ilmaista mielipiteitään, tehdä elämäntapavalintoja, vapaaehtoistyötä, osallistua kampanjoihin tai halutessaan myös kansalaistotelemattomuutta sisältäviin mielenilmauksiin.

Tytöt ovat poikia aktiivisempia kaikissa ympäristötoimijuuden ulottuvuuksissa. Erityisesti näin on silloin, kun verrataan ympäristötoimijuuteen liittyvien tekojen tekemistä ”usein” (ks. kuvio 1). Tyttöjen ja poikien väliset erot ovat kuitenkin maltillisemmat ympäristöstävällisissä teoissa ja kulutusvalinnoissa, jos tarkastellaan yhdessä sekä ”joskus” että ”usein” tehneiden osuuksia. Tytöistä lähes kaikki ovat tehneet vähintään joskus sekä ympäristöstävällisiä tekoja että kulutusvalintoja, kun vastaavat osuudet pojilla olivat 90 prosentin luokkaa. Näissä ympäristötoimijuuden muodoissa korostuu niiden arkisuus. Esimerkiksi jätteiden lajittelu, energian ja sähkön kulutus, ruokailu, matkustaminen sekä tuotteiden ostaminen ovat arkista toimintaa, jonka osa voi jopa mieltää pakolliseksi. Samaan aikaan ne ovat tekoina vaiuttomia ja yksinkertaisia, ja nuorten voi olla helppo tarttua niihin.

Aktiivisuus ympäristöasioissa ja ympäristöhuolen jakaminen ovat luonteeltaan edellä mainittuja tekoja sosiaalisempia ja julkisempia. Merkittävänä havaintona voidaan pitää sitä, että tyttöjen vaikuttaminen ympäristöasioissa on yleisempää kuin poikien. Havainto haastaa näkemyksen naissukupuoleen liittyvästä yhteiskunnallisesta passiivisuudesta ja samalla vahvistaa aikaisempien tutkimusten havaintoja tyttöjen aktiivisuudesta luonnon- ja ympäristönsuojeluliikkeissä (mm. Lundbom 2002; 2016; Wahlström ym. 2019; Smyth & Walters 2020). Sukupuolten välinen ero on suurin ympäristöhuolen jakamisessa; tytöistä 75 prosenttia on keskustellut vähintään joskus ympäristöhuolesta muiden kanssa, kun pojista samoin kertoo tehneensä vain 40 prosenttia.

Tyttöjen aktiivisempi ympäristötoimijuus verrattuna poikiin ei sinänsä ole yllättävä tulos. Myös nuorten vapaa-ajan, harrastus- ja järjestötoiminnan on havaittu olevan sukupuolittain eriytyntä (Kaunismaa ym. 2021). Ekofeministisen

tutkimuksen piirissä on havaittu naisten olevan aktiivisia ympäristökysymyksissä ja haluavan vaikuttaa erityisesti ruohonjuuritasolla (Gaard 2011, 28–29; MacGregor 2006). Samoin huolenpito ja luonnosta välittäminen on ekofeministisissä keskusteluissa naiseuteen liitetty piirre (Griffin 1978; Merchant 1980). Tutkijat ovat toisaalta myös kyseenalaistaneet essentialistista retoriikkaa ja tuoneet esille, etteivät nais- ja mieskategoriat ole universaaleja, vaan ne rakentuvat moninaisina sosiaalisissa ja poliittisissa yhteyksissä (MacGregor 2006, 50).

Sukupuolen merkityksestä nuorten ympäristötoimijuudessa keskustellaan vähän, olipa se sitten arkista toimintaa tai aktivismia. Tämä voi kertoa yleisemmästä sukupuolikiisymyksen välttelystä suomalaisessa kulttuurissa ja ajatuksesta, jonka mukaan tasa-arvon mallimaassa sukupuolesta ei ole tarvetta keskustella, vaan muut ongelmat ovat polttavampia (esim. Luhtakallio 2010, 68, 98–103). Sukupuolikiisymyksen ohittaminen voi kuitenkin johtaa sukupuolisokeuteen ja estää huomaamasta sukupuolittuneita valtasuhteita, jotka näkymättömyydestään huolimatta voivat heikentää nuorten mahdollisuuksia toimia ympäristön puolesta. Esimerkiksi nuorten ilmastomielienilmaisut ovat saaneet osakseen paljon kielteisiä reaktioita ja vähättelyä (Bergman & Ossewaarde 2020). Voidaan pohtia, missä määrin näissä aikuisyhteiskunnan reaktioissa on kyse mielipiteitään esiin tuoneiden nuoruudesta ja missä määrin heidän sukupuolestaan (myös Lundbom 2016).

Intersektionaalisen ajattelun inspiroiman analyysimme perusteella sosioekonominen asema näyttäisi vaikuttavan enemmän poikien kuin tyttöjen ympäristötoimijuuden yleisyyteen. Äitien alhainen koulutustaso on yhteydessä poikien vähäiseen aktiivisuuteen ympäristöasioissa. Keskituloisten perheiden pojat kertovat keskustelleensa ympäristöhuolista useammin verrattuna paremmin tai heikommin toimeentulevien perheiden poikiin. Tämä saattaa viitata siihen, että keskiluokkaisissa perheissä ympäristöongelmista keskustellaan enemmän kuin muissa perheissä ja että keskiluokkaisen miehisyyden representaatiot ovat ympäristöstä huolehtimiseen liittyen

joustavampia. Osa tutkijoista on analysoinut maskuliinista identiteetin rakentamista ekofeministiseen tietoteoriaan nojautuen ja pohtinut, miten hegemoniset mieheyden representaatiot liittyvät ympäristön, naisten ja eläinten hallitsemiseen (Hultman & Púle 2018). Esimerkiksi Hultman ja Púle (mt., 180) toteavat maskuliinisen huolenpidon liittyvän teollisessa yhteiskuntakehityksessä perheen talouden turvaamiseen ja palkkatyöhön aloilla, joissa käytetään hyväksi luonnon resursseja.

Havaintojemme mukaan vähemmistöryhmiin identifioituminen näyttäisi olevan yhteydessä aktiiviseen ympäristötoimijuuteen sekä tytöillä että pojilla. Sukupuoli nousi tilastollisesti merkitseväksi lisätekijäksi ainoastaan aktiivisuudessa ympäristöasioissa, jossa tyttöjen vähemmistöryhmään kuulumisen kokemus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä suurempaan aktiivisuuteen mutta vastaavaa yhteyttä ei löytynyt pojilta. Samantyyppisiä havaintoja vähemmistöihin identifioitumisen merkityksistä on tehty myös aiemmissa Nuorisobarometreissä, joissa syrjityksi tulemisen kokemusten on havaittu olevan yhteydessä kiinnostukseen politiikkaa ja järjestötoimintaa kohtaan sekä erilaisten yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapojen kasautumiseen (Myllyniemi 2015; Pekkarinen & Myllyniemi 2019).

Emme tarkastelleet analyysissämme vähemmistöryhmiä erikseen, mutta jatkossa vähemmistöryhmiin kuulumisen tunteiden, syrjintäkokemusten ja sukupuolen merkityksiä ympäristötoimijuudessa olisi syytä tutkia tarkemmin. Ympäristötoimijuuden mahdollisuudet ja tietämisen tavat ympäristökriiseistä ovat sekä ”materiaalisesti että diskursiivisesti kerrostuneet osaksi identiteettiä, minuutta ja yhteiskunnallista asemaa” (Hyvärinen ym., 2021, 11). Näin ollen esimerkiksi sukupuolen moninaisuuteen ja etnisyyden merkityksiin on syytä kiinnittää jatkossa entistä enemmän huomiota, kun tutkitaan nuorten ympäristötoimijuutta. Herkistääkö tietoisuus omasta, yhteiskunnan normatiivista järjestystä kyseenalaistavasta asemasta tai identiteetistä havaitsemaan myös luontoon kohdistuvaa sortoa? Herättävätkö ymmärrys omasta

vähemmistöasemasta ja kokemukset syrjinnästä toimimaan sorron kohteena olevan luonnon ja eläinten puolesta? Globaalista näkökulmasta katsottuna tästä voi kertoa esimerkiksi se, miten alkuperäiskansojen nuoret (naiset) ovat aktivoituneet vaatimaan poliitikoilta ilmastotoimia (*Helsingin Sanomat* 2021). Heidän aktivismiaan voi motiivoida toisaalta myös se, että ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat näkyvät heidän elinympäristöissään selvemmin kuin niiden elämässä, jotka elävät lähempänä päästöjen aiheuttajia ja juurisyitä (Smyth & Walters 2020, 627).

Lopuksi on syytä todeta, että jatkotutkimusten tarve on ilmeinen, sillä intersektionaalisuutta hyödyntäviä tutkimuksia nuorten ympäristötoimijuudesta on hyvin vähän sekä Suomessa että muualla. Havaitsemiemme yhteyksien syvällisempi tutkimus edellyttää laadullisia tutkimusasetelmia, joissa voidaan pureutua monisyisesti vähemmistöön identifioitumisen merkityksiin tai sosioekonomisen aseman vaikutuksiin ympäristötoimijuudessa. Tilastollisesti puolestaan keskenään risteävien erojen vaikutuksia voisi tutkia esimerkiksi regressioanalyysin avulla. Tämä edellyttää kyselytutkimuksilta huolellista suunnittelua. Aineiston otoksen pitäisi olla suuri, jotta hienosyisiä analyyseja olisi mahdollista tehdä. Nuorisobarometrin aineistossa oli reilut 500 15–19-vuotiasta vastaajaa, mikä on tilastollista analyysia ajatellen suhteellisen vähän. Aineiston osittaminen sukupuolen, yhteiskunnallisen aseman ja vähemmistöön kuulumisen mukaan jakoi otoksen hyvin pieniin ryhmiin, mikä aiheutti haasteita analyyseissa. Aineiston rajaaminen tiettyyn ikäluokkaan on kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta perusteltua, sillä halusimme tutkia sellaisessa elämänvaiheessa elävien nuorten ympäristötoimijuutta, joiden mahdollisuudet toimia ympäristön puolesta yhteiskunnassa ovat rajalliset.

Intersektionaalisuuden kautta on mahdollista tarkastella sukupuolen merkityksiä nuorten ympäristötoimijuudessa monisyisesti ja haastaa perinteisiä ajatuksia mies- ja naissukupuolen luontoyhteyksistä. Tyttöjen poikia aktiivisempi ympäristötoimijuus on keskeinen huomio, jota

on syytä tutkia jatkossa tarkemmin. Miten yhteiskunnan kulttuuriset normit arvottavat ympäristöystävällisyyttä feminiiniseksi tai maskuliiniseksi toiminnaksi ja millaisia seurauksia tällä on nuoren ympäristötoimijuudelle? Millaista ympäristökasvatusta kouluissa tarjotaan, ja kuinka se ottaa huomioon nuorten moninaisuuden sukupuolen ja muiden yhteiskunnallisten erojen suhteen? Maailmanlaajuinen ympäristökriisi on poliittinen kysymys, joka koskettaa kaikkia mutta erityisesti tulevia sukupolvia. Sen ratkomiseksi tarvitaan kaikkien osallistumista. Ympäristökasvatus, joka lähtökohtaisesti huomioi nuorten keskinäiset erot ja moninaisuuden, tukee samalla monipuolisen ympäristötoimijuuden edellytyksiä.

VIITTEET

- Otoskoko (N) vaihtelee artikkelin kuvajissa 551:n ja 556:n välillä. Tämä johtuu siitä, että osassa vastauksista on puuttuvia tietoja. Lisäksi eri analyyseissä mukana olevien vastausten määrään vaikuttaa se, onko analyysissä huomioitu kaikki sukupuolet vai ainoastaan tytöt tai pojat.

LÄHTEET

- Aaltola, Elisa (2013) (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Barrett, Martyn & Bachi, Dimitra (2019) *Youth Civic and Political Engagement*. Abingdon & New York: Routledge.
- Bergman, Zoe & Ossewaarde, Ringo (2020) Youth climate activists meet environmental governance: ageist depictions of the FFF movement and Greta Thunberg in German newspaper coverage. *Journal of Multicultural Discourses* 15(3), 267–290.
- Bowman, Benjamin (2020) ‘They don’t quite understand the importance of what we’re doing today’: the young people’s climate strikes as subaltern activism. *Sustainable Earth* 16 (3), 2–13.
- Calvert, Amy (2014) “You Are What You (M)eat: Explorations of Meat-eating, Masculinity and Masquerade”. *Journal of International Women’s Studies* 16 (1), 18–33.
- Code, Lorraine (2006) *Ecological Thinking. The Politics of Epistemic Location*. Oxford: Oxford University Press.
- Crenshaw, Kimberlé (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum* 1, 139–167.
- d’Eaubonne, Françoise (1974) *Le féminisme ou la mort*. Paris: Pierre Horay Editeur.
- Gaard, Greta (ed.) (1993) *Ecofeminism: Women, Animals, Nature*. Philadelphia: Temple University Press.
- Gaard, Greta (2011) Ecofeminism Revisited: Rejecting Essentialism and Re-Placing Species in a Material Feminist Environmentalism. *Feminist Formations* 23 (2), 26–53.
- Gaard, Greta & Estok, Simon & Opperman, Serpil (eds) (2013) *International Perspectives in Feminist Ecocriticism*. New York: Routledge.
- Griffin, Susan (1978) *Woman and Nature: The Roaring Inside Her*. New York: Harper & Row.
- Hassi, Satu (1987) *Käärme ja tiedon puu. Naisnäkökulmia tekniikkaan*. Porvoo: WSOY.
- Helsingin Sanomat (2021) Helena Gualinga: Glasgow’ssa nuoret ottaneet päättäjien roolin. HS 12.11.2021, A28–A29.
- Honkatukia, Päivi & Kallio, Jenni & Lähde, Mia & Mölkänen, Jenni (2020) *Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina*. Tampere: ALL-YOUTH-tutkimushanke & Punaisen Ristin Nuorten turvatalo. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1731-7> (Viitattu 1.9.2021.)
- Honkatukia, Päivi & Keskinen, Suvi (2018) Young people, racialisation and gender: A perspective of differences on social control. *Ethnicities* 18 (1), 142–161.
- Hultman, Martin & Pule, Paul (2018) *Ecological Masculinities: Theoretical Foundations*

- and Practical Guidance*. London: Taylor & Francis Group.
- Hyvärinen, Pieta & Koistinen, Aino-Kaisa & Koivunen, Tuija (2021) Tuottavan hämmennyksen äärellä: näkökulmia feministiseen pedagogiikkaan ympäristökriisien aikakaudella. *Sukupuolentutkimus* 34 (1), 6–18.
- Hyvärinen, Reetta & Riitaola, Anna-Leena & Särkelä, Elina (2014) Peruskoulu samuuden, erilaisuuden ja toiseuden kokemuksien tilana. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti (toim.) *Nuoruus toisin sanoen. Nuorten elinolot -vuosikirja 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, 63–72.
- Isin, Engin (2008) Theorizing Acts of Citizenship. Teoksessa Engin Isin & Greg M. Nielsen (eds) *Acts of Citizenship*. London & New York: Zed Books.
- Isotalo, Anu (2016) Rasismi kaupunkitilassa. Tilallinen valkoisuusnormi ja somalialaistustaisten naisten vastarinta. *Sukupuolentutkimus* 29 (4), 7–21.
- Jokela, Satu & Luopa, Pauliina & Hyvärinen, Anni & Ruuska, Tupu & Martelin, Tuija & Klemetti, Reija (2020) *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselytuloksia 2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140742> (Viitattu 15.2.2022.)
- Kailo, Kaarina (2008) From the unbearable bond between women and bears to the Gift Imaginary. Ancient bear ceremonials revisited. Teoksessa Kaarina Kailo (toim.) *Women and Bears. The Gifts of Nature, Culture and Gender Revisited*. Toronto: Inanna Press & Education, York University, 59–119.
- Kaunismaa, Pekka & Sinisalo-Juha, Eeva & Tormalainen, Anni & Vaara, Lauri (2021) *Harrastus- ja järjestötoiminnan merkitys nuorten elämässä*. Osaamiskeskus Kentauri. https://kentauri.fi/wp-content/uploads/2021/09/Harrastus-ja-jarjestotoiminnan-merkitys-nuorten-elamassa_Artikkeli_7.9.2021.pdf. (Viitattu 12.11.2021.)
- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 162. Sarja: Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kärkkäinen, Tuulikki (2004) *Koulutuksen ja lapsi-vanhempisuhteen yhteys elämässä selviytymiseen: Sosiaalinen perimä ja koulutuskulttuurisen pääoman periytyminen sukupolvesta toiseen*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Käyhkö, Mari (2006) *Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Lister, Ruth (2007) Why citizenship: Where, When and How Children? *Theoretical Inquiries in Law* 8 (2), 693–718.
- Luhtakallio, Eeva (2010) *Local Politicizations. A Comparison of Finns and French Practicing Democracy*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lundbom, Pia (2016) *Eläinten puolustajat. Suomalaisen eläinoikeusaktivismiin muuttuva poliittinen tyyli ja toiseus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lundbom, Pia (2002) Kettutyttöjä vai naisaktivisteja? Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja työstä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Maina-Okori, Naomi Mumbi & Koushik, Jada Renee & Wilson, Alexandria (2018) Reimagining intersectionality in environmental and sustainability education: A critical literature review. *The Journal of Environmental Education* 49 (4), 286–296.
- MacGregor, Sherilyn (2006) *Beyond Mothering Earth: Ecological citizenship and the politics of care*. Vancouver: UBC Press.
- Merchant, Carolyn (1980) *The Death of Nature: Women, Ecology, and the Scientific Revolution*. New York: Harper & Row.

- Merchant, Carolyn (1996) *Earthcare: Women and the Environment*. New York: Routledge.
- Modlinska, Klaudia & Adamczyk, Dominika & Maison, Dominika & Pisula, Wojciech (2020) Gender Differences in Attitudes to Vegans/Vegetarians and Their Food Preferences, and Their Implication for Promoting Sustainable Dietary Patterns – A Systematic Review. *Sustainability* 12 (16), 6292. <https://doi.org/10.3390/su12166292> (Viitattu 15.2.2022.)
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2016) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2015) *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio (Vaikuttaminen ja politiikka; Luottamus ja osallisuus). Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura, 71–85.
- Niva, Mari & Vainio, Annukka & Jallinoja, Piia (2019) Finland: The unselfish vegan. Teoksessa Charlotte De Backer & Julie Dare & Leesa Costello (eds) *To Eat or Not to Eat Meat: How Vegetarian Dietary Choices Influence Our Social Lives*. London: Rowman & Littlefield Publishers, 91–101.
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura.
- Pekkarinen, Elina & Tuukkainen, Terhi (toim.) (2020) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Peltola, Marja (2017) *Kunnollisia perheitä: Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 124 & julkaisuja 147 (2014). Sarja: Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pienimäki, Mari & Marttila, Maarit & Colliander, Marjukka (2021) ”Vegenakkeja ja pyöräilyä” -kyselytutkimus kaupungissa asuvien nuorten ympäristökansalaisuudesta. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 27–45.
- Pierson, Laura & Timmerman, Nora (2017) Reimagining environmental education within academia: Storytelling and dialogue as lived ecofeminist politics. *The Journal of Environmental Education* 48 (1), 10–17.
- Pihkala, Panu (2017) *Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Helsinki: Kirjapaja.
- Ruohola, Sirpa (2012) Koulutuskulttuuriset siirtymät avaavat näkökulmia koulutuksen pe- riytyvyyteen. *Kasvatus & Aika* 6 (4), 46–50.
- Ruonakoski, Erika (2014) Argumentteja eläinten hyväksikäyttöä vastaan. *Tieteessä tapahtuu* 1/2014, 71–73.
- Rytioja, Anni & Kallio, Kirsipauliina (2018) Opittua käsitteistöä vai koettua yhteiskunnallisuutta? Pohdintoja nuorten kansalaisuudesta politiikkakyselyjen valossa. *Sociologia* 55 (1), 6–27.
- Rättälä, Tiina & Honkatukia, Päivi (2021) Nuorisopoliittisesta vaikuttamisesta ”house on fire” -aktivismiin – nuoret toimijoina ilmastomuutoksen ja kestävä kehityksen politiikoissa (pääkirjoitus). *Nuorisotutkimus* 39 (2), 1–7. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/lehdet/2519-nuorisotutkimus_2_2021
- Salami, Minna (2021) *Aistien viisaus*. Helsinki: Kustantamo S&S.
- Santaola, Minna & Jallinoja, Piia (2021) ”Food out of its usual rut. Carnavalesque online veganism as political consumerism”. *GEO-FORUM* 126, 59–67.
- Smyth, Ines & Walters, Lucy (2020) ”The seas are rising and so are we!” – a conversation between two women in Extinction Rebellion. *Gender & Development* 28 (3), 617–635.

- Souto, Anne-Mari (2017) *Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 110, 2. painos. Sarja: Tiede. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Suutala, Maria (2008) *Onnellisia lemmiä ja viisaita ihmisiä. Elämää saariston luontaistaloudessa ja sen muutoksia*. Huhmari: Karprint.
- Tolonen, Tarja (2008) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 83. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura.
- Wahlström, Mattias & Kocyba, Piotr & De Vydt, Michiel & de Moor, Joost & Wouters, Ruud & Wennerhag, Magnus & van Stekelenburg, Jacquélien & Uba, Katrin & Saunders, Clare & Rucht, Dieter & Mikecz, Dániel & Zamponi, Lorenzo & Lorenzini, Jasmine & Kołczyńska, Marta & Haunss, Sebastian & Giugni, Marco & Gaidyte, Teodora & Doherty, Brian & Buzogany, Aron (2019) *Protest for a Future: Composition, Mobilization and Motives of the Participants in Fridays For Future Climate Protests on 15 March, 2019 in 13 European Cities*. Keele, UK: Keele University. https://protestinstitut.eu/wp-content/uploads/2019/07/20190709_Protest-for-a-future_GCS-Descriptive-Report.pdf (Viitattu 15.2.2022.)
- Vihersalo, Mirja (2017) Climate citizenship in the European Union: Environmental citizenship as an analytical concept. *Environmental Politics* 26 (2), 17–29.
- Åkerman, Maria (2006) *Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus. Rajaamisen ja yhdistämisen politiikkaa*. Acta Universitatis Tamperensis 1139. Tampere: Tampereen yliopisto.

LIITE: NUORISOBAROMETRIN KYSELYLOMAKKEESTA KÄYTETYT KYSYMYKSET

K4 Oletko VIIMEISTEN KUUDEN KUUKAUDEN AIKANA tehnyt seuraavaksi lueteltuja asioita?

Näissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat kyllä usein (1), kyllä joskus (2) tai en ole tehnyt (3). (EOS)

1. Lajitellut useimmat jätteesi
2. Vähentynyt energiankulutusta alentamalla huoneen lämpötilaa tai vähentämällä laitteiden sähkönkulutusta
3. Vähentänyt vedenkulutusta
4. Muuttanut ruokailutottumuksia kestävään suuntaan
5. Välttänyt tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä
6. Korjannut tuotteen uuden ostamisen sijaan
7. Valinnut ympäristöystävällisen matkustamisen tavan
8. Ostanut käytetyn tuotteen uuden sijaan
9. Vähentänyt kulutustani ylipäättään
10. Puhunut muiden kanssa ilmastoahdistuksesta
11. Osallistunut ilmastoasioita koskevaan mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan
12. Lähettänyt viestin päättäjälle ympäristöasioihin liittyen
13. Osallistunut yhdessä toisten kanssa ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita

T8 Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?

- a) Etninen tausta

- b) Aatteellinen vakaumus tai mielipide
- c) Uskonnollinen vakaumus
- d) Seksuaalinen suuntautuminen (kuten esim. homo, bi, lesbo)
- e) Sukupuoli-identiteetti (kuten esim. transihminen)
- f) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- g) Ulkonäkö
- h) Jokin muu vähemmistö

T14a Mikä on äitisi/toisen vanhempasi koulutustaso?

LUETTELE, MERKITSE YLIN, SUURIN LUKU VAIHTOEHDOISTA 1–3

- 1) Ammatillinen tutkinto
- 2) Opisto tai ylioppilastutkinto
- 3) Korkeakoulututkinto
- 97) Ei tutkintoa
- 99) EOS

T16 Millaiseksi arvioisit kotitaloutesi toimeentulon tällä hetkellä?

Arvioi asteikolla 1–10 siten, että 1 = heikosti toimeentuleva – 5 = keskituloinen – 10 = hyvin toimeentuleva.)

KYSYMEKÖ OIKEITA KYSYMYKSIÄ?

LYHYT JOHDANTO YLEISEN IHMISEN SEIKKAILUIHIN

NUORISOBAROMETRISSA JA MAAILMASSA, JOKA MEILTÄ JÄÄ

TUURE TAMMI & PAULIINA RAUTIO

Tiivistelmä

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan, minkälaisia jäsennyksiä Nuorisobarometri tarjoaa luotaamilleen ilmiöille; millä tavalla se aktiivisesti, vaikkakin implisiittisesti, osallistuu siihen mitä mittaa, ja minkälaisen suolaripauksen kanssa nuorten tuottamia vastauksia voisi tarkastella, jotta barometrin tuottama arvokas tieto todella nousisi siivilleen. Tarkastelu keskittyy niihin osiin barometriä, joissa esiintyy kirjoittajien *Yleiseksi Ihmiseksi* nimeämä hahmo sekä niihin osioihin, joissa käsitellään nuorten toimintaa. Molempien takaa on löydettävissä yleisiä, mutta ei ongelmattomia jäsennyksiä ja oletuksia. Artikkelitoteaa, että nämä jäsennykset pysyttelevät ongelmien ja niiden ratkaisujen hahmottamisessa pelkästään ihmisen äärellä ja ihmisten keskellä. Lopuksi kirjoittajat nostavat yhteiskunnallisina eläintutkijoina lähes kirjaimellisesti kissan pöydälle ja tuovat esiin Nuorisobarometriakin vaivaavan yksilajisuuden oletuksen. Luvassa on käsitteellis-filosofinen analyysi, jonka pyrkimyksenä on tarjota mahdollisuuksia laajentaa ja hidastaa paitsi Nuorisobarometrin tulosten luentaa, myös keskustelua kestävästä kehityksestä ja ilmastosta/ympäristöstä yleisemminkin.

Asiasanat: nuoret, kyselytutkimus, antroposeeni, kestävä kehitys, eläimet, kysymykset, posthumanismi, kasvatus

JOHDANTO

Maantieteilijä Peter Kraftl (2020) toteaa, etteivät lapset ja nuoret useinkaan ole keskiössä heitä itseään koskeissa ilmiöissä tai päätöksissä. Tämä on ollut lapsuudentutkimuksessa ja nuorisotutkimuksessa perustavia huomioita jo parikymmentä vuotta, joten siinä ei sinänsä ole mitään uutta. Kraftlin johtopäätös tästä huomiosta poikkeaa kuitenkin valtavirrasta. Hänen mukaansa tavanomaisen lasten ja nuorten (äänten, toimijuuksien, liikkuvuuksien) keskiöön tuomisen sijaan tutkimuksessa voitaisiin lähteä liikkeelle myös jostain muusta kuin lapsista ja nuorista, kuten tiilistä, datasta, hylätyistä muovinukesta, metalleista tai energiasta. Näin kysymys lasten ja nuorten näkökulmista saisi rinnalleen tilallisaajallisen ja yhdistelmäisen kysymyksen: Missä lapset ja nuoret tarkalleen ottaen ovat?

Pitkäjänteisinä toistuvat kyselytutkimukset

tuottavat arvokasta aineistoa, joka muuttuu ajassa ja peilaa aikaansa. Niiden tulosten tulkitseminen ja johtopäätösten tekeminen ohjaavat parhaimmillaan valintoja ja kehittävät rakenteita, joiden avulla yhteiskuntamme on aidosti kaikkien jäsentensä näköinen ja arvoinen. Kyselyaineistojen tuottama tieto on luonteeltaan myös houkuttelevan suoraviivaista ja vakuuttavaa: sen haltijalla on valtaa. Jotta nuorten antamat vastaukset heiltä kysytyihin kysymyksiin tulisivat ymmärrettäviksi suoraviivaisuuden sijaan heijastaen myös sitä missä nuoret sijaitsevat, kuten Kraftl ehdottaa, on kirjoituksemme tarkoituksena toimia "pause"-painikkeena lukijalle, joka ei malttaisi odottaa barometrin tulosten soveltamista käytäntöön. Tarjoamme lukuapua tulosten kriittiseen tarkasteluun pysyttelemällä hetken itse kyselyn kysymysten ja käsitteiden, emmekä niinkään siihen saatujen vastausten äärellä. Millaiseen maailmaan barometri kutsuu vastaajaa suhteuttamaan itsensä?

Nuorisobarometri on kokoelma kysymyksiä ja väittämiä, joiden suhteen nuori vastaa ja kääntää (ja keksii ja tuottaa) itsensä. Tähän käännös-prosessiin kuuluu väistämättä harkintaa, mutta johtuen kyselyn luonteesta tämä keskustelu ja neuvonpito, muistaminen ja tuntemukset jäävät paperin tuolle puolen. Ehkä siksi usein kyselyiden jälkeen toteutetaan haastatteluja, joiden avulla koitetaan avata, minkälaiset seikat johtivat tiettyyn käännökseen. Lähemme liikkeelle ajatuksesta, että neutraalilta vaikuttavan mittaamisen ja vastausten tuottamisen lisäksi Nuorisobarometri, kuten jokainen mielipidekysely, myös aktiivisesti ehdottaa vastaajalle, minkälaiset asiat mielletään tärkeiksi tai tulisi mieltää tärkeiksi suhteessa kyselyn teemaan; tässä tapauksessa kestävään kehitykseen ja ilmastoon. Kyselytilanteesta rakentuu näin kasvatuksellinen tapahtuma kyselijän edustaessa tai kanavoidessa valtaa määritellä mitattavat tulokset ja käytetyt käsitteet. Kysymysten välisessä tilassa kaikuu: *Oletko miettinyt tätä? Ehkä pitäisi. Mieti nyt.* Samalla vastaaja koittaa jäsentää omista kokemuksistaan kyselyssä annettuihin vaihtoehtoihin sopivat arvot. On siis tärkeää, mitä kysytään ja mitä kysymykset olettavat.

Käsillä oleva analyysimme kytkeytyy niin yhteiskuntatieteissä, taiteissa kuin humanistisilla kentillä laajemmin käynnissä olevaan elämäntieteeseen, jonka myötä on havahduttu huomamaan eläinten merkitys ja osuus kaikkeen, mitä ihmiset ovat lajihierarkian huippuina luulleet saavuttaneensa omasta ansiostaan (ks. Rautio, Tammi & Hohti 2021). Tärkeitä kysymyksiä ovat, miten ihmisten ja eläinten elämät risteävät, millä tavoin ihmiset ja eläimet vaikuttavat toistensa elämiin ja toisaalta myös siitä, miten tuottaa tietoa kestävämpien yhteisten tulevaisuuksien synnyttämiseksi (Weil 2010; Wolfe 2011). Eläinfilosofi Vinciane Despret'n (2016) tutkimukset ovat olleet meille erityisen tärkeitä, sillä ne pyrkivät raottamaan ihmiskeskeisiä tiedonintressejä tehden tilaa muiden eläinten mahdollisille ja lukuisille kiinnostuksen kohteille sekä yhteistyön monille muodoille. Filosofisesti tutkimuksemme sijoittuu posthumanistisen ja uusmaterialistisen ajattelun perinteeseen (ks. Braidotti & Hlavajova

2018), joka haastaa ihmisen universaaliuden, erilisuuden ja erityisaseman ja asettaa ihmisen osaksi maailman sotkuisten toimijuuksien ja voimien ”kompostia” (Haraway 2016) tai ”rihmastoa” (Deleuze & Guattari 1987). Sommitelman (*assemblage, agencement*) käsite (Deleuze & Guattari 1987) on ollut tärkeä ajattelussamme, sillä se viitoittaa tarkastelemaan monenlaisten materiaalien, historioiden, ideoiden ja käytänteiden yhteentulemisia. Kirjoituksessa ammennamme myös postkoloniaalisesta tutkimuksesta, erityisesti Kathryn Yusoffin (2018) antroposeeniluennasta, sillä sen esittämä kritiikki yhdistettynä elämäntieteeseen voi tuottaa tarkasteltavaksi läntisen valtakulttuurin tuottamia vinoumia, jotka olisi tärkeä ottaa huomioon.

Kun aloimme lukea Nuorisobarometrin kyselyä kasvatuksellisenä tapahtumana, tunnustellen siinä käytettyjä käsitteitä ja kysymyksiä, huomasimme pian, miten laaja ja abstrakti käsillä oleva temaan alue on. Suorastaan viheliäinen. Yhteinen tekstidokumenttimme täyttyi huomioista ja mahdollisista keskustelun suunnista, joista jokainen edellytti syvällistä perehtymistä. Mietimme, että olisi varmasti helpompaa tiedustella nuorilta heidän näkemyksiään liittyen vaikkapa lähialueen viihtyisyyteen ja turvallisuuteen tai kouluruokaan. Näin on usein tehtykin, mutta nuorten mielipiteiden kysymisen rajaaminen tällaisiin konkreettisiin lähellä oleviin aiheisiin on aiheuttanut kritiikkiä: nuorten kykyä ymmärtää ja oikeutta osallistua myös globaaleihin ja abstrakteihin keskusteluihin ei tule aliarvioida tai ohittaa (esim. Lal ym. 2019). Ilmastoon ja ympäristöön liittyvät sekä talouteen ja hyvinvointiin kytkeytyvät kysymykset ovat kuitenkin hankalia kenelle tahansa. Ilmaston lämpenemisellä ei varsinaisesti ole paikkaa, vaikka sen vaikutukset ovat aina paikallisia. Se ei ole tavara, jonka voi ostaa ja heittää lopulta pois roskana, vaikka se muotoutuukin tällaisissa energian kierroissa. Se operoi ajallisuuksilla, jotka ovat arkikokemukselle käsittämättömiä. Ilmaston lämpenemistä voisi kuvata ”hyperobjektiksi”, olioksi, joka on tilallisesti ja ajallisesti niin valtava, että se päihittää perinteisen ymmärryksemme siitä, mikä

olio ylipäänsä on (Morton 2013). Se on niin suuri, että jokaisella tuntuu olevan siitä sanottavaa, tai ainakin jokainen tuntee, että pitäisi olla. Tällaisten laajojen ja moniulotteisten teemojen kohdalla mielipidekyselyjen aktiivisesti kasvattava ja ajattelua jäsentävä vaikutus voidaan ajatella vielä tavallista suuremmaksi.

Tässä käsitteellis-filosofisessa kirjoituksessa tai postkvalitatiivisessa (Carlson ym. 2021; Rautio 2021), monenlaisia aineksia yhdistelevässä analyysissä tarkastelemme sitä, minkälaisia jäsennyksiä Nuorisobarometri tarjoaa luotaamilleen ilmiöille; millä tavalla se aktiivisesti, vaikkakin implisiittisesti, osallistuu siihen mitä se mittaa, ja minkälaisen suolaripauksen kanssa nuorten tuottamia vastauksia voisi tarkastella, jotta barometrin tuottama arvokas tieto todella nousisi siivilleen. Keskitämme tarkastelumme niihin osiin barometriä, joissa esiintyy *Yleiseksi Ihmiseksi*¹ nimeämämme hahmo sekä niihin osioihin, joissa käsitellään nuorten toimintaa. Molempien takaa on löydettävissä yleisiä, mutta ei ongelmattomia jäsennyksiä ja oletuksia. Toteamme, että nämä jäsennykset pysyttelevät ongelmien ja niiden ratkaisujen hahmottamisessa pelkästään ihmisen äärellä ja ihmisten keskellä. Lopuksi nostamme yhteiskunnallisina eläintutkijoina lähes kirjaimellisesti kissan pöydälle ja tuomme esiin Nuorisobarometriakin vaivaavan yksiläjisuuden oletuksen. Luvassa on kirjoitus, jonka pyrkimyksenä on tarjota mahdollisuuksia laajentaa paitsi Nuorisobarometrin tulosten luentaa, myös keskustelua kestävästä kehityksestä ja ilmastosta/ympäristöstä.

YLEINEN IHMINEN MITTAPUUNA

Ilmastoon ja talouteen liittyvässä osiossa viimeinen väittämä, johon vastaajan tulee ottaa kantaa, kuuluu ”Ilmastonmuutoksen edetessä ihmisten on opittava luopumaan monista asioista”. Kun Nuorisobarometriin osallistumista tarkastellaan kasvatuksellisenä tapahtumana tiedonkeruun ohella, kuten esitämme, on tässä vastaajalla melkoinen tilanne. Luopuminen on erittäin tärkeää – onhan nykyisissä ympäristökriiseissä pitkälti kyse kulutuksen ja sitä myöten jätteiden (kuten

hiilidioksidin) räjähdysmäisestä, maapallon kantokyvyn ylittävästä lisääntymisestä. Mutta kenen on luovuttava ja mistä? Vähävaraisten vaihdettava muoviset pakastepussit pestäviin mehiläisvähäkääreisiin, kehitysvammaisten valittava kaasulla liikkuva julkinen kulkuneuvo diesel-taksin sijaan, vai kenties grönlantilaisten nuorten luovuttava älylaitteistaan kestävämmän koboltintuotannon vuoksi? Yleinen Ihminen seikkailee paitsi Nuorisobarometrissa, myös ympäristökriiseihin liittyvissä keskusteluissa laajemminkin.

Vaikka voimme olettaa, että tässä tähän yhteen kysymykseen vastaava nuori on asettanut mielipiteensä vastausvaihtoehtojen mukaisesti sen koommin globaaleja eriarvoisuuksia tai tilannesidonnaisuuksia murehtimatta, on Yleinen Ihminen kyseenalaistamattomuudessaan ja kertautuvana ilmiönä paitsi väistämätön ja joskus tarpeellinen, myös varsin ongelmallinen hahmo. Yleinen Ihminen, etenkin silloin, kun hän esiintyy globaalien ympäristökriisien yhteydessä, antaa ymmärtää kaikkien ihmisten olevan yhtä lailla syllisiä, vastuullisia ja myös yhtäläisessä asemassa olevia ratkaisijoita. On todettava, ettei lapsiin ja nuoriin ole yleensä suhtauduttu tällä tavalla täysvaltaisina (maailman) kansalaisina.

Barometrissa nuorten mielipiteitä kysytään laajasti muun muassa ilmastoverojen säätämisestä, kansainvälisistä sopimuksista ja talousjärjestelmän muutoksista. Ympäristökriiseihin vastaaminen on akuuttia lukuisilla yhteiskunnallisilla ja kansainvälisillä alueilla. Mutta kohdissa, jotka keskittyvät nuorten oman toiminnan hahmottamiseen, vastausvaihtoehdot kaventavat vaikuttamisen kuluttajuuteen ja ihmisten väliseen (usein arkiiseen) vuorovaikutukseen. Kun ilmasto kytketään talouteen, nämä ovat mahdollisesti yleisimmät tarjolla olevat toimijapositiot ainakin läntisessä hyvinvointivaltiossa ja ainakin niillä, joilla on mahdollisuus valita. Juuri valintoihin liittyvä oletettu vapaus kärjistyy kyselytutkimuksissa ja sijoittaa Nuorisobarometrinkin vastausvaihtoehtoineen osaksi länsimaisen maailmankuvan ydintä, jota Tuija Pulkkinen (2003) mukaan määrittää liberaali poliittinen ontologia ja sen lähtökohtana toimiva ajatus transsendentaalisesta

yksilöllisestä toimijasta. Eli idealisoidusta ihmisestä, josta on riisuttu kaikki määreet, mutta joka kykenee omaamaan intressin ja toimimaan vapaasti valiten sen mukaan. Tällaisen Yleisen Ihmisen läsnäolo kulttuurissamme on läpitunkevaa, mutta samaan aikaan miltei näkymätöntä. Yleinen Ihminen, joka kierrättää ja välttää muovituotteiden ostamista sekä lähettää postia päättäjille, antaa myös tilaa kyselytutkimuksen vastaajalle määritellä (ja tämä tapahtuu yleensä tiedostamatta) hahmo tälle ihmiselle. Millaisen hahmon mielesi siis kuvittaa? Minkä sukupuolinen hän on, minkä värinen, muotoinen, kokoinen, minkä ikäinen, miten pukeutunut, missä ympäristössä, kenen ja minkä kanssa? Yleinen Ihminen ei ole mikään mitätön veijari. Tämän kertoo viimeistään se, että nykyistä geologista aikakautta ollaan nimeämässä hänen mukaansa. Vaikka Nuorisobarometrissa ei suoraan käytetä antroposeenin käsitettä, kuuluvat tämän Ihmisen Aikakauden keskeiset kaiut selvästi kysymyksissä ja väittämissä: ihmisen vaikutus näkyy kaikkialla ja on tullut aika korjata se, mikä on mennyt ja on vauhdilla menossa pieleen – nyt on enää kysymys oikeiden korjausliikkeiden löytämisestä ja poliittisesta tahdosta. Käymme seuraavaksi lyhyesti läpi sitä, mitä antroposeenillä on ymmärretty ja miten sitä myös on kritisoitu, jotta tuo yksinkertainen ajatus ihmisestä sekä syyllisenä kaikkeen että kaiken pelastajana saisi enemmän syvyyttä.

1980-luvulla ensi kertaa esitetyin, mutta 2000-luvun alussa jalansijaa saaneen antroposeeniteesin mukaan me ihmiset (*Homo sapiens*) olemme geologinen voima – me muutamme ilmastoon, merien ja maaperän koostumuksia radikaalilla tavalla. Ihmisen toiminnan vaikutukset ovat toisin sanoen alkaneet näkyä maapallojärjestelmissä, syvässä geologisessa ajassa, muuttaen niin ihmisten kuin muidenkin olentojen elämän suuntaa ja mahdollisuuksia maapallolla. Ilmastoon lämpeneminen on yksi tämän kehityksen ilmentymä.

Paul Crutzen ja Christian Schwäger (2011) esittävät, että hallitaksemme tätä jättimäistä siirtymää tavallisista tallajista geologiseksi voimaksi, meidän tulee muuttaa tapojamme katsoa

itseämme ja rooliamme maailmassa. Heidän mukaansa koulujen tulisi opettaa oppilaille heidän elävän Ihmisen Aikakaudella ja tämän tarkoittavan myös ihmisen vastuuta maapallon suojelemisesta. Huikean älykkyytemme ja luovuutemme tarjoamia tulevaisuuden muokkaamisen mahdollisuuksia painottamalla kouluissa saataisiin edistettyä kaivattua eko-optimismia, he tuumaaivat. Muiden maiden tavoitellessa ”amerikkalaista elämäntyyliä”, läntisen maailman kansalaisten pitäisi määrittää se uudelleen, toimien kohtuullisuuteen, uusiutuvuuteen, huomaavaisuuteen ja vähentyneeseen materiaalisuuteen perustuvan elämäntyylin edelläkävijöinä. Meidän tulisi myös, Crutzen & Schwäger (2011) jatkavat, kehittää ilmastomuokkauksen keinoja pahimpien skenaarioiden varalta.

Kathryn Yusoff (2018) saattaa olla samaa mieltä, että koulut (ja ehkä myös nuorille suunnatut kyselyt) ovat tärkeitä paikkoja vastuullisuuden kysymysten käsittelyyn. Hän kuitenkin näkee edellä mainituissa aatoksissa läntisen koloniaalisen tietämisen tavan ja uuttamisen käytänteiden jatkuvuuksia, jotka kriittisyyteen verhoten vain siirretään uudelle alueelle – eko-optimismiin, kohtuullisuuden edelläkävijyyteen ja ilmastomuokkauksen teknotieteisiin. Tarinan ”me” pysyy hyväosaisen globaalin vähemmistön hallussa. Kasvatusfilosofi Gert Biestan (2017) esillä pitämä kasvatuksen ja koulutuksen psykologisoituminen ja sitä myötä sosiaalisten, historiallisten ja kulttuuristen kontekstien hämärtyminen, jota kutsutaan kehityskulkuna myös dekontekstualisaatioksi (esim. Saari 2016) pelaa niin ikään Yleisen Ihmisen pussiin ja sijoittaa hänet keskelle kasvatuksen ydinkäytäntöjä ja dokumentteja. Yleinen ihminen voidaan tunnistaa myös kasvatuksen käytänteiden ihanteelliseksi hahmoksi: ympäröivistä vaikutteista ja kahleista vapaaksi yksilöksi. Dekontekstualisaation kritiikki osoittaa, että tämä ihannekansalainen on kuitenkin traagisen kykenemätön tarkastelemaan omaa toimintaansa välttämättä ohjaavia ideologioita rakenteita (Värri 2006).

Kemian nobelisti, antroposeeni-teesin keskeinen julkisuuteen tuoja, Paul Crutzen (2002)

on arvioinut, että noin 25 prosenttia maailman väestöstä on aiheuttanut nykyiset ympäristökriisit. Yusoff (2018) argumentoi antroposeenin olevan valkoisen kolonialismin historiaa, jonka perustana on niin luonnonvarojen kuin toisten ihmisten hyväksikäyttö ja alistaminen. Antroposeeni käsitteenä kuvastaa hänen mukaansa sitä, että nyt jopa tämä eliitti itse on alkanut huomata oman toimintansa ja ajatusjärjestelmänsä vahingolliset planetaariset vaikutukset ja tällä menolla uhkaavan, jos nyt ei maailmanlopun, niin ainakin lopun etuoikeuksien järjestelmälle.

Yusoff (2018) tarjoaa lukuisia esimerkkejä ”miljardista mustasta antroposeenista”. Vuosien 1492 ja 1610 välillä valkoinen kolonialismi tarkoitti maailmanloppua noin 50 miljoonalle (80–95 % väestöstä) Amerikan alkuperäiskansojen jäsenelle. Teollistumisen aikakaudella enenaikainen maailmanloppu koitti plantaasien ja kaivosten ja myös tehtaiden pölylle elämässä antaneille ja toisen kerran metallien, kuten hopean ja elohopean saastutettua maaperän ja näin palautuen paikallisiin yhteisöihin ja niiden jäseniin. 1950-luvulta alkaneet ydinkokeet muun muassa Marshall-saarilla (Yhdysvallat) sekä Saharan autiomaassa ja Polynesiassa (Ranska) ovat jatkaneet ihmisten viemistä kodeistaan ja näiden kotien ja ympäristöjen tuhoamista. Ei ihme, jatkaa Yusoff, että puhe uhkaavasta maailmanlopusta ja tulevasta tarpeesta luopua monista asioista saattaa ihmetyttää ja myös syvästi satuttaa suurta osaa maailman väestöstä. “It’s after the end of the world, don’t you know that yet”, kuten kuului afro-futuristi ja jazz-muusikko Sun Ran hokema vuonna 1974 ilmestyneessä elokuvassa *Space is the Place*. Teollinen ihminen, ympäristöään aktiivisesti muokkaava ihminen (*homo faber*), taloudellinen ihminen, kuluttaja-ihminen ja ydinvoima-ihminen voitaisiin käsitellä ennemminkin historiallisina ihmisyyden omimisen kerrostumina (Colebrook 2017) kuin yleisinä ihmisyyttä kuvaavina kohteina. Samoin on avaruus-ihmisen laita. Onkin argumentoitu, että Yleisestä Ihmisestä ja ”meistä” puhuminen on retorisesti kätevää, sillä se piilottaa vaivaanuttavat tarinat yhteisen lajikuuluvuuden alle

(Luke 2020). Näin antroposeeni kuvastaa myös aikakautta, jolloin ihmisen kategoria, joka on tavanomaisesti ollut kovin ulossulkeva, on nyt avattu sisällyttämään kaikki yhtäläiseen vastuuseen.

Olemme tähän mennessä nostaneet tarkasteluun huomioita, jotka yleinen, universalisoiva puhe Ihmisestä piilottaa, ja olemme tehneet tämän ajattelemalla erityisesti postkoloniaalisen teorian kanssa. Samalla tapaa Yleistä Ihmistä voidaan ruotia tarkastelemalla valtasuhteita muiden sosiaalisten kategorioiden, kuten sukupuolen, iän, kyvykkyyden ja luokan avulla. Palaammekin kysymykseen ”luopumisesta” ja toteamme sen auttavan meitä yhdistelmän jäljille, jonka yhdeksi keskeiseksi ilmenemismuodoksi hierarkisoiminen ja hitaan väkivallan prosessit ihmisryhmien välillä voidaan tulkita. Nämä prosessit eivät kuitenkaan kosketa vain ihmisten välistä maailmaa, vaan kuten esimerkiksi Davis ja Turpin (2015) esittävät, ne kärjistävät ja jatkavat ei-ihmisiin (eläimiin, maahan, ekologioihin) kohdistuvaa hidasta ja nopeaa väkivaltaa.

Onkin esitetty, että antroposeeni käsitteenä ei kuvaa kovinkaan hyvin niitä perusmekanismeja, jotka ovat johtaneet käynnissä oleviin ympäristökatastrofeihin. Ehkä pitäisi puhua sen sijaan, tai sen lisäksi, Pääoman Aikakaudesta (*Capitalocene*), jossa niin ihmisten kuin muunkin luonnon merkitys nähdään mahdollisuuksissa uuttaa niistä lisäarvoa: niin ihmisten kuin muidenkin olentojen elämät ja planeetan kauneus ja hyvinvointi kääntyvät pelkiksi resursseiksi (Haraway & Kenney 2015). Donna Haraway keskustelussaan Martha Kenneyn kanssa toteaa, että kyseessä ei ole yksinkertaisesti pelkkä lajikysymys, vaan planetaarinen tilanteemme juontuu epäsymmetrisistä valtasuhteista, jotka teollisen maatalouden, resurssien uuttamisen, energiantuotannon ja petrokemikaalien sekä näiden varaan rakennettujen talouksien ja infrastruktuurien myötä ovat kehittyneet planetaariseksi katastrofiksi. Tätä ovat tukeneet asuttajakolonialismin lisäksi myös kaupungistumisesta ja teollisesta vallankumouksesta juontuvat yhä monimutkaistuvat teknologiset riippuvuussuhteet ja niihin sisältyvä teleologinen orientaatio teknologiaan – horjumaton usko sen

väistämättä tuomaan edistykseen. Hyödyn ja tuoton uuttaminen on tarkoittanut myös monien ei-ihmislaajien elintilojen kaventumista ja tuhoa, myös korvaamista toisilla ja maaperän kyllästämistä erinäisillä kasvutavoitteita edistävillä kemikaaleilla. Emme voi tässä valitettavasti sukeltaa tämän syvemmälle näihin sommitelmiin, mutta sanottakoon, että kyseessä on monimutkainen episteemisten, teknologisten, sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten kytkösten tuotanto, jonka pelottavimpina voimina toimivat hyöty, tuotto ja oikeutuksena hierarkiat. Todettakoon kuitenkin, että näiden sommitelmien purkamista hankaloittaa muun muassa se, että ne voivat myös kytkeytyä tiiviisti sommitelmiin, joissa tuotetaan yhteisöllisyyttä, kaveruutta, ystävyyttä ja läheisyyttä (Tammi & Hohti, tulossa).

Yksi keskeisimmistä ongelmista Yleisen Ihmisen hahmossa on laajennuksistaan ja sisällyttämisistään huolimatta sen perustuminen ihmisen ja luonnon kahtiajakoon: läntisessä tie-teessä, teologiassa ja filosofiassa kulttuurilla on ollut dominoiva suhde luontoon (esim. Haraway 1991). On esitetty, että tätä jäsennyttä on käytetty oikeuttamaan niin ei-ihmisten kuin ”läheisemmän luontoa” konstruoitujen ihmisten hyväksikäyttöä (Haraway 1991; Braidotti & Hlavajova 2018). Kasvatus ei ole näistä prosesseista irrallinen: vaikka nykyään jo tunnustetaan (vaikka ei välttämättä käytännössä aina toteuteta) kaikkien ihmisryhmien yhtäläinen ihmisarvo heidän havaituista ja oletetuista piirteistään huolimatta, muut eläimet ja muu luonto ymmärretään edelleen pitkälti ihmisen hyödynnettäväksi annettuna, välineenä tai taustana kulttuuristen päämäärien toteuttamiseen (ks. Tammi ym. 2020). Tämä on havaittavissa myös aiemmin viitatussa Crutzenin ja Schwägerin (2011) ajattelussa, jossa korostuu unelma luonnon prosessien (myös ihmisyyden) hallinnasta, tällä kertaa suojelun diskurssiin verhottuna. Samalla kohtuullisuus ja uusiutuvuus esitetään uusina, länsimaalaisina keksintöinä.

Yleisen Ihmisen hahmo on tähän mennessä auttanut meitä huomaamaan ihmisyyden moni- ja tunnistamaan myös niitä kivuliaita historioita, jotka liittyvät nykyisten ympäristökriisien

muotoutumiseen. Käynnissä olevat ympäristökriisit myös osoittavat, ettei Ihmisen erottaminen muusta luonnosta oikein ota onnistuakseen, vaikka kehitys perustettaisiin tälle ajatukselle vuosisatojen ajan. Huomion kiinnittyminen ihmisperäisiin ympäristökriiseihin on pikemminkin tarkoittanut, etteivät ihmiset kykene hallitsemaan toimintansa vaikutuksia; toisin sanoen se on tarkoittanut ”naulaa modernin luonto–kulttuuri-eronteon arkkuun” (Lorimer 2012).

IHMISKESKEISYYS JÄÄHYPENKILLE

Siinä missä Yleinen Ihminen seikkailee vapaasti ympäriinsä syyllisenä kaikkeen ja mahdollisena sankarina pelastamaan kaiken, on *ihmiskeskeisydestä* käsitteenä ja ilmiönä tullut kirosana. Ihmiskeskeisyys on ensimmäisenä ja kategorisena poistettavien listalla, kun mietitään ympäristökriisien ratkaisuja. Kuten yleisen ihmisenkin kohdalla, sitä mitä tarkalleen ottaen tarkoitetaan ihmiskeskeisyydellä, on kuitenkin mietitty vähemmän. Silloin kun sitä on mietitty, on osoitettu, että ihmiskeskeisyyden tuomitseminen laajasti ilman erittelyä on paitsi helppoa, myös epämääräisyydessään tehotonta ja kenties jopa haitallista. Tim Hayward (1997, 49–63) esittää, että eettiset vinoumat, jotka näyttäytyvät ihmiskeskeisyytenä, voidaan eritellä tarkemmin muun muassa lajismiksi² ja ihmisen sovinismiksi. David Kidner (2014) tuo lajismien ja sovinismin rinnalle vielä industrismin: keskittymisen neoliberaalin teollistumisen ideologiaan. Tällaisten tarkennusten avulla ihmiskeskeisyyden haitallisiin muotoihin voidaan pureutua paremmin kuin tuomitsemalla ihmiskeskeisyys ylipäätään. Tutkiessaan ympäristöön liittyvää etiikkaa sekä Hayward että William Grey (1998, 97–103) toteavat, että ihmiskeskeisyyttä ei voi eikä sitä tulisi poistaa kaikesta etiikasta, sillä sen mukana heitettäisiin menemään myös oikeutettuja inhimillisiä tarpeita ja päädyttäisiin pahimmillaan ihmisvihaan. Ihmiskeskeisyyden jäähypenkille asettaminen niputtaa syylliset myös kovin karkeasti lajin mukaan yhtäläisesti vastuullisiksi: ihmisten ympäristövaikutukset vaihtelevat suuresti, eikä epätasa-arvoisessa asemassa olevia

ihmisiä tulisi laittaa vastuuseen pienen eliitin karkeasta ylikuluttamisesta (Fletcher & Büscher 2016).

Helen Kopnina kollegoineen (2018, 122–123) ei kuitenkaan niele tällaista ihmiskeskeytyksen synninpäästöä purematta. He suuntaavat ihmiskeskeytyksen kritiikkiä uusien määrittelyjen, erottelujen tai syyllisten paikantamisen sijaan toimijuuteen nyt ja tulevaisuudessa. He esittävät analogian: vaikka mustien kokemaan rasismiin eivät syöllisty kaikki valkoiset tai naisten kokemaan seksismiin kaikki miehet, näiden epäkohtien esiintuominen ja nimeäminen tarkoittaa, että niille voidaan tehdä jotakin – ja niiden ratkaisuun osallistuvat myös ”ei-syylliset”. Samaa tapaamaan Kopninan ja kollegojen mukaan ihmiskeskeytyksen haitallisten ulottuvuuksien – lajismien, ihmisen sovinismin ja industrismin – ratkaiseminen on koko ihmiskunnan harteilla riippumatta siitä, kuka on eniten vastuussa. He erottavat hyödyllisenä ajatusharjoituksena toisistaan ihmislähtöisen (*anthropogenic*) ja ihmiskeskeytyksen (*anthropocentric*): se, että toimintamme, arvomme tai ajatuksemme ovat ihmislähtöisiä, ei tarkoita, että niiden täytyy olla ihmiskeskeytyksiä.

Edellisen osion pohdintoihin palaten jäämme miettimään, miten ihmeessä olosuhteiden moneudet voisi pitää mukana, kun puhumme ihmisestä, tai oikeastaan mistä vaan? Koemme ihmislähtöisyyden kuitenkin tärkeäksi käsitteeksi muun muassa siksi, että se voi auttaa huomaamaan ihmistä laajempia ajallisuksia. Ihmistä laajemmat maailmat eivät nimittäin sisällä ainoastaan muita elollisia olentoja, vaan myös esimerkiksi kemiallisia yhdisteitä. Michael Egan (2008) tarkastelee, kuinka ihmislähtöisen, teollisuuden vesistöihin laskeman elohopean, jota pidettiin ihmisten terveydelle verrattain vaarattomana, huomattiin muuttuvan vaaralliseksi vesistöjen mikrobiallisten prosessien myötä. Näin ollen kaikki teollisuudelta vapautuva elohopea tuotti pitkällä aikajänteellä terveysvaaran paitsi ihmisille myös monille muille elukoille. Syntyneet myrkyllisyydet olivat ihmisten alullepanemia, mutta inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijuuksien yhteistoiminnan tuotoksia. Ilmaston lämpenemisen

ja lajien sukupuuttoaalton hyperobjektien kanssa olisi otettava vakavasti niiden ihmislähtöisyys kaikessa epätasaisuudessaan, mutta harjoitettava myös ei-ihmiskeskeytyksen tarkastelua. Näin avautuisi paitsi mahdollisuus huomata planetaaristen toimijuuksien moneus, myös spekulointi monenlaisilla ajallisuuksilla (kuten vaikkapa muovin ja ydinkokeiden laskeumien kohdalla). Vaikka voidaan pitää biologisena faktana, että jokaisen lajin yksilö pyrkii säilymään hengissä ja toimii tällä tasolla oman tai yhteisönsä selviytymisen näkökulmasta, on tällaista selviämistasoa laajemmän ihmiskeskeytyksen – kuten systemaattisen toisten lajien alempiarvoisena pitämisen – osoitettu olevan opittua, ei synnynnäinen lajityypillinen suhtautumistapa (Herrmann ym. 2010)³. Kulttuurilla ja käsitteillä – sanoilla, ilmauksilla, tavoilla esittää kysymyksiä ja muotoilla kysyjää tyydyttäviä vastauksia – rakennetaan tai puretaan haitallista, hierarkkista ihmiskeskeytyttä, lajismia ja ihmisen sovinismia.

Kun nyt siirrymme taas lähemmäs käsillä olevaa Nuorisobarometriä ja sen tarkastelua kasvatuksellisenä tapahtumana, voidaan miettiä minkälaisia mahdollisuuksia laajalla kyselytutkimuksella olisi puretua ihmiskeskeytyksen kysymyksiin. Kyselymenetelmä itsessään nojaa jo tiedettyyn, eikä aineisto – nuorten vastaukset – kykene haastamaan tätä muuten kuin tilastollisina yhdistelminä. Mielipidekysymysten vastaukset eivät sinänsä voi olla outoja tai vastustelevia suhteessa kysymyksiin, ainakaan monivalintavalikosta poimittuna, eli ne eivät yleensä tuota sopivaa ristiriitaa, jota esitetään monitieteisen ja monimutkaisen ongelmanratkaisun lähtökohdaksi (esim. Domanska 2011). Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös kyselytutkimus ylittäisi ihmiskeskeytyksen aktiiviseksi purkamisen tapahtumaksi. Sen lukijalle ja tulkitsijalle tulee kuitenkin entistä tärkeämmäksi miettiä uudelleen mitä pinnan alla on: mistä kysymykset kertovat ja mistä vastaukset kertovat, kun niissä seikkailee Yleinen Ihminen, tuhoaja-pelastaja, johon vastaajan on suhteutettava itseään?

MAAILMA, JOKA MEILTÄ JÄÄ

Yksi Nuorisobarometrin väittämistä, joka sai meidät tutkijat hidastamaan, on ”Meidän nykyihmisten sivistyksen mittarina on se maailma, joka meiltä jää”. Se alkaa osoittamalla ”meitä nykyihmisiä”, vetoaa sivistykseen ja mittaamiseen ja tuo mukaan ajallisuuden. Ehkäpä väittämän ”me nykyihmiset” viittaa sukupolveen, kuten kestävyuden tavanomaisessa muotoilussa, jota edustaa esimerkiksi maailmanpankin Geir Asheim (1994): ”kestävyys määritellään meidän sukupolveemme kohdistuvaksi vaatimukseksi hallita resursseja siten että mahdollisesti kaikki tulevat sukupolvet voisivat jakaa sen keskiarvoisen elämänlaadun (*average quality of life*), jonka varmistamme itsellemme. Kehitys on kestävää, jos se ei vähennä keskiarvoista elämänlaatua.”

Tässä yleisessä kestävän kehityksen määritelmässä kestävyuden painoarvo asetetaan sukupolvisuhteille ja sukupolvien väliselle konfliktille – maailmalle, jota edellinen sukupolvi hallitsee ja jonka se jättää seuraavalle. Sivistys mitataan sen mukaan, miten hyvä väistynyt sukupolvi on ollut hallitsemaan ja käyttämään luonnonvaroja, kun valta taas vaihtuu. Maailma puolestaan tarkoittaa luonnonvaroja, luontoa resursseina ihmisten elämänlaadulle. Vaikka kestävän kehityksen käsite haastaakin loputtoman lisäarvon uuttamisen logiikkaa, se ei näin ollen haasta ajatusta, jonka mukaan muun luonnon arvo olisi sen hyödynnettävyydessä. Samalla keskittyessään sukupolvenvaihdokseen se saattaa piilottaa tuhoavien käytänteiden ylisukupolvisia jatkuvuuksia, tuottaen yksinkertaista me–te-jakoa.

Kestävyyspuhe on Yleisen Ihmisen, Ihmisen Aikakauden ja ihmiskeskeisyyden ohella yksi yleisimmistä monimutkaisten ympäristökriisien jäsennostavoista. Myös sitä vaivaa epämääräisyys: tavanomaista ymmärrystä syvällisemmin ei ole lainkaan selvää tai jaettavaa ymmärrystä siitä, mitä kestäväällä kehityksellä tarkoitetaan, miten se määritellään ja mitkä ovat sen teoreettiset ja filosofiset (sekä taloudelliset että käytännölliset) juuret (esim. Purvis ym. 2019). Epämääräisyyden lisäksi sitä vaivaa myös perimmiltään sellainen

ihmiskeskeisyys, jota edellä esitettiin kyseenalaistettavaksi lajismina. Kestävyysajattelun lähtökohtana, myös ympäristön suhteen on nimittäin juuri *ihmisen* keskiarvoisen (Yleisen Ihmisen) elämänlaadun säilyttäminen pitkällä tähtäimellä. Kestävyys ja kestävä kehitys ovat yleisessä keskustelussa synonyymeja, vaikka ne viittaavatkin eri asioihin (Purvis ym. 2019). Pysyttelemme tässä keskustelussa nimenomaan kestävän kehityksen puheesta ja painamme jälleen lukijalle pausnappia, jotta itsestään selvänä megatrendinä näytetty kestävä kehitys avautuisi moninaisemmin ja kriittisemmin.

Kärkevimmin tähän sanapariin on tartuttu esittämällä, että ilmaus *kestävä kehitys* olisi itsessään oksymoron eli itseristiriita: kestävyys ja kehitys, tässä yhteydessä yleensä jatkuvana taloudellisena kasvuna näyttäytyvänä, voidaan ajatella toisensa poissulkevinä määreinä (Redclift 2005). Monet köyhyyden, nälän, epätasa-arvon ja kodittomuuden tarinat hiljennetään helposti kestävydestä puhuttaessa, kuten vaikkapa ”fiksu” ja kestävä kaupunkisuunnittelua tutkinut Francesco Gonella (2019) on huomannut. Gonellan tarkastelun erityisen kiinnostavaksi tekee se, että hän huomaa myös sanan ”lapset” kuuluvan poissaoleviin käsitteisiin yhdessä muun muassa köyhyyden, väkivallan, vammaisuuden ja kodittomuuden kanssa EU:n fiksuja kaupunkia koskevassa narratiivissa. Näin tulee jälleen kysyttäväksi vanha kriittinen kysymys: kenen (kestävä kehitys)?

Jos pyrkimyksenä ovat sellaiset teknologiset taloudelliset-poliittiset ratkaisut (kehitys), joiden myötä keskiarvoinen elämänlaatu säilyy samana, mutta ihmisten väliset tuhoiset hierarkiat – ja mahdollisesti muut hierarkiat – kaventuvat (kestävyys), eikö tämä tarkoita, että rikkaimpien ja hyväosaisimpien on laskettava elämänlaatuun, jotta köyhimpien ja marginalisoitujen elämänlaatu voi kohentua? Käytännössä fossiilisten polttoaineiden varaan rakennettua aineellista hyvinvointia ja sen avulla sedimentoituja valta-asetelmia ja viinoutunutta kehitystä lienee mahdotonta purkaa ilman kollektiivista suunnanmuutosta ja kapitalistisen talouden kasvupakon kyseenalaistamista

(Mitchell 2009). Tälle suunnanmuutokselle alkaa olla akuutti tarve siitäkin syystä, että ilmaston lämpenemisen edetessä monet muut uhat kertaantuvat: ruuan ja veden saatavuuden ongelmista tulviin ja kuivuuteen ja edelleen väkivaltaisiin paikallisiin yhteydenottoihin ja ilmastopakolaisuuteen (Froese & Schilling 2019).

Kestävään kehitykseen liittyvä ongelma on myös sen reduktionistinen tulkinta ympäristöstä: luonto ymmärretään ainoastaan ihmisen tarpeiden ja vaikutusten kautta. Vaikka kestävyys edellytyksenä on, että ihmisten tarpeiden ymmärretään olevan riippuvaisia muista organismeista, epäonnistuu tavanomainen kestävyysajattelu huomioimaan *muiden kuin ihmisten tarpeiden tyydyttymistä* kestävyys kriteerinä (Rupprecht ym. 2020). Toisin sanoen sitä ”maailmaa, joka jää” eivät tavanomaisessa kestävyysajattelussa kansoita toisistaan riippuvaiset ”oliot ja niiden moneudet” (van Dooren, Kirksey & Münster 2016), vaan (omistavat) ihmiset ja niiden hyödykkeet.

Ympäristökriisien jäsentämisessä valtavirtaa näyttävät olevan, ja Nuorisobarometrissakin näyttävät kaikuvan varsin yksilajiset ja -kulttuuriset tavat jäsentää maailmaa – siitä huolimatta, että huoli luonnosta sisältää olennaisesti valtavan lajikirjon toisia eläimiä ja muuta elämää. Tämän ajatuksen kanssa voimme seuraavaksi miettiä hetken barometrin kysymystä ”Kuinka paljon olet saanut tietoa ympäristöasioista seuraavista lähteistä?” ja sen vastausvaihtoehtoja. Lista mahdollisista vastauksista tuntuu painottavan nuorta tiedon vastaanottajana ja viestii nuorelle kattavasti, mistä tietoa ympäristöasioissa voi etsiä ja saada: uutiset televisiossa, sosiaalinen media, lehdet, radio, elokuvat ja dokumentit, läheiset ihmiset, kirjat ja tieteelliset julkaisut, esitteet ja flaijerit, tapahtumat, oppilaitokset. Vaikka osion avulla voi pohtia esimerkiksi eri medioiden suosiota nuorten keskuudessa ja täten mahdollisuuksia tavoittaa heitä, jättää se samalla huomiotta nuorten kokemuksellisen ja ruumiillisen tietämisen tavat – liikkumisen metsässä tai kaupungissa, toisten eläinten tai kasvien kanssa olemisen ja konkreettiset yhteiselon jännitteet ja niiden ratkaisut – joita listatut tietolähteet

toki auttavat käsitteellistämään ja jäsentämään. Ihmisen (tiedon, oppimisen) ja ympäristön välille tuotetaan näin valitettavan pitkä etäisyys. Vaikka siis nuorten tietämisen ja tiedonmuodostuksen tapoja korostetaan, saatetaan ympäristöä ja ympäristökriisejä koskevan (oikean) tiedon ajatella muotoutuvan toisaalla aikuisyhteiskunnan instituutioissa ja saapuvan asuttamaan nuorten elämiä kulttuuristen medioiden kautta. Mutta ympäristö ei ole koskaan vain ”tuolla jossain” (ja ehkäpä siksi joskus parempi käsite voisikin olla ”olosuhteet”).

Näiden huomioiden kautta meille aukeaa myös vaihtoehtoinen ”maailma, joka meiltä jää”, vaihtoehtoinen ja ehkäpä arkinen tapa jäsentää kestävyttä. Tässä maailmassa vastaamisen, huolenpidon, hoitamisen ja hoivan kysymykset ovat materiaalisia ja tuntuja ja edellyttävät toimimista epävarmuuden kanssa. Tämä maailma ”jää” jokaisessa tapahtumassa – sen kestävyys tulee koeteltavaksi jokaisessa kohtaamisessa – jolloin tärkeät kysymyksetkin muotoutuvat hieman toisenlaisiksi. Esimerkiksi mitä tarvitaan, että lasten ja heille tärkeiden eläinten suhteet ja suhdeverkostot kestävät, ja miksi näiden suhteiden kestävyys ei ole ongelmatonta ja viatonta (Tammi ym. 2020)? Tai kuten taannoisen helteen aikaan moni kysyi, mitä tämä kuumuus kysyy minulta, ja päätyi ehkä viemään vesikippoja paikkoihin, joissa arveli muiden eläinten käyvän. Kun hiiri syksyn tullen alkaa rapistella seinien välissä, tai kun hämähäkki eksyy sänkyyn, tai kun rotta nähdään penkomassa roskista, tai kun villikaniini nakertaa tainta puutarhasta, tai kun perheen lemmikkieläimeltä alkaa ruoka loppua, mitä tehdä, miten vastata? Ja edelleen, mitä kaikkea näissä tilanteissa oikeastaan peritään ja jatketaan?

Kestävyys ei tyhjenny kuluttajuuteen ja ihmisten väliseen neuvonpitoon (vaikka nekin ovat välttämättömiä), vaan huomioi sen, että myös muut eläimet (ja olennot) voivat liikuttaa (Despret 2016). Tämän maailman ”me” on monilajinen, kädet, tassut, sorkat ja tuntosarvet savessa toimiva suhdeverkosto. Näissä maailmoissa ei näin ollen ole kyse vain meidän nykyihmisten sivistyksestä, sillä tässä maailmassa sattuu ja tapahtuu myös ihmisestä riippumatta. On

myös paikallaan muistaa, että aina ”ihminen” ei tarkoita vain yhtä biologista lajia, homo sapiensia. Monille alkuperäiskansoille kaikki ovat tietyllä tapaa ihmisiä – jokaisella olenolla on samanlainen sielu tai samanlaiset kognitiiviset ja tahdonalaiset toiminnot, jotka mahdollistavat heille itsensä näkemisen ihmisenä: havaitsemisen ajatellaan olevan maailman yleinen ominaisuus ja syntyvän ruumiillisesta erosta ja intersubjektiivisessa verkostossa toimimisesta (Viveiros de Castro 2004, 6).

Elolliset olennot eivät myöskään ole ainoita ympäristöjen liikkuja ja liikuttajia. Materiaaliisuus-ajatteluun nojaten muun muassa Peter Kraftl (2020) on nostanut keskusteluun, miten huomion kiinnittäminen urbaaneihin tai yhteiskunnallisiin aineenvaihduntatuotteisiin, joista erinäiset muovit ja metallit ovat hyviä esimerkkejä, voi auttaa syvällisemmin jäsentämään ”maailmaa, joka meiltä jää”. Hänen tutkimuksessaan nuoret ottivat ympäristönäytteitä juomavedestä, lähiympäristönsä suosikkipaikoista, hengityksestään ja virtsastaan, jotka nanotieteilijät sen jälkeen analysoivat. Tuloksia tulkittiin yhdessä nuorten kanssa ja spekulointiin, mistä pitoisuuksien vaihtelut saattoivat johtua ja mitä pitoisuudet mahtoivat tarkoittaa sosiaalisen ja ekologisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Mistä nämä partikkelit ovat ylipäänsä mahtaneet näihin paikkoihin kulkeutua? Tietämisen rajat tulevat nopeasti vastaan, eikä Yleisen Ihmisen puoleen kääntymisestä ole paljoakaan apua.

Muovien pitoisuudet juomavedessä ja nuorten ruumiissa tarkoittavat, ettei ”ympäristö” ja ”ihmisperäiset jätteet” ole koskaan kaukana. Ne ovat muiden aineiden ohella yhtä lailla ihmisissä kuin muissa olennoissa kiertäviä toimijuuksia, pitkälti ihmisten kontrolloimattomissa (ks. myös Egan 2008). Kiertojensa kautta nämä materialiteetit ylittävät paitsi ihmisten pystyttämät tonttien, paikkakuntien, valtioiden ja mantereiden rajapyykit, myös sukupolvisen aikaikkunan jääden suurella todennäköisyydellä maailmoja tekemään myös homo sapiensin jälkeen (Kraftl 2020; ks. myös Tammi 2021). Tästäkin syystä ympäristökriisit pakottavat miettimään myös ihmisyyttä uudelleen.

KYSYMEKÖ OIKEITA KYSYMYKSIÄ?

-Mistä metsään tuli haltija?

-Mistä? Hmm. Niinkö te olette pöljä että kysytte? Metsässä on haltija, vedessä on haltija, kotona on haltija, kaikessa on maailmassa haltija.

(Kovalainen & Seppo 1997, 54.)

Olemme tähän saakka miettineet sitä, ymmärrämmekö Nuorisobarometrin vastauksia tai miten ymmärrämme ne suhteessa sen väittämiin tai kysymyksiin ja niiden mukanaan kantamiin oletuksiin. Lopuksi on tärkeää myös miettiä, kysymmekö lopulta edes oikeita kysymyksiä. Tai hyviä kysymyksiä. Tämän pohdinnan äärelle meidät on saatellut belgialainen tieteenfilosofi Vinciane Despret (2016) kirjassaan *What would animals say if we asked the right questions?* Despret sanoo, että on toki kiinnostavaa, että koeasetelmissa eläimet on saatu tekemään ihmisiä kiinnostaneita asioita – ihmisten kokoamat paviaaniryhmät on laitettu ahtaaseen tilaan niukalla ruualla ja saatu heidät taistelemaan keskenään ja näin tukemaan teorioita eläinyhteisöjen hierarkioista ja miesten dominaatiosta; elefantit on saatu kiinnostumaan peileistä ja täten jostain ihmisille niin tärkeästä: ”itsestä”. Kuitenkin se, millaisista asioista eläimet itse ovat tutkimusasetelmissa kiinnostuneita, on jäänyt paljon vähemmälle huomiolle. Erityisesti heiltä on evätty mahdollisuus yllättää.

Despret lähtee vaalimaan tätä mahdollisuutta esittämällä kirjassaan joukon oudolta tuntuvia kysymyksiä, kuten apinoivatko apinat oikeasti”, ”onko eläinten edessä virtsaaminen ok” ja ”kenen kanssa ulkoavaruuden olennot haluaisivat neuvotella” ja sukeltaa huumorin siivittämänä siihen vaikeuteen, joka on läsnä, kun tutkijat yrittävät ymmärtää toisten eläinten toimintaa ja käyttäytymistä (parhaassa tapauksessa myös omaansa). Jos toiseen eläinlajiin kuuluvan persoonan ja tämän moneuksien ymmärtäminen jää aina väistämättä vaillinaiseksi, miten on sellaisten ”objektien” kohdalla, joilla ei ole ruumiillista muotoa – hyperobjektien, kuten ilmaston lämpenemisen? Despret’n päämäärä ei ole ymmärtäminen

tavanomaisessa luonnontieteellisessä mielessä, vaan pikemminkin versioiden tuottaminen: yhden lajityypillisen eläimen rinnalle on tuotava monet paviaanit, elefantit ja rotat, monissa eri tilanteissa ja suhteisuuksissa. Hieman samalla tavoin olemme tässä artikkelissa pyrkineet pitämään ”ihmisyyden” ja ”kestävyyden” versoamassa. Edellisessä osiossa tuotimme versioita ”maailmasta, joka meiltä jää” tekemällä siitä tilanteisen ja monilajisen kysymyksen perinteisen sukupolvikysymyksen rinnalle ja ehdottamalla, että kestävyys voidaan ymmärtää myös kysymyksenä suhteista ja hoivasta, joka tulee kysyttäväksi yhä uusissa tilanteissa. Peter Kraftlin (2020) ehdotus aloittaa jostain muusta kuin lapsista ja nuorista puolestaan tähtää moniin samanaikaisiin tarkennuksiin yhden sijaan. Myös vertausta mustekalan lonkeroihin, jotka toimivat kukin osin itsenäisesti, osin yhteydessä toisiinsa, on käytetty tutkimuksen tekemistä jäsenettäessä (Haraway 2016). Molemmat näistä houkuttelevat harjoittamaan liikettä myös eri skaalojen ja aikojen välillä. Olemme kutsuneet ”pause”-painikkeen painamiseksi Nuorisobarometrin käsitteiden ja muotoilujen sekä tutkimusten ja teorioiden pyörittelyämme, miettien ehkäpä VHS-nauhuria, jossa kuva jäi väreilemään painikkeen painamisen jälkeen. Toivommekin, että tuloksia tulkittaessa lukijoiden olisi mahdollista niin ikään hiljentää kysymysten äärellä, monille versioille avautuen.

Amy Cutter-Mackenzie & David Rousell (2019) ovat kirjoittaneet nuorten kanssatutkijuiden tärkeydestä ilmastokasvatuksen kontekstissa. Heidän lähtökohtansa on monelle tuttu: lapset ja nuoret tietävät asioita, joita aikuiset eivät tiedä liittyen käynnissä oleviin sosiaalisiin ja ympäristöllisiin muutoksiin, ja siksi heidän mielipiteidensä ja tietämyksensä mittaamisen lisäksi tarvitaan tutkimusta, joissa he pääsevät määrittämään tärkeitä kysymyksiä ja käsitteitä. Käsillä olevan kirjoituksen kannalta jännittävintä heidän tarkastelussaan on, ettei yksikään tutkija-nuorista maininnut ’kestävyyttä’ tai ’kestävää kehitystä’ tutkimuksen aikana tuotetuissa materiaaleissa. Kun aikuiset tutkijat toivat tämän huomion yhteiseen keskusteluun, nuoret kertoivat kestävyuden olevan tyhjää puhetta (*meaningless*). Kestävyuden

sijaan nuoret puhuivat yhteyksistä ja riippuvuuksista ihmistä laajempien elementtien, kuten biosfäärin kanssa. Ainakin osa nuorista siis kokee perinteisen kestävyysajattelun riittämättömäksi ja puhuu sen sijaan mieluummin molemminpuolisuuden ja keskinäisriippuvuuksien kielillä. Eikä ihme – kestävä kehityksen merkittävänä poliittisena ongelmana on, että melkeinpä mitkä tahansa talouskasvua tavoittelevat toimet pyritään vääntämään myös ympäristöystävällisiksi samaan aikaan, kun kansainvälisistä päästötavoitteista ei vaikuteta millään pääsevän sopuun.

Despret’n metodin ja eläinkäanteen ihmiskeskeisyyden kritiikin innoittamina teemme lopuksi perspektiivinvaihdoksen tuottaaksemme jokseenkin oudolta kuulostavia yhteyksiä jo aiemmin tarkasteluun ottamiemme barometrin osioista ja toivoen näin hymynkareen kantavan kriittistä voimaa. Miten siis vastaisit väittämään: Ilmastomuutoksen edetessä koirien ja sammakkoeläinten on opittava luopumaan monista asioista? Kuinka tärkeää mielestäsi on, että Suomi toimii kansainvälisesti suurkaupunkien ja suurkaupunkien tarjoamien luonnonvarojen suojelun puolesta? Entäpä miten suhtaudut väittämään: Lehtokotiloiden hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun?

VIITTEET

- 1 Universaalinen Ihmisen (Man) ja ihmiskeskeisyyden monitieteinen purkaminen ovat kriittisen posthumanistisen ajattelun perustehtäviä (ks. esim. Braidotti & Hlavajova 2018).
- 2 Lajismi on käännös englannin kielen termistä ’speciesism’, joka vertautuu terminä rasismiin. Suomeksi voitaisiinkin puhua myös lajisorrosta. Sen mukaan ihmisellä on pelkästään lajinsa vuoksi suuremmat moraaliset oikeudet kuin millään muulla eläimellä. Lajismi näyttäytyy muun muassa ennakkoluuloina toisia eläinlajeja kohtaan ja oman lajin intressien kategorisena suosimisena toisen lajin intressien sijaan.
- 3 Tutkimuksessa esitetään, että länsimaaisessa kaupunkiympäristössä kasvaneet lapset

siirtyvät ihmiskeskeiseen maailmankuvaan vasta 3–5 vuoden iässä.

LÄHTEET

- Asheim, Geir (1994) *Sustainability: ethical foundations and economic properties* (No. 1302). Washington, D.C.: The World Bank.
- Biesta, Gert (2017) Education, measurement and the professions: Reclaiming a space for democratic professionalism in education. *Educational Philosophy and Theory* 49 (4), 315–330.
- Braidotti, Rosi & Hlavajova, Maria (2018) (eds) *Posthuman Glossary*. London: Bloomsbury.
- Carlson, David & Wells, Timothy & Mark, Lauren & Sandoval, Jorge (2021) Introduction: Working the Tensions of the Post-Qualitative Movement in Qualitative Inquiry. *Qualitative Inquiry* 27 (2), 151–157.
- Colebrook, Claire (2017) We have always been post-Anthropocene: The Anthropocene counterfactual. Teoksessa Richard Grusin (ed.) *Anthropocene Feminism*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1–20.
- Crutzen, Paul (2002) Geology of Mankind – the Anthropocene. *Nature* 415, 23.
- Crutzen, Paul & Schwäger, Christian (2011) Living in the Anthropocene: Towards a new Global Ethos. http://e360.yale.edu/features/living_in_the_anthropocene_toward_a_new_global_ethos. (Viitattu 23.11.2021.)
- Cutter-Mackenzie, Amy & Rousell, David (2019) Education for what? Shaping the field of climate change education with children and young people as co-researchers. *Children's Geographies* 17 (1), 90–104.
- Davis, Heather & Turpin, Etienne (2015) Art & Death: Lives between the Fifth Assessment & the Sixth Extinction. Teoksessa Heather Davis & Etienne Turpin (eds) *Art in the Anthropocene*. London: Open Humanities Press, 3–29.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Felix (1987) *A thousand plateaus*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Despret, Vinciane (2016) *What would animals say if we asked the right questions?* (Vol. 38). Minnesota: University of Minnesota Press.
- Domanska, Eva (2011) Beyond Anthropocentrism in Historical Studies. *Historien* 10, 118–130.
- van Dooren, Thom & Kirksey, Eben & Münster, Ursula (2016) Multispecies Studies: Cultivating Arts of Attentiveness. *Environmental Humanities* 8 (1), 1–23.
- Egan, Michael (2008) Toxic knowledge: a mercurial fugue in three parts. *Environmental History* 13 (4), 636–642.
- Fletcher, Robert & Büscher, Bram (2016) Why E. O. Wilson is wrong about how to save the Earth. (Viitattu 10.9.2021.) <https://aeon.co/ideas/why-e-o-wilson-is-wrong-about-how-to-save-the-earth>
- Froese, Rebecca & Schilling, Janpeter (2019) The Nexus of Climate Change, Land Use, and Conflicts. *Curr Clim Change Rep* 5, 24–35.
- Gonella, Francesco (2019) The smart narrative of a smart city. *Frontiers in Sustainable Cities* 1. <https://doi.org/10.3389/frsc.2019.00009>.
- Grey, William (1998) Environmental value and anthropocentrism. *Ethics and the environment* 3 (1), 97–103.
- Haraway, Donna (1991) *Simians, cyborgs and women: the reinvention of nature*. London: Free Association Books.
- Haraway, Donna (2016) *Staying with the Trouble*. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Haraway, Donna & Kenney, Martha (2015) Anthropocene, Capitalocene, Chthulhucene. Teoksessa Heather Davis & Etienne Turpin (eds) *Art in the Anthropocene*. London: Open Humanities Press, 255–270.
- Hayward, Tim (1997) Anthropocentrism: A Misunderstood Problem. *Environmental Values* 6, 49–63.
- Herrmann, Patricia & Waxman, Sandra & Medin, Douglas (2010) Anthropocentrism is not the first step in children's reasoning

- about the natural world. *PNAS* 107 (22), 9979–9984.
- Kidner, David (2014) Why ‘anthropocentrism’ is not anthropocentric. *Dialectical Anthropology* 38 (1), 465–480.
- Kopnina, Helen & Washington, Haydn & Taylor, Bron & Piccolo, John (2018) Anthropocentrism: More than just a misunderstood problem. *Journal of Agricultural Environmental Ethics* 31, 109–127.
- Kovalainen, Ritva & Seppo, Sanni (1997) *Puiden kansa*. Porvoo: Hiilinielu tuotanto ja Miellotar.
- Kraftl, Peter (2020) *After childhood: Re-thinking environment, materiality and media in children's lives*. London: Routledge.
- Lal, Arush & Bulc, Barbara & Bewa, Marlene & Cassim, Muhammed & Choonara, Shakira & Efendioglu, Enes & Germann, Stefan & Hafeex, Hira & Iversen, Katja & Nishtar, Sania & O’Leary, Charlotte & Orlic, Petra & Ralston, Johanna & Ramchandani, Rohit & Walji, Sarah (2019) Changing the narrative: responsibility for youth engagement is a two-way street. *The Lancet Child & Adolescent Health* 3 (10), 673–675.
- Lorimer, Jamie (2012) Multinatural geographies for the Anthropocene. *Progress in Human Geography* 36 (5), 593–612.
- Luke, Timothy (2020) Tracing race, ethnicity, and civilization in the Anthropocene. *Environment and Planning D: Society and Space* 38 (1), 129–146.
- Mitchell, Timothy (2009) Carbon democracy. *Economy and Society* 38 (3), 399–432.
- Morton, Timothy (2013) *Hyperobjects: Philosophy and Ecology after the End of the World*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Pulkkinen, Tuija (2003) *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Purvis, Ben & Mao, Yong & Robinson, Darren (2019) Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustain Sci* 14, 681–695.
- Rautio, Pauliina (2021) Post-Qualitative Inquiry: Four Balancing Acts in Crafting Alternative Stories to Live By. *Qualitative Inquiry* 27 (2), 228–230.
- Rautio, Pauliina & Tammi, Tuure & Hohti, Riikka (2021) Childhood after the “animal turn” – child-animal relations and multi-species inquiry. Teoksessa Nicola Yelland & Lacey Peters & Nikki Fairchild & Marek Tesar & Michelle Péres (eds) *Sage Handbook of Global Childhoods*. London: Sage.
- Redclift, Michael (2005) Sustainable development (1987–2005): an oxymoron comes of age. *Sustainable development* 13 (4), 212–227. <https://doi.org/10.1002/sd.281>
- Rupprecht, Christoph & Vervoort, Joost & Berthelsen, Chris & Mangnus, Astrid & Osborne, Natalie & Thompson, Kyle & Urushima, Andrea & Kóvskaya, Maya & Spiegelberg, Maximilian & Cristiano, Silvio & Springett, Jay & Marschütz, Benedikt & Flies, Emily & McGreevy, Steven & Droz, Layna & Breed, Martin & Gan Jingchao & Shinkai, Rika & Kawai, Ayako (2020) “Multispecies Sustainability.” *Global Sustainability* 3, e34. <https://www.cambridge.org/core/journals/global-sustainability/article/multispecies-sustainability/BC40ADF1FA174AC7979C9F369C049CD4> (Viitattu 23.11.2021.)
- Saari, Antti (2016) Knowledge without contexts? A Foucauldian analysis of E. L. Thorndike’s positivist educational research. *Studies in Philosophy and Education* 35 (6), 589–603.
- Tammi, Tuure (2021) Ilman myrkkyyä. Mitä homekoulujen myrkyllisyydet mahtavat kysyä meiltä? Teoksessa Maritta Itäpuisto & Henna Pirskanen (toim.) *Myrkylliset aikuiset*. Jyväskylä: SoPhi.
- Tammi, Tuure & Hohti, Riikka (tulossa) Kolme pientä hiirtä – nuorten ja eläinten välisten suhteiden perimmäinen vipeltävyys.
- Tammi, Tuure & Hohti, Riikka & Rautio, Pauliina & Leinonen, Riitta-Marja & Saari, Maria (2020) *Lasten ja eläinten suhteet: Monilajista yhteiselo*. Helsinki: Into Kustannus.
- Viveiros de Castro, Eduardo (2004) Perspectival

anthropology and the method of controlled equivocation. *Tipiti: Journal of the Society for the Anthropology of Lowland South America* 2 (1), 3–22.

Värri, Veli-Matti (2006) Tehtävä napapiirillä: opettajankoulutuksen intellektualisointi! Teoksessa Jukka Husu & Riitta Jyrhämä (toim.) *Suoraa puhetta: Kollegiaalisesti opetuksesta ja kasvatuksesta. Professori Kari Uusikylän 60-vuotisjuhlakirja*. Opetus 2000.

Jyväskylä: PS-kustannus, 195–214.

Weil, Kari (2010) A Report on the Animal Turn. *Differences* 21 (2), 1–23.

Wolfe, Cary (2011) Moving forward, kicking back: the animal turn. *Postmedieval* 2 (1), 1–12.

Yusoff, Kathryn (2018) *A billion black Anthropocenes or none*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

EKOSOSIAALISET, TALOUSMYÖNTEISET JA VASTUSTAJAT

NUORTEN JAKOLINJAT SUHTEESSA KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEISIIN

TUULI HIRVILAMMI, SOFIA LAINE & SATU OJALA

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Kestävän kehityksen politiikan tarkoituksena on sovittaa yhteen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, taloudellisen kehityksen ja ympäristönsuojelun tavoitteita tulevien sukupolvien tarpeiden turvaamiseksi. Aiempi ekososiaalisten asenteiden ja poliittisten identiteettien tutkimus osoittaa, että väestön asenteissa kestävä kehitys kohtaan on löydettävissä erilaisiin sosiodemografisiin tekijöihin ja poliittiseen suuntautumiseen liittyviä asenne-eroja. Suomalaisen nuorten kestävä kehityksen arvojen jakautumisesta ei ole aiempaa kattavaa tutkimusta. Tutkimme tässä artikkelissa, miten vuoden 2021 Nuorisobarometriin vastanneiden nuorten asenteet jakautuvat suhteessa erilaisiin kestävä kehityksen tavoitteisiin ja miten erilaiset arvoryhmät ovat yhteydessä sosiodemografisiin tekijöihin, kulutuskäyttäytymiseen, ilmastotoimijuuteen, ilmastoahdistukseen ja poliittiseen suuntautumiseen. Teemme kolmivaiheisen tilastoanalyysin. Ensimmäisessä sovellamme pääkomponenttianalyysia eri kestävä kehityksen väittämiin. Toisen vaiheen klusterianalyysilla jaamme vastaajat ryhmiin sen suhteen, miten nuoret asennoituvat sosiaaliseen, taloudelliseen ja ekologiseen kestävyys. Kolmannessa vaiheessa tarkastelemme logistisella regressioanalyysilla, mitkä tekijät ennakoivat nuorten jakautumista eri klusteriryhmiin. Tulosten mukaan suurin osa nuorista kuuluu *ekososiaalisten* (67 %) ryhmään, joka kannattaa sekä sosiaalista että ekologista kestävyttä mutta suhtautuu kriittisesti talouskasvuun. Toiseksi suurin on talouskasvun tärkeyttä korostava *talousmyönteisten* (27 %) nuorten ryhmä. Aineistosta erottuu myös pieni kestävä kehityksen arvoihin kielteisesti suhtautuva *vastustajien* (5 %) ryhmä. Nuorten arvoissa on nähtävissä selkeitä sukupuoleen, koulutustaustaan, asuinpaikkaan ja poliittisiin suuntautumisiin liittyviä eroja, jotka on tarpeen ottaa nykyistä paremmin huomioon kestävä kehityksen politiikassa.

Asiasanat: nuorisotutkimus, nuoret, kestävä kehitys, ekologinen kestävyys, sosiaalinen kestävyys, taloudellinen kestävyys, arvot, luontoarvot, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, ympäristöarvot, kyselytutkimus, mielipidetutkimus

JOHDANTO

”Nuoret vaativat päättäjiltä toimia, jotta ilmastomuutosta saadaan hillittyä.” Näillä sanoilla alkaa vuonna 2017 julkaistu *Meidän ilmasto 2030* -julkilausuma, jonka on laatinut Suomen Nuorten Agenda 2030 -ryhmä yhteistyössä 24 nuorisojärjestön kanssa. Vahvojen äänenpainojen takana on siis suuri joukko nuoria. Toisaalta kaikki nuoret eivät koe ilmastoasioita itselleen tärkeiksi (Piispa & Myllyniemi 2019), mikä näkyy myös julkisessa keskustelussa kärjistyneinä

kannanottoina ja jakolinjoina. Osa nuorista on asialleen omistautuneita ilmastoaktivisteja, jotka ovat lakkoilleet perjantaisin tai ottavat osaa Elokapiinan toimintaan, kun taas toisia ”ei voisi vähempää kiinnostaa”. Ilmastokestisyys on nähty poliittisena kannanottona, jossa osa nuorista vastustaa aktiivisesti ilmastotoimia (Ojala 2015). Ilmastokysymysten lisäksi nuoria jakaa myös suhtautuminen sosiaaliseen ja globaaliin oikeudenmukaisuuteen sekä talouskysymyksiin (esim. Torbjörsson ym. 2011; Berglund & Gericke 2016).

Tässä artikkelissa tarkastelemme Nuorisobarometriin vastanneiden nuorten kestävään kehitykseen liittyviä asenteita. Kestävä kehitys on politiikkaa, jossa pyritään yhteensovittamaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, taloudellisen kehityksen ja ympäristönsuojelun tavoitteita tulevien sukupolvien tarpeiden turvaamiseksi. Vuonna 2015 laaditut kansainväliset kestävä kehityksen tavoitteet, Agenda 2030, sisältävät 17 yhteen kietoutunutta tavoitetta, joiden saavuttamiseen maailman valtiot ovat sitoutuneet. Myös Suomi on ottanut vakavasti kestävä kehityksen tavoitteet, mikä näkyy muun muassa pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa. Sen mukaan Suomen tulisi olla hiilineutraali jo vuonna 2035, ja tämän siirtymän tulisi olla sosiaalisesti oikeudenmukainen (VN 2019). Muutos on valtava haaste suomalaisessa hyvinvointivaltiossa, jonka asukkaiden kulutusperusteiset hiilijalanjäljet ylittävät selvästi kansainvälisten ilmastopöytäkirjojen mukaiset tavoitetasot (Akenji ym. 2021). Siirtymä ympäristön kantokyvyn rajoissa toimivaan ekoympäristöön edellyttää kokonaisvaltaista kestävä kehityksen politiikkaa, kestävä taloutta ja ekososiaalisia politiikkakeinoja, joilla pystytään vähentämään ympäristöhaittoja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla.

Demokraattisessa yhteiskunnassa uudet kestävä kehitystä koskevat politiikkatoimet vaativat poliittista tukea ja kestävyysmurrosta myötäileviä asenteita. Aiemmassa ekososiaalisiin asenteisiin liittyvässä väestötason tutkimuksessa onkin korostettu asenteiden tutkimusta, jotta tiedetään, mitkä tekijät vaikuttavat yhtäältä ympäristöä ja toisaalta sosiaalista oikeudenmukaisuutta koskeviin asenteisiin ja arvoihin (esim. Jakobsson ym. 2018; Fritz & Koch 2019). Myös sillä, miten nuorten asenteet jakautuvat ja minkälaista kestävyysmurrosta nuoret kannattavat, on merkitystä kestävä kehityksen politiikan legitimitetille. Nuorilla tulisi olla keskeinen rooli kestävyysmurroksessa (World Youth Report 2018). Yhä useampi nuori kantaa huolta maailman tilasta ja ilmastomuutoksen etenemisestä. Kestävyysmurrosta tavoitellaan kuitenkin Suomessa, jonka poliittinen ilmapiiri on aiempaa jakautuneempi ja

vihamielisempi (Myllyniemi & Kiilakoski 2019; Isotalo ym. 2020). Uudet jakolinjat näkyvät paitsi äänestyskäyttäytymisessä myös julkisessa keskustelussa: puhutaan erilaisista kuplista ja blokeista, jotka ovat aiempaa vähemmän toistensa kanssa tekemisissä (Isotalo ym. 2020).

Aiemman nuorisotutkimuksen sekä ekososiaalisten asenteiden ja poliittisten identiteettien tutkimusten perusteella oletamme, että myös Nuorisobarometriin vastanneiden nuorten asenteissa kestävä kehitystä kohtaan olisi löydettävissä yhteiskunnallisia jakolinjoja ja erilaisiin sosiodemografisiin tekijöihin liittyviä asenne-eroja. Siitä, miten suomalaisten nuorten asenteet jakautuvat, ei kuitenkaan ole aiempaa kattavaa tutkimusta. Vuoden 2021 Nuorisobarometri-aineisto antaa tällaiseen tarkasteluun ensimmäistä kertaa hyvät mahdollisuudet, koska se sisältää erilaisia Agenda 2030 -tavoitteisiin pohjautuvia sekä muita kestävä kehitykseen liittyviä väittämiä esimerkiksi talouskasvun merkityksestä.

Tutkimme tilastollisen analyysin avulla, miten nuorten asenteet jakautuvat suhteessa erilaisiin kestävä kehityksen tavoitteisiin ja miten erilaiset arvoryhmät kytkeytyvät sosiodemografisiin tietoihin, kulutuskäyttäytymiseen, ilmastotoimijuuteen, ilmastoahdistukseen ja poliittiseen suuntautumiseen. Sovellamme aineistolähtöistä klusterianalyysia, ja esitämme sen tuloksena, että nuorten keskuudesta löytyy kolme erilaista ryhmittymää sen suhteen, miten he arvottavat sosiaalista, taloudellista ja ekologista kestävyyttä. Ennen menetelmien ja tulosten esittelyä tarkastelemme aiempaa nuorten asenteisiin, kestävä kehitykseen ja ekososiaalisiin asenteisiin liittyvää tutkimusta.

NUORET, YHTEISKUNNALLISET JAKOLINJAT JA EKOSOSIAALISET ASEENTEET

Suomalaisessa yhteiskunnassa keskeiset jakolinjat ovat perinteisesti muodostuneet luokka-aseman sekä kaupunki–maaseutu-jaottelun ympärille. Nämä aiemmin vahvat jaot ovat heikentyneet ja samalla poliittiset jakolinjat ovat muuttuneet

nuorille vähemmän selkeiksi. Nuoret osaavat sijoittaa vain osan puolueista oikeisto–vasemmisto-jakolinjalle, mutta toisaalta arvoliberaali–arvokonservatiivi-jako on edelleen nuorille merkityksellinen (Saari 2017, 75).

Perinteisten jakolinjojen murtuessa on syntynyt tilaa uusille puolueille – samoin kuin ideologisille, kulttuurisiin arvoihin pohjaaville konflikteille (Isotalo ym. 2020, 290). Nykyään identiteeteille ja elämäntyylielle rakentuvat poliittiset vastakkainasettelut kytkeytyvät esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, ympäristöön, vähemmistöjen asemaan ja nationalismiin (Isotalo ym. 2020). Kasvavaa poliittista polarisaatiota onkin aiemmissa tutkimuksissa selitetty sosiaalisen identiteetin teorialla. Tiettyyn sosiaaliseen ryhmään sijoittuminen tarjoaa yksilölle sosiaalisen identiteetin, joka vahvistaa itsetuntoa. Identiteetti rakentuu tällöin käsitykselle kahdesta vastakkaisesta ryhmästä, joiden väliltä on tarkoitus valita. Teoria auttaa hahmottamaan, miksi puhutaan ”meistä” ja ”heistä”, ja miksi vihamielisyys toisin ajattelevia kohtaan on lisääntynyt (Isotalo ym. 2020, 291).

Poliittiset jakolinjat ja sosiaaliset identiteetit heijastuvat myös siihen, miten nuoret suhtautuvat ilmastonmuutokseen ja kestäväan kehityksen tavoitteisiin. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin mukaan nuorten huoli ilmastonmuutoksesta on viimeisten kymmenen vuoden kuluessa kasvanut jyrkästi. Ilmastonmuutos oli yleisin kaikista kysytyistä epävarmuuden tai turvattomuuden lähteistä (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 76). Kaksi kolmesta nuoresta koki erittäin tai melko paljon epävarmuutta tai turvattomuutta ihmisestä johtuvasta ilmastonmuutoksesta (mt., 75). Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 86 prosenttia nuorista oli samaa mieltä, että tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli ympäristön tuhoaminen jatkuu, ja 85 prosenttia nuorista oli samaa mieltä siitä, että ”ihmisen vaikutus ilmastoon lämpenemiseen on tosiasia” (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 76). Kaksi kolmasosa nuorista (66 %) ajatteli, että tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää ympäristösyistä. (Ks. myös Piispa & Myllyniemi 2019, 62.) Lisäksi suomalaisnuorista

59 prosenttia oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että ekologisen jalanjäljen tulisi riittävän vuoksi jakautua tasaisemmin eri maiden kesken (Piispa & Myllyniemi 2019, 65).

Suomen lasten ja nuorten säätiön *Suomi vuonna 2050* -kyselyyn vastanneista nuorista vain kuusi prosenttia uskoo, että ilmastonmuutoksen hillintä onnistuu (SLNS 2019). Vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa kaikista ikäryhmistä juuri 18–24-vuotiaat pitivät kaikkein kiinnostavimpana teemana (27 % ikäryhmästä) ”Ympäristöä ja ilmastonmuutoksen hillitsemistä koskevia asioita” (Borg & Paloheimo 2020).

Toisaalta suomalaisten ilmastoasenteita selvittäessään Ervasti ja Mustikkamaa (2020) ovat havainneet, että nuoret vastaajat kokevat vanhempia vähemmän vastuuntuntoa siitä, kuinka paljon heidän tulisi omalta osaltaan vähentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia. Lisäksi he pitävät energiankäytön vähentämistä keskimäärin vähemmän hyödyllisenä kuin vanhemmat vastaajat. Vähiten vastuuntuntoa ja vaikutusmahdollisuuksia kokivat aivan nuorimmat (alle 20 v.) ja vanhimmat (ts. yli 75-vuotiaat) vastaajat. Suurimmat erot suomalaisten ilmastoasenteissa kytkeytyvät sukupuoleen: miehet ovat vähemmän huolestuneita eivätkä pidä omia vaikutusmahdollisuuksiaan yhtä hyvinä kuin naiset. Nuorten poliittista suuntautuneisuutta tarkasteltaessa selvisi myös, että puoluekanta vaikuttaa vahvasti ilmastoasenteisiin: perussuomalaisia kannattavat kokivat vähemmän vastuuta ilmastomuutoksen torjunnasta ja vihreät enemmän. (Ervasti & Mustikkamaa 2020.)

Nuorten kestäväan kehitykseen liittyviä asenteita ja jakolinjoja on aiemmin tutkittu erityisesti ympäristökasvatuksen kontekstissa ja erilaisten opiskelijoille suunnattujen kyselyjen avulla. Tutkimuksissa on havaittu eroja yksityisten ja julkisten koulujen oppilaiden välillä (Tuncer ym. 2005), eri koulutusohjelmien välillä (esim. Torbjörnsson ym. 2011) sekä sukupuolten välillä. Varsin yhdenmukainen havainto on, että tytöt kantavat poikia enemmän huolta ympäristönsuojelusta ja kannattavat vahvemmin kestäväan kehityksen tavoitteita (esim. Tuncer ym. 2005; Uitto ym. 2004).

Koko väestön kattavissa kestäväan kehitykseen ja asenteisiin liittyvässä tutkimuksessa on tarkasteltu ekososiaalisia asenteita eli selvitetty, miten eri ihmisryhmät suhtautuvat yhtäältä hyvinvointivaltioon ja toisaalta ympäristöpolitiikkaan. Havaintojen mukaan ekososiaaliset asenteet ovat selvästi yhteydessä erilaisiin sosiaalisiin identiteetteihin ja poliittisiin jakolinjoihin. Hyvinvointivaltion ja ympäristöpolitiikan tukeminen eivät välttämättä kulje käsi kädessä, koska yksilötason asenteet tietyt poliittikkatoimia kohtaan liittyvät vahvasti itsekkäisiin pyrkimyksiin, ideologiaan ja poliittisiin preferensseihin. Oma etu -argumentin mukaan ihmiset, jotka hyötyvät itse hyvinvointivaltiosta tai ovat vaarassa joutua tuen saajiksi, kannattavat muita enemmän hyvinvointi-instituutioita. Hyvinvointivaltion kannattajat eivät kuitenkaan ole välttämättä ympäristömyönteisiä. Ekohyvinvointivaltion muotoutuminen ei myöskään perustu selkeästi vanhoihin vasemmisto-oikeisto-jakolinjoihin, koska suhtautuminen ympäristökysymyksiin ei ole perinteisesti asettunut selvästi vasemmisto-oikeisto-akselille. Toisaalta vasemmistolaisia arvoja kannattavat ovat tyypillisesti enemmän huolissaan ilmastomuutoksesta ja kannattavat vahvempaa ympäristöpolitiikkaa kuin oikeistolaiset. (Jakobsson ym. 2018; Otto & Gugushvili 2020).

Aiemmassa tutkimuksessa on asetettu kaksi hypoteesia ekososiaalisiin asenteisiin liittyen: joko on niin, että ympäristöarvot korvaavat hyvinvointivaltioon kohdistuneen kannatuksen (*crowding out* eli syrjäyttäminen) tai että ihmiset, jotka ovat kiinnostuneita perinteisistä sosiaalisista kysymyksistä, arvostavat myös ympäristönsuojelua (*double worry* eli kaksoishuoli) (Jakobsson ym. 2018). Jakobssonin ryhmän (2018) International Social Survey -aineistoon perustuvat analyysit eivät osoittaneet tukea tälle kaksoishuolen hypoteesille: sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyteen liittyvät arvot eivät yhdistyneet. Ihmiset, jotka olivat halukkaita maksamaan ympäristönsuojelusta, eivät välttämättä kannattaneet sosiaalista uudelleenjakoa, ja toisin päin. Tulokset eivät myöskään tukeneet selvästi sitä oletusta, että eri arvot syrjäyttäisivät toisensa.

Samoja hypoteeseja mukaillen Fritz ja Koch (2019) ovat tutkineet ekososiaalisia asenteita European Social Survey (ESS) -aineistolla multikorrespondenssianalyysin avulla. Tulosten mukaan vastaajien asenteet jakautuivat selvästi kolmeen erilaiseen ryhmään sen mukaan, miten vahvasti vastaajat kannattivat hyvinvointivaltiota tai vahvoja ilmastotoimia. Analyysissa muodostui ryhmä, joka ei kannattanut kumpaakaan, ryhmä, joka kannatti molempia sekä ryhmä, joka kannatti hyvinvointivaltiota mutta vastusti ilmastotoimia. Tulokset osoittivat asenteiden väliset vahvat yhteydet ja vahvistivat ajatusta siitä, että arvojen välillä on yhtäältä synergisiä yhteyksiä ja toisaalta syrjäyttäviä vaikutuksia.

ESS-aineistoa hyödyntäneessä Otton ja Gugushvilin (2020) tutkimuksessa taas löytyi neljä eriytynyttä ryhmää sen mukaan, miten vastaajat asennoituivat hyvinvointivaltiota ja ilmastomuutosta koskeviin arvoihin. Klusterianalyysissa löytyi ryhmä, joka kannatti sekä hyvinvointivaltiota että ilmastotoimia (ekososiaalisen politiikan kannattajat, 23 % vastaajista), ryhmä, joka kannatti hyvinvointivaltiota mutta vastusti ilmastopolitiikkaa (hyvinvointivaltion kannattajat, 24 % vastaajista), ryhmä, joka suhtautui kriittisesti hyvinvointivaltioon mutta kannatti ympäristöpolitiikkaa (ympäristönsuojelulle omistautuneet, 26 % vastaajista) ja ryhmä, joka ei kannattanut kumpaakaan (ekososiaalisen politiikan skeptikot, 28 % vastaajista). Tulosten mukaan eurooppalaiset olivat siis selvästi ja yllättävän tasaisesti jakautuneita neljään eri ryhmään niin, että skeptikkojen ryhmä oli suurin. Ekososiaalisen politiikan kannattajien määrä oli suurinta pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa (ks. myös Fritz & Koch 2019).

Miten nämä ryhmät ovat yhteydessä yhteiskunnallisiin jakolinjoihin? Aiemmissa ekososiaalisten asenteiden tutkimuksissa on selvitetty erilaisten taustatekijöiden yhteyksiä asenteiden jakautumiseen ja ryhmien muodostumiseen (Fritz & Koch 2019; Otto & Gugushvili 2020). Tiivistäen voisi todeta, että kestäväan kehityksen mukaisia arvoja tukee suurimmalla todennäköisyydellä nainen, joka asuu isossa kaupungissa ja

jolla on korkea koulutustaso (Otto & Gugushvili 2020). Hänellä on myös vankka luottamus julkisiin instituutioihin ja vahva tasa-arvoa kannattava ideologia. Vastakohtana tälle Otto ja Gugushvili tunnistivat piirteitä, jotka liittyivät todennäköisimmin sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden että ympäristönsuojelun vastustamiseen: taloudellisessa epävarmuudessa eläminen, maaseudulla asuminen, miessukupuoli, matala koulutustaso, alhainen luottamus julkisiin instituutioihin ja elintasoerojen kaventamisen vastustaminen. Kaikkiaan poliittiset ideologiat ja luottamus poliittisiin instituutioihin selittivät selkeimmin ihmisryhmien välisiä eroja: niiden perusteella muodostuu siis uusia poliittisia jakolinjoja, ”ekososiaalisia eroja” (Otto & Gugushvili 2020).

Nojaudumme omassa tutkimuksessamme ekososiaalisten asenteiden tutkimukseen, koska se tuo yhteen erilaisia yhteiskunnallisia jakoja ja kestävästä kehitystä koskevaa tutkimusta. Toisin kuin aiemmat ekososiaalisia asenteita koskevat tutkimukset, joissa on tarkasteltu kahtiajakoa hyvinvointivaltiota ja ympäristönsuojelua (sosiaalista ja ekologista kestävyyttä) koskevissa asenteissa, otamme tässä tutkimuksessa huomioon myös taloudelliseen kestävyys ja erityisesti talouskasvuun liittyvät asenteet. Kuten Berglund ja Gericke (2018) ovat todenneet, taloudellisen kestävyys ulottuvuus on ollut aliedustettuna aiemmissa nuorten kestävässä kehitykseen liittyvissä asennekyselyissä. He ovat selvittäneet ruotsalaisten yläkoululaisten näkemyksiä talouskasvun ja ympäristönsuojelun yhteyksistä ja muodostaneet neljä eri klusteria sen suhteen, nähdäänkö talouskasvu tai taloudellinen kehitys kestävässä kehityksen edellytyksenä vai sen uhkana. Enemmistö nuorista näki talouskasvun kestävässä kehityksen edellytyksenä ja vain pieni osa nuorista suhtautui kasvuun kriittisesti. Havainto eroaa osittain suomalaisista nuorista. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastaajista enemmistö (58 %) nuorista oli nimittäin samaa mieltä siitä, että ”jatkuvasti kasvava talous on mahdollisuus maapallon rajallisuuden vuoksi” (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 78). Monet nuorista ovat myös valmiita muuttamaan omia

kulutustottumuksiaan ympäristöystävällisemmiksi. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin vastaajista 42 prosenttia kertoi vähentäneensä kuluttamista ympäristösyistä. (Mt.)

Lähestymme tässä tutkimuksessa talouskasvun tärkeyttä yhtenä kestävässä kehityksen tavoitteena, koska Agenda 2030 -tavoitteisiin sisältyy tavoite ihmisarvoisesta työstä ja talouskasvusta. Tiedostamme kuitenkin, että talouskasvun suhde kestävässä kehitykseen on ristiriitainen. Juuri suhtautuminen talouskasvuun on tekijä, joka jakaa usein kestävässä kehityksen toimijoita yhtäältä vahvaa kestävyyttä kannattaviin ja kasvukriittisiin, ja toisaalta heikkoa kestävyyttä ja ekomodernisaatiota puoltaviin henkilöihin (esim. Khan & Clark 2016). Vahvaa kestävyyttä kannattavia asenteita puoltaa kestävyystieteen tutkimus, jossa talouskasvu nähdään usein pikemminkin ilmastokriisin ja luontokadon syynä kuin sen ratkaisuna (esim. Jackson 2011; Joutsenvirta ym. 2016; IPBES 2019). Mikäli nuoret siis asettavat ympäristökestävyys talouskasvun edelle, heidän asenteensa tukevat vahvemmin kestävyyttä kuin talouskasvua arvostavien nuorten.

TUTKIMUKSELLISET VALINNAT JA MENETELMÄT

Agenda 2030 -ohjelmassa on 17 kestävässä kehityksen tavoitetta. Nuorisobarometrin kysymyksistä moni on kytketty suoraan näihin tavoitteisiin. Taulukon 2 mukaisesti sosiaalisen kestävyys mittarit liittyvät Agenda 2030 -tavoitteista kuuteen eli köyhyyden poistamiseen, nälän poistamiseen, laadukkaaseen koulutukseen kaikille, sukupuolten väliseen tasa-arvoon, eriarvoisuuden vähentämiseen ja rauhaan. Kestävässä kehityksen kolmeen muuhun tavoitteeseen – ihmisarvoiseen työhön ja talouskasvuun, vedenalaiseen elämään ja maanpäälliseen elämään – kietoutuvat taulukossa 3 eriteltyt muuttujat. Taulukon 4 mittarit vastaavat uusista kestävässä kehityksen tavoitteista ilmastotekojä, vastuullista kulutusta ja joiltain osin myös kestävässä teollisuutta sekä kestäviä kaupunkeja ja yhteisöjä. Näin ollen 17:stä kestävässä kehityksen tavoitteesta voimme soveltaa jopa

kolmeatoista. Lisäksi tarkastelimme vastaajien näkemyksiä ihmisoikeuksista, eri instituutioiden kannatuksesta sekä yksilönvapauden ja autonomian arvostamisesta (taulukko 2).

Artikkelimme perustuu aineistolähtöiseen tilastolliseen analyysiin. Etenemme kolmivaiheisesti. Ensin sovellamme pääkomponenttianalyysia eri kestäväen kehityksen väittämiin. Tällä analyysillä tarkastelemme, miten eri väittämät kytkeytyvät toisiinsa nuorten arvoissa ja asenteissa. Näitä kytkeytymisiä kutsutaan latenteiksi eli piiloisiksi muuttujien ryhmittymiksi, ja niitä arvioidaan niin kutsuttujen pääkomponenttilatausten perusteella. Analyysi soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan tiivistää eri muuttujien ja havaintojen informaatiota ja luoda niistä muuttujaryhmittymiä (summamuuttujia). Pääkomponenteilla siis tiivistetään alkuperäisen muuttujajoukon vaihtelua pienempään määrään muuttujia. Komponentteja arvioidaan niin kutsuttujen latauskertoimien perusteella: mitä suurempi lataus ja mitä lähempänä se on yhtä (maksimia), sitä paremmin muuttujat kytkeytyvät toisiinsa. Sovellamme niin sanottua promax-vinokulmarotaatiota, jossa eri pääkomponenttien välillä voi olla korrelaatiota (mikä on tyypillistä yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa ja myös tässä aineistoissa). Pääkomponenteista muodostamme summamuuttujat seuraavan vaiheen analyysia varten. Teemme kolme eri pääkomponenttitarkastelua: ensin tarkastelemme sosiaalisen, sitten taloudellisen, ja kolmanneksi ekologisen kestävyuden eri mittareita (taulukot 2–4).

Toisessa vaiheessa sovellamme klusterianalyysia (K-means), joka jakaa vastaajat ryhmiin arvojen ja asenteiden mukaan. Klusterianalyysiin sijoitamme pääkomponenttianalyysin perusteella kestäväen kehityksen eri väittämistä muodostetut summamuuttujat. Kyseessä on yleisesti käytetty, niin kutsuttu kombinatorinen klusterianalyysi, joka perustuu vastausten keskiarvoihin ja muodostaa ryhmät näiden keskiarvojen etäisyyksiin perustuen. Toisin sanoen menetelmä hakee ratkaisua, jossa vastaajaryhmien väliset etäisyydet toisistaan ovat suurimmat mahdolliset. Ennen klusterianalyysia standardoimme ensivaiheessa

muodostetut summamuuttujat, jotta niiden keskiarvot ovat verrattavissa toisiinsa. Standardointi tarkoittaa, että muuttujien keskiarvot asetetaan nolnaan ja keskihajonnaksi tulee yksi; tällöin muuttujat ovat toisiinsa nähden vertailukelpoisia. Esitutkimuksessa tarkastelimme ensin menetelmän tuottamia ratkaisuja eri klusterilukumäärillä ja valitsimme kolmen klusterin ratkaisun, joka tuottaa sisällöllisesti ja teoreettisesti mielekkään erottelun. Vaihtoehtona oli neljän klusterin ratkaisu, joka ei kuitenkaan erotellut vastaajia sisällöllisesti yhtä selkein perustein. Klusteriratkaisun tulee aina olla yhtä aikaa sisällöllisesti motivoitu, ja sen tulee mahdollistaa vuorovaikutteinen keskustelu aiempaan tutkimuskirjallisuuteen nähden. Analyysissa vertaamme näitä kolmea klusteriryhmää sen mukaan, miten voimakkaasti ja mihin suuntaan kunkin ryhmän pääkomponenttivastaukset eroavat nolasta (=standardoidusta keskiarvosta) ja muista klustereista.

Kolmannessa vaiheessa tarkastelemme klusteriryhmiä logistisella regressioanalyysillä, miten sosiodemografiset tekijät, kulutuskäyttäytyminen, ilmastotoimijuus, ilmastoahdistuksen kokeminen ja poliittinen suuntautuminen kytkeytyvät eri arvoryhmiin. Olemme muodostaneet klusteriryhmistä dikotomisat muuttujat ja tarkastelemme ennustetta sille, että vastaajat sijoittuvat tai eivät sijoitu näihin ryhmiin eri tekijöiden mukaan. Logistinen regressio edellyttää vertailuryhmän asettamista selittävän muuttujan luokkien välillä. Vastaajien (esim. miesten, muunsukupuolisten) ennustetta kuulua arvoryhmiin verrataan vertailuryhmään (esim. naisiin) nähden. Vertailuryhmä saa arvon 1, ja muiden ryhmien tätä suuremmat ja tilastollisesti merkitsevät niin sanotun vetosuhteen arvot tarkoittavat, että ennuste kuuluu arvoryhmään on vertailuryhmää suurempi. Toisaalta arvon yksi alittavat vetosuhteen arvot tarkoittavat, että ennuste on vertailuryhmää pienempi.

Taulukossa 1 kokoamme analyysin kolmannen vaiheen tekijät, joilla tutkimme kestäväen kehityksen arvojen jakautumista Nuorisobarometrin vastaajilla. Taulukko kuvailee samalla vastaajia sekä näyttää, millaisia luokituksia käytämme muuttujista analyysissa. Koko aineistossa

**TAULUKKO 1. KUVAILEVAT TIEDOT AINEISTON VASTAAJISTA SEKÄ LOGISTISEN REGRESSION ASKE-
LEISSA MUKANA OLEVISTA MUUTTUJISTA (PAINOTETUT TIEDOT)**

			N	%
Askel 1	Sukupuoli	Nainen	883	48
		Mies	940	51
		Muu	12	1
	Ikäluokka	15–19	555	30
		20–24	594	32
		25–29	686	37
	Äidinkieli	Suomi	1574	86
		Ruotsi	94	5
		Muu	167	9
	Asuinalue Suomessa	Uusimaa	660	36
		Kanta-Häme, Varsinais-Suomi, Satakunta, Pirkanmaa	459	25
		Muu Suomi	716	39
	Vähemmistöasema	Etninen vähemmistö	172	9
		Muu vähemmistö	591	32
		Ei koe kuuluvansa vähemmistöön	1071	58
	Neet-asema	Työtön tai ”jotain muuta”	141	8
		Koulussa, työssä, vanhempainvapaalla, työpajassa, startissa ym.	1694	92
	Opiskeleeko oppilaitoksessa	Ei	758	41
		Peruskoulussa	107	6
		Lukiossa	250	14
		Ammatillisessa oppilaitoksessa	190	10
		Ammattikorkeakoulussa	210	12
		Yliopistossa	321	18
	Korkein tutkinto	Korkeintaan perusaste	539	29
		Ylioppilas	427	23
		Ammatillinen	463	25
		Ammattikorkea	178	10
Yliopisto		228	12	
Toimeentulo	Heikoin viidennes	353	19	
	Keskiverrosti	883	48	
	Parhain kolmannes	599	33	
Askel 2	Muuttanut kulutus-tottumuksiaan ekologisemmiksi*	Vähiten	710	39
		Keskiverrosti	546	30
		Eniten	580	32
	Ollut aktiivinen ilmastoasioissa**	Ei juuri osallistunut	1271	69
		Osallistunut ainakin kahdesti	564	31
	Puhunut muiden kanssa ilmasto-ahdistuksesta	Ei	745	41
		Joskus	740	40
Usein		343	19	
Askel 3			Keskiarvo (keskihajonta)	
	Jos 1 on vasemmisto ja 5 oikeisto, mihin kohtaan sijoittaisit itsesi asteikolla 1–5?		1585	2,9 (1,0)
	Jos 1 on isänmaallinen ja 5 ei-isänmaallinen?		1793	2,4 (1,1)
	Jos 1 on ympäristöarvoja korostava ja 5 ei-ympäristöarvoja korostava?		1820	2,1 (1,0)
	Jos 1 on arvoliberali ja 5 arvokonservatiivi?		1621	2,4 (1,0)

* Summamuuuttajan mittarit: Lajitellut useimmat jätteet; Vähentänyt energiankulutusta alentamalla huoneen lämpötilaa tai vähentämällä laitteiden sähkönkulutusta; Vähentänyt vedenkulutusta; Muuttanut ruokailutottumuksia kestäväään suuntaan; Välttänyt tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä; Korjannut tuotteen uuden ostamisen sijasta; Valinnut ympäristöystävällisen matkustamisen tavan; Ostanut uuden sijasta käytetyn tuotteen; Vähentänyt kulutusta ylipäätään, rel. 0.722.

** Summamuuuttajan mittarit: Osallistunut ilmastoasioita koskevaan mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan; Lähettänyt viestin päättäjille ympäristöasioihin liittyen; Osallistunut ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita, rel. 0.617.

on 1835 vastaajaa (painotettu N). Taulukon 1 sarakke N osoittaa, minkä verran eri muuttujissa on puuttuvaa tietoa. Nuoret ovat jättäneet useimmin vastaamatta tiedusteluun heidän sijoittumisestaan vasemmisto–oikeisto-ulottuvuudella (n=1585). Analyysissä ovat mukana ne vastaajat, jotka ovat vastanneet kaikkiin kulloinkin käsiteltäviin muuttujiin. Logistisessa regressiossa etenemme askelittain.

Ensimmäisellä askeleella huomioimme sosiodemografiset tekijät. Toisella askeleella otamme mukaan kulutuskäyttäytymistä ja aktiivista ilmastotoimintaa koskevat muuttujat, joita olemme yhdistäneet summamuuttujiksi reliabiliteetitarkastelun perusteella (ks. taulukko 1). Koska ilmastoahdistus-muuttuja ei soveltunut yhdistettäväksi kulutuskäyttäytymistä koskevien muuttujien kanssa matalan reliabiliteetin vuoksi, säilytämme sen analyysissä itsenäisenä tekijänä. Kolmannella askeleella lisäämme vastaajien poliittista suuntautumista koskevat väittämät alkuperäisinä, jatkuvaasteikkolisina muuttujina. Tällaisille muuttujille ei tarvitse asettaa vertailuryhmiä logistisessa regressiossa. (Taulukko 1.) Olemme käyttäneet kaikissa tarkasteluissa aineiston mukana toimitettua painokerrointa, jolla korotetaan aineistossa aliedustettujen nuorten vastaajaryhmien vastausten painoarvoa siten, että analyysit vastaavat nuorta Suomessa asuvaa väestöä.

NUORTEN KOLME ERILAISTA ASENNOITUMISTA KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEISIIN

Pääkomponentit kestävä kehityksen arvoista

Ensimmäisessä analyysin vaiheessa teimme kolme pääkomponenttianalyysia, joista ensimmäiseen kokosimme sosiaalista kestävyttä, toiseen taloudellista kestävyttä ja kolmanteen ekologista kestävyttä ilmentäviä mittareita Nuorisobarometrista. Taulukot 2–4 kuvaavat pääkomponenttianalyysin tuloksia: eri muuttujien välisiä latauksia eli sitä, miten ne kytkeytyvät toisiinsa.

Taulukoissa on myös sarake alkuperäisten muuttujien keskiarvoille. Niiden perusteella nuorten suhtautuminen etenkin sosiaaliseen ja ekologiseen kestävytyteen on kauttaaltaan huomattavan myönteistä: vastausten keskiarvot ovat jopa lähempänä korkeinta mahdollista arvoa. Talouskasvuarvostukset jäävät jonkin verran alhaisemmiksi.

Sosiaalisen kestävytyden mittareista muodostui kolme pääkomponenttia, jotka nimesimme sosiaalisiksi oikeudenmukaisuudeksi, instituutioiden kannatuksiksi sekä autonomian arvostukseksi. Ihmisoikeuksia koskeva mittari ei asetunut itsestään selvästi mihinkään eri latenttiin muuttujaryhmään, ja tarkastelemme sitä klusterianalyysissä itsenäisenä, omana ulottuvuutenaan. Instituutioiden kannatuksen pääkomponentti on tässä kiinnostava, koska nuorten vastauksissa siihen kytkeytyvät yhtä aikaa oikeuslaitoksen, demokratian ja hyvinvointivaltion kannatus. Suomessa asuvat nuoret mieltävät nämä ilmeisesti yhteiskuntamme peruspilareiksi, vaikka ei olekaan itsestään selvää, että etenkin oikeusvaltio ja hyvinvointivaltio kulkisivat aina ja kaikkialla käsi kädessä. (Taulukko 2.)

Talouskasvua käsittelevistä mittareista ei muodostunut useita, vaan ainoastaan yksi pääkomponentti. Näin ollen kaikki taulukon 3 väittämät oli mahdollista yhdistää. Ekologisesta kestävytydestä muodostui puolestaan kaksi pääkomponenttia (taulukko 4). Näistä toinen koostui luonnon monimuotoisuuden arvostusta ilmentävistä mittareista, ja toinen erilaisten ilmastonäkökulmien ja -toimien tärkeyttä käsittelevistä kysymyksistä. Olemme muodostaneet seuraavaa analyysin vaihetta varten näistä pääkomponenteista summamuuttujat, joiden reliabiliteetin olemme vielä erikseen tarkistaneet (taulukot 2–4). Seuraavassa analyysivaiheessa käytämme näin muodostettuja summamuuttujia aineistolähtöiseen analyysiin siitä, miten nuoret mieltävät eri sosiaalisten, ekologisten ja talouden ulottuvuuksien kytkeytyvän toisiinsa. Klusterianalyysia varten syntyi siis yhteensä kuusi summamuuttujaa, ja lisäksi ihmisoikeuksien tärkeyttä korostava mittari on mukana seitsemäntenä tekijänä.

Nuorten arvojen ryhmittäminen ja ryhmiin sijoittumista ennakoivat tekijät

Kuviossa 1 havainnollistamme klusterianalyysin tuloksen. Analyysissä muodostui kolme toisistaan erottuvaa arvoryhmää. Ensimmäisen, kaksi kolmasosaa nuorista kattavan ryhmän nimesimme

ekososiaalisiksi (67 %, painotettu n=1233). Näiden nuorten arvot ja asenteet kertovat yhtäältä talouskasvun kriittisestä tulkinnasta ja toisaalta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ilmasto-toimien puolustamisesta samoin kuin luonnon monimuotoisuuden pitämisestä itseisarvona. Tälle ryhmälle ovat tärkeitä yhtä lailla sosiaalinen

TAULUKKO 2. PÄÄKOMPONENTTIENTIEN LATAUKSET ASTEIKOLLA 0–1 SOSIAALISEN KESTÄVYYDEN JA INSTITUUTIOIDEN KANNATUKSESTA, N=1783.

	Sosiaalinen oikeudenmukaisuus	Instituutioiden kannatus	Autonomian arvostus	Muuttujan keskiarvo (ast. 1–5)
Kuinka tärkeää mielestäsi on, että Suomi toimii kansainvälisesti seuraavien päämäärien puolesta (1 yhdentekevää ... 5 hyvin tärkeää):				
Sukupuolten välinen tasa-arvo	0,73	0,30	0,10	4,4
Laadukas koulutus kaikille	0,75	0,31	0,21	4,6
Nälän poistaminen	0,83	0,14	0,21	4,4
Köyhyyden poistaminen	0,85	0,17	0,18	4,3
Eriarvoisuuden vähentäminen	0,84	0,35	0,24	4,5
Rauha	0,72	0,33	0,28	4,7
Kuinka tärkeää mielestäsi on säilyttää seuraavat asiat keinolla millä hyvänsä (1 yhdentekevää ... 5 hyvin tärkeää):				
Hyvinvointivaltio	0,32	0,70	0,29	4,5
Riippumaton oikeuslaitos	0,18	0,82	0,19	4,5
Demokratia	0,29	0,75	0,37	4,6
Kansallinen itsemääräämisoikeus	0,08	0,45	0,71	4,4
Vapaa liikkuvuus	0,23	0,20	0,81	4,3
Henkilökohtainen vapaus	0,22	0,27	0,82	4,6
Ihmisoikeudet (ei lataudu selkeästi millekään pääkomponenteista)	0,52	0,53	0,49	4,8
Muodostettavan summamuuttujan reliabiliteetti	0,88	0,66	0,69	

Lukuohje: Mitä lähempänä pääkomponentin lataus on arvoa 1, sitä enemmän muuttujat kytkeytyvät toisiinsa ja mittaavat samaa latenttia ”pääkomponenttia”. Summamuuttujavalinnan perusteena olevat lataukset on lihavoitu.

TAULUKKO 3. PÄÄKOMPONENTTIENTIEN LATAUKSET* ASTEIKOLLA 0–1 TALOUSKASVUN ARVOSTUKSESTA, N=1835.

	Talouskasvun tärkeys	Muuttujan keskiarvo (ast. 1–5)
Kuinka tärkeää säilyttää keinolla millä hyvänsä (1 täysin eri ... 5 täysin samaa mieltä):		
Talouskasvu	0,76	3,6
Ilmasto- ja talouteen liittyviä väitteitä. Kerro, oletko niistä samaa vai eri mieltä (1 täysin eri ... 5 täysin samaa mieltä):		
Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun	0,81	2,7
Ympäristönsuojelu edellyttää Suomelta talouskasvua	0,73	3,0
Muodostettavan summamuuttujan reliabiliteetti	0,65	

*Rotatoimaton ratkaisu: vain yksi pääkomponentti muodostuu.

TAULUKKO 4. PÄÄKOMONENTTITIEN LATAUKSET ASTEIKOLLA 0–1 LUONTOON JA ILMASTONMUUTOKSEEN LIITTYVISTÄ ARVIOISTA, N=1812.

	Luonnon moni- muotoisuus	Ilmasto- toimet	Muuttujan keskiarvo (ast. 1–5)
Kuinka tärkeää mielestäsi on, että Suomi toimii kansainvälisesti seuraavien päämäärien puolesta (1 yhden tekevää ... 5 hyvin tärkeää):			
Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	0,80	0,48	4,5
Kuinka tärkeää mielestäsi on säilyttää seuraavat asiat keinolla millä hyvänsä (1 yhden tekevää ... 5 hyvin tärkeää):			
Luonnon monimuotoisuus	0,84	0,36	4,5
Eläinten oikeudet	0,78	0,22	4,4
Ilmasto- ja talouteen liittyviä väitteitä. Kerro, oletko niistä samaa vai eri mieltä (1 täysin eri mieltä ... 5 täysin samaa mieltä):			
Ihmisen vaikutus ilmastoon lämpenemiseen on tosiasia	0,26	0,78	4,5
Ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja	-0,02	0,46	3,8
Minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät toimi samoin (vastaus-asteikko käännetty pääkomponenttiallyysia varten)	0,35	0,50	2,0
Tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ympäristön tuhoaminen jatkuu	0,41	0,72	4,4
Luonnon itseisarvo on huomioitava päätöksenteossa	0,51	0,64	4,2
Tuotantoa ja tavaroiden kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä	0,47	0,62	4,0
<i>Muodostettavan summamuuttujan reliabiliteetti</i>	0,76	0,68	

oikeudenmukaisuus, vahvat instituutiot, autonomia kuin myös ekologisen kestävyuden arvot. Näiden eri arvojen välillä ei nähty ristiriitoja, eivätkä nuoret vastaajat identifioineet itseään vahvasti erilaisten arvojen ääripäihin.

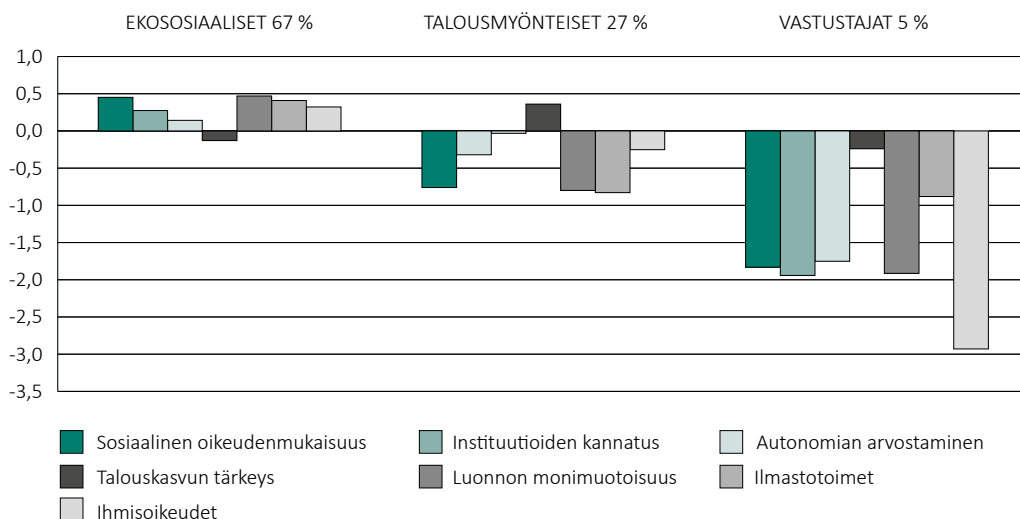
Reilu neljännes nuorista sijoittui ryhmään, jonka nimeämme *talousmyönteiseksi* (27 %, painotettu n=504). Heidän keskiarvovastauksissaan korostuu talouskasvun tärkeyttä ilmentävä pääkomponentti. Toisaalta sosiaalista oikeudenmukaisuutta, luonnon monimuotoisuutta ja ilmastotoimia nämä nuoret korostavat vähemmän. Instituutioiden kannatus sekä autonomian ja ihmisoikeuksien arvostus asettuvat lähelle kaikkien nuorten vastausten keskiarvoa (=0).

Kolmannen ja pienimmän klusterianalyysissa muodostuneen ryhmän nimeämme *vastustajiksi* (5 %, painotettu n=92). Tässä ryhmässä kaikki arvot ja asenteet ovat kaikkien nuorten keskiarvovastauksia selvästi kielteisempiä. Ainoastaan talouskasvun arvostus on lähellä keskiarvoa. Ryhmään lukeutui siis vain suhteellisen pieni määrä nuoria, joiden asenteet ovat sitäkin jyrkempiä.

Etenkin ihmisoikeuksista kysyminen on provosoanut tätä ryhmää antamaan jyrkän kielteisiä vastauksia.

Taulukossa 5 erittelemme näitä arvoryhmittymiä sosiodemografisten tekijöiden, kulutuskäyttäytymistä ja aktiivista ilmastotoimintaa koskevien tekijöiden sekä poliittisten arvostusten mukaan askeleittain. Askel 1 kokoaa sosiodemografista taustaa koskevia tekijöitä.

Tulokset osoittavat, että sukupuoli polarisoi voimakkaimmin sitä, miten nuoret sijoittuvat eri arvoryhmiin: pojat ja miehet sijoittuvat useammin *talousmyönteisten* ja *vastustajien* ryhmiin, kun taas tytöt ja naiset sijoittuvat *ekososiaalisten* ryhmään. Tytöt ja naiset siis pitivät sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, luonnon monimuotoisuuden ja ilmastotoimien kysymyksiä tärkeäimpinä kuin pojat ja miehet, ja he suhtautuvat oikeastaan kaikkiin ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden arvoihin myönteisemmin. Tulos on vastaava kuin aiemmissa nuorten ympäristöasenteita ja koko väestön kestävää kehitystä ja ilmastoasenteita koskevissa tutkimuksissa (esim. Uitto ym. 2004;

KUVIO 1. NUORTEN ARVOJEN KLUSTEROITUMINEN (K-MEANS-KLUSTEROINTI): RYHMÄEROT KOKO VASTAAJAJOUKON KESKIARVOVASTAUKSISTA (STANDARDOIDUT KESKIARVOT = 0).

Tuncer ym. 2005; Otto & Gugushvili 2020; Ervasti & Mustikkamaa 2020).

Aiemman tutkimuksen perusteella koulutustaso on yhteydessä ilmastonmuutoksen vakavasti ottamiseen. Yhteys on havaittu ainoastaan tytöillä ja naisilla, kun taas pojilla ja miehillä koulutustaso ei ole näyttänyt juurikaan lisäävän huolestuneisuutta ilmastokysymyksistä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 77–78.) Tässä analyysissä emme tarkastelleet sitä, miten sukupuoli ja koulutus yhdessä kytkeytyvät arvoryhmittymiin. Koulutustaso on kuitenkin yhteydessä kestävä kehityksen arvoihin: lukiossa opiskelevat (verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät parhaillaan opiskele), sekä ylioppilaat ja yliopistotutkinnon tehneet (verrattuna perusasteen tutkinnon tehneisiin) kuuluvat todennäköisemmin *ekososiaalisiin*, ja samalla harvemmin *talousmyönteisiin* tai *vastustajiin*. (Taulukko 5.) Korkeamman koulutustason yhteys myönteisiin ilmastoasenteisiin ja ekososiaalisiin arvoihin on havaittu myös ESS-aineistoon perustuvissa analyyseissä (Fritz & Koch 2019; Otto & Gugushvili 2020; Ervasti & Mustikkamaa 2020).

Se, että lukiossa opiskelevat suomalaiset nuoret kuuluvat todennäköisemmin ekososiaalisiin kuin ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat, vastaa Ruotsissa tehtyä tutkimusta, jonka mukaan ammatillisen koulutuksen opiskelijat kannattivat vähemmän luonnonsuojelua ja kansainvälistä solidaarisuutta kuin teoreettispainotteisten lukioiden opiskelijat (Torbjörnsson ym. 2011, 109). Taulukon 5 analyysissä ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelu tai ammatillinen tutkinto ei kuitenkaan tuottanut tilastollisesti merkitseviä eroja vertailuryhmiin nähden; erilaisella vertailuryhmien asettamisella vastaavia eroja olisi saatettu saada näkyviin.

Ikä tai äidinkieli eivät juuri erottele Nuorisobarometrin vastaajien arvostuksia. Kuitenkin ruotsinkieliset ovat suomenkielisiä todennäköisemmin vastustajia ja harvemmin ekososiaalisia sen jälkeen, kun poliittiset arvostukset on lisätty malleihin askeleella 3. Kun siis riisutaan vastauksista poliittiset arvot ja asemoitumiset, suomenruotsalaiseen kielivähemmistöön kuuluva nuori vastustaa kestävä kehityksen arvoja muita kieliryhmiä herkemmin

TAULUKKO 5. MIKÄ ENNUSTAA ARVORYHMIIN KUULUMISTA? LOGISTINEN REGRESSIO SOSIODEMOGRAFISETEN TEKIJÖIDEN MUKAAN (ASKEL 1) SEKÄ KULUTUSVALINNAT (ASKEL 2) JA POLIITTISET ARVOLOTTUVUUDET (ASKEL 3) HUOMIOIDEN. $P \leq 0.1$ +, $P \leq 0.05$ *, $P \leq 0.01$ **, $P \leq 0.001$ *. PAINOTETTU.**

	TALOUSMYÖNTEISET (n=504, 27 %)			VASTUSTAJAT (n=92, 5 %)			EKOSOSIAALISET (n=1233, 67 %)		
	Askel 1	Askel 2	Askel 3	Askel 1	Askel 2	Askel 3	Askel 1	Askel 2	Askel 3
Sukupuoli: Nainen (vrt.)	***	***	***	***	***	+	***	***	
Mies	4,24***	2,84	2,67***	3,60***	2,89***	2,11*	0,21***	0,31***	0,35***
Muu	0,00	0,00	0,00	3,28	2,98	4,86	2,36	2,35	2,01
Ikä: 15–19 (vrt.)						+			**
20–24	0,97	0,94	1,04	1,08	1,11	1,26	1,02	1,04	0,93
25–29	0,92	0,89	0,95	0,73	0,74	0,52	1,18	1,21	1,32
Äidinkieli: Suomi (vrt.)						+			
Ruotsi	1,40	1,41	1,42	1,44	1,29	2,85*	0,66	0,65	0,51*
Muu	1,23	1,34	1,32	0,58	0,54	0,59	0,94	0,91	0,93
Maakunta Uusimaa (vrt.)	*	+		*	*	+	***	**	
Satakunta, Pirkanmaa, Kanta-Häme, Varsinais-Suomi	1,35*	1,24	1,11	1,63	1,62	1,49	0,68**	0,72*	0,86
Muu Suomi	1,48**	1,36*	1,06	2,23**	2,20**	2,17*	0,57***	0,60***	0,79
Kuuluu vähemmistöön: Ei (vrt.)				**	**				
Etniseen vähemmistöön	0,80	0,92	1,03	2,80**	2,87**	2,13+	0,92	0,77	0,71
Muuhun vähemmistöön	0,82	0,99	1,10	1,57+	1,59+	1,32	1,09	0,89	0,79
Opintojen, työn ja koulutuksen ulkopuolella: Kyllä (vrt. Ei)	1,09	1,31	1,30	0,74	0,79	0,87	1,01	0,85	0,85
Oppilaitos: Ei opiskele (vrt.)	*	*					***	***	
Peruskoulussa	0,88	1,09	0,92	0,77	0,78	0,61	1,30	1,02	1,51
Lukiossa	0,41**	0,46*	0,51+	0,31+	0,34+	0,27+	3,31***	3,08***	3,21**
Ammatillisessa	0,82	0,91	0,90	0,96	1,08	0,94	1,18	1,03	1,12
Amk:ssa	1,18	1,19	1,49+	0,60	0,61	0,57	0,96	0,97	0,78
Yliopistossa	0,85	0,88	1,05	0,72	0,70	0,62	1,27	1,26	1,09
Korkein tutkinto: Perusaste (vrt.)	+						*		
Ylioppilas	0,59+	0,66	0,690	0,53	0,59	0,52	2,10**	1,86*	1,87+
Ammattitutkinto	0,87	0,89	0,762	0,81	0,87	0,69	1,29	1,27	1,62
Amk-tutkinto	0,72	0,79	0,824	0,60	0,66	0,88	1,67	1,52	1,38
Yliopistotutkinto	0,54+	0,61	0,693	1,01	1,15	1,40	1,96*	1,71	1,44
Toimeentulo: Heikko (vrt.)							+		
Keskiverto	1,26	1,21	1,12	1,20	1,18	1,31	0,78	0,81	0,88
Korkea	1,41	1,35	1,11	1,35	1,33	1,68	0,67*	0,69*	0,81
Kulutustavat: Vähentänyt vähiten (vrt.)		***	***		*			***	***
Keskiverto		0,54***	0,67*		0,67	0,76		2,05***	1,66**
Eniten		0,28***	0,30***		0,44*	0,73		4,04***	3,49***
Aktiivi ilmastoasioissa: Osallistunut ainakin kahdesti (vrt. Ei juuri osallistunut)		0,55***	0,55***		1,52	1,80+		1,57**	1,45*
Puhunut ilmastoahdistuksesta: Ei (vrt.)		***	**		+	+		***	***
Joskus		0,55***	0,62**		0,55*	0,51+		2,12***	1,93***
Usein		0,46***	0,70		1,11	1,09		1,96***	1,35
1 Vasemmisto ... 5 Oikeisto			1,34***			0,96			0,76***
1 Isänmaallinen ... 5 Ei-isänmaallinen			0,94			0,93			1,10
1 Ympäristö ... 5 Ei-ympäristö			1,30***			1,45**			0,68***
1 Arvoliberaali ... 5 Arvokonservatiivi			1,49***			1,29+			0,62***
Vakio	0,16***	0,51**	0,05***	0,02***	0,02***	0,01***	4,92***	1,49	20,86***
N	1828	1828	1484	1828	1828	1484	1828	1828	1484
Näennäisselitysaste	13–18 %	20–29 %	25–37 %	4–11 %	4–14 %	6–19 %	16–23 %	25–34 %	31–44 %

(muistaen, että vastustajien ryhmään sijoittui kaikkiaan vain vähän nuoria).

Koettu toimeentulo kytkeytyy vastauksiin siten, että heikosti toimeentulevat nuoret ovat hyvin pärjääviä nuoria todennäköisemmin *ekososiaalisia*. Näin ollen ne nuoret, joilla on eniten taloudellisia resursseja, eivät näytä suuntaavan arvostustaan ekologiseen suuntaan. Tilastollisesti erot ovat kuitenkin tältä osin vaatimattomat, mikä resonoi myös Ervastian ja Mustikkamaan (2020, 8) havaintoa siitä, että toimeentulo on vain vähän yhteydessä ilmastoasenteisiin. Toisaalta toimeentulo ei erottele vastaajia lainkaan talousmyönteisten ja vastustajien ryhmissä.

Tässä analyysissä asuinpaikan maakunnalla on merkitystä nuorten arvostuksiin: *talousmyönteiset* ja *vastustajat* asuvat todennäköisesti muualla Suomessa kuin Uudellamaalla tai Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueilla. *Ekososiaaliset* taas asuvat todennäköisemmin juuri näillä alueilla. Kaupungissa asuvien nuorten ja ylipäättään kaupunkiväestön muita myönteisempi suhtautuminen luonnonsuojeluun on noussut esiin myös useissa muissa tarkasteluissa (esim. Torbjörnsson ym. 2011, 110; Ervasti & Mustikkamaa 2020, 8). Nuorten ilmastonmuutosta koskevaa huolta tutkittaessa on havaittu sama yhteys ja selitetty sitä kaupungissa asuvien nuorten korkeammalla koulutustasolla (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 78).

Nuorisobarometrissa vastaajien oli lisäksi mahdollista ilmoittaa kuuluvansa erilaisiin vähemmistöihin. Näihin lukeutuivat aatteellinen vakaumus ja mielipide, uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, vammaisuus tai pitkäaikaissairaus, ulkonäkö sekä ”jokin muu vähemmistö”. Aiemmissa Nuorisobarometreissä on käynyt ilmi, että tasa-arvokysymyksiä pitivät muita tärkeämpinä ne nuoret, jotka kokivat itse kuuluvansa vähemmistöön seksuaalisen suuntautumisensa tai sukupuoli-identiteetin vuoksi. (Myllyniemi 2014, 60–61.) Tässä analyysissä etniseen vähemmistöön kuulumisen ennakoi ryhmittymistä *vastustajiin*. Tämä on kiinnostava havainto, johon palaamme lyhyesti vielä artikkelin pohdintaosiossa.

Toisella askeleella arvioimme, miten ilmasto-toimiin osallistuminen kytkeytyy kulutuskäyttäytymiseen, ilmastotoimijuuteen ja ilmastoahdistukseen. Aiemman tutkimuksen mukaan ne nuoret, jotka kantavat huolta ilmastonmuutoksesta, pitävät erityisen tehokkaina vaikuttamiskeinoina ulkoparlamentaarisia aktiviteetteja, kuten mielenosoituksia, järjestötoimintaa ja ostopäätöksillä vaikuttamista. He myös osallistuvat keskimääräistä aktiivisemmin näihin vaikuttamismuotoihin. (Piispa & Myllyniemi 2019, 67.) Tämän vuoden Nuorisobarometrissä nuorista 39 % kertoi luopuneensa jostakin itselleen tärkeästä asiasta ympäristösyistä. Lisäksi 77 prosenttia nuorista oli eri mieltä tai täysin eri mieltä väitteestä ”minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät tee samoin”.

Tuloksemme ovat linjassa aiempien Nuorisobarometri-tulosten kanssa. Mitä enemmän nuori on muuttanut kulutustapojaan, sitä todennäköisemmin hän kuuluu ekososiaalisten ryhmään ja sitä epätodennäköisemmin hän on *talousmyönteinen* tai *vastustaja*. Aktiivinen toiminta ilmastoasioissa kytkeytyy siis tässä voimakkaasti ekologisten arvojen arvostukseen.

Askeleeseen kaksi sisällytimme myös mittarin siitä, onko nuori puhunut ilmastoahdistuksesta toveriensa kanssa. Tässä kohden erot ryhmien välillä olivat entistään selkeämmät. Siinä missä *talousmyönteiset* eivät ole puhuneet ilmastoahdistuksesta, ahdistuspuhe kytkeytyy voimakkaasti ekososiaalisia arvoja kannattavien nuorten vastauksiin. *Ekososiaaliset* ovat niitä nuoria, jotka ovat sekä toimineet ympäristömyönteisellä tavalla että kokeneet ilmastoahdistusta ja ero muihin nuoriin on tilastollisesti merkittävä.

Kolmannella askeleella huomioimme poliittiset arvoasetelmat, tällä kertaa säilyttäen alkuperäiset vastausasteikot (1–5). Tällöin vetosuhteen arvo viittaa lisääntyvään (yli 1) tai vähenevään (alle 1) todennäköisyyteen sille, että nuori sijoittuu kuhunkin arvoryhmään, kun vastauksen arvo kasvaa asteikolla 1–5. Esimerkiksi *ekososiaaliin* kuulumisen vetosuhde on 0.76 ja alkuperäinen asteikko 1 (vasemmisto) ... 5 (oikeisto): kun nuori on sijoittanut itsensä

vasemmistolaisemmaksi (vetosuhteen arvo alle 1), hän sijoittuu todennäköisemmin *ekososiaalisiin*. Samoin mitä enemmän nuori pitää itseään ”ympäristöihmisenä”, sitä todennäköisemmin hänen arvonsa ilmentävät *ekososiaalisuutta*. Isänmaallisuuden tai ei-isänmaallisuuden kohdalla ryhmien väliltä ei löytynyt merkittäviä eroja. Voimakkaita poliittisia arvoja on myös *talousmyönteisillä*, sillä he pitivät itseään oikeistolaisina ja arvokonservatiivina muita todennäköisemmin, samoin kuin ei-ympäristö-ihmisinä. *Vastustajien* poliittisissa arvoissa korostuu ympäristöarvojen vastaisuus.

Kiinnostava havainto taulukossa 5 on, että pystymme näillä analyysin eri askeleilla mukana olevilla muuttujilla selittämään huomattavasti suuremman osan *talousmyönteisten* ja *ekososiaalisten* asenteista kuin *vastustajien* (ks. niin sanotut näennäisselitysasheet). *Talousmyönteiset* ja *vastustajat* muodostavat kaksi varsin samankaltaista miesryhmää mutta *vastustajilla* on jyrkemmät asenteet kaikkia ympäristön kestävyysliittyviä arvoja ja käyttäytymistapoja kohtaan. Regressiomallimme selittää kuitenkin heikommin vastustajien arvostusten taustatekijöitä. Toisin sanoen heidän arvonsa eivät vaihteile muiden klusteriryhmien veroisesti tässä tarkasteltujen seikkojen mukaan. Samalla pienempi ryhmän koko kytkeytyy siihen, että vetosuhteet eivät tule tilastollisesti merkitseviksi yhtä usein vastustajien kohdalla kuin vastaavat vetosuhteet talousmyönteisillä ja ekososiaalisilla.

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelimme tässä artikkelissa Nuorisobarometriin 2021 vastanneiden nuorten asennoitumista kestävä kehityksen arvoihin. Kuten oletimme, Nuorisobarometriin vastanneiden nuorten asenteissa on löydettävissä selkeitä asenne-eroja ja yhteiskunnallisia jakolinjoja, jotka liittyvät paitsi erilaisiin sosiodemografisiin tekijöihin myös poliittiseen suuntautumiseen ja ympäristökäyttäytymiseen. Tutkimustuloksemme kertovat, että valtaosa suomalaisista nuorista (67 %), *ekososiaalisten* ryhmä, pitää tärkeänä ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyysliittyviä arvoja ja on

huolissaan vallitsevasta tilanteesta. Reilu neljännes nuorista (27 %), *talousmyönteisten* ryhmä, suhtautuu keskimääräistä kielteisemmin ekologisen ja sosiaalisen kestävyysliittyviin arvoihin mutta korostaa talouskasvua. Pieni vähemmistö nuorista (5 %) on *vastustajia*, jotka suhtautuvat muita kielteisemmin kestävä kehityksen arvoihin. Vain talouskasvuun he suhtautuvat vähemmän kielteisesti. Kaikkein kielteisimmin he suhtautuvat ihmisoikeuksiin.

Keskeinen erottelava tekijä eri nuorten arvoryhmien välillä on suhtautuminen talouskasvuun ja ympäristötoimiin. *Ekososiaaliset* suhtautuvat korostuneen kriittisesti talouskasvuun, mikä myötäilee kasvukriittistä yhteiskunnallista keskustelua ja vahvan kestävyysliittyvien arvojen, joissa asetetaan ekologinen kestävyys etusijalle suhteessa talouteen (esim. Joutsenvirta ym. 2016). Tämä ei ole sinänsä yllättävää, koska myös aiempien Nuorisobarometri-vastausten pohjalta on esitetty, kuinka nuoret suhtautuvat vanhempia ikäluokkia huomattavasti kriittisemmin, jopa kyseenalaistaen, ajatukseen siitä, että jatkuva kasvu olisi talousjärjestelmän ja siten myös hyvinvoinnin kulmakivi (Piispa & Myllyniemi 2019, 63). Toisaalta talouskasvulla on suomalaisessa yhteiskunnassa keskeinen merkitys, mikä näyttäytyy talousmyönteisten nuorten arvoissa.

Ekososiaaliset nuoret kantavat tuplahuolta, eli he arvottavat korkealle sekä sosiaalisen että ekologisen kestävyysliittyvien. Tutkimuksemme löydös ekososiaalisten nuorten suuresta osuudesta poikkeaa selvästi aiemmista kansainvälisistä asennetutkimuksista, joissa ekososiaaliset eivät ole olleet suurin ryhmä (Jakobsson ym. 2018; Otto & Gugushvili 2020). Toisaalta aiemmissakin tutkimuksissa juuri nuoret vastaajat ovat useammin kannattaneet ekososiaalisia arvoja eli tuloksemme vastaa aiempia havaintoja nuorten voimistuneesta ympäristötietoisuudesta ja myönteisistä asenteista sekä ekologista että sosiaalista kestävyysliittyviä kohtaan (Jakobsson ym. 2018; Fritz & Koch 2019; Otto & Gugushvili 2020). Ei myöskään ole yllättävää, että juuri suomalaiset nuoret kannattavat vahvasti ekososiaalisia arvoja, koska Pohjoismaat ovat erottuneet tässä suhteessa muista maista myös

aiemmissa tutkimuksissa (esim. Fritz & Koch 2019). Hyvinvointivaltion vahva kannatus voi selittää myös sitä, miksi tutkimukssamme ei löytynyt tukea syrjäyttämishypoteesille: nuorista ei erottunut ympäristönsuojelulle omistautunutta ryhmää, joka olisi suhtautunut kriittisesti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteisiin, kuten Otto & Gugushvilin (2020) tutkimuksessa.

Tutkimustuloksemme ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa siinä, että kaksoishuolta kantaa suuremmalla todennäköisyydellä nainen, joka asuu isossa kaupungissa ja jolla on korkea koulutustaso (esim. Fritz & Koch 2019; Otto & Gugushvili 2020). Lisäksi Nuorisobarometrin aineistossa ekososiaaliset kannattavat todennäköisemmin vasemmistolaista politiikkaa, kokevat ilmastoahdistusta ja ovat muuttaneet käyttäytymistään ympäristösyistä. *Ekososiaaliset* ovat tutkimuksemme ainoa ryhmä, joka puhuu ilmastoahdistuksesta ja jolla on myös ilmastotoimijuutta: he olivat muuttaneet kulutustottumuksiaan ja olleet aktiivisia ilmastoasioissa. Myös *talousmyönteisten* ja *vastustajien* klusterit vahvistavat aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan ympäristöarvojen ja sosiaalisen kestävyuden vastustajat ovat todennäköisemmin alhaisemman koulutustason omaavia miehiä, jotka ovat arvokonservatiiveja ja kallellaan oikealle (esim. Otto & Gugushvili 2020). He eivät ole ilmastoahdistuneita eivätkä osallistu aktiivisesti ilmastoasioihin, eivätkä he myöskään ole muuttaneet kulutustottumuksiaan ekologisempaan suuntaan.

Nuorisobarometri-aineiston osoittamat vahvat yhteydet asenteiden, ympäristötekojen ja ilmastoahdistuksen kokemisen välillä eivät ole yllättäviä: onhan luontevaa, että ympäristöasiat tärkeiksi kokeva nuori myös toimii ja tuntee vastaavalla tavalla. Toisaalta kestävän kulutuksen tutkimuksessa on hyvin tiedossa ristiriita asenteiden ja käyttäytymisen välillä, jolloin ympäristömyönteiset asenteet eivät aina johda kestäviin käytäntöihin (esim. Valkila & Saari 2013). Tutkimuksemme lähestyy osaltaan tätä ristiriitaa, koska olemme ottaneet analyysiin mukaan myös kulutustapojen muuttamiseen ja ilmastotoimijuuteen liittyvät muuttujat, mikä erottaa tutkimuksemme

aiemmista puhtaasti asennekysymyksiin rajautuneista tutkimuksista (esim. Otto & Gugushvili 2020). Tutkimustuloksemme eivät tue ristiriitaa, vaan ne tuovat pikemminkin esille nuorten keskuudessa vaikuttavat asenteiden ja käyttäytymistapojen väliset yhteydet. Ne vastaavat myös aiemman Nuorisobarometrin havaintoja (Piispa & Myllyniemi 2019). Ekososiaaliset nuoret eivät siis pelkästään arvosta kestävän kehityksen arvoja, vaan he myös toimivat niiden mukaisesti.

Nuorisobarometrin vastaajien joukossa *ekososiaaliset* pitävät itseään todennäköisemmin vasemmistolaisina ja *talousmyönteiset* oikeistolaisina. Jakolinja saattaa heijastella suomalaisen yhteiskunnan jyrkkenevää polarisoitumista vasemmistoon ja oikeistoon (Metelinen 2021). Nuorisobarometrissä ei kysytty varsinaista puoluepoliittista kantaa, mutta samanaikaisesti Nuorisobarometrin 2021 aineiston keruun kanssa, helmikuussa 2021, toteutettiin valtion nuorisoneuvoston toimeksiantona kuntavaaligallup 18–29-vuotiaille nuorille. Sen tuloksissa näkyy, kuinka vasemmistopuolueet ja Vihreät ovat nuorten naisten mieluisimmat vaihtoehdot, kun taas keskustalaiset ja oikeistolaiset puolueet saavat eniten kannatusta miehiltä. Erityisesti Perussuomalaisten ja Vihreiden kannatus eriytyy sukupuolen ja koulutustaustan mukaan: Perussuomalaiset on suosituimpi miesten ja ammattiin opiskelevien ja ammatillisen koulutuksen suorittaneiden keskuudessa, kun taas Vihreät on naisten, yliopistokoulutettujen ja yliopisto-opiskelijoiden puolue (Rahkonen 2021). On siis todennäköistä, että tutkimuksemme *ekososiaalisten* äänestysaikeet kohdistuisivat vasemmistopuolueisiin ja Vihreisiin ja että varsinkin *talousmyönteisiin* ja *vastustajiin* kuuluvat miehet äänestäisivät muita todennäköisemmin porvaripuolueita. Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että vasemmistopuolueiden kannattaminen yhdistyy selvästi ekososiaalisten ryhmään (esim. Fritz & Koch 2019). Ekososiaalisten nuorten suuri osuus ei ole siinäkään mielessä yllättävä, että suomalaiset 18–25-vuotiaat nuoret ovat muita ikäryhmiä todennäköisemmin vasemmiston kannattajia (Metelinen 2021). Ilmastoiteemojen synnyttämistä jakolinjoista ja uusista

poliittiseen taustaan liittyvistä identiteettijaoista kertoo myös se, että vuoden 2018 Nuorisobarometrin tuloksissa eniten ilmastohuolta kantoivat Vasemmistoliittoa tai Vihreitä kannattavat ja vähiten Perussuomalaisia tai Sinisiä kannattavat (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 77).

Vastustajien ryhmä on Nuorisobarometrin aineistossa pieni, mutta se voi olla signaali muodostumassa olevasta, muista erkaantuvasta ryhmästä, johon tulee kiinnittää erityistä huomiota kestävän kehityksen politiikassa jo ryhmän vahvan ihmisoikeuskriittisyyden vuoksi. *Vastustajien* kielteinen suhtautuminen ilmastotoimiin saattaa olla merkki kasvaneesta ilmastokeptisyydestä, joka yhdistyy maahanmuuttovastaisiin asenteisiin (ks. Ojala 2015). Toisaalta tällainen vastustaminen ei ole välttämättä uusi ilmiö. Jo vuonna 1999 tehdyssä norjalaistutkimuksessa löydettiin viitteitä ympäristökysymyksiin ja maahanmuuttajiin kielteisesti asennoituvasta ryhmästä, joka koostui pääosin työväenluokkataustaisista nuorista miehistä (Skogen 1999). Toistaiseksi *vastustajien* ääni vaikuttaa kuuluvan kestävän kehityksen politiikassa heikosti toisin kuin ekososiaalisten ryhmän, johon kuulunee juuri niitä nuoria, jotka ovat tuoneet tulevaisuuskeskusteluun arvojen ja tunteiden merkitystä sekä muistutuksen ilmasto-kriisin kiireellisyydestä (Piispa ym. 2020). Vaikka nuoret ilmastoaktivistit ovat pystyneet osallistumaan yhteiskunnallisiin keskusteluihin, he voivat kohdata myös vähättelyä ja ulossulkemista (Piispa ym. 2020) – ehkä myös vastustajiin kuuluvien nuorten taholta.

Nuorten jakolinjat ovat tutkimuksemme mukaan selvät; joskin myös menetelmävalintamme, klusterointi, korostaa nimenomaan keskiarvoeroja ryhmien välisissä arvoissa. Tutkimuksen rajoituksena on myös se, että nuoret saattavat mieltää kyselytutkimusten mittarit ja käsitteet kapeasti tai ristiriitaisesti (Puuronen & Saari 2017, 258). Tämä voi osaltaan selittää *vastustajien* ryhmässä ollutta etnisen vähemmistön korostumista. Osaan kysymyksistä varsin merkittävä osa nuorista myös jätti vastaamatta. Tuloksemme etnisten vähemmistöjen todennäköisemmästä sijoittumisesta ihmisoikeuksia kyseenalaistavien vastustajien ryhmään on

intuitiivisesti yllättävä. Yhtenä selityksenä voivat olla vähemmistöryhmien kokemat kielisteet, jotka ovat vaikeuttaneet vastaamista. Mutta toisaalta myös aiemmassa tutkimuksessa on tullut esiin, että radikaalien ympäristönsuojelijoiden joukossa oli erityisen vähän maahanmuuttajataustaisia nuoria (Skogen 1999). Se, että etniset vähemmistöt korostuvat vastustajissa, voi viitata myös siihen, että heillä on lähtökohtaisesti heikompi ymmärrys kestävän kehityksen teemoista tai kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta perheen sisällä tai lähtömaassa. Tai onko kysymys suomalaisessa yhteiskunnassa esiintyvistä rasismista, syrjimisestä ja ulossulkemisesta, mikä aiheuttaa kielteisistä asennoitumista? Kysymykseen vastaaminen ja vastustajien ryhmän tarkempi erittely kaipaisi jatkotutkimusta ja erilaisia tutkimusmenetelmiä.

Tutkimuksemme osoittaa ekososiaalisten nuorten olevan enemmistönä mutta kiinnittää huomion myös nuorten keskuudesta löytyviin eroihin. On siis selvää, että kun yhteiskunnallisessa keskustelussa puhutaan nuorten sukupolvea ja kestävästä kehityksestä, on otettava huomioon nuorten keskuudessa olevat jakolinjat. On virheellistä olettaa, että kaikki nuoret kantaisivat yhdenveroista huolta ilmastomuutoksen hillitsemisestä, hyvinvoinnin oikeudenmukaisesta jakautumisesta ja hyvinvointivaltion säilymisestä. Osa nuorista on ilmastoaktivisteja, jotka marssivat mielenosoituksissa, mutta osa nuorista kokee kestävän kehityksen arvot itselleen vieraina, mikä näkyy Nuorisobarometri-aineistossa vastustamisena ja kielteisinä asenteina kestävän kehityksen tavoitteisiin nähden. On myös muistettava, että kestävän kehityksen politiikan kannattaminen tai vastustaminen on vahvasti yhteydessä sukupuoleen, koulutustasoon ja asuinpaikkaan. Lisäksi kestävyysmurros voi vahvistaa aiempia jakolinjoja tai synnyttää uusia riippuen tehdyistä poliittisista päätöksistä. Annetaanko esimerkiksi maaseudun kuihtua, polarisaation kasvaa ja köyhyyden syventyä vai yritetäänkö kaikki pitää mukana oikeudenmukaisessa siirtymässä?

Kestävän kehityksen tavoitteena on vähentää nykyisten sukupolvien ympäristökuormaa turvaten samalla tasa-arvoa, hyvinvointia ja rauhaa.

Vaikka Agenda 2030 on kokonaisvaltaisuudessaan selkeä edistysaskel kestävän kehityksen politiikassa, sisältää se kuitenkin toisiinsa ristiriitaisella tavalla suhteessa olevia tavoitteita. Niistä on erilaisia tulkintoja, ja niihin liittyy vahvoja mielipiteitä (esim. Berglund & Gericke 2018). Kestävän kehityksen keinoista ja tavoitteista käytävä moniääninen poliittinen keskustelu heijastuu myös nuorten asenteissa. Niissä näkyy myös kärjekkäitä eroja, mikä saattaa viitata kuplautumiseen ja sosiaalisten identiteettien merkitykseen poliittisten asenteiden muotoutumisessa.

Se, että enemmistö nuorista suhtautuu kestävän kehityksen arvoihin myönteisesti ja kokonaisvaltaisella tavalla, on tietenkin rohkaiseva signaali kestävyysmurrokselle. Johtopäätöksenä voimmekin olettaa, että kestävän kehityksen kysymykset tulevat saamaan yhä enemmän poliittista painoarvoa tulevina vuosina, varsinkin jos nuorten aikuisten arvot kanavoituvat äänestyskäyttäytymiseksi. Nuorten keskuudesta löytyy laajaa tukea kunnianhimoiselle kestävän kehityksen politiikalle ja toisaalta myös kriittistä tulkintaa vallitsevasta tilanteesta, mikä näkyy kielteisenä asennoitumisena talouskasvuun. Tämä tuki ja kriittisyys kannattaisikin ottaa nykyistä määrätietoisemmin osaksi suomalaista kestävän kehityksen politiikkaa. Kestävän kehityksen politiikassa on korostettu nuorten osallisuutta. YK:n julkaiseman Agenda 2030 -nuorisoraportin mukaan nuoret eivät ole ainoastaan globaalin kestävän kehityksen politiikan hyötyjiä, vaan heidän tulee olla vahvasti mukana myös kestävän kehityksen toimeenpanossa. Nuorten aktiivinen osallistuminen kestävän kehityksen politiikkaan on keskeistä, jotta maailman maat onnistuvat saavuttamaan kestäviä ja vakaita yhteiskuntia ja lievittämään pahimpia kestävän kehityksen uhkia kuten ilmastonmuutosta, työttömyyttä, sukupuolten välistä eriarvoisuutta, konflikteja ja hallitsematonta, laajaa maasta toiseen suuntautuvaa pakolaisuutta (World Youth Report 2018). Siitäkin syytä on tärkeää, että Suomessa toimii jo nykyään aktiivinen Nuorten Agenda 2030 -ryhmä, joka osallistuu kestävän kehityksen politiikkaan ja kansainvälisesti tarkasteltuna

edistyskellisten linjausten laatimiseen.

Miten saisimme kaikki nuoret, myös vastustajat, mukaan kestävän kehityksen tavoitteluun? Kysymys on kriittinen tulevaisuuden kannalta, koska ilmastopäästöjen ja luontokadon hillitsemiskeinot edellyttävät paitsi demokraattista tukea myös käyttäytymismuutoksia arjen tasolla. Yhtenä keinona voisi tulostemme mukaisesti olla koulutus. Ympäristömyönteiset ja sosiaalisesti kestävät arvot korostuvat korkeammin koulutettujen keskuudessa. Kuitenkin aiemmassa tutkimuksessa havaittu ilmiö siitä, että tytöillä korkea koulutus vahvistaisi ekososiaalisia arvoja mutta pojilla ei (vrt. Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 77) jää odottamaan jatkotutkimusta. Koska ympäristömyönteiset ja sosiaalisesti kestävät arvot korostuvat niin selvästi erityisesti lukiolaisilla ja korkeammin koulutetuilla, kiinnittyy huomio koulutustason nostamiseen. Tulisiko siis lisätä demokratiakasvatusta sekä kestävän kehityksen ja ihmisoikeuksien opetusta eri koulutustasoilla? Entä miten tulisi tulkita havaintoamme, jonka mukaan lukiossa opiskelevien arvot eriytyvät: aiheutuvatko erot osaltaan eri oppilaitosten opetussuunnitelmien sisältöeroista, vai valikoituuko oppilaitoksiin nuoria eri taustoista ja arvomaailmoista?

Toinen keino nuorten huomioimiseen ja aktivoimiseen voisi löytyä ilmastonuorisotyöstä. Siinä nuorisotyön tehtävänä on tukea nuorten ilmastotoimijuutta, kehittää nuorten osallisuutta paikallisissa päätöksenteossa ja muotoilla ilmastonuorisotyön työmuotoa (Po1nt 2020). Erityisesti ilmastonuorisotyötä olisi tutkimuksemme perusteella syytä tehdä poikien ja nuorten miesten parissa ja muualla Suomessa kuin Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan ja Kanta-Hämeen alueilla. Samaan aikaan pienen, mutta asenteiltaan jyrkän vastustajien ryhmän löytyminen herättää kysymään, olisiko syytä panostaa enemmän etnisille vähemmistöille suunnattuun, selkokieliseen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen sekä kestävän kehityksen opetukseen kaikilla kouluasteilla.

Kolmas keino voisi löytyä kokonaisvaltaisesta kestävän hyvinvoinnin ja nuorten oman toimijuuden vahvistamisesta. Yhteiskuntapolitiikassa tulee

kuulla myös *vastustajien* näkemyksiä hyvinvoinnista ja vahvistaa heidän kokemustaan tulevaisuuteen vaikuttamisesta. Lisäksi tulisi vahvistaa kestävästä hyvinvointia, josta on jo merkkejä: Osa nuorista pyrkii valitsemaan kohtuullisen tai niukemman toimeentulon, joka mahdollistaa heille merkityksellistä tekemistä ja vahvemman luontoyhteyden rakentamisen. Osa nuorista haluaa hillitä kulutusta ympäristöystävällisellä työllä, joka ei ole heidän arvojensa mukaista. (Helne & Hirvilampi 2021.) Ekosysteemien arvojen korostuminen antaa toiveita, että nuoret ottavat kestävä kehityksen teemat vakavasti, sisällyttävät ne elämäntapaansa ja tavoittelevat niiden kautta hyvää ja mielekästä elämää nyt ja tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Akenji Lewis & Bengtsson, Magnus & Toivio, Viivi & Lettenmeier, Michael & Fawcett, Tina & Parag, Yael & Saheb, Yamina & Coote, Anna & Spangenberg, Joachim H. & Capstick, Stuart & Gore, Tim & Coscieme, Luca & Wackernagel, Mathis & Kenner, Dario (2021) *1.5-Degree Lifestyles: Towards A Fair Consumption Space for All*. Berling: Hot or Cool Institute.
- Berglund, Teresa, & Gericke, Niklas (2016) Separated and integrated perspectives on environmental, economic, and social dimensions – an investigation of student views on sustainable development. *Environmental Education Research* 22 (8), 1115–1138.
- Berglund, Teresa & Gericke, Niklas (2018) Exploring the role of the economy in young adults' understanding of sustainable development. *Sustainability* 10 (8), 2738.
- Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (2020) Valitsijoiden korostamat asiakysymykset ja hallituksen toimien arviointi. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisu 2020:5. Helsinki: oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162429/OM_2020_05_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 5.5.2021.)
- Ervasti, Heikki & Mustikkamaa, Sami (2020) Ilmastoasenteet Suomessa ja Euroopassa. *Suomalaiset Euroopassa* 1/20. Turku: Turun yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7953-0> (Viitattu 31.5.2021.)
- Fritz, Martin & Koch, Max (2019) Public support for sustainable welfare compared: links between attitudes towards climate and welfare policies. *Sustainability* 11 (15), 4146.
- Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli (2021) *Puoristuksissa? Nuoret ja kestävä hyvinvoinnin ehdot*. Helsinki: Kelan tutkimus.
- IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) (2019). Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Advance unedited version. Bonn: IPBES. <https://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/spm_unedited_advance_for_posting_htn.pdf>. (Viitattu 10.9.2021.)
- Isotalo, Veikko & Herkman, Juha & Palonen, Emilia (2019) Suomalaisnuoret ja populismi. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisu 216 & Valtion nuorisoneuvosto, julkaisu 60, 147–165.
- Isotalo, Veikko & Söderlund, Peter & von Schoultz, Åsa (2020) Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden ääntäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Teoksessa Sami Borg & Elina Kestilä-Kekkonen & Hanna Wass (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos. Eduskuntavaalitutkimus 2019*. Oikeusministeriön julkaisu 2020:5. Helsinki: oikeusministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162429/OM_2020_05_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- valtionneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162429/OM_2020_05_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 5.5.2021.)
- Jackson, Tim (2011) *Hyvinvointia ilman kasvua. Rajallisen planeetan taloustiede*. Helsinki: HS Kirjat.
- Jakobsson, Niklas & Muttarak, Raya & Schoyen, Mi Ah (2018) Dividing the pie in the eco-social state: Exploring the relationship between public support for environmental and welfare policies. *Environment and Planning C: Politics and Space* 36 (2), 313–339.
- Joutsenvirta, Maria & Hirvilampi, Tuuli & Ulvila, Marko & Wilén, Kristoffer (2016) *Talous kasvun jälkeen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Khan, Jamil & Clark, Erik (2016) Green political economy: policies for and obstacles to sustainable welfare. Teoksessa Max Koch & Oksana Mont (eds) *Sustainability and the Political economy of welfare*. London & New York: Routledge, 77–92.
- Metelinen, Sami (2021) Oikeisto jyrkkenee. Suomalaiset jakautuvat aiempaa selkeämmin vasemmistoon ja oikeistoon. EVA-arvio No 35, 11.12.2021. <https://www.eva.fi/blog/2021/12/11/suomalaiset-jakautuvat-aiempaa-selkeämmin-vasemmistoon-ja-oikeistoon/> (Viitattu 13.12.2021.)
- Myllyniemi, Sami (2014) *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 50 & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 145.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2019) Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 216 & Valtion nuorisoneuvosto, julkaisuja 60, 10–112.
- Ojala, Maria (2015) Climate Change Skepticism Among Adolescents. *Journal of youth studies* 18 (9), 1135–1153.
- Otto, Adeline & Gugushvili, Dimitri (2020) Eco-Social Divides in Europe: Public Attitudes towards Welfare and Climate Change Policies. *Sustainability* 404 (12), 2–18.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometriä valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Piispa, Mikko & Ojajärvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuusko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Muistio. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusko-hukassa.pdf> (Viitattu 22.12.2021.)
- Polnt (2020) Nuorisotyö ilmastotoivon rakentajana. Verkkosivu. <https://polnt.fi/mikkeli/hankkeet-ja-kehittaminen/nuorisotyö-ilmastotoivon-rakentajana/> (Viitattu 22.12.2021.)
- Puuronen, Vesa & Saari, Kari (2017) Nuoret, osallistuminen ja oikeistopopulismi. Teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 251–262.
- Rahkonen, Juho (2021) *Nuorten äänestysaiheet kuntavaaleissa 2021*. Helsinki: Taloustutkimus & Valtion nuorisoneuvosto. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/03/Nuorten-äänestysaiheet-kuntavaaleissa-2021_tutkimusraportti.pdf (Viitattu 22.12.2021.)
- Saari, Kari (2017) Nuorten käsityksiä politiikasta ja puolueista, teoksessa Vesa Puuronen & Kari Saari (toim.) *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 192. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 51–78.
- Skogen, Ketil (1999) Another Look at Culture and Nature: How Culture Patterns Influence Environmental Orientation Among Norwegian Youth. *Acta sociologica* 42 (3), 223–239.
- STT (2021) Ilmastonmuutospuhe kyllästyttää

- nuoria, mutta saa aikaan myös tekoja. 10.6.2021. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/ilmastonmuutospuhe-kyllastyttaa-nuoria-mutta-saa-aikaan-myo-tekkoja?publisherId=57858920&releaseId=69911937> (Viitattu 22.12.2021.)
- Suomen lasten ja nuorten säätiö (2019) Suomi vuonna 2050 -raportti. <https://wordpress.nuori.fi/wp-content/uploads/2020/08/Suomi-vuonna-2050-1.pdf> (Viitattu 9.6.2021.)
- Torbjörnsson, Tomas & Molin, Lena & Karlberg, Martin (2011) Measuring attitudes towards three values that underlie sustainable development. *Utbildning & Demokrati* 20 (1), 97–121.
- Tuncer, Gaye & Ertepinar, Hamide & Tekkaya, Ceren & Sungur, Semra (2005) Environmental attitudes of young people in Turkey: Effects of school type and gender. *Environmental education research*, 11 (2), 215–233.
- Uitto, Anna & Juuti, Kalle & Lavonen, Jari & Meisalo, Veijo (2004) Who is responsible for sustainable development? Attitudes to environmental challenges: A survey of Finnish 9th grade comprehensive school students. Teoksessa *Current research on mathematics and science education*. Proceedings of the XXI annual symposium of the Finnish Association of Mathematics and Science Education Research. Research Report 253. Helsinki: University of Helsinki, Department of Applied Sciences of Education, 80–102.
- Valkila, Noora & Saari, Arto (2013) Attitude-behaviour gap in energy issues: Case study of three different Finnish residential areas. *Energy for Sustainable Development* 17 (1), 24–34.
- VN (2019) *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvoston julkaisuja 31. Helsinki: Valtioneuvosto.
- World Youth Report 2018 <https://www.un.org/development/desa/youth/wp-content/uploads/sites/21/2018/12/WorldYouthReport-2030Agenda.pdf> (Viitattu 22.12.2021.)

NÄKÖKULMA

Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää toimenpiteitä, joilla on vaikutuksia jokaisen arkeen. Ilmastonmuutoksesta ja siihen sopeutumisesta kirjoittanut Mikko Pelttari (2021, 281) toteaa, että edessä oleva ilmastonmuutokseen sopeutuminen on ”kulttuurinen murros, ja siihen liittyy myös kivuliasta luopumista”. Kyselytutkimuksista voidaan huomata, että suuri osa nuorista kokee ympäristönsuojelun edellyttävän esimerkiksi tuotannon ja kulutuksen vähentämistä (Piispa & Myllyniemi 2019). On kuitenkin eri asia vastata kyselytutkimuksen monivalintoihin kuin joutua todelliseen valintatilanteeseen – tilanteeseen, jossa myös mahdolliset menetykset konkretisoituvat.

Tässä näkökulma-artikkelissa tarkastelemme luopumisen ja säilyttämisen tematiikkaa Nuorisobarometrin vastausten valossa, joiden lisäksi analyysiin otetaan mukaan nuorten ilmastoaktivistien laadullinen haastatteluaineisto. Jälkimmäinen on tuotettu kevään 2020 aikana Nutopia-hankkeessa¹, jossa selvitettiin nuorten ilmastoaktivistien poliittista toimijuutta, käsityksiä tulevaisuuden hyvästä yhteiskunnasta ja näkemyksiä tulevaisuutta koskevasta keskustelusta (Piispa ym. 2020; Piispa ym. 2021; Piispa & Kiilakoski 2021). Haastatteluiden taustalla oli halu tutkia nuorten käsityksiä toivottavasta tulevaisuudesta oloissa, joissa ilmastonmuutoksen vaikutuksia pyritään hillitsemään. Tutkimuskohteenä olivat toisin sanoen nuorten utopiat ilmastonmuutoksen aikakaudella. Fokus oli etenkin suhteellisen lyhyen tähtäimen konkreettisissa utopioissa (ks. Bloch 1986), ja haastatteluissa puhuttiinkin paljon siitä, millainen voisi olla lähitulevaisuuden toivottava, ilmastokriisiin sopeutuva ja sitä hillitsevä yhteiskunta.

Olemme aiemmissa julkaisuissamme (Piispa ym. 2020; Piispa & Kiilakoski 2021; Piispa ym. 2021) todenneet, että nuoria ilmastoaktivisteja

tai yleisesti tämän päivän ilmastoliikettä yhdistää tieteeseen vetoava vaatimus siitä, että ilmaston lämpeneminen tulisi pystyä rajoittamaan 1,5 Celsius-asteeseen suhteessa esiteolliseen aikaan – kuten Hallitustenvälinen ilmastopaneeli paljon julkisuutta saaneessa ja ilmastoaktivismille yhtenä sytykkeenä toimineessa vuoden 2018 raportissaan (IPCC 2018) painotti. Ilmastoliikettä leimaava luottamus tieteen tuloksiin on myös laajemmin nuorten jakama lähtökohta: tässä barometrissa 87 prosenttia nuorista on samaa mieltä siitä, että luottaa tieteeseen ja tutkimukseen ympäristökysymyksistä (ks. luku Tieto ja tunteet tilasto-osiossa).

Niin sanotun 1,5 asteen tavoitteen lisäksi nuoria ilmastoaktivisteja yhdistää laajasti vaatimus siitä, että ilmastosuojelun tulisi tapahtua oikeudenmukaisesti (Piispa & Kiilakoski 2021). Nämä reunaehdot eivät kuitenkaan vielä kerro paljoakaan siitä, miten tavoitteeseen päästään ja miltä yhteiskunta tulevaisuudessa näyttää. Muun muassa BIOS-tutkimusyksikön lanseeraama ajatus ekologisesta jälleenrakennuksesta (esim. BIOS 2019; ks. myös Pelttari 2021) vaikuttaa saavan kannatusta, mutta se saattaa olla pikemminkin muutoksen yleinen kehys tai reunuus, ja sitä saatetaan tulkita eri tavoin vastaajasta riippuen (Piispa ym. 2020, 32). On siis kiinnostavaa katsoa tarkemmin, mitä nuoret kokevat säilyttämisen arvoiseksi – eli jos esimerkiksi on tarpeen tehdä ”ekologinen jälleenrakennus”, minkä pohjalte tämä voidaan rakentaa.

Tulevaisuuteen liittyviä toiveita ei luoda täysin tyhjästä, vaan niihin vaikuttavat ne käytännöt, joihin olemme tottuneet ja jotka ovat osaltaan muovanneet käsityksiämme, ja niiden taustalla olevat ennakkoehdot (ks. Heikkinen ym. 2018). Siksi yksi elementti tulevaisuutta koskevien toiveiden tai utopioiden tutkimisessa (Levitas 2013) on selvittää, mitkä piirteet, asiat tai periaatteet

nykyisistä käytännöistä nähdään sellaisiksi, että ne tulisi säilyttää myös tulevaisuudessa. Tähän liittyen kysymme haastatteluissa, lukuisten muiden teemojen ohella, mikä nykyisessä yhteiskunnassa on sellaista, jonka haastateltava kokee säilyttämisen arvoisena. Haastattelujen vastauksissa mainittiin usein esimerkiksi pohjoismainen hyvinvointivaltio palveluineen, jokaisen osallistumisen mahdollistava demokratia ja oikeusvaltio. Koska Nutopia-hankkeen haastatteluaineisto kerättiin ennen käsillä olevan Nuorisobarometrin kysymyspatteriston suunnittelua, se osaltaan inspiroi myös barometrikysymysten osiota säilyttämisen arvoisista asioista – me molemmat kirjoittajat kun osallistuimme kysymyspatteriston muotoiluun.

Eräs nuorisotutkimukselle tyypillinen ajatteluketju on, että nuorten – tai rajatumminkin poliittisesti aktiivisten nuorten – näkemykset saattavat olla savumerkkejä tulevaisuuden mahdollisista kehityskuluista yhteiskunnassa laajemminkin. Nyt käsillä olevassa analyysissä voidaan vähintään tarkastella, miten ilmastoaktivistien näkemykset suhteutuvat nuorille suunnatun väestötason kyselyn tuloksiin. Toisaalta kyselytutkimukset kertovat etenkin tiettyjen näkemysten yleisyydestä eivätkä tarjoa välttämättä tietoa siitä, miksi vastataan tietyllä tavalla – eli esimerkiksi miksi jokin asia koetaan säilyttämisen arvoiseksi. Tähän laadullisen haastatteluaineiston tarkastelu voi tuoda lisävaloa.

TUOTANTO JA KULUTUS, VÄHENTÄMINEN JA LUOPUMINEN

Barometrivastauksista saadaan viitteitä arvojen ja toiminnan epäsuhdasta tai ympäristötiedon ja ympäristökäyttäytymisen välisestä ristiriidasta. Selvä enemmistö, noin kolme neljästä vastaajasta, on samaa tai täysin samaa mieltä väittämästä ”tuotantoa ja tavaroiden kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä”. Tässä on myös kasvua suhteessa viiden vuoden takaiseen, jolloin vastaava osuus oli 66 prosenttia. (Ks. luku Näkemyksiä ympäristöstä tilasto-osioista.) Viisi vuotta sitten väitteestä ”olen vähentänyt kuluttamistani ympäristösyistä” oli samaa mieltä 42 prosenttia, ja heistä vain

12 prosenttia täysin samaa mieltä. Tällä kertaa kysyttiin hieman vastaavasti ”olen luopunut jostakin itselleni tärkeästä asiasta ympäristösyistä”, ja samaa mieltä olevien osuus on suunnilleen samalla tasolla. Tarkkojen prosenttiosuuksien sijaan kiinnostavampaa lienee kuitenkin se, että niin sanotusti järjestelmätasolla muutosta vaaditaan selkeällä enemmistöllä, mutta henkilökohtaisen tason valintoihin nämä vaatimukset eivät heijastu samassa mitassa. Ympäristötietoisuus ei aina heijastu kulutustottumuksiin, mutta toisaalta monet voivat myös kokea omien kulutustottumusten muovaamisen ympäristöystävällisemmiksi nykyjärjestelmän puitteissa merkitykseltään rajallisena.

Barometrivastausten perusteella nuoret kokevat, että ainakin tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää, ja myös talouskasvun ja ympäristökysymysten yhteensopivuuteen merkittävä osa suhtautuu varauksella. Luopumisen vastapainona voidaan tarkastella myös sitä, mitä nuoret haluavat säilyttää. Tarkempi analyysi on tehty tilasto-osion luvussa Säilyttämisen arvoiset asiat. Tulokset osoittavat, että suomalaisen yhteiskunnan keskeisten instituutioiden ja perusrakenteiden arvostus, ihmisoikeudet sekä luonnon monimuotoisuutta koskevat käsitykset yhdistävät laajaa joukkoa suomalaisia nuoria. Talouskasvu koetaan kysytyistä asioista vähiten tärkeäksi säilyttää. Tämä ei tietenkään merkitse samaa, kuin että taloudelliseen hyvinvointiin sinänsä suhtauduttaisiin välinpitämättömästi, mutta joka tapauksessa talouskasvun koettu tarkeys jää jälkeen muista kysytyistä asioista.

Kun tarkastellaan niiden vastausten osuuksia, joita vastaajat ovat pitäneet hyvin tärkeinä säilyttää keinolla millä hyvänsä, kolmen kärkeen nousevat eräänlaiset immateriaalihyvät: ihmisoikeudet, demokratia ja henkilökohtainen vapaus. Näissä heijastuu laajasti jaettu näkemys siitä, että ihmisillä tulee olla vapauksia ja mahdollisuuksia paitsi toteuttaa hyvää elämäänsä yhteiskunnassa, myös osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Kärkikolmikon perässä seuraa riippumaton oikeuslaitos, joka niin ikään on myös eräänlainen vapaan yhteiskunnan tae, sekä

luonnon monimuotoisuus. Viimeksi mainittu kiilaa hyvinvointivaltion, eläinten oikeuksien, vapaan liikkuvuuden ja kansallisen itsemääräämisoikeuden edelle. Vaikka selvä enemmistö haluaa säilyttää nämä kolme, lähestulkoon joka toiselle ne eivät kuitenkaan vaikuta olevan ehdottoman välttämättömiä. On kuitenkin huomattava, että niiden vastaajien osuus, joiden mielestä niiden säilyttäminen on ainakin melko tärkeää, on hyvin suuri. Vapaa liikkuvuus on muun muassa Euroopan unionin keskeinen periaate, mutta sillä ei kuitenkaan vaikuta olevan kaikille nuorille ilmastonmuutoksen hoitamisen tai yleisten ihmisoikeuksien kaltaista merkitystä, jota voisi luonnehtia lähes eksistentiaaliseksi. Sen sijaan sen arvostus on varsin tasoissa eläinten oikeuksien kanssa – tärkeää, mutta ei kuitenkaan aivan kaikille välttämätöntä. Vapaan liikkuvuuden arvostusta voi heikentää se, että vapaan liikkuvuuden myötä myös ”toisilla” on vapaampi pääsy Suomeen, mikä saattaa aiheuttaa ambivalenssia (ks. Piispa 2019). Nuorisobarometrin aineistonkeruun aikana ajankohtainen koronapandemia ja epidemian leviäminen kansallisvaltioiden rajojen yli saattaa vaikuttaa tähän myös.

Barometrin vastauksia summaten voidaan todeta, että nuoret säilyttäisivät mielellään monia tärkeitä pitämiään asioita nyky-yhteiskunnassa. Ainakin Suomessa asuville nuorille monet yhteiskunnan peruspilarit ovat niin hyviä tai tärkeitä, että niistä ei mielellään luovuttaisi. Ne halutaan turvata myös tulevaisuudessa, vaikka jouduttaisiinkin tekemään hankalia valintoja. Luottamus suomalaisen yhteiskunnan vakauteen näkyy barometrin vastauksissa myös siinä, että yli neljä viidennestä suhtautuu optimistisesti tai erittäin optimistisesti Suomen tulevaisuuteen asuinmaana.

Kun kyselyssä kysyttiin vain säilyttämisestä, piiloon kuitenkin jää, jos tai minkä verran kysytyjä asioita haluttaisiin toisaalta parantaa. Olisi nimittäin helppo argumentoida, että esimerkiksi ihmisoikeudet, demokratia tai eläinten oikeudet eivät toteudu nykyisellään (ks. esim. Aaltola 2011; Eskelinen 2019; Wahlberg 2020). Nuorten ilmas-

toaktivistien haastatteluaineistoa tarkastelemalla korostuu, että säilyttämisen arvoisiksi koettuja asioita voidaan lisäksi ehostaa ja kehittää.

MIKÄ ON SÄILYTTÄMISEN ARVOISTA: ILMASTOAKTIVISTIT

Kysyimme haastattelemiltamme nuorilta ilmas-toaktivisteilta, mitä he haluavat säilyttää nyky-yhteiskunnassa ja mitkä yhteiskunnan rakenteet ja piirteet he kokevat säilyttämisen arvoisiksi. Haastateltavat saivat vapaasti itse vastata ja kertoa säilyttämisen arvoisiksi kokemistaan asioista haluamallaan tavalla ja haluamassaan järjestyksessä. Yleisiksi vastauksiksi nousivat etenkin hyvinvointivaltio ja sen palvelut, kuten koulutus ja terveydenhuolto, sekä demokratia, kansalaisvapaudet ja oikeusvaltio. Useammassa haastattelussa painotettiin myös kulttuurin ja sivistyksen, informaation vapaan välityksen sekä vapaan liikkuvuuden säilyttämisen tärkeyttä. Lisäksi yleisellä tasolla ihmisoikeuksien, tasa-arvon, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden merkitystä korostettiin. Luontoarvojen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen mainittiin myös, mutta sen kohdalla useat haastateltavat korostivat säilyttämisen sijaan pikemminkin sitä, että luontosuhdetta pitäisi parantaa kollektiivisella ja yksilöllisellä tasolla.

Laajasti jaettu tuntui olevan näkemys, että nykymuotoista yhteiskuntaa ei tarvitse eikä saa tyystin murentaa palasiksi, jotta jotain uutta voitaisiin rakentaa. Sen sijaan nykyisyydestä halutaan säilyttää lukuisia piirteitä ja instituutioita. Niiden toiminta vain tulisi tarvittaessa saattaa ekologisesti kestäväälle pohjalle. Yhteiskunnan taloudenpitoon ja ihmisten hyvinvointiin liittyen pohjarakenteeksi tarjottiin usein pohjoismaista hyvinvointivaltiota tukirakenteineen:

Haastattelija: Onks jotain semmosta nyky-yhteiskunnassa, jota sä koet, että on säilyttämisen arvosta?

Informantti: (huokaus)... No siis, no joo kaikki, mutta... hankala sanoo, koska mä sanoisin, että ei meillä oo mitään, mikä meidän pitäis ehdottomasti räjäyttää vaan [...]

meillä on hyvät perusteet ja hyvät pohjat tässä. Niin en mä sanois, että niitä välttämättä pitäis lähteä tuhoamaan, mut niinku reformin kautta.

H: Mm. Mikä se on se hyvä pohja? Mihin sä viittaat sillä?

I: Pohjoismainen hyvinvointivaltio, että meillä on toimivat koulutus- ja terveydenhuoltopalvelut ja tämmöset, ja meil on sosiaaliturva... en lähtisi romuttamaan sitä vähää, mitä meillä vielä on jäljellä.

Yllä olevat näkemykset toistuivat lukuisissa haastatteluissa. Hyvinvointivaltion koetaan tarjoavan inhimillisen hyvinvoinnin perustan ja turvaverkon. Kyselytutkimuksissa toistuvasti todetaan, että hyvinvointivaltio saa laajaa kannatusta suomalaisten keskuudessa – ja tämä sama ilmiö näkyy myös tässä barometrissa, kuten yllä todettiin. Tässä kohtaa ilmastoaktivistien näkemykset ovat siis varsin yhtenevät väestön enemmistön kanssa. Ilmastoaktivistit kuitenkin korostavat, että hyvinvointivaltiossa on yhä kehittämistä:

Tää nykyinen kehitys tai nykyinen toimintamalli on uhka hyvinvointivaltion säilymiselle, mikä me ollaan kovalla vaivalla saatu rakennettua tänne. Niin [toiveeni olisi] että me onnistuttais luomaan uusi perusta sille hyvinvointiyhteiskunnalle, [sellainen] joka on planeetan rajojen [...] sisällä. [...]Ja se, että meillä olis läheisempi suhde luontoon, voisi auttaa monissa hyvinvointiin liittyvissä asioissa, samaten kuin avittaa siinä kestävässä siirtymässä.

Yhtenä hyvinvointivaltion ja suomalaisen sosiaalipolitiikan keskeisistä arkkitehteistä pidetty Pekka Kuusi (1982) argumentoi tämänkaltaisen reformin puolesta jo 40 vuotta sitten, ja 2020-luvulla ihmisten asuttaman maailman materiaallinen perusta on yhä ilmeisemmin ekologiselta kannalta kestävä (esim. Wiedmann ym. 2020). Myös hyvinvointivaltioilla on taloudellinen pohja, ja ilmastoaktivistit korostavat, että sitä tulisi siis uudistaa ekologisesti kestävämmäksi ilmastonsuojelun vuoksi.

Hyvinvointivaltion lisäksi monet ilmastoaktivistit korostivat demokratian merkitystä:

Mä valitsen vähän tällaisen kuivakan: säilyttäisin liberaalin demokratian, sen että myös kansalaiset pystyy vaikuttamaan päätöksentekoon, ja [että] monenlaisia ääniä kuullaan.

Sen lisäksi, että demokratia tulisi säilyttää, sitä tulisi siis myös kehittää – tästä oli puhetta lukuisissa haastatteluissa. Demokratian kehittämiseksi korostuivat näkökannat, että yhteiskunnallisen vaikuttamisen ei tule olla vain äänestys- ja kuluttajakansalaisuutta, vaan laajaa mahdollisuutta kaikille osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon. Tällaisen aktiivisen demokratiakansalaisuuden rakentamisessa tärkeässä roolissa nähtiin pitkäjänteinen demokratiakasvatus ja deliberatiivisen demokratian erilaisten kenttien hyödyntäminen. Demokratia koettiin sikäläkin tärkeänä elementtinä ilmastonsuojelussa, että muutoin riskinä ovat sellaiset ilmastotoimet, jotka tarpeettomasti kaventavat kansalaisvapauksia tai ovat muilla tavoin epäoikeudenmukaisia.

Demokratian suojelemisen kanssa välittömässä yhteydessä on myös ajatus oikeusvaltiosta. Demokratia ja oikeusvaltio nähtiin eräänlaisena vahtikoirana sille, että ilmastokriisiä ratkotaan oikeudenmukaisesti, kaikki ihmisryhmät huomioiden. Suomalaiset aktivistit katsovat kehitystä yhdistelmänä sosiaalista, kulttuurista ja ekologista kestävä kehitystä vahvan kestävä kehityksen ajatuksen mukaisesti. Heidän joukostaan ei löydy vaatimusta, että kestävä kehitys pitäisi katsoa vain ekologisten teemojen kautta (ks. myös Hirvilammi, Laine ja Ojala tässä teoksessa).

Mun mielest se on [...] ongelmallinen ajatus, että ois hätäjarru ja koko juna suistuu raiteiltaan ja ajaa jonnekin ojaan. [...] Mun mielestä jotain aidosti tosi hienoo, mitä on saavutettu Pohjoismaissa, tää pohjoismaalainen demokraattinen oikeusvaltio ja hyvinvointivaltio, [ja] sosiaalinen oikeudenmukaisuus... Se, mitä ollaan saavutettu täällä on kyl varmaan maailmanhistorian paras näin

ison mittakaavan yhteiskuntamalli. [...] Ja oikeusvaltion puolustaminen on äärimmäisen tärkeä.

LOPUKSI

Sekä Nuorisobarometrin tulosten että ilmastoaktivistien haastattelujen perusteella ilmastonmuutokseen reagoitaessa ja muutoksista puhuttaessa tulee säilyttää ihmisoikeudet, perusvapaudet, demokratia ja yhteiskunnan toimivat perusinstituutiot. Näihin liittyvät asiat ovat laajan enemmistön mielestä ehdottomasti säilyttämisen arvoisia. Näistä asioista ei haluta luopua. Käsitukset talouskasvun säilyttämisestä ovat jakautuneempia.

Politiikassa on kyse konfliktien hallinnasta ja erilaisten mielipiteiden yhteensovittamisesta (Miettinen 2021). Myös ilmastopolitiikassa on otettava huomioon erilaiset näkökulmat ja sovittava ne keskenään. Tätä sovittelua osaltaan ohjaa kehittyvä ilmastotieteellinen tieto. Keskusteltaessa tulevaisuuden muutoksista yhteiskunnassa tulisi pystyä punnitsemaan erilaisia näkökulmia, kun keskustellaan, millaisia muutoksia ollaan tekemässä sekä millaisista asioista pyritään luopumaan. Nuorten ilmastoliike on tuonut esille epäkohtia äänekkäästi, mutta samalla se on asettunut vuoropuheluun päätöksenteon ja viranomaistoiminnan kanssa (Piispa ym. 2021). Tutkimuksemme nuorista ilmastoaktivisteista on osoittanut, että aktivistit kohtaavat paljon vähättelyä erilaisilla osallistumisen areenoilla. Eräs argumentti, jonka he kertoivat säännöllisesti kohtaavansa, on vetoaminen talousnäkökohtiin ja siihen, että nuoret eivät ymmärrä niitä riittävästi: ”ei me voida [tehdä ilmasto-] toimia koska talous, ja nuoret tähän ette tiedä mitään taloudesta, että taloushan nyt on kaiken pohja”, imitoi eräs aktivisti tyypillistä palautetta (ks. Piispa ym. 2020, 19). Kuten tämä barometri osoittaa, talouskasvu ei ole laajan ehdottomasti jaettu lähtökohta nuorelle sukupolvelle – vähintäänkin sen merkitystä ja suhdetta ympäristö- ja ilmastokysymyksiin on voitava arvioida kriittisesti.

Alussa totesimme, että on eri asia vastata kyselytutkimuksen monivalintoihin kuin joutua

todelliseen valintatilanteeseen. Vaikka olemme saaneet lisävalaistusta siihen, mitä nuoret kokevat säilyttämisen arvoiseksi, todelliset yhteiskunnalliset valintatilanteet ovat monimutkaisia ja pitkäkestoisia prosesseja. Tässä tekstissä olemme tarkastelleet luopumisen ja säilyttämisen kysymyksiä tarkastellen laajoja näkymiä pikemmin kuin pohtien yksittäisiä kysymyksiä, kuten polttomoottorien käytön tulevaisuutta. Toisin sanoen ilmastokriisiä ratkovassa yhteiskunnassa keskustelua ei voida käydä pelkästään keskittyen yksittäisten teknisten ratkaisujen käyttöön, vaan on pohdittava, millaista yhteiskuntaa halutaan rakentaa. Tämän keskustelun olennainen osa on sen selventäminen, mikä yhteiskunnassa on välttämätöntä säilyttää, jotta myös tulevaisuuden sukupolvet voivat kukoistaa ja elää hyvää elämää.

VIITTEET

- 1 Nutopia-hanketta rahoitti Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra (2020).

LÄHTEET

- Aaltola, Elisa (2011) *Eläinten moraalinen arvo*. Tampere: Vastapaino.
- BIOS (2019) *Ekologinen jälleenrakennus*. <https://eko.bios.fi> (Viitattu 22.12.2021.)
- Bloch, Ernst (1986) *The Principle of Hope*. Oxford: Basil Blackwell.
- Eskelinen, Teppo (2019) *Demokratia utopiana & sen vastavoimat*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Hannu & Kiilakoski, Tomi & Huttunen, Rauno & Kaukko, Mervi & Kemmis, Stephen (2018) Koulutustutkimuksen arkkitehtuurit. *Kasvatus* 49 (5), 368–383.
- IPCC (2018) Special Report. Global Warming of 1,5°. <https://www.ipcc.ch/sr15/> (Viitattu 22.12.2021.)
- Kuusi, Pekka (1982) *Tämä ihmisen maailma*. Porvoo: WSOY.
- Levitas, Ruth (2013) *Utopia as Method. The Imaginary Reconstitution of Society*. New York: Palgrave Macmillan.

- Miettinen, Timo (2021) *Eurooppa*. Helsinki: Teos.
- Pelttari, Mikko (2021) *Lämpenevä maa. Ilmastolukutaidon käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, Mikko (2019) Kosmopolitanismia ja kotipesäajattelua. Nuorten liikkuvuutta koskevista arvoista ja asenteista. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 131–145.
- Piispa, Mikko & Kiilakoski, Tomi (2021) Towards Climate Justice. Young activists in Finland on fairness and moderation. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2021.1923677>
- Piispa, Mikko & Kiilakoski, Tomi & Ojajarvi, Anni (2021) Mikä ilmastoliike? Nuorten ilmastoaktivistien poliittinen toimijuus ja ilmastokeskustelut. *Nuorisotutkimus* 39 (2), 8–26.
- Piispa, Mikko & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret ja ilmastonmuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (1), 61–69.
- Piispa, Mikko & Ojajarvi, Anni & Kiilakoski, Tomi (2020) *Tulevaisuusko hukassa? Nuoret ilmastoaktivistit ja keskustelu tulevaisuudesta*. Muistio. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2020/11/09121648/tulevaisuusko-hukassa.pdf> (Viitattu 14.12.2021.)
- Wahlberg, Birgitta (2020) Tulevaisuuden eläinten suojelu – Eläinoikeustieteestä ja eläinten perusoikeuksista. Teoksessa Elisa Aaltola & Birgitta Wahlberg (toim.) *Me & muut eläimet*. Tampere: Vastapaino, 237–264.
- Wiedmann, Thomas & Lenzen, Manfred & Keyßer, Lorenz T. & Steinberger, Julia K. (2020) Scientists' warning on affluence. *Nat Commun* 11, 3107. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-16941-y>

HAASTATTELULOMAKE

NUORISOBAROMETRI 2021 KESTÄVÄ KEHITYS JA ILMASTO TUTKIMUKSEN ESITTELY

Hei! Olen (nimi) XXX:sta, hyvää huomenta/päivää/iltaa. Teemme valtion nuorisoneuvoston toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee nuorten näkemyksiä omaan elämäänsä liittyvistä asioista. Kyselyn teemana on kestävä kehitys ja ilmasto. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia. Vastaaminen on vapaaehtoista. Olisiko sinulla nyt aikaa vastata?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa. (HAASTATTELIJALLE TIEDOKSI: HAASTATTELU KESTÄÄ NOIN 20 MINUUTTIA, SOVI UUDELLEENSOITTO TARVITTAESSA)

TAUSTAMUUTTUJAT

Aluksi kysyn muutamia taustakysymyksiä.

T1 Mikä on sukupuolesi?

- 1) Nainen
- 2) Mies
- 3) Muu
- 99) Ei halua sanoa

T2 Mikä on ikäsi? (vuosina)

T3 Missä kunnassa asut tällä hetkellä?

(Asuinkunnalla tarkoitetaan tässä kuntaa, jonka koet asuinkunnaksesi.)

T4 Mikä on äidinkielesi?

- 4) Suomi
- 5) Ruotsi
- 6) Muu
- 99) En osaa sanoa

ARVOT

K1 Yhteiskunnallisia ja aatteellisia näkemyksiä kuvataan usein erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille? Voit valita minkä tahansa sopivimmalta tuntuvan arvon yhdestä viiteen.

- a) 1 = vasemmisto, 2, 3, 4, 5 = oikeisto
- b) 1 = isänmaallinen, 2, 3, 4, 5 = ei-isänmaallinen
- c) 1 = ympäristöarvoja korostava, 2, 3, 4, 5 = ei ympäristöarvoja korostava
- d) 1 = arvoliberaali, 2, 3, 4, 5 = arvokonservatiivinen

ELÄMÄNTAVAT JA VAIKUTTAMINEN

K2 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien ilmaston ja talouteen liittyvien väitteiden kanssa?
(5 Täysin samaa mieltä, 4 Samaa mieltä, 3 En samaa enkä eri mieltä, 2 Eri mieltä, 1 Täysin eri mieltä, 99 EOS)

- 1. Ihmisen vaikutus ilmaston lämpenemiseen on tosiasia.
- 2. Ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja.
- 3. Minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät toimi samoin.
- 4. Ekologisen jalanjäljen tulisi reiluuden takia jakautua tasaisemmin eri maiden kesken.
- 5. Tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ympäristön tuhoaminen jatkuu.
- 6. Luonnon itseisarvo on huomioitava päätöksenteossa.
- 7. Tuotantoa ja tavaroiden kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä.
- 8. Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun.
- 9. Ympäristönsuojelu edellyttää Suomelta talouskasvua.
- 10. Jatkuvasti kasvava talous on mahdottomuus maapallon rajallisuuden vuoksi.

K3 Kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat ilmasto-ongelmien ratkaisemisessa?
(5 Hyvin tärkeää, 4 Melko tärkeää, 3 Ei tärkeää mutta ei yhdentekevää, 2 Melko yhdentekevää, 1 Yhdentekevää, 99 En osaa sanoa)

- 1. Kulutuskäyttäytyminen
- 2. Tuotantotapojen muuttaminen
- 3. Uudet teknologiset ratkaisut
- 4. Tieto ja valistus
- 5. Kovempien rangaistuksien käyttöönotto ympäristörikoksista
- 6. Taloudellisten houkuttimien kehittäminen yrityksille
- 7. Ilmastoverojen lisääminen
- 8. Kansainväliset sopimukset
- 9. Talousjärjestelmän kokonaisvaltainen muutos

K4 Oletko tehnyt VIIMEISEN KUUDEN KUUKAUDEN AIKANA seuraavia asioita
(kyllä usein, kyllä joskus, en, EOS)

- 1. Lajitellut useimmat jätteesi

2. Vähentynyt energiankulutusta alentamalla huoneen lämpötilaa tai vähentämällä laitteiden sähkönkulutusta
3. Vähentänyt vedenkulusta
4. Muuttanut ruokailutottumuksia kestäväään suuntaan
5. Välttänyt tuotteita, jotka tuottavat paljon pakkausjätettä
6. Korjannut tuotteen uuden ostamisen sijaan
7. Valinnut ympäristöystävällisen matkustamisen tavan
8. Ostanut käytetyn tuotteen uuden sijaan
9. Vähentänyt kulutustani ylipäättään
10. Puhunut muiden kanssa ilmastoahdistuksesta
11. Osallistunut ilmastoasioita koskevaan mielenosoitukseen, keskustelutilaisuuteen tai työpajaan
12. Lähettänyt viestin päättäjälle ympäristöasioihin liittyen
13. Osallistunut yhdessä toisten kanssa ryhmätoimintaan, jossa on edistetty ympäristöasioita

K5 Kuinka paljon seuraavilla keinoilla voi mielestäsi vaikuttaa ympäristö- ja ilmastoasioissa?

(5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 99 = eos)

1. Äänestäminen
2. Asettuminen ehdolle vaaleissa
3. Ympäristö- tai ilmastoasioihin liittyviin keskustelutilaisuuksiin tai kokouksiin osallistuminen
4. Aloitteen, vetoomuksen tai adressin allekirjoittaminen (myös netissä)
5. Nimien kerääminen aloitteeseen, vetoomukseen tai adressiin (myös netissä)
6. Osallistuminen mielenosoitukseen
7. Kansalaistottelemattomuus tai suora toiminta
8. Keskusteluun osallistuminen päättäjien kanssa
9. Ilmastoasioista keskusteleminen sosiaalisessa mediassa tai nettifoorumeilla
10. Ostopäätöksillä vaikuttaminen
11. Vapaaehtoistyö ympäristöjärjestössä
12. Taiteen keinoin vaikuttaminen
13. Ilmastolakko, kuten koululakko ilmaston puolesta
14. Kaupunki- tai kyläaktivismi esimerkiksi lähi- ja luomuruoka tai asioiden lainaaminen

ASENTEET, TIEDOT JA TOIMINTA

K6 Kuinka paljon olet saanut tietoa ympäristöasioista seuraavista lähteistä?

(5 = erittäin paljon / 4 = melko paljon / 3 = melko vähän / 2 = erittäin vähän tai 1 = ei ollenkaan / 99 = eos)

1. Sosiaalinen media
2. Läheiset ihmiset, kuten ystävät ja perhe
3. Kirjat tai tieteelliset julkaisut
4. Koulu tai oppilaitos
5. Harrastukset
6. Tiedotusvälineet, kuten esimerkiksi televisio, sanoma- tai aikakauslehdet, radio, elokuvat

K7 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien ympäristöön liittyvien väitteiden kanssa?

(5 Täysin samaa mieltä, 4 Samaa mieltä, 3 En samaa enkä eri mieltä, 2 Eri mieltä, 1 Täysin eri mieltä, 99 EOS)

1. Olen hyvin perillä ympäristökysymyksistä.
2. Luotan tieteeseen ja tutkimukseen ympäristökysymyksissä.
3. Saan hyvän olon kestävien valintojen tekemisestä.
4. Olen luopunut jostakin itselleni tärkeästä asiasta ympäristösyistä.
5. Ympäristökysymykset ovat saaneet liian paljon huomiota viime aikoina.
6. Koen haikeutta sellaisista elinympäristöni tai paikkakuntani muutoksista, joihin ympäristökriisi on vaikuttanut.
7. Koen riittämättömyyttä oman ilmastokäyttäytymiseni suhteen.
8. Tunnen surua luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajien sukupuutosta.
9. Ympäristökysymykset eivät kiinnosta minua.
10. Meidän nykyihmisten sivistyneisyyden mittarina on se maailma, joka meiltä jää.

NÄKEMYKSET KESTÄVÄSTÄ TULEVAISUUDESTA

K8. Kuinka tärkeää on, että Suomi toimii kansainvälisesti seuraavien päämäärien puolesta

(5 Hyvin tärkeää, 4 Melko tärkeää, 3 Ei tärkeää mutta ei yhdentekevää, 2 Melko yhdentekevää, 1 Yhdentekevää, 99 En osaa sanoa)

- 1) Sukupuolten välinen tasa-arvo
- 2) Laadukas koulutus kaikille
- 3) Nälän poistaminen
- 4) Köyhyyden poistaminen
- 5) Eriarvoisuuden vähentäminen
- 6) Rauha
- 7) Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

K9 Jos ilmastokriisin seurauksena on pakko luopua tärkeistä asioista, joudutaan tekemään vaikeita valintoja. Kuinka tärkeitä mielestäsi seuraavat asiat on säilyttää keinolla millä hyvänsä?

(5 Hyvin tärkeää, 4 Melko tärkeää, 3 Ei tärkeää mutta ei yhdentekevää, 2 Melko yhdentekevää, 1 Yhdentekevää, 99 En osaa sanoa)

1. Hyvinvointivaltio
2. Riippumaton oikeuslaitos
3. Demokratia
4. Kansallinen itsemääräämisoikeus
5. Vapaa liikkuvuus
6. Luonnon monimuotoisuus
7. Henkilökohtainen vapaus
8. Talouskasvu
9. Ihmisoikeudet
10. Eläinten oikeudet

Seuraavaksi kysyn syrjinnästä. Syrjintä tarkoittaa sitä, että henkilöä tai ryhmää kohdellaan ilman hyväksyttävää oikeutusta eriarvoisesti esimerkiksi sukupuolen, iän, uskonnon, vamman, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen alkuperän tai muun henkilöön liittyvän syyn vuoksi. Myös esimerkiksi koulukiusaaminen voi siis olla syrjintää.

K10a Oletko itse JOSKUS kokenut joutuneesi syrjityksi?

(1 kyllä usein / 2 kyllä joskus / 3 ei / eos)

K10B KYSYTÄÄN VAIN, JOS AINAKIN JOSKUS JOUTUNUT SYRJITYKSI,
ELI JOS K10A = 1 TAI 2)

K10b Milloin olet joutunut syrjinnän kohteeksi?

(valitse yksi)

1) Joudun edelleen / 2) Viimeisten 12 kuukauden aikana / 3) 1–5 vuotta sitten, 4) Kauemmin aikaa sitten

K11 Kuinka optimistisesti tai pessimistisesti suhtaudut seuraaviin asioihin?

5=Erittäin optimistisesti, 4=Jokseenkin optimistisesti, 3=En optimistisesti enkä pessimistisesti, 2=Jokseenkin pessimistisesti, 1=Erittäin pessimistisesti, En osaa sanoa (SPONT.)

1. Oma tulevaisuutesi
2. Oman asuinpaikkakuntasi tulevaisuus
3. Suomen tulevaisuus asuinmaana
4. Euroopan tulevaisuus
5. Maailman tulevaisuus ylipäänsä

Lopuksi kysyisin vielä tyytyväisyydestäsi omaan elämääsi tällä hetkellä.

Kuinka tyytyväinen olet elämääsi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

TAUSTAKYSYMYKSET (JATKOA ALUSTA)

T8 Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?

Kyllä / Ei / EOS

- a) Etninen tausta
- b) Aatteellinen vakaumus tai mielipide
- c) Uskonnollinen vakaumus
- d) Seksuaalinen suuntautuminen (kuten esim. homo, bi, lesbo)
- e) Sukupuoli-identiteetti (kuten esim. transihminen)
- f) Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- g) Ulkonäkö
- h) Jokin muu vähemmistö

T9 Opiskeletko parhaillaan oppilaitoksessa tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

- 1) Kyllä
- 2) Ei
- 3) Ei osaa sanoa

JOS T9=1 (OPISKELEE)

T10 Oletko parhaillaan...? LUETTELE

- 1) Peruskoulussa
- 2) Lukiossa
- 3) Ammatillisessa oppilaitoksessa
- 4) Ammattikorkeakoulussa
- 5) Yliopistossa
- 6) Jossain muualla
- 7) EOS

T11 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko ... (LUETTELE)

- 1) Koululainen tai opiskelija
- 2) Palkkatyössä
- 3) Yrittäjä
- 4) Työtön
- 5) Vanhempainvapaalla
- 6) Työpajassa, ammattistartissa tai työkokeilussa
- 7) Jokin muu, mikä? _____
- 99) EOS

JOS 18-VUOTIAS TAI VANHEMPI

T12 Mitkä seuraavista tutkinnoista olet suorittanut? LUETTELE, MERKITSE KAIKKI

- 1) Ylioppilastutkinnon
- 2) Ammatillisen tutkinnon
- 3) Ammattikorkeakoulututkinnon
- 4) Yliopistotutkinnon
- 5) Ei mitään mainituista
- 99) Ei vastausta / EOS

T14a Mikä on äitisi/toisen vanhempasi koulutustaso?

LUETTELE, MERKITSE YLIN, SUURIN LUKU VAIHTOEHDOSTA 1–3

- 1) Ammatillinen tutkinto
- 2) Opisto tai ylioppilastutkinto
- 3) Korkeakoulututkinto
- 97) Ei tutkintoa
- 99) EOS

T16 Millaiseksi arvioisit kotitaloutesi toimeentulon tällä hetkellä?

Arvioi asteikolla 1–10 siten, että 1 = heikosti toimeentuleva – 5 = keskituloinen – 10 = hyvin toimeentuleva.)

99=En osaa sanoa (SPONT.)

Haastattelu on valmis. Kiitos arvokkaasta avusta!

KAIKILLE LUETTAVA INFOLAUSE:

Tutkimuksen päätyttyä tutkimusaineisto arkistoidaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon myöhempää tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöä varten. Arkistoitava aineisto anonymisoidaan.

KIRJOITTAJAT

MALIN FRANSBERG, YTT, toimii tutkijana Tampereen yliopiston NYT! Ahdistuksesta nuorten ympäristöpoliittiseen toimijuuteen -tutkimusprojektissa.

TUULI HIRVILAMMI, VTT, dosentti, on yliopistotutkija Tampereen yliopistossa. Hän on tutkinut kestävää hyvinvointia, hyvinvointivaltion muutosta, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä yhdistävää ekososiaalipolitiikkaa sekä kestävä talouden kysymyksiä.

PÄIVI HONKATUKIA toimii nuorisotutkimuksen professorina Tampereen yliopistossa. Hän on tutkinut nuorten osallistumista ja toimijuutta yhteiskunnassa, itsenäistymistä, väkivaltaan liittyviä kysymyksiä sekä nuoriin kohdistuvaa sosiaalista kontrollia.

KIRSTI M. JYLHÄ, FT, toimii tutkijatohtorina Tulevaisuuden tutkimusinstituutissa Tukholmassa. Hänen tutkimuksensa keskittyy ilmastomuutoksen psykologiaan, erityisinä kiinnostuksen kohteina ilmastomuutoksen kieltäminen, ilmastotunteet, sekä yleisemmin ilmastotoimintaan kannustavat ja vähentävät tekijät. Jylhä on Suomessa toimivan Ilmasto- ja ympäristöviestintätieteen yhdistyksen (ILVIES) hallituksen jäsen.

TOMI KIILAKOSKI, FT, dosentti, toimii vastaavana tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hän on tutkinut koulua, nuorisotyötä, nuorten osallisuutta, kulttuurifilosofiaa ja nuorten ilmastotoimijuutta.

RIKU LAINE, VTM, toimii väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistolla. Hänen aiempia tutkimusalojaan ovat olleet algoritmien päätöksenteko, päihteet, rikollisuus ja kuolleisuus.

SOFIA LAINE, VTT, nuorisotutkimuksen dosentti, toimii ma. tutkimuspäällikkönä Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juveniassa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamkissa. Hän on muun muassa tutkinut nuorten kestävää hyvinvointia harrastuksissa ja vapaa-ajalla, nuorten osallisuutta, aktivismia ja yhteiskunnallisia liikkeitä niin Suomessa kuin Euroopassa, globaalistakin.

KATJA LÖTJÖNEN, YTM, toimii sosiaalipsykologian yliopisto-opettajana ja tohtorikouluttavana Itä-Suomen yliopistossa. Hänen väitöskirjatutkimuksensa käsittelee luokkataustan yhteyttä toimijuuteen nuoruuden siirtymävaiheessa. Lisäksi hän on tutkinut nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja Y-sukupolvea.

SATU OJALA, YTT, dosentti, on sosiaalipolitiikan tenure track -tutkija ja opettaja Tampereen yliopistossa. Hän on erikoistunut työelämäntutkimukseen ja tutkinut esimerkiksi nuorten työasenteita ja työuria hyödyntäen eri tilastoaineistoja ja -menetelmiä.

MARI PIENIMÄKI, FT, toimii tutkijana Tampereen yliopistossa. Hänen monitieteinen työnsä sijoittuu lähinnä nuoriso-, media- ja kuvantutkimuksen sekä kasvatustieteen risteykseen. Pienimäen intresseissä ovat muun muassa haavoittuvien nuorten osallisuus, toimijuus ja voimaantumisen/valtautuminen sekä lukutaidot ja inklusiivinen mediakasvatus.

PANU PIHKALA, TT, dosentti, toimii tutkijatohtorina Helsingin yliopistossa. Hän on tutkinut ympäristöahdistusta, erilaisia ympäristötunteita ja maailmankatsomusten vaikutuksia ympäristökysymyksiin. Hän sai vuoden 2018 Sivistys-

palkinnon ympäristöahdistustutkimuksestaan. Pihkala on Ilmasto- ja ympäristöviestintätieteen yhdistyksen (ILVIES) hallituksen jäsen.

MIKKO PIISPA, VTM, tohtorikoulutettava (Helsingin yliopisto), on nuorisotutkija. Hän on tutkinut muun muassa nuorten liikkuvuutta ja ilmastoaktivismia.

PAULIINA RAUTIO, KT, dosentti, toimii yliopistotutkijana Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Hän tutkii ihmisten, erityisesti lasten ja nuorten, suhteita hankalaksi koettuihin toisiin eläimiin yhdistäen luonnon-tieteitä, kasvatustieteitä ja taiteita johtamissaan monitieteisissä kansalaistiedehankkeissa.

KARI SAARI, YTT, dosentti, toimii projektitutkijana Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämis-keskus Juveniassa, Kaakkois-Suomen ammatti-korkeakoulussa. Hän on tutkinut muun muassa nuorten kansalaisaktivismia ja yhteiskunnallista liikehdintää sekä poliisin joukkojenhallintatoimintaa Suomessa.

JULIA SANGERO, PsK, viimeistelee maisteriopintojaan psykologiasta. Hän on tutkinut ilmastoahdistusta, -toivoa ja -toimintaa pro gradu -tutkielmassaan, jonka on palkinnut Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura ja Pirkanmaan Psykologiyhdistys. Sangervo toimii myös Psykologiliiton Eko- ja ympäristöpsykologian ammatillisen työryhmän jäsenenä.

ARLA SELIN on nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopiskelija Tampereen yliopistossa.

TUURE TAMMI, FT, toimii tutkijatohtorina Oulun yliopistossa CitiRats ja Fellow Feelings -hankkeissa. Hän on tutkimuksissaan tarkastellut lasten ja eläinten suhteita ja hoitamista, koulua ihmistä laajempaa sommitelmana sekä huumorin ja monilajisen tarinankerronnan mahdollisuuksia ympäristökasvatuksessa.

TOMI KIILAKOSKI (TOIM.)

KESTÄVÄÄ TEKOA. NUORISOBAROMETRI 2021

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu 15–29-vuotiaiden Suomessa asuvien nuorten arvoja ja asenteita tutkiva kyselytutkimus. Vuoden 2021 Nuorisobarometrin teemana oli kestävä kehitys ja ilmasto. Tutkimus perustui 1835 puhelinhaastatteluun.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää sekä nuorten yksilötason kokemuksia että heidän näkemyksiään laajoista yhteiskunnallisista ilmastopoliittisista toimenpiteistä. Tutkimuksessa vastaajille esitettiin kysymyksiä ja väittämiä ilmastoa ja ympäristöä koskevista asenteista, ilmastotiedosta ja -tunteista, kulutustottumuksista ja niiden ympäristöystävällisyydestä, näkemyksistä ilmastopoliitikasta sekä kestävä kehityksen tavoitteista.

Selkeä enemmistö nuorista (87 %) luotti tieteeseen ympäristökysymyksissä. 72 prosenttia nuorista oli vähintään samaa mieltä väittämän ”olen hyvin perillä ilmastokysymyksistä” kanssa. Tämä tulos on linjassa aiempien Nuorisobarometrien tulosten kanssa, jotka kertovat nuorten enemmistön luottavan omiin kykyihinsä ymmärtää nyky-yhteiskunnan keskeisiä kysymyksiä. Tärkeimmät ympäristötiedon lähteet olivat tiedotusvälineet (televisio, radio, sanoma- ja aikakauslehdet sekä elokuvat), joista 78 prosenttia vastaajista vastasi saaneensa erittäin paljon tai melko paljon tietoa. Seuraavaksi tärkeimmät tiedonlähteet olivat sosiaalinen media (74 %), koulut ja oppilaitokset (67 %) sekä tieteelliset julkaisut (65 %). 15–19-vuotiaille tärkein tiedonlähde oli sosiaalinen media. Yleisimmät ilmastotunteet olivat kestävien valintojen tekemisestä saatu hyvä olo sekä suru luonnon monimuotoisuuden heikentymisestä ja lajisukupuutosta. Luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tärkeys nuorille ilmenee myös muista vastauksista. Yli puolet

vastaajista (59 %) oli puhunut usein tai joskus muiden kanssa ilmastoahdistuksesta.

Jostakin itselleen tärkeästä asiasta ympäristösyistä ilmoitti luopuneensa 39 prosenttia vastaajista. Naiset ovat luopuneet miehiä useammin itselleen tärkeistä asioista. Ainakin joskus kuluustaan muuttaneiden osuus oli 85 prosenttia. Tarkemmin kysyttiin kahdeksaa eri ympäristömyönteistä kulutuspäätöstä. Lähes puolet vastaajista (47 %) oli tehnyt ainakin joskus seitsemää tai kahdeksaa kysyttyä kulutusvalintaa. Alle 18-vuotiaat olivat tehneet kuluttajina enemmän ympäristömyönteisiä tekoja kuin yli 18-vuotiaat. Yleissivistävä tai yliopistokoulutus, vasemmistoon itsensä lukeminen sekä usko siihen, että kulutuskäyttäytyminen on tärkeää ympäristöongelmien ratkaisussa, oli yhteydessä useampien kulutuspäätösten tekemiseen.

90 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ihmisen aiheuttama ilmastomuutos on tosiasia. 86 prosenttia oli täysin samaa tai samaa mieltä väittämän kanssa, että luonnon itseisarvo on huomioitava päätöksenteossa. Vastaajat pitivät ostopäätöksillä vaikuttamista ja äänestämistä tehokkaimpina tapoina vaikuttaa ilmastoon. 78 prosenttia oli sitä mieltä, että niillä voi vaikuttaa ainakin melko paljon. Mielenosoituksia ainakin melko paljon vaikuttavina piti noin kaksi viidesosaa vastaajista. Nuorimmat vastaajat, naiset, yleissivistävässä tai yliopistokoulutuksessa olleet tai siellä opiskelevat ja vasemmistolaisiksi itsensä lukevat pitivät mielenosoituksia muita todennäköisemmin tehokkaana keinona vaikuttaa.

Hieman yli kaksi kolmannesta vastaajista (70 %) oli samaa mieltä siitä, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja. 90 prosenttia oli sitä mieltä, että tuotantotapojen muuttaminen on ainakin melko tärkeää

ilmasto-ongelmien ratkaisemisessa. Tietoa ja valistusta ainakin melko tärkeinä piti 89 prosenttia, uusia teknologisia ratkaisuja 89 prosenttia ja kulutuskäyttäytymistä 85 prosenttia.

Omaan tulevaisuuteensa erittäin optimistisesti tai optimistisesti suhtautui 80 prosenttia vastaajista. Luottamus tulevaisuuteen on aiempiin Nuorisobarometreihin verrattuna korkealla

tasolla. Erittäin optimististen osuus on suurimmillaan verrattuna edellisvuosiin niin luottamuksessa omaan, Suomen, asuinpaikkakunnan, maailman kuin Euroopan tulevaisuuteen. Nuorten tyytyväisyys elämäänsä oli kouluarvosanoilla mitattuna 8,2. Tyytyväisyys elämään oli samalla tasolla kuin vuosina 2016 ja 2017.

SAMMANFATTNING

TOMI KIILAKOSKI (RED.):
UNGDOMSBAROMETERN 2021

Ungdomsbarometern, som genomförts sedan 1994, är en årlig enkät om värderingar och attityder bland 15–29 år gamla personer bosatta i Finland. Temat för Ungdomsbarometern 2021 var hållbar utveckling och klimatfrågor. Undersökningen baserar sig på 1 835 telefonintervjuer.

Målet för undersökningen var att utreda unga personers personliga erfarenheter och synpunkter på stora klimatpolitiska åtgärder på samhällsnivå. I enkäten ställdes frågor och påståenden om inställningen till klimat- och miljöfrågor, kunskap och känslor relaterade till klimatfrågor, konsumtionsvanor och deras miljövänlighet, åsikter om klimatpolitiken och målen för hållbar utveckling.

En klar majoritet (87 %) av de unga litade på vetenskapen i fråga om miljöfrågor. Sammanlagt 72 procent av de unga var åtminstone av samma åsikt om påståendet ”jag är väl insatt i klimatfrågor”. Resultatet är i linje med tidigare resultat av Ungdomsbarometern och tyder på att majoriteten av de unga tror på sin förmåga att förstå centrala frågor i dagens samhälle. De viktigaste källorna till miljökunskap var medier (tv, radio, dagstidningar och tidskrifter samt filmer), och 78 procent ansåg att de fått mycket eller ganska mycket information från dessa källor. De näst viktigaste informationskällorna var sociala medier (74 %), skolor och läroanstalter (67 %) samt vetenskapliga publikationer (65 %). Sociala medier var den viktigaste informationskällan för 15–19-åringar. De vanligaste känslorna relaterade till klimatfrågor var välbefinnande av att göra hållbara val och missnöje med att naturens mångfald avtar och arter dör ut. Vikten av att bevara naturens mångfald framgår också av andra svar. Över hälften (59 %) hade diskuterat frågor om klimatångest med andra.

Sammanlagt 39 procent berättade att de

avstått från något viktigt av klimatrelaterade orsaker. Kvinnor hade oftare än män avstått från något viktigt. Sammanlagt 85 procent hade åtminstone ibland ändrat sin konsumtion. Mer detaljerade frågor ställdes om åtta miljövänliga konsumtionsbeslut. Nästan hälften (47 %) hade åtminstone ibland fattat sju eller åtta miljövänliga konsumtionsbeslut. Under 18 år gamla personer hade fattat fler miljövänliga konsumtionsbeslut än personer som fyllt 18 år. Allmänbildande eller universitetsutbildning, vänsterorienterad politisk åskådning och tro på att konsumtionsbeteendet bidrar till att lösa miljöproblem hade ett samband med de flesta miljövänliga konsumtionsbesluten.

Sammanlagt 90 procent var av den åsikten att människan bidrar till klimatförändringen. Sammanlagt 86 procent var helt av samma åsikt eller av samma åsikt att naturens egenvärde bör beaktas i beslutsfattandet. De mest effektiva sätten att påverka klimatet ansågs vara konsumtionsvanor och röstning i val. Sammanlagt 78 procent att man åtminstone kan påverka ganska mycket genom detta agerande. Sammanlagt 41 procent ansåg att man genom demonstrationer åtminstone kan påverka ganska mycket, medan 38 procent ansåg att klimatstrejker kan vara effektiva. De yngsta personerna, personer med allmänbildande eller universitetsutbildningsbakgrund och personer med vänsterorienterad politisk åskådning ansåg i högre grad än andra att demonstrationer är ett effektivt påverkningssätt.

Något över två tredjedelar (70 %) ansåg att det finns globala hållbara lösningar på miljöproblemen. Sammanlagt 90 procent ansåg att det åtminstone är ganska viktigt att förändra produktionsmetoder för att lösa klimatproblemen. Sammanlagt 89 procent ansåg att information och upplysning åtminstone är ganska viktigt,

89 procent ansåg att nya tekniska lösningar är åtminstone ganska viktiga och 85 procent att konsumtionsbeteendet är det.

Sammanlagt 80 procent såg mycket optimistiskt eller optimistiskt på sin framtid. Förtroendet för framtiden är stort jämfört med tidigare Ungdomsbarometrar. Andelen mycket optimistiska

var i år störst jämfört med tidigare år när det gäller framtiden för en själv, Finland, hemorten, världen och Europa. Betyget för de ungas nöjdhet med livet var 8,2. Nöjdheten med livet låg på samma nivå som 2016 och 2017.

ABSTRACT

TOMI KIILAKOSKI (EDS.): THE 2021 YOUTH BAROMETER

The Youth Barometer is a survey measuring the values and attitudes of young people aged 15–29 living in Finland. It has been carried out annually since 1994. The themes of the 2021 Youth Barometer were sustainable development and climate. The study was based on 1,835 phone interviews.

The purpose of the study was to examine young people's experiences at the individual level and their views on extensive climate policy measures in society. The respondents were presented with questions and statements about attitudes towards climate and the environment, climate knowledge and emotions, consumption habits and their sustainability, as well as about their views on climate policy and sustainable development goals.

A clear majority of young people (87%) trusted science in environmental issues, and 72% agreed with the statement "I am well aware of climate issues". This result is in line with the results of previous Youth Barometers, which indicate that the majority of young people trust their abilities to understand key issues in modern society. The most important sources of environmental knowledge were media outlets (television, radio, newspapers, magazines and films), with 78% of the respondents reporting that they had received a large amount or a fairly large amount of information from these sources. Following these, the most important sources of knowledge were social media (74%), schools and educational institutions (67%) and scientific publications (65%). Social media was the most important source of knowledge for young people aged 15–19. The most common climate emotions were the good feeling arising from sustainable choices and sadness caused by loss of biodiversity and the extinction of species. The importance of

preserving biodiversity for young people is also evident from other responses. More than half of the respondents (59%) had discussed climate anxiety with others frequently or occasionally.

Out of the respondents, 39% reported having given up something important for them for environmental reasons. Women had given up something that was important to them more often than men. The proportion of respondents who had changed their consumption habits at least occasionally was 85%. The respondents were asked in more detail about eight environmentally friendly consumption decisions. Almost half of the respondents (47%) had made seven or eight of the specified consumption choices at least occasionally. Young people aged under 18 had made more environmentally friendly choices as consumers than those aged 18 or over. General or university education and political self-identification with the left, as well as the belief that consumption behaviour plays an important role in solving environmental problems, were associated with making more environmentally friendly consumption decisions.

Nine out of ten respondents (90%) agreed with the statement that climate change caused by human action is a fact, while 86% strongly agreed or agreed with the statement that the inherent value of nature must be taken into account in decision-making. The respondents regarded purchase decisions and voting as the most effective ways to influence climate issues. Out of the respondents, 78% felt that these have at least a fairly strong impact. Other methods that were considered to have at least a fairly strong impact were demonstrations (41%) and climate strikes (38%). The youngest respondents, women and those who were attending or had general or

university education, as well as those with a political self-identification with the left, were more likely than others to regard demonstrations as an effective way to have an impact.

Slightly more than two-thirds of the respondents (70%) agreed with the statement that globally sustainable solutions will be found to environmental problems. Nine out of ten respondents (90%) felt that changing production methods is at least fairly important in solving climate problems. Information and education were considered at least fairly important by 89%, new technological solutions by 89% and consumption behaviour by 85%.

Out of the respondents, 80% were very optimistic or optimistic about their own future. The level of confidence in the future was at a high level compared with previous Youth Barometers. The proportion of very optimistic respondents was at its highest this year in terms of confidence in their personal future and the future of Finland, their place of residence, the world and Europe. On a scale of 4 to 10, young people's satisfaction with their life was 8.2. This was the same level as in 2016 and 2017.

KESTÄVÄÄ TEKOA

Nuorten ilmastoliike on herättänyt huomiota ja näkynyt kaduilla ja vallan saleissa. Nuorten ilmastohuoli on huolestuttanut aikuisyhteiskuntaa. Vuoden 2021 Nuorisobarometri luo ensimmäisen kokonaisesityksen kestävästä kehityksestä ja ympäristöstä nuorten näkökulmasta.

Teoksessa kuvataan, mistä nuoret saavat ympäristöä koskevaa tietoa, millaisia tunteita ilmastonmuutos herättää, mitä kulutusvalintoja he ovat tehneet sekä mitä asioita he pitävät tärkeinä ilmasto-ongelmien ratkaisemisessa.

Harva nuori on kestävä kehityksen suhteen välinpitämätön, mutta nuorten välillä on eroja. Millaiset nuoret pitävät ilmastolakkoa ja suoraa toimintaa tehokkaana vaikuttamisena? Mitä mieltä nuoret ovat talouskasvun välttämättömyydestä? Miten nuoret kokevat luonnon monimuotoisuuden tärkeyden?

VALTION NUORISONEUVOSTO
NUORISOTUTKIMUSSEURA
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO
OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ